

**Uluslararası Haber Sitelerinde Gazze Ablukası Sorununun Kamu Diplomasisi
Bağlamında Ele Alınması
(CNN, BBC, TRT World, Al-Jazeera)**

Doktora Tezi

Abeer M. S. LUBBAD

Eskişehir 2023

**Uluslararası Haber Sitelerinde Gazze Ablukası Sorununun Kamu Diplomasisi
Bağlamında Ele Alınması
(CNN, BBC, TRT World, Al-Jazeera)**

Abeer M. S. LUBBAD

DOKTORA TEZİ

Basın ve Yayın Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Bülend Aydın ERTEKİN

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ocak -2023

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Abeer M. S. LUBBAD'ın "Uluslararası Haber Sitelerinde Gazze Ablukası Sorununun Kamu Diplomasisi Bağlamında Ele Alınması (CNN, BBC, TRT World, Al-Jazeera)" başlıklı tezi / /2023 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca, Basın ve Yayın Anabilim dalında Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı Adı Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı) Prof. Dr. Bülend Aydın ERTEKİN	
Üye: Prof. Dr. Mustafa ÖZODAŞIK	
Üye: Prof. Dr. Murat GÜREŞÇİ	
Üye: Dr.Öğr.Üy. F. Seçil BANAR	
Üye: Dr.Öğr.Üy. Betül YÜCE DURAL	

Prof. Dr. Saime ÖNCE
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER Enstitü Müdürü

FINAL APPROVAL FOR THESIS

This thesis is titled “An Evaluation of the Gaza Blockade Issue on International News Websites in the context of Public Diplomacy (CNN, BBC, TRT World, Al-Jazeera)”. Abeer M.S. LUBBAD has prepared and submitted this document in partial fulfillment of the criteria outlined in the "Anadolu University Directive for Graduate Education and Examination" for the degree of Doctor of Philosophy (PhD) Proficiency in Arts in Journalism Department has been reviewed and authorized on / /2023.

Committee Members

Signature

Member (Supervisor)	Prof. Dr. Bülend Aydın ERTEKİN
Member	Prof. Dr. Mustafa ÖZODAŞIK
Member	Prof. Dr. Murat GÜREŞÇİ
Member	Dr.Öğr.Üy. F. Seçil BANAR
Member	Dr.Öğr.Üy. Betül YÜCE DURAL

Prof. Dr. Saime ÖNCE
ANADOLU UNIVERSITY
GRADITE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCE

ÖZET

Uluslararası Haber Sitelerinde Gazze Ablukasý Sorununun Kamu Diplomasisi Baēlamında Ele Alınması (CNN, BBC, TRT World, Al-Jazeera)

Abeer M. S. LUBBAD

Basın ve Yayın Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ocak, 2023

Danışman: Prof. Dr. Bülend Aydın ERTEKİN

Çalışmada uluslararası haber sitelerindeki Gazze ablukasına ilişkin haberler kamu diplomasisi bağlamında incelenmektedir. Ayrıca, çalışma uluslararası medyanın (BBC, CNN, TRT World, Al Jazeera) Gazze ablukasının dört yıllık bir dönemini (2018-2021) nasıl çerçevelediğini belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu amaca ulaşmak ve ana araştırma sorusunu yanıtlamak için "Uluslararası medya Gazze ablukasý konularını nasıl çerçevelemiştir?" sorusu çerçeveleme teorisi bağlamında ele alınmıştır. Bu soruyu yanıtlamak amacıyla çalışmada, haber siteleri tarafından Gazze ablukasý konularını ele almak için kullanılan haber çerçeveleri incelenmiştir. Bu anlamda, yöntem olarak içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, haber sitelerinde çatışma çerçevelerinin yaygın olarak kullanıldığı ve haber sitelerinin Filistin ve İsrail yetkililerine önemli haber aktörleri olarak baēımlı oldukları ortaya çıkmıştır. CNN ve BBC çoēunlukla İsrail aktörlerini, Al-Jazeera ve TRT World ise Filistin aktörlerini kullanmıştır. Öte yandan insani çerçeveleme haber siteleri tarafından önemli ölçüde ilgi görmemiştir. Gazze ablukasına yönelik uluslararası tutumların, görüşlerin ve politikaların, uluslararası politika ve ideolojilerin medyaya yansıdığı ve ülkelerin dış politikaları ışığında farklılık gösterdiği görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Haber Çerçeveleme, Gazze ablukasý, Uluslararası Medya, Kamu Diplomasisi

ABSTRACT

An Evaluation of the Gaza Blockade Issue on International News Websites in the context of Public Diplomacy (CNN, BBC, TRT World, Al-Jazeera)

Abeer M. S. LUBBAD

Department of Journalism

Anadolu University, Graduate School of Social Sciences, January 2023

Supervisor: Prof. Dr. Bülend Aydın ERTEKİN

This study examines how international news websites dealt with the issues of the blockade of Gaza in the context of public diplomacy. The purpose of this study is to determine how the international media (BBC, CNN, TRT world, Al-Jazeera) have framed the Gaza blockade issue in a four-year period (2018-2021). To fulfil this purpose and respond to the main research question; "How has the international media framed the Gaza blockade issues?" has been discussed in the context of framing theory. This study used content analysis to examine the frameworks of news used by websites to address Gaza blockade issues.

The results have revealed that conflict frames are commonly utilized on news sites, and it has shown that news sites are reliant on Palestinian and Israeli officials as significant news actors. CNN and BBC have mostly used Israeli actors, while Al-Jazeera and TRT World have used Palestinian actors. On the other hand, humanitarian frames have not gotten significant attention from news sites. It has been observed that international attitudes, views, and policies towards the blockade of Gaza differ considering the reflection of international policies and ideologies in the media and external policies for countries.

Key word: News Framing, Gaza Blockade, International News Sites, Public Diplomacy.

.../.../20....

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit Programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

.....
(İmza)

.....
(Öğrencinin Adı Soyadı)

.../.../20....

STATEMENT OF COMPLIANCE WITH ETHICAL PRINCIPLES AND RULES

I the undersigned hereby truthfully declare that this thesis is an original work prepared by me; that I have behaved in accordance with the scientific ethical principles and rules throughout the stages of preparation, data collection, analysis and presentation of my work; that I have cited the sources of all the data and information that could be obtained within the scope of this study, and included these sources in the references section; and that this study has been scanned for plagiarism with “scientific plagiarism detection program” used by Anadolu University, and that “it does not have any plagiarism” whatsoever. I also declare that, if a case contrary to my declaration is detected in my work at any time, I hereby express my consent to all the ethical and legal consequences that are involved.

.....
(Signature)

.....
(Name and Surname of the Student)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	iii
FINAL APPROVAL FOR THESIS	iv
ÖZET.	v
ABSTRACT.....	vi
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vii
STATEMENT OF COMPLIANCE WITH ETHICAL PRINCIPLES AND RULES.....	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar DİZİNİ.....	xiv
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xv
GÖRSELLER DİZİNİ	xvi
GİRİŞ	1
1. TEORİK ÇERÇEVE VE KAMU DİPLOMASİSİ	12
1.1. Çerçeveleme Teorisi.....	12
1.1.1. Çerçeveleme Kavramının Ortaya Çıkışı.....	12
1.1.2. Gündem Belirleme Teorisinin İkinci Aşaması Olarak Çerçeveleme (Medya Gündemi).....	14
1.1.3. Çerçeveleme Kavramı.....	17
1.1.4. Yapı Çerçeveleri.....	21
1.1.5. Çerçeveleme Modelleri	24
1.1.5.1. Basamaklı Aktivasyon Modeli (Waterfall Activation Model).....	24
1.1.5.2. Endeks Modeli (Index Model).....	27
1.1.5.3. Hegemonya Modeli (Hegemony Model)	27
1.1.6. Çerçeveleme İşlevleri.....	28
1.1.7. Çerçeveleme Teknikleri ve Mekanizmaları	29
1.1.8. Çerçeveleme Türleri.....	32
1.1.8.1. Çatışma Çerçevesi (Conflict Frame).....	34
1.1.8.2. İnsan Hakları İhlali Çerçevesi (Human Rights Violation Frame).....	35
1.1.8.3. Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi (Economic Consequence Frame).....	35
1.1.8.4. İnsani Çerçeveleme (Humanitarian Frame)	35
1.1.8.5. Ahlâk Çerçevesi (Moral Frame).....	35
1.1.9. Çerçeveleme Etkileri	35

1.1.9.1. Çerçeveleme Etkisi Bağlamında Bir Araç Olarak Manipülasyon	37
1.1.9.2. Çerçeveleme Etkisi Bağlamında Bir Araç Olarak İdeoloji	38
1.1.9.3. Kamuoyu Üzerinde Çerçeveleme Etkisi	39
1.1.9.4. Çerçeveleme Etkisinde Bir Araç Olarak Kaynaklar	41
1.1.9.5. Çerçeveleme Etkisinde Bir Araç Olarak Gazeteciler	42
1.2. Kamu Diplomasisinin Kriz Haberlerinde Kullanılması	42
1.2.1. Kamu Diplomasisi Kavramı	45
1.2.2. Kamu Diplomasisinin Önemi	47
1.2.3. Kamu Diplomasisinin Aktörleri	49
1.2.4. Kamu Diplomasisi ile İlgili Kavramlar	50
1.2.4.1. Kamu Diplomasisi ve Propagandası	50
1.2.4.2. Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç	51
1.2.4.3. Kamu Diplomasisi ve Medya	53
1.2.5. Kamu Diplomasisinin Uygulanma Alanları	55
1.2.5.1. Kültürel Diplomasisi	55
1.2.5.2. Vatandaş Diplomasisi	56
1.2.5.3. Dış Yardım Türleri	57
1.2.5.3.1. Ekonomik Yardım	58
1.2.5.3.2. Askeri Yardım	59
1.2.5.3.3. İnsani Yardım	61
1.2.6. Filistin'in Kamu Diplomasisine İlişkin Bazı Örnekler	62
1.2.6.1. Kamu Diplomasisi Bağlamında Türk Dış Politikasının Filistin'e Katkısı	63
1.2.6.2. Kamu Diplomasisi Bağlamında Avrupa Birliği Dış Politikasında Filistin Gündeminin Ele Alınışı	68
1.2.6.3. Kamu Diplomasisi Bağlamında ABD Dış Politikasında Filistin	72
1.2.6.4. Kamu Diplomasisi Bağlamında Ürdün Dış Politikasında Filistin ile İş Birliği	76
2. GAZZE ABLUKASI ÖNCESİ İSRAİL-FİLİSTİN ÇATIŞMASINA TARİHSEL ARKA PLANI	80
2.1. İsrail-Filistin Çatışmasının Geçmişi	80
2.1.1. İngiliz Mandası	82
2.1.2. 1948 Arap-İsrail Savaşı	87
2.1.3. 1967 Arap-İsrail Savaşı	88
2.1.4. 1973 Arap-İsrail Savaşı	90

2.1.5. Lübnan Savaşı 1982.....	91
2.1.6. Filistin Diasporası	91
2.1.7. Filistin Direnişi.....	94
2.1.7.1. <i>El-Fetih</i>	94
2.1.7.2. <i>Hamas</i>	96
2.1.7.3. <i>Direnışe Örnek Olarak Birinci İntifada</i>	98
2.1.7.4. <i>Direnışe Örnek Olarak İkinci İntifada</i>	101
2.1.7.5. <i>El-Fetih-Hamas Çatışması</i>	102
2.1.7.5.1. <i>El-Fetih -Hamas Arasındaki Uzlaşma Anlaşmaları</i>	104
2.1.8. Gazze Ablukasası Öncesi Olaylar	105
2.1.9. Gazze Ablukasının Nedenleri	108
2.2. Gazze Ablukasının Filistin Toplumunu ve Ekonomisini Etkilemesi.....	109
2.2.1. Gazze Şeridi'nin Coğrafi Konumu	110
2.2.2. Gazze Şeridi'nin Nüfus Yoğunluğu	110
2.2.3. Gazze Şeridi Valilikleri.....	110
2.2.4. Gazze Şeridi Geçişleri	111
2.2.5. Gazze Ablukasası Sırasında Gerçekleşen En Önemli Olaylar	113
2.2.5.1. <i>İsrail'in Gazze Saldırısı 2008-2009</i>	114
2.2.5.2. <i>İsrail'in Gazze Saldırısı 2012</i>	117
2.2.5.3. <i>İsrail'in Gazze Saldırısı 2014</i>	118
2.2.5.4. <i>Filistin Büyük Dönüş Yürüyüşü 2018</i>	121
2.2.6. Gazze Ablukasının Sonuçları	126
2.2.6.1. <i>Ulaşım</i>	126
2.2.6.1.1. <i>Filistinlilerin Bireysel Hareketi</i>	126
2.2.6.1.2. <i>Malların Taşınması</i>	127
2.2.6.2. <i>Ekonomi</i>	129
2.2.6.3. <i>Yoksulluk ve İşsizlik</i>	131
2.2.6.4. <i>Altyapı Sorunları</i>	133
2.2.6.4.1. <i>Su Krizi</i>	133
2.2.6.4.2. <i>Elektrik Krizi</i>	134
2.2.6.5. <i>Balıkçılık ve Kara Suları Sorunları</i>	136
2.2.6.6. <i>İnsani Kriz</i>	138
2.2.6.7. <i>Sağlık Krizi</i>	139

3. ISRAİL-FİLİSTİN ÇATIŞMASINA ULUSLARARASI MEDYANIN BAKIŞI..	142
3.1. Batı Medyasının Bakışı.....	142
3.1.1. Batı Medyasında Dönüşüm	143
3.1.2. Amerikan Medyasında Ön Yargı.....	144
3.1.3. Avrupa Medyası	148
3.1.4. Arapça Yayınlanan Batı Medyası	150
3.2. Arap Medyasının Bakışı.....	151
3.2.1. Filistin'e Komşu Ülkelerin Medyaları.....	155
3.3. Türk Medyasının Bakışı.....	158
4. GAZZE ABLUKASI SORUNUNUN ULUSLARARASI MEDYADA SUNUMU ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI İÇERİK ANALİZİ	163
4.1. Problem.....	165
4.2. Önem	166
4.3. Amaç	166
4.4. Varsayımlar	167
4.5. Sınırlılıklar	167
4.6. Yöntem.....	168
4.6.1. Evren ve Örneklem.....	168
4.6.1.1. Çalışma Örnekleme	168
4.6.1.1.1. CNN International.....	169
4.6.1.1.2. Al-Jazeera.....	171
4.6.1.1.3. TRT World.....	173
4.6.1.1.4. BBC World	175
4.6.2. Verilerin Toplanması ve Analizi.....	177
4.6.3. İçerik Analizi	177
4.7. Bulgular ve Yorum	179
4.7.1. Haberlerin Biçimsel Özellikleri	180
4.7.1.1. Haberlerin Yayınlandıkları Haber Siteleri	180
4.7.1.2. Haber Sitelerinin Haberleri Sunum Türü	181
4.7.1.3. Haber Sitelerindeki Haber Yaklaşımı	182
4.7.2. Haber Sitelerinde Haberlerin Aktörleri	185
4.7.3. Haber Sitelerinde Haberlerin Çerçevesi.....	189
4.7.3.1. Kınama ve Destek Çerçevesi.....	190
4.7.3.2. İnsani Çerçeveleme.....	193

4.7.3.3. <i>Çatışma Çerçevesi</i>	196
4.7.3.4. <i>Sorumluluk Çerçevesi</i>	203
4.7.3.5. <i>Gazze Ablukasının Sonuçlarının Çerçevesi</i>	204
4.7.3.6. <i>Gazze Ablukasının Nedenlerinin Çerçevesi</i>	207
4.7.4. Haber Sitelerinde Kullanılan Atıflar	209
4.7.5. Gazze Ablukasının Sorununun Uluslararası Medyada Sunumunun Kamu Diplomasisi Bağlamında Değerlendirilmesi	214
4.8. Varsayım Test Edilmesi	220
SONUÇ	224
KAYNAKÇA	233
EKLER	
ÖZ GEÇMİŞ	

TABLolar DİZİNİ

Sayfa

Tablo 1.1. Geleneksel Diplomasi ile Kamu Diplomasisi Arasındaki Farklar (Szondi, 2008, s. 11).....	45
Tablo 1.2. Propaganda ve Kamu Diplomasisinin Karşılaştırılması (Eyigün, 2017, s. 27)	51
Tablo 1.3. Joseph S. Nye’in Güç Tipolojisi (Joseph, 2004, s. 31).....	52
Tablo 1.4. Uluslararası Yardımların ve Türk Yardımlarının Toplamı (ABD doları), (Hassan, 2012, s. 91).....	67
Tablo 2.1. UNRWA 2020 Verilerine Göre (UNRWA website,2020).....	93
Tablo 4.1. Haberlerin Yayınlandıkları Haber Sitelerine Göre Dağılımı.....	180
Tablo 4.2. Haberlerin Sunum Türlerine Göre Dağılımı.....	181
Tablo 4.3. Haber Sitelerinde Haberler Yaklaşımına Göre Dağılımı.....	184
Tablo 4.4. Haber Sitelerinde Haberlerin Aktörlere Göre Dağılımı.....	186
Tablo 4.5. Haber Sitelerinde Haberlerin Çerçevesine Göre Dağılımı.....	189
Tablo 4.6. Kınama Ve Destek Çerçevesine Göre Dağılımı.....	191
Tablo 4.7. İnsani Çerçevelemene Göre Dağılımı.....	194
Tablo 4.8. Çatışma Çerçevesine Göre Dağılımı.....	197
Tablo 4.9. Sorumluluk Çerçevesine Göre Dağılımı.....	203
Tablo 4.10. Gazze Ablukasının Sonuçlarının Çerçevesine Göre Dağılımı.....	205
Tablo 4.11. Gazze Ablukasının Nedenlerinin Çerçevesine Göre Dağılımı.....	207
Tablo 4.12 Haberlerde Kullanılan Atıflara Göre Dağılımı.....	212
Tablo 4.13. Haber Tonu Dağılımı.....	220
Tablo 4.14. Haber Çerçeveleri Dağılımı.....	222

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 1.1. Çerçeveleme Süreci Yapısı (Scheufele, 1999, S. 110).....	23
Şekil 1.2. Basamaklı Aktivasyon Modeli (Entman, 2003, 41).....	25
Şekil 1.3. TİKKA Filistin'in Kalkınmasında Ana Aktör (Anadolu Agency,2017).....	66
Şekil 1.4. Filistin Otoritesine Finansman 2007-2018, (European Council On Foreign Relations (Ecfre.Eu).....	70
Şekil 1.5. TİKA 2005 İla 2018 Yılları Arasında Filistin'de Gerçekleştirdiği Projeler (Anadolu Agency website, 2018).....	73
Şekil 2.1. Filistin Haritası İngiliz Mandası Öncesi (Al-Jazeera, 2020).....	85
Şekil 2.2. Avrupa'dan Yahudi Göçü (Al-Jazeera, 2020)	86
Şekil 2.3. BM Bölünme Planı (Al-Jazeera, 2020)	87
Şekil 2.4. İsrail Gazze ve Batı Şeria'yı İşgal Etmek (Al-Jazeera, 2020)	90
Şekil 2.5. Filistin Merkezi İstatistik Bürosu Verilerine Göre (Palestinian Central Bureau Of Statistics, PCBS, 2020)	93
Şekil 2.6. Oslo Anlaşması (Al-Jazeera, 2020).....	101
Şekil 2.7. Gazze Haritası (Al-Jazeera, 2020).....	111
Şekil 2.8. Gazze Şeridi Geçişleri (Al-Jazeera, 2018)	113
Şekil 2.9. İsrail Saldırıları Ve Ablukasına Direnen Şehir Gazze (Anadolu Ajansı, 2018).	121
Şekil 2.10. Gösterilerin Düzenlediği Bölgeler (Anadolu Ajansı).....	122
Şekil 2.11. Filistin Büyük Dönüş Yürüyüşü İnsan Kayıpları Sayacı (Al-Jazeera,2018)	125
Şekil 2.12. Gazze'de Ekonomik Göstergeler (İnsani Ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER), 2020).....	131
Şekil 2.13. Elektrik Arzı ve Talep (OCHA)	135
Şekil 2.14. Elektriğin Kullanılabilirliği (OCHA)	136
Şekil 2.15. Balık Tutma Limiti (Al-Jazeera, 2017)	137
Şekil 2.16. Filistin'de Sağlık Altyapısı (İnsani Ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER), 2020).....	141
Şekil 4.1. Haber Tonu Dağılımı.....	221
Şekil 4.2. Haber Çerçeveleri Dağılımı.....	223

GÖRSELLER DİZİNİ

Sayfa

Görsel 3.1. Jamal al-Durrah'ın oğlu Muhammed'i korumaya çalıştığını göstermektedir- Eylül 30, 2000	146
---	-----

GİRİŞ

İsrail-Filistin çatışması diğer uluslararası çatışmalardan farklılık göstermektedir. İsrail-Filistin çatışması; toprak, zenginlik ve kaynaklar üzerinde olan bir çatışma olmasının yanı sıra uluslararası ve bölgesel güç dengesiyle de bağlantılı bir çatışmadır. Filistin-İsrail çatışması farklı aşamalardan geçmiş ve çatışmaya bir çözüm bulmaya ve Orta Doğu bölgesinde barışı yeniden sağlamaya çalışan uluslararası ve bölgesel güçler çeşitlenmiştir.

İsrail-Filistin çatışmasının başlangıcı, İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Arthur Balfour'un Büyük Britanya'nın Yahudilere Filistin'de ulusal bir yurt verdiğine dair bir bildiri yayınladığı 2 Kasım 1917'ye kadar uzanmaktadır. Bu tarihten itibaren Filistin'e Yahudi göç dalgaları akın etmiştir. Çatışma dönemleri, Filistinliler ve İsraililer arasında şiddet dalgalarına tanık olmuştur. Ayrıca iki taraf arasında sakin dönemler yaşanmıştır. Gazze ablukası Filistin-İsrail çatışmasının aşamalarından biridir. Ayrıca Gazze ablukası dünyanın en uzun çatışmalarından biridir. Gazze'ye yönelik ablukanın uygulanmasına ilişkin uluslararası tutumlar, İsrail'in pozisyonunu desteklemek ya da karşı çıkmak arasında değişmektedir. Ancak bazı uluslararası tutumlar ablukayı Gazze'deki Filistinlilere karşı toplu cezalandırma olarak değerlendirmektedir.

Filistin-İsrail çatışmasının köklerine bakarsak, çoğu araştırmacı çatışmanın kökenlerini, İsrail'in Filistin toprakları üzerinde kurulduğu ve İsrail bağımsız devletinin ilan edildiği 1948 yılına dayandırmaktadır (Tessler, 2009, s. 1).

1948 yılından beri Araplar ve İsrail arasında çatışmalar baş göstermiş ve başta Mısır'ın Sina Yarımadası olmak üzere Suriye'deki Golan Tepeleri'nin, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nin işgaliyle sonuçlanan 1967 Altı Gün Savaşı gibi birçok savaş yapılmıştır. Bu iki taraf arasındaki en son savaş ise 1973 yılında yapılmıştır. Böylece İsrail askerî üstünlüğünü kanıtlamış ve vermiş olduğu güven ile İsrail'e özellikle Avrupa, Rusya ve Ukrayna'dan Yahudi kökenli yeni yerleşimcilerin göçü artış göstermiştir (Öztürk, 2019, s. 2884).

1982 yılında ise farklı bir gelişme meydana gelmiştir. İsrail, Filistin direnişini ortadan kaldırmak ve direnişçileri Lübnan'dan çıkarmak için Lübnan'a 1982 yılında bir askerî harekât başlatmıştır. İsrail'in saldırısı sonrasında Filistinli mültecilere yönelik şiddet olayları artmış ve tarih Filistinli sivil mültecilerin katledildiği Sabra ve Şatilla

Katliamı'na şahit olmuştur. Bu katliam esnasında 2.750'den fazla Filistinli yaşamını yitirmiş ve binlerce Filistinli göç etmek zorunda kalmıştır (Cohen-Almagor, 2017, s. 158).

Filistinlilerin başına gelen savaşlar ve felaketler devam ederken binlerce Filistinli, güvenli bir yerde yaşayabilmek için buldukları şehirlerden komşu ülkelere ve başta Avrupa ülkeleri olmak üzere pek çok ülkeye göç etmek zorunda kalmıştır. Bu trajik olaylar dünyada bir Filistin diasporasının oluşmasına yol açmıştır. Filistin Merkezi İstatistik Bürosu'nun 2020 yılı istatistiklerine göre, dünyadaki Filistinli sayısının 13,7 milyon olduğu görülmektedir. Arap ülkelerinde yaklaşık 6,2 milyon Filistinli yaşamaktadır. Avrupa ülkelerinde ise yaklaşık 738 bin Filistinli bulunmaktadır (Palestinian Central Bureau of Statistics, 2020, s. 19). Bu verilere göre, yaşanan savaş ve çatışma süreci her iki Filistinliden birini mülteci olarak göç etmek zorunda bırakmıştır.

Kronolojik olarak değerlendirildiğinde; 1987'den 1993'teki Oslo Anlaşmalarına kadar olan dönemdeki çatışmalarda, önemli bir olayı temsil eden İlk İntifada meydana gelmiştir. Bu çatışma sırasında İsrail'in saldırıları sonucu, Filistinli vatandaşların nüfuslarına oranla büyük bir can kaybına uğradıkları görülmektedir (Qawariq, 2016, s. 18-19). Ayrıca bu süreçte, İntifadayla birlikte bölge adı Hamas (حماس) olan ve yeni bir Filistin örgütü olarak da bilinen İslamî Direniş Hareketi'nin (حركة المقاومة الإسلامية) de oluştuğu görülmektedir. Hamas, Filistinliler tarafından büyük destek görmüştür. Hamas'ın da çatışmalara taraf olmasıyla İntifadanın şekil değiştirdiği ve daha şiddetli bir hâl aldığı görülmektedir. Oslo Anlaşması'nın imzalanmasıyla birlikte çatışmalar bitmiş ve İlk İntifada sona ermiştir (Philo ve Berry, 2004, s. 65).

İsrail muhalefet lideri Ariel Şaron'un 29 Eylül 2000 tarihinde Mescid-i Aksa Meydanı'nı ziyaret etmesinin ardından İkinci İntifada patlak vermiştir. Bu kışkırtıcı ziyaret, Filistin genelinde yıllarca sürececek olan şiddetli protestolara ve çatışmalara yol açmıştır (Amer, 2009, s. 6). Bu durum 2003 yılında tarafları, Yol Haritasının (Barış Planının) imzalanmasıyla sona erecek olan Amerika Birleşik Devletleri (ABD) himayesindeki müzakerelere gitmeye sevk etmiştir (Philo ve Berry, 2004, s. 89) .

2005 yılında İsrail, Gazze Şeridi'ndeki İsrail yerleşimlerinin dağıtılmasını, yerleşimcilerin İsrail'e tahliyesini ve İsrail ordusunun Gazze Şeridi'nden çekilmesini içeren "Gazze'den Çekilme" planını açıklamıştır. Geri çekilme sürecinin tamamlanması

sonrasında İsrail, Gazze Şeridi'ndeki askeri yönetimin sona erdiğini belirten bir bildiri yayımlamıştır. Ancak söz konusu bildiri; Gazze Şeridi'ndeki uzun işgalin, Filistin ekonomisinin İsrail iş gücü piyasasına ve ekonomisine olan bağımlılığı artırmasını ve Gazze Şeridi'nin kapatılmasıyla ortaya çıkan acı gerçekleri göz ardı etmiştir¹.

İsrail'in Gazze Şeridi'nden çekilmesinin ardından 25 Ocak 2006'da yasama seçimleri yapılmıştır. Hamas, El-Fetih'ten daha fazla oy alarak yeni bir Filistin Hükümeti'nin kurulmasını sağlamıştır (Dalar, 2009, s. 108-109).

Hamas'ın parlamentoda kazandığı beklenmedik seçim zaferi, İsrail'de ve dünyanın dört bir yanında farklı etkiler yaratmıştır. Bu beklenmedik seçim zaferi sonrasında Orta Doğu'da özellikle de Filistin sorunu üzerindeki dengelerde farklı bir rol tanımı ortaya çıkmıştır. Demokratik yollar ile yapılan seçim sonrası iktidara gelen yeni Filistin Hükümeti'ni ABD ve Avrupa Birliği (AB) tanımamışlardır. Bu yeni gelişme karşısında İsrail, Gazze Şeridi'ni "düşman bölge" ilan etmiştir. İsrail; Hamas'a karşı denge olarak gördüğü El-Fetih'in, Gazze Şeridi'ni Haziran 2007'de silahlı bir çatışma sonrasında kaybetmesinin ardından abluka önlemlerini artırmaya başlamıştır. Böylelikle Gazze Şeridi'nin dış dünya ile olan bağları koparılırken, Batı Şeridi'ndeki kontrol El-Fetih'e verilmiş ve uluslararası alanda Hamas'a karşı El-Fetih tek muhatap olarak tanınmıştır (Koral, 2013, s. 79).

İsrail'in, Gazze Şeridi'ne karşı aldığı bir dizi önlem kapsamında ilk olarak Gazze Şeridi sınır kapıları kapatılmıştır. Bunun yanı sıra İsrail Gazze Şeridi'nde Hamas tarafından kurulan hükümete ek yaptırımlar da uygulamaya başlamıştır. Bu ek yaptırımların arasında inşaat malzemeleri gibi bazı malzemelerin Gazze Şeridi'ne girişinin kısıtlanması, petrol ve elektrik kaynaklarının azaltılması gibi yaptırımların yanı sıra bölgeden ayrılmak ya da bölgeye geri dönmek isteyen Filistinlilere Gazze Şeridi'ne giriş ve çıkışlarda bir baskı aracı olarak kısıtlamalar getirilmiştir (Koral, 2013, s. 80).

İsrail böylelikle, Gazze Şeridi'ni dış dünyadan izole ederek Gazze'de yaşayan Filistinlileri zorlu yaşam koşullarına mahkûm etmiş ve seçilmiş Filistin Hükümeti'nin görevlerini yerine getirmesini engellemiştir. 2006 yılında yapılan yasama seçimleri içinde bulunan krizden bir çıkış yolu olarak görülmüş ancak Hamas'ın seçimleri tekrar

---

¹ The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories (B'Tselem), (2017), *The Gaza Strip – Background*, link: <https://www.btselem.org/gaza-strip/gaza-strip-background>, (Erişim tarihi: 10/01/2021).

kazanması krizin derinleşmesine yol açmıştır. Bunun sonucunda Avrupa'dan gelen insani yardımlar kesilmiş ve İsrail denetimlerini sıklaştırmıştır. Böylelikle Filistinlilerin günlük yaşamları günden güne daha da zorlaştırılmıştır. Yaptırım ve baskılar Gazze Şeridi vatandaşlarının kültürel, siyasi, sosyal ve ekonomik yapısını bozmanın yanı sıra, onların günlük yaşamlarını ve ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli sosyo-ekonomik ve kültürel önceliklerini de değiştirmiştir. Bir bakıma, Gazze Şeridi'ndeki Filistinliler İsrail işgaline direnmek yerine onun etkilerini asgariye indirmek için uğraş vermişlerdir (Almassri, 2019, s. 246-250).

Ablukanın yoğunlaşmasıyla birlikte, dış dünyadan izole edilen Gazze Şeridi'nde insani dram artmıştır. Bunun bir sonucu olarak ablukanın olumsuz etkisi gıda fiyatlarını çarpıcı şekilde artırmıştır. Çocukların yetersiz beslenmeleri gibi sorunlar baş göstermeye başlamıştır.

Bir diğer olumsuz etki ise temel ihtiyaçların karşılanmaması üzerine olmuştur. Gazzeli Filistinliler yakıt kıtlığı ve diğer ihtiyaçların eksikliği nedeniyle temel sağlık hizmetlerine de erişemez hale gelmişlerdir (Dalar, 2009, s. 111). Bu boğucu abluka koşulları altında Gazze Şeridi'ndeki yaşam koşullarının daha da kötüleşmesi üzerine Gazze Şeridi'ndeki ablukanın kaldırılması için hem resmî hem de gayri resmî olarak dünyanın her yerinden uluslararası çağrılar yapılmaya başlamıştır (Almassri, 2019, s. 246).

Gazze Şeridi insani olmayan bir abluka altındayken, İsrail'in Gazze'de Hamas'a karşı askerî saldırıları nedeniyle İsrail ile Hamas arasındaki gerilim de tırmanmıştır. 27 Aralık 2008 tarihinde İsrail, "Dökme Kurşun Operasyonu" kapsamında Gazze Şeridi'ne yönelik ilk askerî operasyonlarını başlatmıştır. İsrail'in askerî operasyonu 19 Ocak 2009'da ateşkesle sona ermiştir. İsrail'in Gazze Şeridi'ne yaptığı askerî operasyon esnasında 412'si çocuk, 110'u kadın olmak üzere toplam 1.444 Filistinli yaşamını yitirmiştir. Ayrıca, 1855'i çocuk ve 795'i kadın olmak üzere toplam 5.300'den fazla Filistinli bu askeri operasyonlarda yaralanarak hayatlarına engelli statüsünde kalıcı sakatlık ile devam etmek zorunda kalmıştır. Yaşanan bu süreçte 13 İsraili yaşamını kaybederken, bunların dokuzu Gazze Şeridi'ndeki çatışmalarda, dördü ise Gazze Şeridi'ne bitişik yerleşim birimlerinde Filistinliler tarafından karşı savunma amaçlı atılan el yapımı roketler sonucu yaşamlarını yitirmişlerdir (Koral, 2013, s. 91-92).

Kasım 2012'de ise İsrail, Gazze Şeridi'ne karşı Sekiz Gün Savaşı olarak da anılan sekiz günlük yoğun bir saldırı başlatmıştır. Bu süreç Mısır Devleti'nin arabuluculuğuyla yapılan bir ateşkes anlaşmasıyla sona ermiştir (Baidoun, 2014, s. 7). Gazze Sağlık Bakanlığı'nın raporuna göre toplam can kaybı sayısı 43'ü çocuk ve 11'i kadın olmak üzere toplam 175 kişi olarak belirlenmiştir. 465'i çocuk ve 254'i kadın olmak üzere 1.400 kişi ise normal hayatlarını olumsuz etkileyecek şekilde yaralanmıştır (PHIC, 2012, s. 1).

Temmuz 2014'te ise İsrail; Gazze Şeridi'ne karşı, Gazze Şeridi'nin çeşitli bölgelerini yoğun bir şekilde bombalayarak yeni bir askerî operasyon başlatmıştır ve bu operasyona 'Koruyucu Kenar' kod adını vermiştir. Birleşmiş Milletler İnsani İşler Koordinasyon Ofisine (OCHA) göre; İsrail'in Gazze Şeridi'ne yönelik 51 gün süren saldırıları, Koruyucu Kenar Operasyonu'nun yol açtığı yıkım ve yerinden edilme oranı, İsrail işgalinin başladığı 1967'den bu yana görülmemiş seviyelere ulaşmıştır. Bu operasyon sırasında İsrail ordusu, büyük çoğunluğu sivil olan 2.251 Filistinlinin yaşamını yitirmesine sebep olmuştur. Aynı zamanda 11.231 Filistinli de yaralanmıştır. Bu saldırı ayrıca yaşamın her alanında büyük bir yıkıma neden olmuştur ².

Filistinlilerin Büyük Dönüş Yürüyüşleri, İsrail işgaline karşı barışçıl mücadele biçimlerinde önemli ve belirleyici bir noktayı işaret etmektedir. Büyük Dönüş Yürüyüşleri 30 Mart 2018'de Gazze Şeridi'nde her Cuma düzenlenen bir dizi gösteriyle başlamıştır. Gösteriler, Gazze Şeridi ile İsrail arasındaki sınır tel örgüleri önünde kadın, çocuk ve yaşlıların da katılımıyla gerçekleşmiştir. Böylece tüm Filistinliler tarafından desteklenen etkili bir protesto ortaya konulmuştur. Filistinlilerin düzenlediği barışçıl eylemler esnasında; Filistinli mültecilerin yerlerinden edildikleri şehir ve köylere geri dönme hakkını talep etmek amacıyla, Hamas'ın Gazze Şeridi'nde siyasi otorite kurmasından başlayarak İsrail'in Gazze Şeridi'ne uyguladığı şiddetli ablukalar da protesto edilmiştir. Binlerce Filistinli sivilin katıldığı Geri Dönüş Yürüyüşleri'nin barışçıl doğasını vurgulamasına rağmen; İsrail, Gazze-İsrail sınır tel örgüleri boyunca konuşlandığı keskin nişancılar da dahil olmak üzere tanklar, askerî araçlar ve askerlerle

---

² United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), (2015), *Key Figures on the 2014 Hostilities*, link: <https://www.ochaopt.org/content/key-figures-2014-hostilities>, (Erişim tarihi: 10/01/2021).

sınırın birkaç yüz metre uzağında duran herkesin vurulmasını emretmiştir³. Bu emirlerin uygulanması neticesinde birçok Filistinli sivil, İsraili keskin nişancılarının hedefi olmuştur.

El-Mizan İnsan Hakları Merkezi'ne göre, İsrail işgal güçlerinin orantısız güç göstermesi nedeniyle 30 Mart 2018'den 28 Mart 2020'ye kadar barışçıl Geri Dönüş Yürüyüşleri'nde 48'i çocuk olmak üzere toplam 217 Filistinli sivil yaşamını yitirmiştir. Ayrıca; Geri Dönüş Yürüyüşleri'nde çocuklar, kadınlar, sağlık görevlileri, gazeteciler ve engelliler de dahil olmak üzere toplam 19.237 Filistinli yaralanmıştır (Al Mezan Center for Human Rights, 2020, s. 11).

Bu ve benzeri olaylar nedeniyle, İsrail-Filistin çatışması uluslararası medya gündeminin en önemli olaylarından biri olmaya devam etmektedir. Bilgi ve iletişim çağı; dünyadaki insanların birbirlerine yaklaşımlarına, birbirleri hakkında bilgi edinmelerine, farklı kültürler, kalıplar ve yaşam tarzları hakkında kamuoyunu bilinçlendirmelerine ve dünyanın başka yerlerindeki sorunlar, krizler hakkında bilgi edinmelerine olanak sağlamaktadır. Marshall McLuhan'ın ifadesiyle, teknoloji ve iletişimdeki gelişmeler dünyanın küresel bir köye dönüşmesine katkı sağlamıştır. Bilgi edinmenin ve yaymanın bu kadar kolaylaşmasıyla dünyanın bir ucundaki herhangi bir olay hemen veya birkaç dakika içinde dünyanın diğer ucuna iletilebilir hale gelmiştir (Devran, 2015, s. 288).

İletişim alanındaki gelişmelere rağmen, uluslararası haber ajanslarının egemenliğinin uzun zamandır olayların tek taraflı olarak ele alınmasına neden olduğunu söylemek mümkündür. Başka bir deyişle olayların tek taraflı olarak çerçevesi ve yorumlanması, dünyada bilgi akışının tam ve tarafsız olmasını engellemektedir. Bu sebeple bilginin hakimiyeti ve yayılması konusunda bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bunun en somut örneklerinden biri, 2003'te Irak'ın işgali esnasında yaşanmıştır. Irak'ın işgali öncesi özellikle tüm dünyaca bilinen büyük Amerikan ve Avrupa medya şirketleri, olayı tek taraflı bir bakış açısıyla ele alarak, Irak rejiminin dünyayı kitle imha silahlarıyla tehdit ettiğine dair bir algı oluşturarak saldırıyı haklı çıkarmışlardır. Bu algı 2003 yılında ABD'nin Irak'a karşı yürüttüğü savaş sürecinde de görülmüştür (Alhammouri, 2013, s. 45). Bu örnekle birlikte medyanın, sorunları kamuoyunun gündemine aldığı ve bunları kamuoyunun dikkatini ve sempatisini çekecek şekilde çerçevelediği görülmektedir.

---

³ Amnesty International, (2018), *Six Months on: Gaza's Great March of Return*, link: <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2018/10/gaza-great-march-of-return/>, (Erişim tarihi: 25/01/2021).

Medyanın, karar vericilerin ve politikacıların harekete geçmesini sağlayarak dış politikayı etkilediğini kabul etmek gerekmektedir. Örneğin Darfur'daki soykırım ve Somali'deki kıtlık gibi olaylar medya bu olayları haber yapmaya başlayana kadar uluslararası kamuoyunun gündemine alınmamıştır (Palloshi, 2015, s. 45).

Dolayısıyla uluslararası medya, İsrail-Filistin çatışmasının sonucunu etkileyen en önemli faktörlerden biridir ve çatışmaya yönelik uluslararası kamuoyunu etkilemektedir. Uluslararası kamuoyu, medya aracılığıyla uluslararası olaylar hakkında bilgi almaktadır. İsrail'in Batı medyası üzerinde kontrol ve hâkimiyet sahibi olduğu bilinmektedir. İsrail Batı medyasında, Batı medeniyetinin bir parçası ve Orta Doğu'daki tek demokratik devlet olarak kabul edilmektedir. Bunların yanı sıra Batı ile İsrail arasındaki ilişkiler açık bir şekilde ortadadır. Bütün bunlar Batı medyasını İsrail'i desteklemeye daha eğilimli hale getirmektedir (Dagher, 2010, s. 1).

Batı medyası, uluslararası haberler konusunda yaptıkları yayınlarla ülke ve dünya kamuoyunu yanıltmaktadır. Dolayısıyla Batılı izleyiciler nezdinde gerçeklere dayalı bir kamuoyu oluşmamaktadır. Yanlış bilgilendirme, kamuoyunu bazen haksız görüşleri benimsemeye itmektedir. Örneğin, Glasgow Üniversitesi Medya Grubu tarafından yürütülen İngiltere'deki bir araştırmanın bir parçası olan anket çalışmasında, insanların İsrail-Filistin çatışması hakkında yanlış bilgilere sahip oldukları görülmüştür. Anket sonuçlarına göre katılımcıların, yanlış bir algı ile Filistinlilerin İsrail topraklarını işgal eden yerleşimciler olduğuna inandıkları görüşü ortaya çıkmıştır. Aynı çalışmada, BBC World News'in çatışmanın kapsamına ilişkin içerikleri analiz edilmiştir. Söz konusu içeriklerde izleyiciler, BBC ekranlarında, İkinci İntifada'ya dair yapılan haberlerde daha fazla İsrail resmi kaynaklarına dayanan haberleri görmüştür. Bu haberlerde Filistinliler terörist olarak gösterilmiş, İsrail şiddeti ise Filistinlilerin eylemlerine bir tepki olarak sunulmuştur (Philo ve Berry, 2004).

Medyada kullanılan dilin önemi üzerinde durmak gerekirse medya dili bir konu hakkında kamuoyu algılarının ve inançlarının oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır. 1990'lı yılların başında, İsrail-Filistin olaylarının servis edilmesinde "işgal" terimi Amerikan gazetelerinden kaldırılmış ve yasaklanmıştır. Bunun yerine "işgal altındaki bölgeler", "tartışmalı bölgeler" kavramları getirilmiştir. Bunun yanı sıra İsraili siviller "barış", "barışçı", "güvercin", "güvercin politikası taraftarı" gibi sıfatlar ile tanımlanırken bu ifadelerin zıddı sözcükler de Filistinliler için kullanılmıştır. Amerikan medyası,

Filistinlileri daha ziyade İsraililere yönelik şiddette "terörist", "bombacı" veya "intihar bombacısı" terimleri ile tanımlamıştır. Bunun aksine, Filistinlilere yapılan saldırılarda "çapraz ateşe yakalanmış" gibi anlattığı kurbanları tanımlayan ifadeler kullanmaktadır (Zelizer, 2002, s. 287). Bunun bir örneği, 30 Eylül 2000'de Gazze'de babasının arkasında korunurken İsrail askerleri tarafından vurulan 12 yaşındaki çocuk Muhammed Al-Dura'nın görüntüsünün Amerikan medyasında yer almasıdır. Bu fotoğraf İsrail'in güç kullanımına karşı dünyadaki öfkeyi ateşleyen örnek bir kare olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak ölümün koşullarını anlatan ABD medyasında, öldürmeyi tanımlamak için "çapraz ateşte sıkışmış" terimi yumuşatma ya da meşrulaştırma anlamında kullanılmıştır (Ackerman, 2001, s. 65).

Diğer bir ifadeyle; medya çerçeveleme teorisinin medyanın çatışmaya ilişkin tutumları nasıl yarattığı ve ifade ettiği konusunda önemli bilgiler sunabileceğinden, Batı medyası olayları çerçevlendirerek ve bunları İsrail'in olayları çerçeveleme ve kapsama tarzına ve bakış açısına uygun bir dil benimsemiştir. Medya çerçeveleme, bilginin paketlenme ve sunulma şeklinin sorunları tanımlayabileceğini ve iletişim alıcıları için tutarlılık ve anlam sağlayabileceğini öne sürmektedir. Entman çerçevelemeyi "algılanan bir gerçekliğin bazı yönlerini seçmek ve bunları iletilen bir metinde daha belirgin hale getirmek olarak tanımlamaktadır. Entman'a göre metinler, yerleştirme veya tekrarlama yoluyla veya kültürel olarak tanıdık sembollerle ilişkilendirilerek bilgi parçalarını daha belirgin hale getirebilir (Entman, 1993, s. 53).

Çerçeveleme kavramı, medyanın bir haberin belirli bir yönünü vurgulamak ve izleyicilerin dünya haberlerini anlamalarına yardımcı olmak ve olaylara öncelik vermek için kullandığı seçim ve sunum olarak tanımlanabilir. Gazeteciler çerçevelemeyi tutarlı bir haberdeki birçok bilgiyi organize etmenin bir aracı olarak kullanmaktadırlar. Gazeteciler ele aldıkları kelimeler, ifadeler, görüntüler ve açılardan yaptıkları seçimler yoluyla izleyicilerin bir konu hakkındaki algı ve inançlarını etkileyebilmektedir. Kullanılan bu yöntem görüş ve tutumların kalıplaşmasına dönüşebilmektedir. Başka bir ifadeyle medya çerçeveleri, medya kuruluşunun yönelimine dayalı belirli değerleri, gerçekleri, değerlendirmeleri ve diğer kriterleri vurgulayarak görüş ve tutumları etkilemekte ve konuyla alternatif bir çerçevede görüldüğünden daha fazla ilgi sağlamaktadır.

Öte yandan, teknolojik gelişmeler sonucunda televizyon yayını, radyo ve yazılı basın gibi geleneksel haber kaynaklarında izleyicilerin azaldığı görülmektedir. Bu durum, sunduğu tüm özelliklerle “World Wide Web’in yükselişine bağlanmaktadır. Yeni teknoloji, okuyucuların içerikle etkileşime girmesine imkân tanıyarak medya içeriğinin üretiminde yeni ve farklı medya tekniklerinin kullanılmasını ve gazetecilerin, gazetecilik çalışmalarının ufkunu genişletmelerini sağlamıştır. Etkileşim, arşivleme, multimedya, hiper metin ve entegre medya perspektifi gibi özellikler bu yeni medyanın yansımaları arasındadır.

Haberleri, izleyiciler için daha etkileşimli ve çekici hale getirme politikası medyanın temel bir uygulaması haline dönüşmüştür. Bu durum, geleneksel medyaya kıyasla yeni medyaya olan güvenin artmasını sağlamıştır. Araştırmalar, çevrim içi haber izlemenin giderek CNN ve BBC gibi bilinen markalara odaklandığını doğrulamıştır. CNN ve BBC, çeşitli izleyici kitlesini kendine çekmiştir. Bu markalar en güvenilir çevrim içi haber kuruluşları arasında sayılmaktadır. Bu haber kuruluşları, çevrim içi haberlerin ortaya çıkışına kadar yayın ve kablolu televizyon haberlerine ayrılmış bir özellik olan “gerçek zamanlı” haber verme görevini üstlenmişlerdir. Gelişen teknolojik gelişmelere ayak uyduran CNN ve BBC, çevrim içi haber hizmetlerine büyük yatırımlar yapmıştır. Çevrim içi haber hizmetlerinde yaşanan yoğun haber trafiği birçok çekici özellik sunmaktadır (El Tuhami, 2003, s. 5-6).

Buna karşılık birçok üçüncü dünya ülkesi, gelişmiş ülkelere bilgi akışını daha dengeli hale getirmek ve seslerini halka ulaştırmak için medya kuruluşları kurmaya başlamıştır. Al Jazeera'nın kurulmasına yol açan en önemli faktörlerden biri, Batı medyasının Orta Doğu'daki olaylara kendi penceresinden bakması olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir neden ise "Doğu ve Araplar" tarafından temsil edilen diğer görüşlere fırsat sunması ve yer vermesidir. Türkiye ayrıca uluslararası medya arenasında Türkiye'nin sesi olmak için ilk önce İngilizce yayın yapan TRT World sonrasında da Arapça yayın yapan TRT Arabî (عربي TRT) adıyla bir kanal oluşturmuştur (Devran, 2015, s. 284-287).

Öte yandan, hükümetler genelde kitlelerini, ulusal amaçları ve dış politikaları doğrultusunda ikna etmek amacıyla medyayı kamu diplomasisi alanındaki araçlarından biri olarak kullanmaktadır. Uluslararası medya, devletler için yumuşak güç araçlarıdır, geniş kitlelere ulaşma ve hükümetlerin görüşlerini uluslararası kamuoyuna aktarma

yetenekleri sayesinde diplomatik politikalarını uygulamaktadır (Baritci ve Aydeniz, 2019, s. 1553).

Gazze Şeridi'ndeki siyasi durum, başlangıçtan bu yana Arap ve Batı medyasının özel ilgi odağı haline gelmiştir. Gazze ablukası, insani bir sorun olarak ortaya çıktığı günden beri medyada yerini almaktadır. Özellikle Filistinlilerin geri dönme haklarını talep etmesi, Gazze Şeridi'ndeki kuşatmayı kırmak için başlattıkları üç büyük trajik İsrail saldırısı ve Büyük Dönüş Yürüyüşü medyanın ilgisini çekmiş ve bu konulara haberlerde yer verilmiştir. Gazze Şeridi ablukasında meydana gelen olaylarla ilgili farklı uluslararası tutumlar ve görüşler, medya kuruluşlarının konumu ve ideolojileri doğrultusunda oluşmuştur. Bu noktada, Batı medyası kanallarının haber siteleri için ilgi ve stratejik ağırlıklı olarak ülkelerin konumlarını ve çıkarlarını yansıtan bir çerçevelemeyle bu konuyu nasıl sunduğunun vurgulanması önemli bir sorun olarak ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmanın temel varsayımı, Batı medyasının İsrail yanlısı bir medya politikasını ve yönelimini yansıttığı, Orta Doğu ve Türk medyasının ise Filistin'in konumunu desteklediği varsayımdır. Söz konusu varsayım 2006'da Hamas'ın Parlamento yasama seçimlerini kazanması sonrasında Gazze ablukasının yaratılışı sonuçlarına dayanarak ortaya çıkmıştır. Batı'nın dış politikaları, Gazze'ye abluka uygularken İsrail yanlısı bir duruşu yansıtmaktadır. Ayrıca Batı, Hamas tarafından kurulan Filistin hükümetini tanımamaktadır. Bu da bir dizi siyasi ve ekonomik yaptırımın uygulanmasına ve Hamas'ın dünyadan izole edilmesine kadar uzanmıştır. Buna karşılık, Türk ve Orta Doğu ülkelerinin dış politikaları Filistin yanlısı bir duruş benimsemiştir. Türkiye ve bazı Arap ülkeleri, Gazze'ye abluka uygulamayı reddetmiş ve bunu Gazze'deki Filistin halkına karşı toplu cezalandırma olarak değerlendirmiştir. Bu eğilimler ve politikalar, medyanın (Batı, Türk ve Orta Doğu) Gazze ablukası konularına ilişkin haberlerine yansımıştır. Ayrıca medya, ülkelerin uluslararası meselelere yönelik tutumlarını ve dış politikalarını ifade etmek için kullandıkları diplomatik araçlardan biridir. Bu anlamda, uluslararası medyanın Gazze ablukasını kendi bakış açılarıyla farklı bağlamlarda sunmaları, uluslararası haber sitelerinde Gazze ablukası sorununun kamu diplomasisi bağlamında değerlendirilmesi çalışmanın ana problemini oluşturmaktadır. Çünkü, uluslararası medya köklerinin bulunduğu ülkeden bağımsız hareket edememektedir.

Bu çalışma, uluslararası medyanın (CNN International, BBC World, TRT World, Al-Jazeera English) Ocak 2018'den Aralık 2021'e kadar dört yıllık bir dönemde Gazze ablukasını sunduğu haber çerçevelerini belirlemeyi amaçlamıştır. Çerçeve teorisi bu amaca ulaşmak ve ana araştırma sorusu olan “Uluslararası medya Gazze ablukasını konularını nasıl çerçevelemiştir?” sorusunu yanıtlamak için kullanılmıştır.

1. TEORİK ÇERÇEVE VE KAMU DİPLOMASİSİ

1.1. Çerçeveleme Teorisi

Haberler dünyaya açılan penceremizdir. Genel olarak haberler bilmemiz gerekenleri anlatmayı amaçlamaktadır. Kitle iletişim araçları aracılığıyla, çevremizdeki olaylarla ilgili bilgiler (sosyal, politik, ekonomik, vb.) belirli anlamlara ve yorumlara göre aktarılmaktadır. Bu anlamlar ve yorumlar, medya profesyonelleri tarafından sosyal ve kültürel bağlamda hazırlanan ve yapılandırılan medya metinleriyle belirli çerçeveler kullanılarak şekillenmektedir. Haberlerde çerçeveleme ve öne çıkarma metodunun uygulanması bu anlamda güncel haberlerin düzenlenmesine temel oluşturmaktadır.

Haberlerde çerçeveleme fikri ilk olarak 1974'te sosyolog Erving Goffman'ın araştırmasıyla ortaya çıkmıştır. Haber çerçeveleme teorisi (uygulama yöntemi), topluma sunulan mesajların bağlamının ve organizasyonunun, bu mesajlara dayalı olarak onların düşüncelerini, fikirlerini ve sonraki eylemlerini etkilediğini varsaymaktadır. Çerçeve, olayları yöneten organizasyon ilkeleri ve bunlara kendi katılımımız olarak tanımlanmaktadır. Bu yorumlama şemaları insanların günlük olayları tanımlamalarına, anlamalarına, algılamasına ve sınıflandırmasına yardımcı olmaktadır (Goffman, 1974, s. 21). Çerçeveleme kavramı gündem belirleme teorisi ile de ilişkili olmuştur. Ancak konu veya olay yerine medya tarafından gündeme getirilen konuların özüne odaklanarak araştırmalar ile bu konu ve olayları genişletmektedir.

1.1.1. Çerçeveleme Kavramının Ortaya Çıkışı

Çerçeveleme fikri ilk olarak, mesajların bağlamının ve örgütlenmesinin halkın bu mesajlarla ilgili sonraki fikir ve eylemlerini etkilediğini varsayan sosyolog Erving Goffman'ın araştırmasında (1974) ortaya çıkmıştır (Rodriguez ve Dimitrova, 2011, s. 49). Stephen Reese, çerçeveleme kavramını sosyolog Erving Goffman ve antropolog Gregory Bateson'a (1972) dayandırmaktadır. Çerçeveleme, insanların günlük sosyal deneyimlerini anlamak için beklentilere nasıl güvendiğini sosyo-psikolojik bir perspektiften incelemektedir (Reese, 2001, s. 23).

Çerçeveleme kavramının evrimine bakıldığında, kökeninin sosyolojide olduğu ve bu alana ait olduğu görülmektedir. Goffman (1974); daha sonra da Gamson ve bu geleneği takip eden meslektaşları çerçevelemeyi, insanların günlük dünyayı anlamalarını anlamının bir yolu olarak görmüştür. Goffman, bireylerin günlük yaşamlarında

karşılaştıkları bilgileri yorumlamanın bir yolu olarak çerçevelemeyi açıklamıştır. Gamson ve Modigliani (1987) çerçeveleri olayların bir kesitine anlam veren merkezi bir düzenleyici fikir ya da hikâye çizgisi olarak tanımlarken, çerçeve tartışmaların etrafında olup bitenleri ifade etmektedir (Cacciatore, Scheufele ve Iyengar, 2015, s. 5).

Gamson ve Modigliani (1987), çerçeveleri, merkezî bir organizasyonel fikir ya da hikâye dizisi olarak tanımlarken, olaylara anlam vermektedir. Çerçeve, konunun özü olan tartışmanın etrafında neler olduğunu göstermektedir (Cacciatore, Scheufele ve Iyengar, 2016, s. 5).

Çerçeveleme kavramını, kavramın birden fazla alanda kullanılması ve bu alanlara dayalı olarak farklı tanımlarının olması nedeniyle tek bir bağlamda sınırlamak olanaksız hale gelmektedir. Psikolojik bir kavram olarak çerçeve; belirli mesajları alarak, başkalarını dışarıda bırakarak ve bireylerin bilişsel düzeyi ve bilişsel niteliklerine odaklanarak gerçekliğin algılanmasına rehberlik etmektedir (Erken, 2015, s. 40). Siyasi bir bakış açısıyla çerçeveleme; elitlerin sorunlarını ele alarak, onlara anlam vererek ve mesajlar oluşturarak çerçevelerin tanımlandığı kamuoyu, siyasi kampanyalar ve bunların etkinliği ile ilgili çalışmalarda önemli bir kavramdır. Siyaset biliminde çerçeveleme, kamuoyu ve siyasi kampanyalar ile bunların etkinliğinin incelenmesinde önemli bir kavramdır (Cacciatore, Scheufele ve Iyengar, 2016, s. 400). Edelman'a göre, çerçeveleme alternatif sınıflandırmalar yoluyla belirli siyasi inançlara ve politikalara destek sağlamaktadır. Bu sınıflandırma şemaları siyasi manevralar ve ikna için gereklidir. Edelman'a göre, siyaset ve siyasi çatışmalar çerçevelemenin ana sahneleridir (Edelman, 1993, s. 232). Entman'a göre, politikacılar haber çerçeveleri üzerinden birbirleriyle ve habercilerle rekabet etmek zorundadırlar. Bu bağlamda, çerçeveleme siyasi gücün yürütülmesinde temel bir rol oynar ve haber metnindeki çerçeve, gücün göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Çerçeveleme haber aktörlerinin kimliğini veya habere hükmetmek için rekabet eden çıkarları kaydetmektedir (Entman, 1993, s. 55). Medya açısından bakıldığında, sorular daha spesifik olarak sorulmaktadır. Bunlar: sorunlar nasıl inşa edilir, konuşmalar veya medya metinleri nasıl düzenlenir ve anlamını geliştirir şeklindeki sorulardır (Reese, 2001, s. 23). Aynı şekilde, Entman (1991) kitle iletişiminde çerçevelemenin iki düzeyde var olduğunu belirtmiştir: bilgiyi işlemek için zihinsel olarak depolanmış ilkeler (izleyici çerçeveleri) ve haberlerin kendisinin özellikleri (medya çerçeveleri) şeklindedir (Rodriguez ve Dimitrova, 2011, s. 49).

1.1.2. Gündem Belirleme Teorisinin İkinci Aşaması Olarak Çerçeveleme (Medya Gündemi)

Haber medyası toplum için önemli bir bilgi ve tutum kaynağıdır. Bu yüzden yazılı ve görsel basın toplumun nasıl düşünmesi gerektiğini söylemede etkilidir. Ayrıca güncel olayları kapsayarak gündemi tespit etmektedir. Buna göre, medya topluma ne düşüneceklerini söylemeyi başaramayabilir ama toplumun ne hakkında düşüneceklerini ve tartışacaklarını belirlemektedir. Başka bir ifadeyle; medya, belirli bir fikrin alacağı yönü belirterek, toplumun gündemini belirleyen dünyayı inşa etme yeteneğine sahiptir (Erdoğan ve Alemdar , 2002, s. 211).

Bu etki, gündem belirleme teorisi olarak adlandırılmaktadır. Medya gündemini belirleme fikrinin temeli, medyanın sunduğu konulardaki kamuoyu görüşlerinin büyük ölçüde medyanın kendisi tarafından etkilendiği varsayımına dayanmaktadır. Başka bir deyişle, izleyiciler medyanın konulara ilişkin önceliklerini öğrenir ve gündemi belirlemek zaman alan bir eğitim sürecidir. Gündem belirleme yöntemindeki öncelikler konuya verilen önem doğrultusunda tanımlanan gündem maddelerine ilişkin olarak en önemli konuların ilk sayfalarda yer almasını, ana ve alt başlıkların düzenlenmesini, yorumların yapılmasını, tartışmaların yer almasını ve bunları destekleyen makalelerin yer almasını hedeflemektedir. Bunlara ek olarak gündem belirleme, medyanın halkla ilişkiler konusundaki perspektiflerini şekillendirme ve medyanın sunduğu şeylere dayanarak dünyadaki endişelerimizi şekillendirme konusundaki rolünü vurgulamıştır (Erdoğan ve Alemdar , 2002, s. 212).

Bu nedenle gündem belirleme teorisi, medyanın kamusal düşünceyi tam anlamıyla belirlemediği ancak kamusal düşünceyi etkilediği varsayımına dayanmaktadır. Bu hipoteze dayanarak medya çalışmaları teorisinin iki düzeyini belirlemektedir:

Birinci Düzey, konular ve olaylarla ilgili gündemin hazırlanması ile ilgili medya önemli ve önemsiz konuları tanımlamaktadır. Bu durum diğer bir deyişle, konunun veya konuların öneminin medyadan kamuoyunun gündemine nasıl geçtiğini göstermektedir. İkinci Düzey, algısal ve bilişsel gündemi belirlemenin etkileridir. Bu etki medyada sunulan konulardaki kendi ilgileri aracılığıyla kamuoyuna yansıtılmaktadır. Bu, haberleri çerçeveleyerek konunun nasıl sunulduğunu açıklayan durumların veya özelliklerin tanımlanmasıyla yapılmaktadır (Erken, 2015, s. 42; Scheufele, 2004, s. 406).

Yakın zamanda; Weaver, McCombs ve Shaw (1998) önyükleme (hazırlık) ve çerçevelemenin gündem belirlemenin doğal uzantıları olarak görülmesi gerektiğini önermiştir. Önyükleme, bir gündem belirlemenin bireylerin değerlendirme şekli üzerinde yaratabileceği, hazırlık aşamasının aktivasyonunun yayınlanma sürecine dayandığı etkidir. Buna göre, medyanın kamuoyunun zihnindeki konuyu arttırmakta, konunun ilgili sorunları ve konuları değerlendirmek için bir kriter olmasına yol açmaktadır. Başka bir deyişle, önyükleme işlemi bellekte belirli bir yapıyı etkinleştirme işlemidir ki bu yapının daha erişilebilir ve düşündürücü hale gelmesine neden olmaktadır. Gündem belirleme teorisinin ikinci düzeyi, gündemin ve haber çerçevelerinin kamu gündemini nasıl etkilediğine odaklanmaktadır. Bu, belirli bir konuyu tartışırken medya gündemine dâhil edilecek sınırlı sayıda ilgili özellik seçilerek yapılmaktadır. Gündem belirlemenin ikinci aşaması, nasıl düşünüleceğinin belirlenmesinin etkilerine yöneliktir. Entman'ın tanımından yola çıkarak şu çıkarımda bulunulabilir:

Haber çerçevelerinin genellikle bireysel bir düzeyde etkisi vardır ve bir çerçeveleme yaklaşımı toplumun nasıl düşündüğüne odaklanırken, gündem belirleme teorisi kamuoyunun gündemindeki konuların önemini ve düzenlemelerini incelemektedir (Scheufele, 2004, s. 297-298; Erken, 2015, s. 43; Cacciatore, Scheufele ve Iyengar, 2015, s. 7).

Çerçeveleme ve gündem belirleme arasındaki ilişki medya içerikleri (haberler) ile ilgili olmaktadır. Gündem belirleme; konulara önem vermek, önceliklerini belirlemek ve bunları medya gündemine yerleştirmek için çalışırken çerçeveleme; haberdeki sorunun veya olayın nasıl ifade edildiği, toplumun bu konuyu nasıl anladığı ve bundan nasıl etkilendiği gibi farklı boyutlara bakmaktadır. Çerçeveleme makro ve mikro seviyelerde görülmektedir (Korkmaz, 2015, s. 107). Öte yandan hem gündem belirleme teorisi hem de çerçeveleme medya etkisinin teorileridir. Her iki teori de bir konuyu veya olayı nasıl anlayacağımızı, davranış ve fikirlerin nasıl benimseneceğini anlamaya çalışmaktadır. Gündem belirleme, bir konunun neden kamu zihninde diğerlerinden daha önemli olduğunu açıklamakla ilgilenmekte ve kapsama farklılıklarına odaklanmaktadır. Buna karşın çerçeveleme, bireysel algıyı konunun belirli bir yorumuna yöneltecek bir medya gücü sağlamaktadır (Linstrom ve Marais, 2012, s. 22).

Çerçevelemenin etkisi, medya mesajlarının özelliklerinden (organizasyonu, içerik seçimi, tematik yapısı) bazı uygulanabilir fikirlerin önemli özelliklerini oluşturan etkiyi

belirlemektedir. Bu onların aktivasyonuna ve değerlendirmelerde kullanılmasına yol açmaktadır (Cacciatore, Scheufele ve Iyengar, 2015, s. 14). ereveleme zerine yapılan çalışmaların, insanların ne dşnleceklerine ve nasıl dşnleceklerine dair medyanın bir etkisi olup olmadığına baktığı söylenebilir. Gündem belirlemenin sorduğu sorunun aksine, ne düşüneceğimiz önemli hale gelmektedir. Medya araştırmalarında çerçeveleme, konuların nitel değişimi ile ilgilenirken; gündem belirleme, konuların medyadan kamuoyuna aktarılmasını değerlendirmektedir (Korkmaz, 2015, s. 107).

Birçok araştırmacı çerçeveleme, gündem belirleme ve önyükleme arasındaki iki nokta üzerinden aralarındaki benzerliklere işaret etmektedirler. Bunlardan ilki; gündeminin belirlenmesi, çerçeveleme, hazırlık veya hazırlık içeren kapsamlı bir kavram olarak kabul edilmektedir. İkincisi ise; gündemi, etkinleştirmek için farklı bir mekanizma olarak erevelemeden ayrılması gereken bir hazırlık değişkeni olarak tanımlanmaktadır (Scheufele, 2004, s. 406).

Bazı araştırmacılar, ereve teorisinin gündem belirleme teorisinin bir parçası olarak ele alınması gerektiğini düşünürken, bazı araştırmacılar ise bağımsız bir teori olarak ele alınması gerektiğini düşünmektedir (Erken, 2015, s. 40). erevelemenin bağımsız bir teori mi yoksa yöntem mi olduğu konusunda farklı görüşler olsa da haber çerçevelerinin analizinin her iki formu da (teori ve yöntem) kapsadığı söylenebilmektedir. Gündem belirleme teorisinin ikinci aşaması olmasına rağmen teori olarak kabul edilmektedir. Gündem belirleme, metinlerin incelenmesi yoluyla hangi haber çerçevelerinin kitleler üzerinde etkisi olduğunu incelemek için bir yöntemdir (Reese, 2001, s. 24).

Gündemi belirleme teorisi, konuların önemini vurgulamaya ve kamu gündemine aktarmaya odaklanırken, çerçeveyi oluşturmanın konunun özelliklerini ve nasıl sunulduğunu vurgulamakla ilgili olduğu özetlenebilir (Scheufele, 2000, s. 298). Kısacası, ereve konunun çeşitli yönlerinin önemine odaklanmaktadır. Gündem belirleme teorisi, taraflar arasındaki anlaşmazlığın doğasına ve tartişmanın özüne odaklanmadan konuların önemini ele alırken; çerçeveleme, bilginin yapılandırılma şekli ve izleyicinin konularla etkileşimi ile ilgilidir (De Vreese, 2005, s. 54).

1.1.3. Çerçeveleme Kavramı

Haberler, bir dizi politik, ekonomik ve ideolojik etkenden etkilenen bir ürün olarak nesnel gerçekliğin bir yansıması olmayan yaratılmış bir üründür. Çerçeveleme adı verilen yöntem, bilgileri basitleştirmeyi amaçlamaktadır (Akhavan-Majid ve Ramaprasad, 1998, s. 132). Son yıllarda çerçeveleme, özellikle iletişim ve medya alanında araştırmacılar için en yaygın araştırma alanlarından biri haline gelmiştir. İletişim ve medya çalışmalarının yanı sıra örneğin; psikoloji, davranışsal ekonomi, siyaset bilimi ve sosyoloji gibi diğer genel disiplinler de çerçevenin tanım ve kavramlarının çeşitliliğine imkân sağlamaktadır. İletişim ve medya ile ilgili literatürde çerçeve, olayların nasıl sunulduğu ve anlam verildiği ile ilgilidir. Örneğin, Druckman kavramın en az yedi tanımını listelemektedir. Bu tanımlar sırasında, çerçeve kavramı, bilgiyi düzenleme ilkesi arasında veya belirli bilgileri seçme ve vurgulama ilkesi olarak farklılık göstermiştir. Herhangi bir yazılı veya üretilen haberleri yazmak için izlenen yol olarak tanımlanan gazetecilik ile daha yakından ilgili bir tanım olarak çerçeveleme karşımıza çıkmaktadır (Druckman, 2001, s. 226).

Çerçeveleme terimi, bilimsel literatürde sosyolog Goffman ile ilişkilendirilmiştir. Goffman'ın (1974) kitabında yazdığı gibi çerçeveler, bireylerin yaşamlarında olayların anlamlı hale gelmesini sağlayan açıklayıcı şemalardır. Başka bir deyişle, çerçeveler farklı durumları açıklamanın yollarıdır (Goffman, 1974, s. 21). Robert Entman'ın sık sık atıfta bulunulan tanımı çerçevelemenin parçalanmış bir model olduğunu göstermektedir. Ancak multidisipliner doğası onu medya gibi alanların da ilgi odağı haline getirmiştir. Çerçeveleme kavramı için bir dizi tanım önerilmiştir. Entman'a (1993) göre çerçeve, büyük ölçüde sonuçları veya etkisiyle belirlenmektedir. Çerçeveleme "algılanan gerçekliğin bazı yönlerinin seçilmesi ve onların bilgilendirici metinde, belirli bir sorunun tanımlanması, nedenselliğin yorumlanması ve ahlaki açıdan değerlendirilmesi açılarından ön plana çıkarılması ve sorunla ilgili çözüm önerileri sunulmasıdır" (Entman, 1993, s. 52). Tanım olarak, Entman tanımını söz konusu bir ögeyle ilgili bilgilerin bazı bölümlerine odaklanmaktadır. Böylece belirli bir yorumu teşvik ederek belirgin bir şekilde yükseltmektedir. Gitlin (1980) çerçeveleme ve tanımlanan çerçeveleri, gazetecilerin kitlelere büyük miktarda bilgiyi organize edip etkili bir şekilde paketleme imkânı sunan bir araç olarak tanımlamıştır. Bunu yaparken de işlevsel bir yaklaşım benimsemiştir. Çerçeveleme, bir alıcının olayları anlama biçimini sistematik olarak etkileyebilecek

medyadaki haber olaylarının sunumunu ifade etmektedir (Rodriguez ve Dimitrova, 2011, s. 49).

Çerçeveler; sınırları çizen, kategoriler belirleyen, bazı fikirleri diğerleri üzerinden tanımlayan ve bazı fikirleri engelleyen yapılar olarak görülmektedir. Reese'in belirttiği gibi çerçeveler "daha merkezi bir kavramlar ağı temelinde düzenlenen yeni içeriğe yönelik kurallara sahip kavramlar arasındaki bir dizi kavram ve ilişkiden oluşan anlam yapıları" olarak tanımlanmaktadır (Reese, 2007, s. 150). Aynı şekilde İrvan ve Binark, haber çerçevelerinin medyada anlam haritalarının nasıl oluşturulacağını ve yaratılacağını incelemenin bir yolu olduğunu belirtmektedirler. Haber çerçeveleri, belirli kelimeler ve resimler kullanılarak ve etkinliği objektif bir şekilde koordine edilen haberlerin özelliklerini belirlemektedir (Aktaran: (Erken, 2015, s. 35). Reese'in tanımının, çerçevelerin, olayların ve sorunların kamu ve medya profesyonelleri tarafından organize edilmesi ve anlaşılması biçimini ifade ettiği açıktır. İrvan, problemin boyutlarını tanımlamak ve bunları metinde görünür kılma çerçevesini sınırlamaktadır. Bununla uyumlu, Entman'ın çerçeve tanımı, belirli bir problemi tanımlayarak, nedenini ve etkisini yorumlayarak, ahlaki değerlendirme veya bir çözüm önererek bilgi metninde daha önemli hale getirmek ve algılanan gerçekliğin belirli yönlerinin seçimini yapmak şeklindedir (Erken, 2015, s. 37).

Çerçeve, olayların belirli yorumlarından birini teşvik ederek bilinçli olmadan bazı gerçeklere, resimlere veya benzerlerine tanıtımlara öncelik vererek, aslında izole edilen bazı unsurların ayrıntılı açıklamalarını ve yorumlarını verme yöntemi ya da yoludur (Alshathry, 2015, s. 8). Atabek ve Uztuğ, çerçeveyi tanımlamasında, açıklayıcı düzenler oluşturarak olaylara anlam veren bir bağlam eklemiş ve bunu "belirli bir bağlama yerleştirerek ve haberlere neyin dahil edileceğini ve nelerin hariç tutulması gerektiğini belirleyerek anlam ile ilgili bir olay veya sorun hakkında haberler" olarak tanımlamıştır (Aktaran; (Erken, 2015, s. 43). Bu, Gamson ve Modigliani'nin (1987) haber çerçevesinde sunduğu şeye benzemektedir. Çerçeveler, bir dizi olay sunan, bu olaylara anlam katan merkezi örgütsel fikir veya hikâyelerdir. Bu anlamıyla çerçeveler, konunun öznelini tartışmanın ne olduğunu göstermektedir. Genel fikir haber çerçevesinin her zaman toplum arasında bir konuşma makinesi olduğudur. Çünkü bu bir anlam yaratmaktadır (Rodriguez ve Dimitrova, 2011, s. 49).

Çerçeveleme; bağlam sağlayan ve seçim, vurgu, dışlama ve açıklama yoluyla sorunun ne olduğunu öneren haber içeriği için merkezi bir örgütsel fikirdir. Bu nedenle çerçeveleme kavramı veri ve bilgideki değişiklikleri veya biçimin sunumları anlamına gelmektedir (Reese, 2001, s. 33). Başka bir ifadeyle çerçeveleme bir eğilim, yapı, vurgu, bir konuda kelimelerin ve bağlamların seçimidir. Aynı zamanda medyanın kavramların, ifadelerin, görüntülerin ve gelişmelerin bazı yorumlarını teşvik etmek için kullandıkları bir unsurdur. Bu nedenle medya çerçevelerinin sembolleri rutin medya metinlerinde hem sözlü hem de görsel medyanın organize yoludur (Schwalbe, Silcock ve Keith, 2008, s. 450). Böylece çerçeveleme kitle iletişim modellerinin, geleneksel modelinden -gönderen- alıcı-ileti ve etkileri- çok daha fazlasını ifade etmektedir. Çerçeveler sembolik ortamın konuşmaya nasıl dahil edildiğini yansıtmaktadır (Reese, 2007, s. 150).

Haber çerçeveleri, haber metinlerinde görünür ve görünür olmasa da belirli bilgilere odaklamayı ya da fikirler organize etmeyi ve uygun biçimde tanımlamayı içermektedir. Bunlar aracılığıyla hükümet yetkilileri ve gazeteciler birbirlerini ve kamuoyunu etkilemektedir. Ancak başarılı bir iletişim; olayları, sorunları, aktörleri bir şekilde çerçevelemeyi gerektirmektedir. Bunu yaparken bir tarafa fayda sağlayan algıları ya da yorumları teşvik etmektedir.

Diğer belirli bir yorumu veya çözümü geliştirmek için olayların veya sorunların belirli yönlerinin seçilmesi ve vurgulanması gerekmektedir. Çerçeveyi oluşturan kelimeler ve imgeler, siyasi çatışmanın taraflarına destek verme veya muhalefeti teşvik etme yeteneğinden ayırt edilebilmektedir (Entman, 2003, s. 417). Böylece medyada çerçeveleme, medyanın haberleri ele aldığı yollara, haber yapımcıları tarafından konulara, olaylara ve nesnelere bakış açısına göre medyanın bir hikâye veya merkezi fikir üretmesi olarak çerçevelerinin tanımlanmasıdır. Bu tanım konulara ve olaylara göre geliştirilmesini ifade etmektedir (Melkote, 2009, s. 549). Çerçeveler bilgilerin tanındığı, sınıflandırıldığı, olayların akışının basitleştirildiği, önceliklerinin ve yapısının belirlendiği daha sonra halka gönderildiği gazetecilerin rutin çalışmalarının bir parçasıdır (Scheufele, 1999, s. 106). Aynı bağlamda, Callaghan ve Frauke (2001) gazetecilerin ve editörlerin okuyuculara anlamlı bir harita ya da hikâye gönderdiklerini ve bu haritalar ve çerçevelerin temel bir bilgi tartışmasını yapılandırarak bilgi seviyelerini ve siyasi yetkilileri etkilediğini açıklamaktadır (Aktaran; (Erken, 2015, s. 35).

Yukarıda tanımlanan çerçevelerin amacı; iletişimcilerin, kaynakların ve kültürün, mevcut sembolik sözlü ve görsel kaynaklar kullanılarak geliştirilen dünyayı anlamının tutarlı yollarını bulmaktır. Böylece zaman içinde sosyal olarak paylaşılan ve sürekli bir organizasyonun prensipleridir. Bu nedenle çerçeveler bir sosyal dünyayı bilinçli olarak inşa etme biçimini özetlemektedir (Reese, 2001, s. 27):

- *Organizasyon: Çerçeveleme, bilgilerin başarılı, kapsamlı veya bütünsel olarak nasıl organize edilebildiğini farklı olarak göstermektedir.*
- *İlkeler: Çerçeve soyut bir ilkeye dayanır ve kendini gösterdiği metinlere benzememektedir.*
- *Paylaşılan: Çerçeve önemli ve iletişim kurabilmesi için bir düzeyde paylaşılmalıdır.*
- *Sabit: Çerçevelerin önemi; dayanıklılıklarında, zaman içinde sürekli ve rutin kullanımlarında yatmaktadır.*
- *Sembolik olarak: Çerçeve sembolik ifade biçimleriyle ortaya çıkarılmıştır.*
- *Yapı: Çerçeveler, karmaşıklık açısından farklılık gösterebilen tanımlanabilir desenler veya yapılar sağlayarak düzenlenmektedir.*

Çerçeveleme tanımları, çerçevenin iki farklı kullanımını ortaya çıkarmaktadır: İlki, bazıları sözcüğü veya iletişimcinin izleyiciye bilgi aktarırken kullandığı kelimeleri, resimleri, cümleleri ve sunum kalıplarını veya iletişimde çerçeveler (medya çerçevesi) olarak adlandırılabilir çerçeveyi ifade etmek için kullanmaktadır. Bir konuşmacı veya ilgili kişi konuşmacının neyi uygun bulduğunu seçmektedir. Diğeri ise çerçeve ve çerçeveleme terimlerini bireyin belirli bir durumu (düşünce çerçeveleri) veya düşünce çerçeveleri olarak adlandırılabilir anlayışını kullanmaktadır (Druckman, 2001, s. 227-228). İletişimdeki konuşmacıların odak noktasını yansıtan çerçevelerin aksine, düşünce çerçeveleri bireyin problemin en belirgin yönü olduğuna inandığı şeyleri ifade etmektedir. Buna göre bireyin durum hakkındaki algısını tanımlamaktadır. Çerçeve, bireyin durumu anlamakla ilgili gördüklerini gösterir ve özgür zihnin çerçevesi altında değiştirme ve seçme hakkına sahiptir (Chong ve Druckman, 2007, s. 100-101).

İletişim çerçeveleri (medya) ve çerçeveler, odak veya önem farklılıkları ile ilgili olduğunda düşünce de benzerdir. Ancak medya çerçevesi konuşmacının ne dediğine odaklanırken (örneğin, elit söylemde vurgulanan bir konunun yönleri), düşünce çerçevesi

bireyin ne düşündüğü üzerine odaklanmaktadır (örneğin, vatandaşın davasının yönleri en önemli olduğu düşünülür) (Druckman, 2001, s. 228).

1.1.4. Yapı Çerçeveleri

Çerçeveleme süreci, gazetecilerin konuları ve sorunları tespit ettiği, nedenleri teşhis ettiği ve etik yargılarda bulunduğu haber üretim sürecinde kaçınılmaz bir adımdır. Haber çerçeveleri genel değerlendirmelerde değil; haber anlatımında vurgulanan anahtar kelimelerde, metaforlarda, kavramlarda, sembollerde ve görsel görüntülerde somutlaştırılmaktadır (Korkmaz, 2015, s. 110). Başka bir deyişle, çerçeveleme gazetecilerin toplum üzerinde kullandıkları haber görüşlerinin etkisini açıklamaktadır ve bu çerçevelemenin tipik özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir yandan referans çerçevesinde ve anlamın altında yatan bir yapıya göre, haber oluşumuna gazetecilik yaklaşımıyla bağlantı kurmaktır. Diğer taraftan, halkı bu çerçeveleri benimsemeye ve gerçeği gazetecilerin yaptığı bakış açısıyla sunmaya motive etmektedir (Linstrom ve Marais, 2012, s. 24).

Entman, iletişim sürecinde çerçevenin dört ayağını ifade etmektedir: iletişimci, metin (medya içeriği), alıcı (hedef kitle) ve son olarak kültür veya toplumdur (Entman, 1993, s. 52). İlk olarak, iletişimci kasıtlı veya kasıtsız haber metinlerini çerçevelemek için kararlar vermektedir. Gazetecilerin belirli bir konuyu çerçeveleme şeklini etkileyen beş faktör bulunmaktadır. Bunlar: sosyal normlar ve değerler, baskılar ve düzenleyici kısıtlamalar, çıkar gruplarının baskısı, basın rutinleri ve gazeteciler için ideolojik veya siyasi direktiflerdir (Scheufele, 2000, s. 308). İkinci olarak ise anahtar kelimeler, ifadeler, stereotipler ve bilgi kaynakları da dâhil olmak üzere metin veya haber içeriğidir. Üçüncüsü; alıcı veya izleyici, sırayla kendi kişisel çerçevelerine göre haber çerçevelerini ve metinlerini yorumlamaktadır. Son olarak, çerçevelerin bireylerin veya izleyicilerin geliştiği kültürün bir parçası olduğu ve farklı şekillerde görüldüğü çoğunluk çerçevelerinden oluşan kültürdür (Korkmaz, 2015, s. 111).

Genel olarak çerçeve süreci, çerçeve oluşturma (çerçevelerin ortaya çıkması) ve çerçeve belirleme (haber çerçeveleri ve okur-izleyici kitle eğilimleri arasındaki etkileşim) aşamalarını içeren oldukça dinamik bir süreci ifade etmektedir. Bu bağlamda haber çerçeveleri gazeteci, metin, alıcı (izleyici-okuyucu) ve kültür gibi çeşitli bileşenlerin karşılıklı etkileşimi ile şekillenmektedir. Bu bileşenler, farklı aşamalardan oluşan bir çerçeveleme işlemi için ayrılmaz bir bütünü oluşturmaktadır. Çerçeve oluşturma, çerçeve

ayarı, çerçeveleme düzeyinde bireysel ve sosyal sonuçlar ise şu şekilde açıklanmaktadır (De Vreese, 2005, s. 52-53):

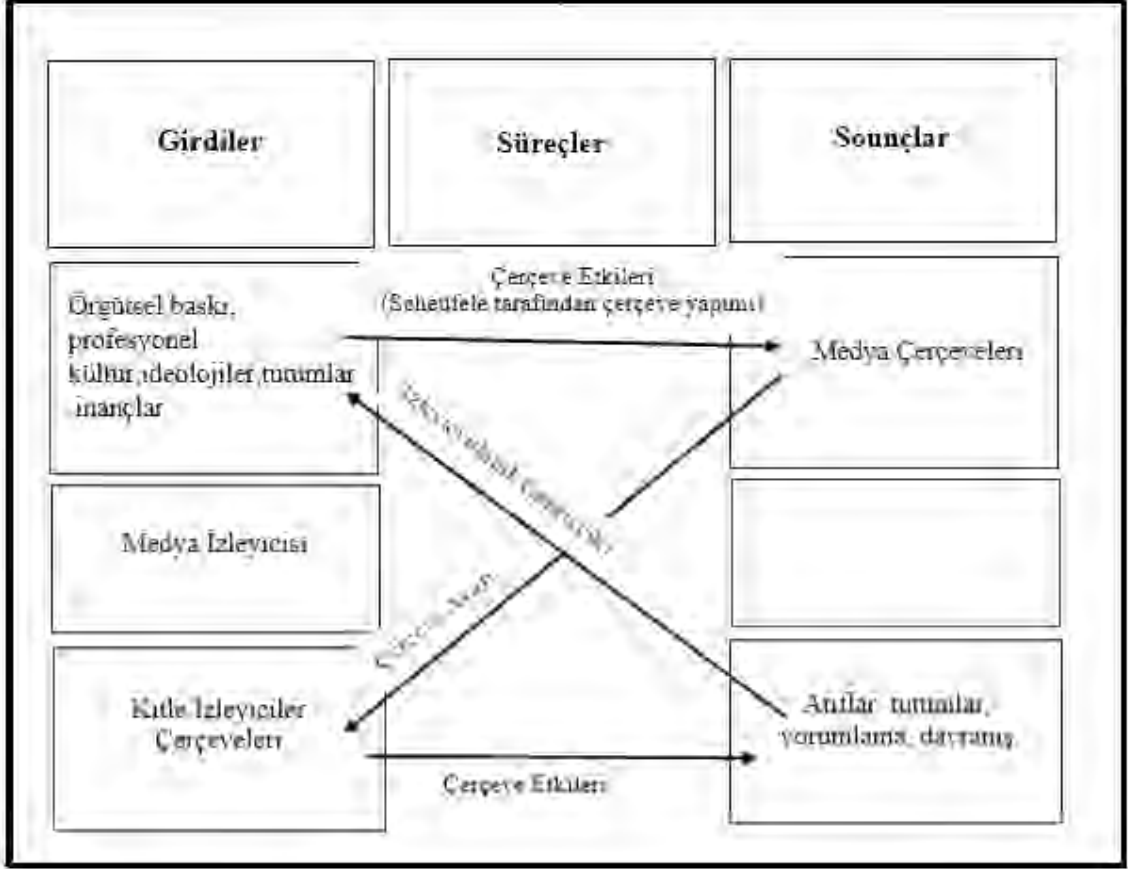
1. Çerçeve oluşturma: Gündemi belirleyerek yapılmaktadır. Medya sisteminin örgütsel veya yapısal faktörleri ve gazetecilerin bireysel özelliklerinin haber dünyasının çerçevelemesini nasıl etkileyebileceğini içermektedir. Yapılan çalışmalar haber içeriğini etkileyen üç kaynağa işaret etmektedir. Birincisi gazeteciler, ideolojik tutumlar ve mesleki standartlar gibi değişkenlere göre çerçeveler halinde bilgi inşa etmekte, yapılandırmakta ve şekillenmektedirler. Haberin çerçevelemesini etkileyen ikinci kaynak ise cinsiyet, siyasi yönelim veya düzenleyici eylem gibi faktörlerin bir sonucu olarak çerçeve seçimidir. Üçüncü kaynak ise siyasi aktörler, yetkililer, çıkar grupları ve diğerleri gibi dış etki kaynaklarıdır. Çerçeve oluşturma sürecinin haber olaylarının ele alınış şekline ve gazetecilerin bunları kamuoyuna nasıl yansıttığından etkilendiği açıktır.

2. Çerçeve ayarı: Birçok araştırmacı çerçevelemenin gündem belirlemenin ikinci aşaması olduğunu düşünürken, gündem konulara odaklanmaktadır. Çerçeveleme ise konunun, sorunun, anlam ve konunun özelliklerini vurgulamaktadır.

3. Çerçevelemenin bireysel düzeyde etkileri, üç açıdan bireysel çerçevelerin etkileri anlamında ele alınmıştır; bunlar davranış, tutum ve algıdır. Çerçevelemenin sonuçları bireysel ve toplum düzeyinde görselleştirilebilmektedir. Bireysel düzeydeki sonuç, belirli çerçevelere maruz kalma üzerine kurulu bir sorunla ilgili tutumları değiştirmek olabilmektedir. Toplum düzeyinde çerçeveler; sosyalleşme, siyaset, karar alma ve kolektif eylem gibi sosyal düzeyde süreçlerin oluşmasına katkıda bulunabilmektedir.

4. Birey ve medya çerçevesi arasında bağlantı kurmak: Bir çerçeve oluşturma medya çerçeveleri ve bireylerin önceki bilgileri arasındaki etkileşim anlamına gelmektedir. Haber çerçeveleri öğrenme ile sonuçlanan, yorumlama, sorunları ve olayları değerlendirmedir. Öte yandan bazı çalışmalar, gazetecilerin olayları ve sorunları tanımlamak için kullandıkları çerçevelere maruz kaldıklarını göstermektedir. Medya içeriğinin şekillenmesinde rol oynayan faktörlerin bir kombinasyonu mesleki etik, zaman baskıları, medya kaynakları, vb. şeklindedir. Bu, elitlerin veya baskı grupların bir konunun veya olayın çerçevesini nasıl

etkilediği ve gazetecilerin haber kaynaklarına göre sorunlarla nasıl başa çıktıklarıyla gösterilmiştir (Scheufele, 1999, s. 114-117; De Vreese, 2005, s. 53).

Şekil 1.1. Çerçeveleme süreci yapısı (Scheufele, 1999, s. 110)

Şekil (1.1.) çerçeve yapısını oluşturmak için Scheufelenin önerisini göstermektedir. Ona göre çerçeveleme yapısı üç ana bölümden oluşmaktadır: Girişler, süreçler ve çıktılar. Ayrıca yatay olarak da iki bölüme ayrılmaktadır. Birincisi medya düzeyi için çerçeveleme süreci, ikincisi ise izleyici düzeyi için çerçeveleme sürecidir. Medya çalışanları bu iki süreçle de temas halinde ve ikili bir rol içindedir. Bu iki süreç arasında ortak bir payda ile farklı olayları kapsayacaktır (Scheufele, 1999, s. 110). Vreese'e göre de çerçeveleme sürecinin üç önemli aşaması vardır: çerçeve yapımı, çerçeve ayarı ve çerçevelemenin bireysel ve sosyal etkileridir. Bu aşamaların amacı çerçevenin nasıl oluştuğunun, haber çerçevelerinin yapısal niteliklerini etkileyen faktörleri, basının idari faktörlerinin gazetecilerin ve haber kuruluşlarının konuları nasıl ele aldığıının belirlenmesini incelemektir. Bunun yanı sıra basın dışında gazeteciler, elitler ve toplumsal hareketler arasında medya metinlerinde çerçevelerle sonuçlanan sürekli etkileşim içinde çerçeve

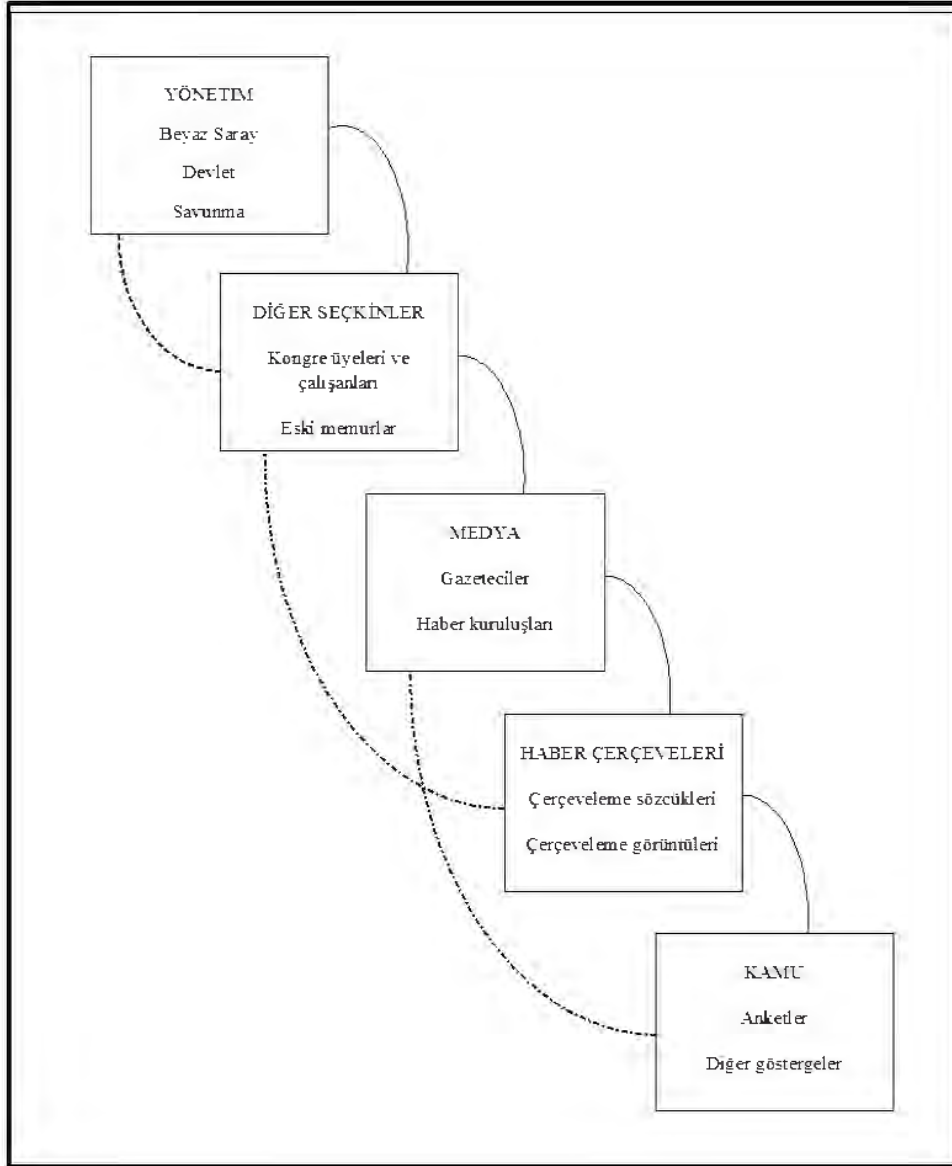
oluşturma süreci olan faktörler vardır. ereveleme, ereveler (medya ve kamusal çerçeveler) arasındaki etkileşim ve bireysel bilgilerinin zayıflıkları üzerine odaklanmaktadır. Sonuç olarak, bireyin bu konudaki görüşünü ortaya koymaktadır. Bu nedenle sosyal süreçlerin oluşumunda medya çerçevelerinin (bilgi, tutum ve davranışsal etkilerin işlenmesinin etkileri) toplumsal bir sonuç olarak etkisini vurgulamaktadır. Vreese, medya çerçevelerinin önemini iki Şekilde vurgulamaktadır; kamusal söylemi tersine çevirmek ve kamuoyunu etkilemektir (De Vreese, 2005, s. 53).

Haber ereveleme sürecinin gazeteci aracılığıyla dünyanın bir temsili olduğu söylenebilmektedir. Haber çerçeveleri yapıcı bir Şekilde konuştuğu bir model oluşurmaktadır. İfadedeki farklılıklar ideolojik farklılıklar ve dolayısıyla temsil farklılıkları taşımaktadır. Sonuç olarak haberlerin içeriği; fikirleri, inançları, değerleri, teorileri ve ideolojiyi temsil etmektedir. Haber dilinin bir söylem olarak ana rolü gazetecinin olaya dayattığı kategorileri sağlamaktır (Linstrom ve Marais, 2012, s. 25). Dolayısıyla ereve, belirli bir bağlamdaki bir olayı veya sorunu anlamanın bir yolunu sunmaktadır. ereveler bilgiyi teşvik etmekte, etik ve kültürel değer stoklarını teşvik etmekte ve bunu yaparak bağlamlar oluşurmaktadır. ereveler sorunları tanımlamakta, nedenleri teşhis etmekte, ahlaki yargılarda bulunmakta ve çözümler önermektedir (De Vreese, 2005, s. 54).

1.1.5. ereveleme Modelleri

1.1.5.1. Basamaklı Aktivasyon Modeli (Waterfall Activation Model)

Bu model, yorumlayıcı çerçevelerin sınıf sisteminin üst seviyesinden idari olmayan elitler ağına ve medya metinleri üreten haber kuruluşlarına daha sonra da kamuoyuna nasıl aktive edilip yayıldığını ve yorumsal yorumların en düşükten en yüksek seviyelere nasıl açıklayıcı yorumların alındığını açıklamaktadır. Model, gerçek dünyadaki basamaklı Őelalelere benzemektedir. Őelalenin her seviyesi, fikirlerin karışımına ve akışına kendi katkısını yapmaktadır. Ancak erevelerin yayılmasını arttırma kabiliyeti de her seviye boyunca içinde yüksek katmanlardadır. Gerçek Őelalelerde olduğu gibi üst üste hareket etmek nispeten kolaydır. Ancak fikirleri daha düşük seviyelerden daha yüksek seviyelere yaymak ek enerji ve pompalama mekanizması gerektirmektedir (Entman, 2003, s. 420).

Şekil 1.2. Basamaklı Aktivasyon Modeli (Entman, 2003, 41)

Yönetim, yönetim dışı elitler, haber kuruluşları, ürettikleri metinler ve toplum gibi sistemin her düzeyini birbirine bağlayan etki açıkça görüldüğü için model, toplumun zihnine fikir ve duyguların getirilmesinde merkezi bir rol oynamaktadır. Model, birbirini izleyen sistemin her düzeyinde, benzer gereken metaforların kullanımına dayanmaktadır. (Şekil 1.2’de görüldüğü gibi) (Entman, 2003, s. 419).

Bu ABD dış politika sektöründe hükümet ve medya arasındaki ilişkinin yeni bir paradigmasıdır. Entman (2003); Bush yönetiminin, devleti terörle mücadele için birleştirme stratejisini, önce Afganistan’daki Taliban hükümetini devirmek için askeri bir ihlali, sonra da Irak’a karşı savaşı nasıl kullandığını anlatmaktadır. Toplumun kötülüğü

ve terörizmi hatırlatmasına ve güce saygıyı teşvik etmelerine yardımcı olan ikna edici ve duygusal çerçeveler kullanarak kongrenin ve medyanın ortak onayını almayı başarmıştır (Entman, 2003, s. 416).

Model, olayların yorumlanmasını etkileyen ve çerçevelerin görünümüne yardımcı olan dört değişkeni tanımlamaktadır. Bunlar: güç, strateji, eşleştirme ve kültürel motifler. Kelimelerin seçimi, bilginin dağıtımı, engellenmesi ve zamanlaması, daha fazla çerçevelemenin ve dolayısıyla manipülasyon olasılığını kontrol etmeye yardımcı olan stratejik kaynaklardır (Entman, 2003, s. 421-422). Çerçeveleme sürecinde gazeteciler, bilginin haber yoluyla seçilmesi ve iletilmesi sırasında kararlar vermektedir. Bu kararların seçkin kaynaklardan, ideoloji ve profesyonellikten büyük ölçüde etkilendiğini göstermektedir (Entman ve Rojecki, 1993, s. 115). Modele göre, gazeteciler haber çerçevelerini yönetim üyelerine göre daha az şekillendirme yeteneğine sahiplerdir. Ancak soru sorma ve doğru bir şekilde toplanıp iletilmesi gereken kelime ve görüntüleri tanımlama yeteneklerinden kaynaklanan bazı bağımsız güçleri vardır (Entman, 2003, s. 422).

Haber çerçevelemeleriyle ilgili olarak bu model içinde çerçeve oluşturma modeli sistem düzeyleri içindeki çeşitliliği ve katmanları kabul etmektedir. Model, aynı zamanda bilgilerin politika ve politika oluşturmak için önemini ifade etmesine yol açan ve çerçeve kavramının model içinde uygulanmasına, diğer bilgilerin de tüm diğer verilerden tanımlanmasına ve ayrılmasına yardımcı olmaktadır. Model içindeki çerçeve kavramı, önemli bilgileri diğer tüm verilerden ayırmakta, belirlemekte ve elit kesimde muhalefetin ortaya çıkıp çıkmadığını açıklamaktadır. Model; haberlerin, kamu hakkındaki bilgilerin yetkililerce nasıl beslendiğini ve daha sonra onları etkileme şeklini vurgulamaktadır (Entman, 2003, s. 421). Medya çerçevelerinin etkileri, kamuoyunun algıları ve kamuoyunun sorunlara verdiği tepkileri, neyin bastırıldığı, bilgi ve konuların nasıl sınıflandırıldığı konusunda değişiklikler yapıldığı—konulara ilişkin tepkiler üzerinden gösterilmektedir (Entman ve Rojecki, 1993, s. 156).

1.1.5.2. Endeks Modeli (Index Model)

Bennett (1994), haber medyasının bir konuyu, olayı veya benzerlerini kapsama alanlarını hükümet elitlerinin görüşlerine endekslediğini öne sürmüştür (Aktaran; (Melkote, 2009, s. 55). Medya, seçkinler arasındaki tartışma ve tartışmanın doğasına odaklanmaktadır. Ancak seçkinlerin yerleşik söyleminin sınırları dışında sorular sormaz veya seçkin olmayan görüşlere yer vermez (King ve Wells, 2009, s. 123). Medyanın "endeksli" olduğunu ya da elit kesimin tartışmalarını yakından yansıttığını ve haberlerde eleştirel görüşlere yer verdiğini savunmaktadır (Entman, 2004, s. 4).

Modelin destekçilerine göre siyasi elitler genellikle kamu politikaları ve bunların uygulanması konusunda farklı görüşlere sahiptir. Bu farklılıklar ortaya çıktığında, medya bu farklı görüşleri aktarmanın bir yolunu bulmaktadır. Dış politika arenasında artan muhalefetin bir sonucu olarak gazeteciler, var olan tartışmalar ve bunların etkileri hakkında anlatılar oluşturmaya teşvik edilmektedir. Anlaşmazlık düzeyi ne kadar yüksek olursa bu farklılıklar haberlerde o kadar fazla sunulmaktadır. Bu nedenle medya, kapsama alanlarını elitlerin anlaşmazlık düzeyine göre ayarlamaktadır (King ve Wells, 2009, s. 18).

Model, medya çerçevelerinin cumhurbaşkanının ve siyasi elitlerin görüşlerini yansıtma eğilimi göstermektedir. Genellikle diğer görüşleri dışlamaktadır. Sadece politikacılar tarafından sunulan görüşleri analiz etmekte ve yorumlamaktadır. Siyasi açıdan güçlü olanlar bir sorun ya da siyasi sorun konusunda sessiz kaldığında medya da sessiz kalmaktadır. Bu model, siyasi yetkililer ve gazeteciler arasındaki karşılıklı bağımlılık fikrine dayanmaktadır. Burada birbirlerine hayatta kalma ya da refah için ihtiyaç duydukları şeyi sunmaktadırlar (King ve Wells, 2009, s. 18).

1.1.5.3. Hegemonya Modeli (Hegemony Model)

Hegemonya modeli; egemen elitlerin, mevcut siyasal sistemin ve onun egemen ideolojisinin anlam ve değerlerinin üretilmesi ve yayılmasıyla onaylanmasını sağlamak için sürekli çalıştıklarını görmektedir. Başka bir deyişle elitler, herhangi bir konuyu veya olayı değerlendirmek için medya çalışanlarını kullanarak baskıdan ziyade ikna yoluyla politik ve kültürel bir görüş birliği yaratmaya çalışmaktadır (King ve Wells, 2009, s. 17).

Siyasi iletişimciler, medyanın hükümete bağlı olarak görüldüğü dış politikada hükümet ve medya arasındaki ilişkiyi anlamak için hegemonik bir yaklaşım geliştirmiştir.

Hegemonik teorisyenler, hükümet yetkililerinin bilgileri dar ideolojik sınırlar içinde kamuya açık tuttuğuna inanmaktadır (Entman, 2004, s. 4). Hegemonik yaklaşımın teorisyenleri; bu modeldeki kriterin, elit kesimin temel sosyo-politik değerler ve inançlar üzerinde fikir birliğini, medyanın hâkim ideolojiye itaat etmesini ve elitlerin politik söylemde genel kabul edilmesini vurgulamaktadırlar. Bunun sonucunda halkın genel duygu olarak kabul edilmesinin de vurgulandığını öne sürmektedirler (King ve Wells, 2009, s. 17).

1.1.6. Çerçeveleme İşlevleri

Çerçeve, iletişimci tarafından sorunları ve olayları düzenlemek için kullanılan bilişsel düzenlerdir. İletişimciler, bir konunun belirli yönlerini tanımlama ve onaylama diğer yönlerini azaltma ve zamanla medya mesajlarını çerçevelemenin toplum tarafından konunun anlaşılabilirliği kolaylaştırdığına inanmaktadır (Greenwood ve Jenkins, 2015, s. 209). Çerçeveleme, kişinin bilişsel süreçleriyle yakından ilişkilidir. Konunun belirli unsurları bireyin bilgi kaynaklarında çalışmaktadır. Başka bir deyişle çerçeveleme; kurumsal faktörlerin, ideolojinin ve çerçevenin oluşum işlevinin birleştirildiği bilgi veya iletişimin aktarılması yoluyla insan bilincini etkileme yöntemi olarak yorumlanabilmektedir (Seyidov, 2014, s. 64).

Çerçeveleme, olayların ve haberlerin medyada sunulma şeklidir. Medya çerçeveleri kitlelerin nasıl anladığını sistematik olarak etkilemekte, olayları ve sorunları ele almak için aşağıdaki işlevleri yerine getirmektedir:

1. *Etkileri veya koşulları sorunlu olarak belirler.*
2. *Sebeplerini belirler.*
3. *Çerçeveledi konudaki katılımcılar hakkında ahlaki bir karar vermektedir.*
4. *Sorunlu bir durumda çözüm yollarının veya iyileştirmelerin onaylanmasıdır (Entman, 2003, s. 417).*
5. *Çerçeveleme izleyici yorumlarını ve tercihlerini hazırlayarak şekillendirir ve değiştirir. Yani çerçeveler politik bir olayı değerlendirmek için belirli fikirlerin kullanılabilirliğini ve önemini sağlar veya güçlendirir (Entman, 2010, s. 339).*

Tüm bu işlevler kültürel bir çerçevede koordineli bir şekilde çalışmakta ve sorunu tanımlayarak tedavi etmektedir. Çünkü çerçeveyi tanımlamak sorunu desteklemekte ya

da muhalefeti güçlendirmektedir (Entman, 2003, s. 418). Medya alanındaki araştırmacıların genel düşüncesi, çerçevelerin bireylere olayları organize ettiği ve anlamlı bir şekilde bilgi sağladığı için olayları kolayca anlamalarına yardımcı olarak önemli bir işlevi yerine getirdiği şeklindedir. Çerçevelemenin iki ana anlamı vardır: Birincisi, haber içeriğinin nasıl gerçekleştirildiğini göstermektedir. Haber olayları referans çerçeveler içinde gazeteciler tarafından belirli bir bağlama yerleştirilmektedir. İkincisi ise, çerçevenin bireyler üzerindeki etkisi ile ilgilidir (Kaledere, 2014, s. 5).

1.1.7. Çerçeveleme Teknikleri ve Mekanizmaları

Çerçeveleme, bazı haberleri izleyicilere daha çarpıcı bir şekilde sunmak amacıyla, haberleri anlatırken ve yazarken anahtar kelimeleri, metaforları, kavramları, sembolleri ve görsel görüntüleri ön plana veya girişe getirerek bir haber hikâyesi yazmanın veya üretmenin yoludur. Bilgi ve yorumlara, toplumun dikkatini çekme süreci çerçevelemenin en önemli noktasıdır. Bu nedenle çerçevelemenin özü ve amacı ölçeklendirmektir. Başka bir deyişle olayın, az ya da çok önemli olan konuların birtakım öğelerini genişletmek veya azaltmaktır (Seyidov, 2014, s. 62). Çerçeve, bazı bilgilerin varlığı veya yokluğu ya da bazılarına odaklanması yoluyla haber metinlerine anlam aktarmaktadır (Reese, 2001, s. 34).

Sözlü, görsel ve yazılı medya metinleri çerçevelemenin en açık göstergelerindedir. Medya söylemi ve çerçeveleme tekniklerinin yapısı, haberlerin çerçeve oluşumunu etkileyen dört tür yapısal boyutu ile tanımlanabilmektedir: Metin yapıları, gramer yapıları, kelimeler ve kelime öbekleri. Metin yapıları sırasıyla görünmektedir. Bir olayın haber değerini taşımakta ve izleyicilere haber ve olayları iletmektedir. Tematik yapılar ve çeşitli alt konuları destekleyici verilerle ilişkili ana düğümler olarak bağlayan ve merkezi çekirdek olan bir konuyla çok katmanlı bir hiyerarşiye atıfta bulunmaktadır. Bunlar aracılığıyla gazetecilerin haber hikâyelerine, açık nedensel ifadelerle veya notları bağlayarak nedensel bir konu uygulama eğilimini yansıtmaktadır. Son olarak, gazetecilerin belirli etkiler yaratmak için yaptıkları stilistik seçimleri tanımlayan retorik yapılar bulunmaktadır (Scheufele, 1999, s. 111; Rodriguez ve Dimitrova, 2011, s. 50).

Çerçeveler, depolanan şemaların toplanmasına dayanmaktadır. Böylece çerçeve, bir kavram veya motivasyon türü hakkındaki bilgiyi temsil eden bilişsel yapıları ve izleyicinin önceki bilgisi ile organize edilen yeni şemaların ve kavramların uyumunu temsil etmektedir (Entman, 2010, s. 393). Bunu başarmak için, çerçeveler sık sık ortak

stereotipleri kullanmakta ve onları güçlendirmektedir. Çünkü haber çerçeveleri bir konu veya olay hakkındaki gelişmeleri yorumlamanın bazı yaygın yollarını güçlendirmek için anahtar kavramları, ifadeleri ve stereotipleri birleştirmektedir (Akhavan-Majid ve Ramaprasad, 1998, s. 133). Sonuç olarak, bu yöntemler izleyicinin kendi yorumlarını geliştirebilecek konulara yönelik düşünce ve tutumlarını şekillendirmektedir (Rodriguez ve Dimitrova, 2011, s. 50).

Çerçeve, haber metinleri bazı fikirler içerdiğinden ve diğerlerini göz ardı ettiğinden yani çerçeveleme kavramı dâhil etme ve dışlama üzerine odaklandığından, ortaya çıkan sorunları ve sorunların önceliklerini tanımlamaktadır (Reese, 2001, s. 34). Buna göre, medya çerçeveleri geliştirilirken güvenilebilecek temel mekanizmaların en önemlileri olarak belirli durumlar tanımlanabilmektedir:

- 1. Seçicilik: Medya çerçevesinin temel direğidir seçim, başkalarını değil merkezi bir fikir seçerek sağlanmaktadır.*
- 2. Vurgulama: Medyanın seçimi, bazı yönleri yansıtmakta veya bunlara odaklanmaktadır. Böylece tekrarlama yoluyla zihinlere yerleşmektedir. Onları kültürel bir sembolle bağlarlar. Bu da olayın belirli bir okumasını, gerçekliğin yorumlanmasını ve değerlendirilmesini sunmaktadır.*
- 3. Dışlama: Medya çerçevelerini analiz ederken, medya belirli bilgileri kasten veya bilmeden göz ardı etmektedir. Bu nedenle dışlama seçiciliğin tam tersidir (AbuMazeed, 2013, s. 51).*

Çerçeveler, kitleler üzerindeki etkileri nedeniyle kültürel olarak yankılanan terimler kullanma eğilimindedir. Örneğin, genellikle dikkat çeken, anlaşılabilir ve daha duygusal olan bir kültürdeki belirgin kelimelere, görüntülere güvenmek ve kitlenin büyük bölümlerinde benzer düşüncedeki duyguları uyandırmak için çerçeveli bir fotoğrafa güvenmek şeklinde olabilmektedir (Entman, 2003, s. 417). Haber kaynakları, belirli bakış açılarını iktidara uygun olarak normalleştirmek için resmi kaynaklardan alıntı yaparken, belirli bakış açılarını da marjinalleştirmek için toplumsal olarak sapkın gibi göstermektedir. Bunun birlikte dürüstlük ve gerçekçilik içerisinde yapmak için uzman alıntıları aracılığıyla önemli çerçeveleme araçlarına başvurmaktadır. Başlıklar da hikâyenin hikâye çerçevesinin önemli bir göstergesidir. Okuyucuların zihinleri ve

zihinleri ile ilgili bazı önemli kavramların ipuçlarını barındırması nedeniyle gramer yapısı da en güçlü çerçevelerden olmaktadır (Linstrom ve Marais, 2012, s. 32-33).

İletişimciler (gazeteciler) olay ve haber bilgileri için bir çerçeve oluşturarak haberlerin nasıl sunulduğunu belirler ve çerçeveleme, medyanın kitlenin dikkatini belirli konulara nasıl çektiğine odaklanmaktadır. Genellikle ilgililer çerçeveleme işleminin ve bilgilerin belirli bir bağlamda nasıl seçildiğinin ve düzenlendiğinin farkındadır⁴. Bu çerçeveleme sürecinde belirli mekanizmalar ve teknikler kullanımı ile yapılır, çerçeveleme teknikleri iki kategoriye ayrılır;

1. Retorik teknikler: Bazı anahtar kelimelerin, ifadelerin, bilgi kaynaklarının ve bir dizi olgu sağlayan cümlelerin varlığı veya yokluğu ile incelenebilir veya objektif olarak teşvik eden yargılardır (Entman, 1993, s. 52). Bunlar şunları içermektedir:

1.1. Metaforlar: İki bölümden oluşan metaforlar, metaforun aydınlatmak için yaratılmış olduğu ana tema ve mecazın okuyucuların anlayışını geliştirmek için işaret ettiği ilgili konu, karşılaştırma yoluyla fikir çerçeveleme tarafından olabilir.

1.2. Örnekler ve modeller, sık sık aynı amaç için kullanılmaktadır.

1.3. Gelenek ve kültür, sloganlar, terminoloji ve seçici kelimelerin çerçevesi yoluyla seçilmektedir. Böylece kolay bir şekilde halk arasında dolaşmaktadır.

1.4. Seçili ifadeler, ilgililer genellikle konu veya başlık satırında bazı ifadeler ve sözcükleri toplamaya ya da seçmeye çalışırlar. Bu genellikle ana konu hakkındaki kısa terimlerdir.

1.5. Fotoğrafçılık ve hikâye anlatımı, hikâyeler metaforlar veya modeller aracılığıyla yapılabilir belirli bir şekilde ayırt edici bazı temel temalar içermektedir (Linstrom ve Marais, 2012, s. 30-31; Reese, 2001, s. 34)⁵.

2. Teknik mekanizmalar: Haber yazıları için farklı unsurların yanı sıra planlama ve görsellik gibi teknik unsurlar da kullanılır ve bu teknik unsurlar aşağıdaki çerçeve tekniklerini içermektedir:

---

⁴ Davie, G., (2010), *Framing Theory*, link: <https://masscommtheory.com/theory-overviews/framing-theory/>, (Erişim tarihi: 14/01/2020).

⁵ Davie, G., (2010), *Framing Theory*, link: <https://masscommtheory.com/theory-overviews/framing-theory/>, (Erişim tarihi: 14/01/2020).

2.1. Başlıklar

2.2. Altyazı

2.3. Resimleri asmak

2.4. Kaynağı seçin

2.5. Bir alıntı seçin

2.6. Kapanış ifadeleri ve tanıtımlar

2.7. İstatistikler ve grafikler (Linstrom ve Marais, 2012, s. 32; Seyidov, 2014, s. 63)

1.1.8. Çerçeveleme Türleri

Goffman, çerçevelerin iki boyutundan bahsetmektedir. Her ikisi de bireylerin veri ve bilgileri yorumlamasına yardımcı olan doğal ve sosyal boyuttur. Böylece deneyimler daha geniş bir toplumsal bağlamda anlaşılabilir. Doğal çerçeveler, olayları kelimenin tam anlamıyla doğal alıntılar yapan ve olaylara neden olan hiçbir sosyal güç atfetmeyen fiziksel olaylar olarak tanımlanmaktadır. Sosyal çerçeveler, olayları diğer sosyal oyuncular (insanlar) tarafından kaprisler, hedefler ve manipülasyonlar nedeniyle sosyal güdümlü olaylar olarak görmektedir. Kısacası, sosyal çerçeveler doğal çerçevelere dayanmaktadır⁶. Çerçeveleme ile ilgili araştırmaları incelersek çerçevelemenin iki düzeyinin olduğu açıktır: medya çerçeveleri, bireysel çerçeveler. Entman (1993) bireysel çerçevelerin bireyin zihnindeki zihinsel düzenler olduğunu, medya çerçevelerinin ise medya söyleminde inşa edilen planlar olduğunu ayırt etmektedir (Entman, 1993, s. 55). Benzer bir biçimde, Scheuffele (1999) çerçeveleri bireylerin bilgiyi işlediği zihinsel olarak depolanmış düşünce kümeleri olarak tanımlanmıştır. Bireysel çerçeveler, toplumun haberleri ve olayları nasıl anladığını açıklamak için kullanılırken, medya çerçeveleri haberin avantajlarını temsil etmektedir (Scheuffele, 1999, s. 107). Çerçeveleme alanındaki çalışmalar, medya çerçevelerinin belirli oranlarda bireysel çerçeveleri etkilediğini göstermektedir. Bireysel çerçevelerin yapıları ve şemaları bilgiyi veya bir uyarımı temsil eden bir bilişsel yapısı olarak temsil ettiği durumlarda, grafikler etkinleştirildikten sonra ilgili bilgilerin yorumlanmasını etkileyebilmektedir. Böylece elementin değerlendirmelerini ve diğer hükümlerini etkileyebilmektedir. Bireylerin, ürün, görüş ve siyasi adayları seçerken dikkate aldıklarından ve neyi görmezden

---

⁶ Davie, G., (2010), *Framing Theory*, link: <https://masscommtheory.com/theory-overviews/framing-theory/>, (Erişim tarihi: 14/01/2020).

geldiklerinden etkilenebilmektedir. Ayrıca, grafikler bellek ve yargıyı da etkileyebildiği için haritayla uyumlu bilgilerin alınmasını ve yeniden oluşturulmasını kolaylaştırabilmektedir. Bu nedenle medya çerçevelerinin etkilerinin farklı şemaları olan kişiler için farklı olması makuldür (Shen, 2004, s. 402).

D'Angelo ve Shaw, gazetecilerin kullandıkları haber çerçeveleri ve izleyici çerçeveleri arasında ayırım yapmıştır. İşlevsel olarak, gazetecilik çerçevesi, davanın gerçeklerini anlamak, yorumlamak ve nihayetinde yansıtmak için bir bağlamdır. Yani gazetecilik çerçevesi, değerler ve inançlar gibi bağlamsal yönelimlere dayanan konuya özgü bir konumdur. İzleyici çerçevelerine gelince bunlar kamusal düşüncenin çerçeveleridir. Yani bir kişinin zihniyetine bu konudaki söz ve fikirlerle bağlıdır. İzleyici çerçeveleri, gazeteciler veya kaynakları tarafından değil, haber alıcıları veya haber izleyicileri tarafından oluşturulmuş olarak tasvir edilmektedir. Buna karşılık Scheufele (2006), gazetecilik çerçevelerinin editör odalarında oluşturulduğunu ve izleyici çerçevelerinin bireylerin haber seçiciliğinin ve çerçevelerin kendi seçtikleri haberlerde yorumlanmasının bir sonucu olduğunu eklemiştir (Aktaran; (D'Angelo ve Shaw , 2018, s. 208-213).

De Vreese, medya çerçevelerini iki ana çerçeve türüne ayırmaktadır: Konu çerçeveleri (Issue Frames) ve genel çerçeveleri (General Frames). İlk medya çerçevesi türü yalnızca belirli konular veya olaylarla ilgilidir. Genel çerçeveler ise konumsal kısıtlamaların ötesine geçerken, belirli konularla ve olaylarla ilişkili olarak tanımlanabilmektedir (De Vreese, 2005, s. 54). Shen (2004), meseleler için çerçeveleme haberlerinin haber kuruluşları içinde veya dışında ortaya çıkabileceğini belirtmektedir. Medya genellikle gazetecilerin bireysel değerleri, ideolojik kısıtlamalar, piyasa güçleri nedeniyle ya da sosyal ve politik nedenlerle olayları yerleştirmektedir (Shen, 2004, s. 403).

Neuman ve arkadaşları (1992) kamuoyunda güncel olaylar tartışılırken halkın kullandığı çerçevelere bakmak için izleyici görüşmelerinden elde edilen çerçeveleri değerlendirmiştir. Bu çerçevelerin insan medyasını, engelliliği, ekonomiyi, ahlaki değerleri ve çatışmayı ortak çerçeveler olarak tanımlayan birkaç güncel yayının haber medyasında da bulunduğu ulaşımlardır. Bu çerçeveler medya ve toplum tarafından kullanılmaktadır. Bunlardan; İnsan etkisi çerçevesi, bir sorundan etkilenen bireylerin ve grupların tanımlarına odaklanmıştır. Engellilik çerçevesi, kuvvetlerin savunmasız

bireyler veya gruplar üzerindeki hâkimiyetini ifade etmiştir. Ekonomik çerçeve, minimalizm, kâr ve zararlar uğraşmayı yansıtmıştır. Ahlaki değerler çerçevesi ise genellikle diğerlerinin, alıntılar ve çıkarımlar yoluyla ahlak ve sosyal niteliklere dolaylı olarak atıfta bulunmuştur. Çatışma çerçevesi, her biri yeni bir kazananlar ve kaybedenler grubu olan yarışmalardan hikâyeler bildirmenin gazetecilik pratiğine aktarılmasıdır (De Vreese, 2005, s. 57).

Medya araştırmaları medyada kullanılan beş çerçeveyi ortaya çıkartmıştır. Bunlar: Çatışma, insani çerçeveleme, sorumluluk, ahlak ve ekonomik sonuçlar. İnsanı ilgilendiren çerçeve, bir olaya veya soruna insani yüzü veya duygusal bir bakış açısı getirmek olarak tanımlanmaktadır. Çatışma çerçevesi bireyler, gruplar, kurumlar veya ülkeler arasındaki çatışmayı ifade etmektedir. Sorumluluk çerçevesi ise hükümete veya bireylere atfedilebilecek şekilde, bir vaka veya sorunun sunumu olarak tanımlanmaktadır (Linstrom ve Marais, 2012, s. 28). Ahlak çerçevesi, bir olayı veya konuyu dinî ilkeler veya ahlaki ilkeler bağlamında yorumlamaktadır. Son olarak ekonomik sonuçlar çerçevesi ise bir bireye, gruba, kuruma, bölgeye veya ülkeye getireceği ekonomik sonuçlara ilişkin bir olay veya sorun sunmaktadır (Gackowski, 2019, s. 88).

1.1.8.1. Çatışma Çerçevesi (Conflict Frame)

“Haberler büyük ölçüde çatışma ile ilgilidir ve çatışma her zaman haberdir”
(Thussu, 2003, s. 117).

Çatışma çerçevesi haberlerde en yaygın olanlardan biridir. Bu çerçevenin ardından insani ilgilendiren ve ekonomik sonuçlar gelmektedir. Bilimsel çalışmalar uluslararası medyanın haber kapsamının çatışma çerçevesini kullanma eğiliminde olduğunu göstermiştir (Alshathry, 2015, s. 6). Çatışma terimi, bir kişide çelişen fikirler veya çıkarlar arasında ya da birbiriyle uyumsuz hedeflere ulaşmak isteyen iki veya daha fazla kişi, grup veya ülke arasında olan çatışmayı ifade etmektedir (Çiftcioğlu, 2017, s. 7).

Medya, çatışma dönemlerinde ve seçimler sırasında insanların duygusal, davranışsal ve bilişsel düzeylerini etkileyecek kapsamlı bilgiler sunmaktadır. Çatışma dönemlerinde medyanın işlevi; halka rehberlik etmek, tarafların bir çatışma veya çatışmaya karşı ahlaki bir değerlendirmesini yapmak ve olayların sunulma şekliyle tarafsızlığa bağlılık göstermektir. Ayrıca medya çatışmanın sorumlularını belirlemek ve ekonomik sonuçlarını göstermektedir (Erken, 2015, s. 4). Haber olarak ilgi çekici olan konuların seçimini etkileyen unsurlardan biri sıra dışılıktır ve sıra dışı olayların

medyadaki en çekici ve ilginç olaylardan olmasında çeşitli faktörler vardır. Haberlerdeki çatışma ve felaketler medyada yer alması için yeterli alanı sağlamaktadır (Greenwood ve Jenkins, 2015, s. 210).

1.1.8.2. İnsan Hakları İhlali Çerçevesi (Human Rights Violation Frame)

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları tanımını temel olarak kullanır: “İnsan hakları; ırk, cinsiyet, milliyet, dil veya din veya başka herhangi bir statüye bakılmaksızın tüm insanlara özgü haklardır”. İnsan hakları, yaşam ve özgürlük hakkı, kölelik ve işkenceden özgürlük, görüş ve ifade özgürlüğü, çalışma ve eğitim hakkı ve çok daha fazlasını içermektedir. Herkesin bu haklara ayrımcılık yapılmaksızın hakkı vardır. Ayrıca hareket özgürlüğü, toplanma özgürlüğü, ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü, kamu otoritesi önünde şikâyetlerin ele alınması özgürlüğü ve bilgi özgürlüğünü içermektedir. Hareket kısıtlamaları, yargı makamlarının kapatılması veya engellenmesi, idari gözetim, tutuklama ve işkence, insan hakları ihlallerine örnektir (Radwan, 2019, s. 29-30).

1.1.8.3. Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi (Economic Consequence Frame)

Sorunları, olayları ve konuları ekonomik olarak ve bunların kâr, zarar ve verimlilik gibi ekonomik kriterlere göre bireyler, gruplar ve ülkeler üzerindeki etkilerini sunmaktadır (Yakubu, 2015, s. 21).

1.1.8.4. İnsani Çerçeveleme (Humanitarian Frame)

İnsani çerçeveleme çerçevesi, bir sorundan etkilenen bireylerin ve grupların tanımlarına odaklanmaktadır. İnsan ya da toplumla ilgili konularla ilgilenmekte ve insan boyutuna odaklanarak ele almaktadır. Bu çerçeve bir olaya duygusal bir bakış açısidir. Bir sorun ve sorunun sunumuna insani bir bakış açısı getirmektedir (Yakubu, 2015, s. 20).

1.1.8.5. Ahlâk Çerçevesi (Moral Frame)

Bu çerçevede bağlam üzerinde durulmaktadır. Olayların, konuların ahlaki, sosyal ve dini standartları içindir. Bu çerçeve gazeteciler tarafından doğrudan veya dolaylı olarak alıntılar ve jestler yoluyla kullanılmaktadır (Yakubu, 2015, s. 21).

1.1.9. Çerçeveleme Etkileri

Bilimsel araştırmalar medyanın, kamuoyunu şekillendirme ve kamu gündemini oluşturmadaki bilişsel, davranışsal ve duygusal etkisini göstermektedir. Bilim adamları

bu etkileri; sınırlı, orta ve güçlü olmak üzere üç aşamaya ayırmaktadır. Günümüzde, medyanın etkisi artık sınırlı değildir. Ancak medyadaki haberler ve diğer medya materyalleri, izleyicideki olayların anlamını ve yorumunu şekillendirmeye katkıda bulunduğundan, çerçevelerin ne olduğunun da farkında olmadan bu çerçeveli bilgiyi almaktadır. Bu da çerçeveli medya mesajlarının halkın karar verme sürecini etkilemedeki önemini yansıtmaktadır (Erken, 2015, s. 23). Çerçevelemenin temel ilkesi, tartışmalı bir konuyu farklı bakış açıları sunarak farklı ahlaki çıkarımlarla gözlemlemek veya incelemektir. Çerçeveleme, kamunun belirli bir olay kavramı geliştirdiği veya bir konu hakkındaki düşüncelerini yeniden düzenlediği süreci ifade etmektedir. Yani mesajların kişisel yaşamlarının bağlamlarında görselleştirilmesine, arzu edilmesine ve iletilmesine yardımcı olmaktadır (Alshathry, 2015, s. 6).

Son yıllarda, medya çerçevelerinin kamusal anlayış ve siyasi farkındalık üzerindeki etkisini ve kamuoyunun oluşumunu anlamaya yönelik birkaç çalışma yapılmıştır. Çerçeve, olayın belirli yönlerini vurgulayarak ve diğerini arka plana iterek izleyiciyi etkileyebilmektedir. Yani çerçevenin işlevi seçiciliktir (Lecheler, 2010, s. 22). Seçicilik, bireylerin rızalarına karşılık gelen materyalleri kasten seçtikleri bir durumdur. Ancak önceki konularla çelişen maddelerden kaçınma durumunda, bu seçicilik ortadan kalkmaktadır (Preiss, vd, 2006, s. 104). Seçicilik süreçleri -seçici maruziyet, dikkat, algı ve hatırlama- medyadaki pekiştirmenin etkilerinin başlıca nedenleri arasında bulunmaktadır. Çünkü insanlar inanç ve tutumlarıyla eşleşen medya içeriğini aramakta ya da kullanmaktadır. Medya mesajlarının çerçevelenmesi ve ön plana alınması kısa vadeli medya etkilerini uyandırabilmektedir. Bu anlayış, bilginin olumlu etkilerini artırmak, olumsuz etkilerini ise azaltmak için kullanılmasını sağlamaktadır (Perse, 2007, s. 471-472).

D'Alessio ve Allen medyayı, haber medyasını izleyiciyi etkilemek için çerçeveyi kullanmaya yönlendiren dört temel özellikle temsil edilen çeşitli özelliklere sahip karmaşık varlıklar olarak sunmaktadır. Bunlar;

“1. Gazeteciliğin varlığı için, resmî eğitim alan ya da gazetecilik alanında uzman olan, bir dereceye kadar dünya çapında belli bir ahlaki sembol ve bakış açısını paylaşan, aynı zamanda haberlerin doğasını bilen ve iyi bir hikâye anlatabilen gazetecilere ihtiyaç duyulmaktadır.

2. Bir gazete; ürün üreten ve bunu satan, okuyucuların gazete ve reklam okumasını bekleyen, reklam verenleri de cezbeden ticari bir varlıktır.

3. Bir kişi veya grup gazetenin sahibi olabilmektedir. Diğer ticari girişimlerine hizmet etmek için gereken hedefleri gerçekleştirmek için her türlü kararı alma ya da geçersiz kılma yeteneğine ve yetkisine sahiptir.

4. Bir siyasi temsilci ya da halk hükümeti denetleyen dördüncü güç olarak medya atfetmektedir. Bu nedenle medya, halkın yararına göre karar verilmesine sağlayan siyasi diyalog kanalıdır.

Tüm bu özelliklerin medya içeriğinin oluşumu üzerinde bir miktar etkiye sahip olduğuna dikkat etmek gerekmektedir'' (D'Alessio ve Allen, 2007, s. 430-431).

Bertram Scheufele (2004) dört tür çerçeveleme etkisi olduğunu vurgulamaktadır. İlki alıcıların zihnindeki şemalardır. İkinci ortam çerçeveleme (aktivasyon etkisi) aracılığıyla etkinleştirilebilmekte, değiştirilebilmektedir (dönüşüm etkisi). Üçüncüsü ise belirli planlar olmadan medyada çerçeveleme (oluşturma etki) ile oluşturulabilmektedir. Son olarak mevcut tutumlar değiştirilebilmektedir (tutumsal etki). Şema, durumlar ve bireyler hakkında organize bilgiler içeren önceki deneyimlerden alınan bilişsel yapıdır (Aktaran (Özarslan ve Güran, 2015, s. 37). Çerçeveleme; mevcut medya politikaları ve uygulamaları, iletişimci kültürü, haber kaynaklarının türü, eğilimler, ideoloji ve hâkim kültürün, siyasi özgürlük, olayların ve konuların doğası gibi çerçeveleme etkisi de dahil olmak üzere çeşitli yönleriyle oluşmaktadır:

1.1.9.1. Çerçeveleme Etkisi Bağlamında Bir Araç Olarak Manipülasyon

Haber, dünyada neler olup bittiğini anlamanın bir yoludur. Haberler, bir olayın veya gerçekliğin belirli yönlerini belirlemeye ve vurgulamaya dayanan bir çerçeveleme sürecine tabidir. Siyasi elit ve iktidar doğrudan dolaylı olarak belirli bir otoritenin veya bir partinin gündemlerine ve çıkarlarına hizmet etmek için belirli hikayelerin ve olayların beslenmesinden yararlanmaktadır. Manipülasyon örnekleri; seçilen formüller ve ifadelerle görüntülerin seçilmesi, görüntülerin kelimelerle birleştirilerek oluşturulması, işlenmesi ve yayınlanması, konuların bazı yönlerini vurgulamasıdır (Yılmaz ve Sinanoğlu, 2014, s. 531).

Buna karşılık Zaler (1992), demokratik bir hükümet sistemi altında ideolojik hedeflere ulaşmak için çerçevelemeyi kullanma eğiliminde olan elitler ile çerçeveleme ve

manipülasyon ilişkisini açıklamaktadır. Bu çerçevelenme etkileri, vatandaşların siyasi tercihlerini medyada keyfi olarak sağlanan bilgiler üzerine inşa ettikleri anlamına gelmektedir. Seçkinlerin genellikle halkın kararlarını manipüle etmek için çerçeveyi kullanmasından kaynaklanmaktadır (Aktaran: (Druckman, 2001, s. 225-226). Bilginin manipülasyonu yoluyla güç, elitlerinin çıkarlarını desteklemeye yardımcı olan ve en sevdikleri fikir kümelerini netleştirmek ve vurgulamak için çalışan baskın bir ideoloji yaratılabilmektedir (Yılmaz ve Sinanoğlu, 2014, s. 528).

Başka bir ifadeyle elit kitlenin tercihlerini ve seçimlerini bir şekilde etkilediğinde manipülasyon gerçekleşmektedir. Çünkü etki, kişinin mevcut avantajına karşı hareket etmesine neden olan mevcut en iyi bilgiye dayanması durumunda tercihlerden farklı olan yanlış veya ön yargılı bilgilere dayanan tercihleri teşvik etmektedir. Öte yandan, bilim adamları manipülasyon ve izlenecek kriterlerin belirlenmesi durumunda engellerle karşı karşıya olunduğunu saptamıştır. Özetle manipülasyon; tanımlamak, olaylarının belirlenmesi, diğer belirtilmemiş koşullar altında hangi tercihlerin olacağına zıt gerçekliğinin değerlendirilmesini gerektirmektedir (Druckman, 2001, s. 223).

1.1.9.2. Çerçeveleme Etkisi Bağlamında Bir Araç Olarak İdeoloji

Araştırmacıların çerçevelenme kavramının gelişimine yaptığı katkılara rağmen haber çerçeveleri ve ideoloji arasındaki ilişki birçok araştırmaya konu olmaya devam etmektedir. Haber çerçeveleri ve ideoloji kavramlarını inceleyerek, Entman'ın (1993) çerçeveyi ve sorunları tanımladığı, nedenlerini belirlediği ve çözüm ürettiği iki kavram arasında bir ilişki olduğu açıktır. Norris (1995), ideoloji kavramını haber çerçevelerinin belirli olayları daha geniş bir çerçeveye oturtan yorumlayıcı bir yapı olarak genişletmektedir. Becker'in ideoloji tanımı (1984), ideolojinin her birimizin dünyayı gördüğü ve eylemlerimizi ayarladığımız referans çerçeveleri ile bütünleşik bir küme olduğunu ve çerçevelenme tanımı ise kavramsal bir benzerliği yansıtmaktadır (Akhavan-Majid ve Ramaprasad, 1998, s. 133-134). Benzer bir şekilde Hall (1986) ideolojiyi "toplumun işleyişini anlamak, tanımlamak ve açıkça keşfetmek için farklı sınıflar ve sosyal gruplar tarafından yayınlanan dillerin, kavramların, kategorilerin, görüntülerin ve temsil sistemlerinin zihinsel çerçeveleri" olarak tanımlamıştır (Hall, 1986, s. 29). Yapılan tanımlardan da anlaşılabilceği gibi zihinsel ve referans çerçevelerinin, haber çerçevelerinin tanımı olarak adlandırılan aynı açıklayıcı yapılar olduğu sonucuna varılabilmektedir. Çerçevelerinin ve ideolojilerinin her biri; olayların yorumlanabileceği,

sorunların tanımlandığı, nedenlerin teşhis edildiği ve tedavilerin aranacağı bir çerçeve sağlamaktadır. Sonuç olarak ideoloji, haberlerde önemli bir çerçeve kaynağıdır. Bu çerçeve, ideolojinin haberler yoluyla aktarıldığı önemli bir mekanizma olarak karşımıza çıkmaktadır.

Haber çerçeveleme sürecinde, çerçeveleme sürecini temelden etkileyen üç tür ideoloji vardır. Bunlar: 1. Baskın ideoloji, 2. Elit ideoloji, 3. Gazetecilik ideolojisi (profesyonel ideoloji) şeklinde tanımlanmaktadır. Baskın ideoloji, belirli bir toplumdaki bireylerin çoğunluğu tarafından paylaşılan görüş ve düşünceleri ifade etmektedir. Elit ideoloji, herhangi bir zamanda iktidardaki hükümet veya yönetim tarafından belirli bir ideoloji veya siyasi yönelim olarak tanımlanmaktadır. Çoğu durumda, elit ideoloji hâkim ideoloji ile çakışmaktadır. Ancak belirli bir yönetimin politik çıkarlarının hâkim ideolojiden farklı olabileceği durumlar da bulunmaktadır. Eğer elit ideoloji hâkim ideolojiden farklıysa elitlerin ideolojisi haberlerde çerçeveleme üzerinde birincil etki olarak geçerli olma eğilimindedir. Gazetecilik ideolojisi öncelikle medya rutinlerinden ve mesleki değerlerden kaynaklanırken, haber çerçeveleme üzerinde önemli bir etki kaynağı sağlamaktadır. Sorunlardan çok olaylara odaklanan ve elit ideolojiyi destekleme eğiliminde oldukları elit kaynaklara ya da aktörlere odaklanan bir gazetecilik ideolojisi içermektedir (Akhavan-Majid ve Ramaprasad, 1998, s. 134).

Gitlin'e göre, seçkinlerin medya çerçevelerini kontrol mekanizması toplum üzerinde önemli bir hegemonik işlev oluşturmaktadır. Aynı zamanda yazarlar, medya rutinlerinin seçkinlerin görüşünü tercih ettiklerini, dolayısıyla seçkinlerin veya sponsorların çerçevenin oluşturulmasında etkili olduğunu savunmaktadır. Bu anlamda çerçeveler, güç-iktidar göstergeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Entman'ın daha sonra ifade ettiği gibi çerçeveler, "güç-iktidar damgaları", öncelikle çerçeveleme kavramını "haberleri sosyal bir yapı ve sosyal kaynak olarak" anlatmak için bir araç olarak kullanmaktadır (Aktaran (Özarslan ve Güran, 2015, s. 35).

1.1.9.3. Kamuoyu Üzerinde Çerçeveleme Etkisi

Birçok çalışma, medyanın kamuoyunu ve ilgili politik algıları etkileme yeteneğini, öncelikle ele alınması gereken konuları belirleyerek ve kamuoyu gündemini oluşturarak gösterdiğini belirtmektedir. İkincisi ise, bazı durum ve olaylara önem vermektir (Schnell, 2001, s. 188). Bu çerçeveleme yoluyla yapılmaktadır. Bu; belirli gerçeklerin tanımlandığı, vurgulandığı ve diğer bilgilerin dışlandığı şeklinde olmaktadır.

Çerçevelerin oluşturulmasıyla kamuoyunun, konuların, olayların ve kamuoyu yorumlarının üzerinde güçlü bir etkiye sahip olabilmektedir. Çerçeve, ortaya çıkan olaylar dizisine anlam veren ve aralarındaki ilişkinin açıklamasını şekillendiren merkezi bir örgütsel fikirdir (Shen, 2004, s. 400). Başka bir deyişle çerçeveleme, kamunun konularının yönlerini daha belirgin hale getirerek değil, alınan bilgilerin yorumlanmasını etkileyen açıklayıcı planlar çağırarak konular hakkında nasıl düşünüldüğünü etkilemektedir (Scheufele, 2000, s. 309). Herhangi bir çerçevenin etkisinin, medya mesajının bireylerin istekliliği veya bilginin yapısı ile nasıl etkileşime girdiğine bağlı olduğu söylenebilmektedir. Çerçevenin etkisi, medya çerçeveleri izleyicinin bilgi unsurlarıyla etkileşime girdiğinde, ilgili kavramları diğerlerinden daha belirgin ve bilgiye daha fazla eriştiğinde ortaya çıkmaktadır (Shen, 2004, s. 402).

Çerçeve etkileri üç temel süreci içermektedir. Bunlar: Erişilebilirliği değiştirmek, inancın önemini değiştirmek ve inancın içeriğini değiştirmektedir. Bireyin zihnindeki düşünceleri daha belirgin hale getirerek erişilebilirliği değiştirmek, bireyin zihninde bazı hususların ağırlığını değiştirme olarak çerçeveleme anlamına gelmektedir. Bu yüzden çerçeveler bazı çerçeve ile ilgili inançları daha belirgin yapmazlar ama bu inançlara oluşan ağırlığı artırmak ve inançların içeriğini değiştirmek, yeni inançlar eklemek için tasarlanmışlardır (Lecheler, 2010, s. 23-24).

Çerçevelemenin etkisinin, mesajın belirgin özelliklerini (içerik organizasyonu veya seçimi, tematik yapısı) geçerli kılan, aktivasyonuna ve değerlendirmelerde kullanılmasına yol açan etki olduğu söylenebilmektedir (Druckman, 2001, s. 1041). Önceki üç bileşenin etkilerinin incelenmesine dayanarak çerçevelerin genel çerçeve üzerindeki etkisi, içerik değişikliğinin, inanç içeriğinin değiştirilmesinin daha ayrıntılı bilgi işlemeye ve maruz kalmaya yol açtığı, orta düzeyde siyasi bilgi düzeyine sahip bireyler üzerinde özellikle önemli ve etkili olduğu düşünüldüğünde, inanç ve içerik değişikliğinin önemi açıktır. Çerçeveler içindeki bilgiler bireylerin belirli bir konudaki inançlarını değiştirmelerine yol açabilmektedir (Lecheler, 2010, s. 25).

Çerçeveleme, kamuoyu araştırmasındaki en önemli kavramlardan biridir. Siyasi çalışmalar ve kampanyalardan elde edilen kanıtlar, kamuoyunun elit kesimin seçtiği çerçevelere bağlı olduğunu göstermektedir (Druckman, 2001, s. 1041). Kamu politikası desteğini ve ilgili siyasi algıları şekillendirmek için belirli bir çerçeveyi teşvik ederek siyasi elitler ve medya konunun nasıl anlaşıldığını değiştirmekte dolayısıyla kamuoyunu

değiştirebilmektedir. Başka bir ifadeyle siyasi elitler, statükoyu değiştirmek veya korumak için sorunları kendi lehlerine şekillendirerek ya da yeniden oluşturarak siyasi hedeflerini desteklemek için çerçeveleri etkili bir şekilde kullanmaktadır (Schnell, 2001, s. 186).

Medya ve siyasi elitler arasındaki ilişki, karşılıklı bilgi verilmesine dayanan simbiyotik (ortak yaşamlı) bir ilişkidir. Nasıl ki siyasi aktörlerin mesajlarını kamuoyuna iletmek için medyaya ihtiyacı varsa, medyanın da siyasi elitin sözcülük yapabilmesi, haber açıklarını doldurması ve sorunu dengelemesi için medyaya ihtiyaç duymaktadır. Zaman içinde bir konunun tanımlanması ve bu tanımların değişen siyasi ve sosyal iklime uyacak şekilde uyarlanması, aktivistlerin siyasi kampanyalarına yönelik desteği harekete geçirme yeteneğini belirlemektedir. Bu, kolektif bir düzeyde elde etmek için, ilgi gruplarının dillerini ve simgelerini, konunun ortaya çıkışını artırabilecek ve potansiyel olarak üzülebilecek bir nedenin medya kapsamına dahil etmesi gerekmektedir. Siyasi denge, grubun lehine olan ve statükonun üstesinden gelmek için kamu ve politika yapıcılarını derhal çözüme ulaşma gereği konusunda ikna etmektedir (Schnell, 2001, s. 187).

1.1.9.4. Çerçeveleme Etkisinde Bir Araç Olarak Kaynaklar

Seçilen haber kaynakları, kaynakların haber yapımında ve oluşumunda temel yapı taşını temsil ettiği ve daha inandırıcı ve ikna edici görüşler olarak görüldüğü medya çerçevesi aracılığıyla kullanılan en önemli etki unsurlarından biridir. Bir gazetecilik öyküsünün belirli açılarının ve özelliklerinin seçimi, kaynağın perspektifini ve bakış açısını yansıtmaktadır. Bu da olayların yorumlanması için belirli çerçeveleri tanımlamaktadır (Alshathry, 2015, s. 12). De Vreese, çerçeveleri gazetecilerin bağımlı olduğu kaynaklara bağlamakta ve çerçevenin hedefine göre bir olayı görüntüleyen ve tanımlayan bir kaynak içerdiğini açıklamaktadır (De Vreese, 2005, s. 34).

Çerçevenin gücü; kaynaklara, bilgi deposuna erişime ve gazetecilerin haber hükümlerini değerlendirmelerine, deneyime, partizan desteğine, aşırılık yanlılığına ve güce dayalı olarak nasıl formüle edildiğine ve elit kaynaklardan, ideolojiden ya da mesleki standartlardan nasıl etkilendiğine bağlıdır (Reese, 2001, s. 34) .

1.1.9.5. Çerçeveleme Etkisinde Bir Araç Olarak Gazeteciler

Haberî çerçeveleme süreci, gazeteciler için bilgi işleme davranışları, haber kaynaklarının bilgi yayma ihtiyaçları, haberdeki mesaj örüntüleri ve gazeteciliğin toplum içindeki diğer kurumlara sistematik entegrasyonu etrafında dönmektedir (D'Angelo ve Shaw, 2018, s. 219). Medyanın yayınlanabilecek birçok haber ve olaylarla karşı karşıya kaldığında bu olaylar haber haline gelmeden önce baş editörler, editörler, muhabirler veya bilgi kaynaklarına yakın olanlar tarafından yerleştirilen filtrelerden geçmektedir. Kaynaktan aldıkları bilgileri sınırlamak için bir koruma görevi görmektedir. Bazı bilgileri gizlemekte veya gerçeğin dışında bir şekilde aktarmaktadır. Kullanılan kelimelerle ya da metni mesleki politikaya göre formüle ederek diğerlerine daha fazla önem vermektedir. Bu, medyanın bazı konulara ve belirli yönere odaklanarak gerçeği yansıtmak yerine haberleri filtrelemesine ve şekillendirmesine yol açabilmektedir (Korkmaz, 2015, s. 89-109).

Çerçeveleme, gazetecilerin farklı kaynaklardan gelen bilgileri işleme ve bu bilgileri gazeteciler tarafından belirli bir çerçeve içinde bilinçli veya bilinçsiz olarak yerleştirilen haber ve haberlere dönüştürme mekanizmaları anlamına gelmektedir. Bu nedenle çerçeve yapıları olayı veya olayın yönlerini doğrulayan konuşma veya haber metinlerini temsil etmektedir (Erken, 2015, s. 43). Ayrıca, çerçeveler sembol işlemcilerinin rutin olarak konuşmayı ve özdeşleşmeyi düzenlediği seçim, vurgu ve dışlama için sabit algılama, yorumlama ve sunum kalıpları olarak görülmektedir. Gazeteciler, bilgileri bulabilmekte ve bilişsel kaynaklara atayabilmektedir. Onları sadece bilgiyi dahil etmekten veya hariç tutmaktan daha fazlası yapan anlamdır ve böylece çerçeveler aktiftir ve bilgi üretmektedir (Reese, 2001, s. 26). Entman'a göre, çerçeveleme haber metninin gücünü tanımlamak ve bilgiyi bir yerden bilinçlere aktarmak için bir yol sağlamaktır. Bu nedenle çerçeveleme, etki ve etkiyi iletmek amacıyla üreticiler ve toplum arasında bir iletim modeli gibi olmaktadır (Entman, 1993, s. 51).

1.2. Kamu Diplomasisinin Kriz Haberlerinde Kullanılması

Teknolojik gelişme ve iletişim, siyasetten ekonomiye ve teknolojiye kadar birçok alanda ülkeler ve halklar arasındaki ilişkilerin, entegrasyonun ve bağımlılığın artmasına katkıda bulunmuştur. Kamu Diplomasisi, ülkelerin dış politikalarında etkili bir yöntem ve araçtır. Kamu Diplomasisi, ülkelere ve hükümetlere iletişim, etkileşim ve operasyon yönetimi ihtiyaçlarını karşılamada konfor sağlamaktadır. Devletlerin dış

politikalarının uygulanması ve ulusal çıkarların savunulması için uygun ortamların oluşturulması, yabancı halklara politikalarını, kültürlerini, değerlerini, sempati yaratması, açıklaması ve siyasi aktörlerle, uluslararası örgütlerle, sivil toplum kuruluşlarıyla, medyayla ve diğer ülkelerin halklarıyla ilişkiler kurmaktadır.

Diplomasi, müzakerelerin yürütülmesinin aracı ve sürecidir. Diplomasi, herhangi bir ülkenin uluslararası ilişkilerinin barışçıl yönetiminin önemli bir parçasıdır. Diplomasinin temel amacı, devletler arasında köklü ilişkiler kurmaktır (Bostancı, 2012, s. 23). Jönsson ve Hall'a göre, diplomasinin üç boyutu veya üç kurucu unsuru vardır. Bunlar: iletişim, tanıma ve temsil. Diplomasi öncelikle tanıma ile başlar ve tanıma temsil ile iletişim için bir ön koşuldur. İletişim ve müzakere birbirini tanıyan taraflar arasında gerçekleşmektedir (Aktaran: (Atcı, 2019, s. 6).

"Kamu diplomasisi" terimi, 1960'ların ortalarında 1800'lerin ortalarına kadar uzanmaktadır. Edmund Gullion'un, 1965 yılında kamu diplomasisi kavramını, dış politikaların oluşumu ve uygulanması üzerindeki kamu tutumlarının etkisini tanımlamak için ilk kez kullandığında terim yeni bir anlam kazanmıştır (Cull, 2009, s. 19). Gullion'a göre, kamu diplomasi, uluslararası ilişkilerde geleneksel diplomasinin ötesine geçen boyutları kapsamaktadır. Hükümetlerin dış kamuoyunu (yabancı) etkileme yeteneği, bir ülkedeki özel grupların ve çıkarların başka bir ülkeyle etkileşim olasılığı, dış ilişkiler raporlarının politika etkisi, diplomatlar ve yabancı muhabirler arasındaki iletişim ve bunun sonucunda ortaya çıkan karşılıklı iletişim, kültür alışverişine yol açmaktadır (Szondi, 2008, s. 2).

Geleneksel diplomasi, aktörler arasında uluslararası bir ilişki yoluyla uluslararası ortamı yönetme girişimidir. Bu diplomaside, iletişim bir devlet veya hükümetten bir hükümete yapılmaktadır. Ayrıca bireyler, diplomatlar ve devletlerin temsilcileri uluslararası aktörlerdir. Öte yandan kamu diplomasisi, bir ülkenin uluslararası çevreyi başka bir ülkedeki yabancı bir toplum ile bir ilişki kurarak yönetme girişimidir. Dolayısıyla kamu diplomasisi, devlet dışı aktörleri ve yabancı halkları ele alma avantajına sahip olan geleneksel diplomasiden farklıdır. Öte yandan kamu diplomasisinde hükümet çabalarının yanında yabancı ülke halkları ve sivil toplum kuruluşları gibi aktörler de yer almaktadır (Eyigün, 2017, s. 17).

Kamu diplomasisi, geleneksel diplomasiden farklıdır. Çünkü ikincisi, çoğu durumda hükümetlerin ve dışişleri bakanlıklarının etkileşimi yoluyla devletler arasındaki ilişkilerin yürütülmesini içermektedir. Geleneksel diplomasi genellikle gizlilik ve mahremiyet gerektiren bir süreçtir (Tuch, 1990, s. 3). Geleneksel diplomasi'nin dış politika süreçlerinin önemli bir parçası olarak kamuoyunu bilgilendirmeyi amaçladığı, ancak bu halkların dış politika hakkında konuşmadıkları veya politika oluşturma sürecine katılmadıkları sonucuna varılabilmektedir. Kamu diplomasisi yaklaşımında dış kitlenin yanı sıra iç kitlenin de hedef kitle olarak kabul edildiği görülmektedir. Ayrıca iç ve dış kitle, politika oluşturma süreçlerinin bir parçası haline gelmiştir (Köksoy, 2019, s. 15). Geleneksel ve kamu diplomasisi arasındaki aktörler, kullanılan araçlar ve hedef kitledeki farklılıklara rağmen, her ikisi de ulusal çıkarları ve ülkenin dış hedef ve politikalarının gerçekleştirilmesini amaçlamaktadır.

Tablo 1.1. *Geleneksel Diplomasi ile Kamu Diplomasisi Arasındaki Farklar (Szondi, 2008, s. 11)*

	Geleneksel Kamu Diplomasisi	21. yy. Kamu Diplomasisi
Ortam	Çatışma, gerilimler	Barış
Amaç	Hedef kitlelerde davranış değişikliği yaratarak politik değişim sağlamak	Ülkenin dışarıda politik ve ekonomik çıkarlarını yükseltecek uygun çevre ve olumlu izlenim yaratma
Strateji	İkna Kamuların idaresi	İlişki kurmak ve geliştirmek Kamularla kaynaşmak
İletişimin yönü	Tek yönlü iletişim Monolog	İki yönlü iletişim Diyalog
Araştırma	Çok az	Bilimsel araştırma, geribildirim değerlendirme
Mesajın içeriği	İdeolojiler Çıkarlar	Düşünceler Değerler
Hedef kitle (kamular)	Hedef ülkenin genel kamusu	Sınıflandırılmış kamular
Kanal	Geleneksel kitle iletişim araçları	Eski ve yeni kitle iletişim araçları
Bütçe	Kamusal kaynaklar	Kamusal ve özel ortaklıklar

1.2.1. Kamu Diplomasisi Kavramı

Kamu diplomasisinin tanımları, halkla ilişkiler, siyaset, propaganda ve diğerleri gibi kavramlar ve diğer alanlarla ilişkilendirildiği için çeşitlilik göstermektedir. Buna rağmen, kamu diplomasisi aynı zamanda "ulusunun, kurumlarının ve kültürlerinin fikir ve ideallerinin yanı sıra mevcut ulusal hedefleri ve politikalarının anlaşılmasını sağlamak amacıyla yabancı kitlelerle hükümet iletişimi süreci" olarak da anlaşılmaktadır. Ayrıca devletler tarafından kültürleri, tutumları ve davranışları anlamak, ilişkiler kurmak, algı ve eylemleri etkilemek için kullanılan araçlar olarak ifade edilmektedir. Bunlar aynı zamanda yabancı kamuoyunun anlayışını geliştirerek, ulusun çıkarlarını kitlelerinin çıkarlarıyla uzlaştırarak ve politikayla ilgili kararları ve eylemleri bilgilendirmek için halk

arasındaki iş birliğini kolaylaştırarak bir ülkenin genel çıkarlarına ulaşma çabalarıdır (Tam, Kim, ve Kim, 2018, s. 408).

Kamu diplomasisinin hükümetlerin küresel kamuoyuyla konuşma, ulusal hedeflere ve dış politikalara ulaşma, yabancı halkları bilgilendirme ve etkileme çabaları olduğu sonucuna varılabilmektedir. Başka bir deyişle, kamu diplomasisi, bir hükümetin dış politika kararlarına yönelik algı, tutum ve davranışlarını değiştirmek amacıyla yabancı kamuoyunu doğrudan veya dolaylı olarak etkileme şeklidir. Yani, kamu diplomasisinin temel amacı, yabancı halkaların davranış ve düşüncelerde değişiklikler yaratmasıdır. Bununla birlikte, kamu diplomasisi iç kamuoyuna iki şekilde de atıfta bulunabilmektedir: Dış politikayı formüle etmek (katılımcı yaklaşım) veya dış politika ve diplomatik hedefleri iç kamuoyuna açıklamak için vatandaşlardan gelen iç girdiler olarak (açıklama yaklaşımı) (Szondi, 2008, s. 8).

Nicholas Culle'a göre kamu diplomasisi, uluslararası bir aktörün yabancı bir kitleyle iletişim kurarak uluslararası çevreyi yönetme girişimidir. Kamu diplomasisi yabancı kitleleri doğrudan etkilemeyi amaçlamaktadır. Kamu diplomasisi beş ana bileşenden oluşmaktadır (Cull, 2012, s. x-x1):

1. Dinleme (Listening): Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla, politika sürecinde bu bilgilerin toplanması ve verilerin analizi amacıyla yurt dışında kamuoyu yoklamaları yaparak görevini yürütmektedir.
2. Savunuculuk (Advocacy): Büyükelçilikler tarafından düzenlenen basın toplantıları yoluyla ülkeyi ilgilendiren bir politika, konu veya hayatın yönü hakkında bir anlayış geliştirmek için bilgilerin yayılmasıdır.
3. Kültürel Diplomasi (Cultural Diplomacy): Kültürel misyonlar ve dil eğitimi gibi dış politikaya hizmet etmek için ülkenin kültürünü yaymaktır.
4. Diplomasi değişimi (Exchange of Diplomacy): Bir devletin başka bir ülke ile üniversite öğrencilerinin değişimini finanse etmesi gibi, iki ülke arasında karşılıklı yarar için kamu değişimidir.
5. Uluslararası yayıncılık (International Broadcasting): Radyo, televizyon veya internet aracılığıyla uluslararası medya tarafından temsil edilmektedir.

Yeni kamu diplomasisinin özellikleri ve amaçları şu şekilde özetlenebilmektedir (Köksoy, 2019, s. 18-19):

- *Yeni kamu diplomasisi anlayışı uluslararası ilişkilerde daha fazla iş birliğini öngörmektedir.*
- *Yeni kamu diplomasisi ülkeler, uluslararası aktörler ve yabancı kamular arasındaki ortak anlayışa katkı yapmaktadır.*
- *Yeni kamu diplomasisi ülkeler, uluslararası aktörler ve yabancı kamular arasında uzun dönemli ilişkiler kurulmasına yardımcı olmaktadır.*
- *Yeni kamu diplomasisi hem devlet alanında hem de özel sektörde organizasyonlarla insanlar arasındaki ilişkileri kolaylaştırmaktadır.*
- *Yeni kamu diplomasisi hem yabancı kamuları hem de iç kamuları içermektedir.*
- *Yeni kamu diplomasisi politika yapış sürecinde yabancı kamuları içermektedir.*
- *Yeni kamu diplomasisi diyalog ve ortaklık ilkelerine dayanmaktadır.*
- *Yeni kamu diplomasisi iki yönlü iletişim ve etkileşim üzerinde durmaktadır.*
- *Yeni kamu diplomasisi kitle iletişiminden çok insanlardan insanlara etkileşime dayanmaktadır.*
- *Yeni kamu diplomasisi öncelikle proaktif ve uzun dönemli ilişki kurmaya odaklanmaktadır.*

1.2.2. Kamu Diplomasisinin Önemi

Kamu diplomasisi önemini yabancı halkların algısını yönetme sürecindeki rolünden almaktadır. Bilgi, eğitim ve kültürel alışverişin yayılması ile temsil edilmektedir. Kamu diplomasisi, kısa ve uzun vadede bilginin yaygınlaştırılmasını, devletlerle uzun vadeli ilişkiler kurmak için tanıtım, kültür sunulma ve dış politikalarını amaçlamaktadır. Bu bağlamda kamu diplomasi, halklar arasındaki eğitim ve bilgi alışverişini, tüm alanlardaki (kültürel, ekonomik, sosyal...) hükümet destek programlarını, aynı zamanda da devletin ulusal çıkarlarını ve dış politikasının yararına yabancı kitleleri bilgilendirme ve etkileme amaçlı programlarını içermektedir (Raluca-Gabriela, 2013, s. 470).

Dolayısıyla kamu diplomasisi, bölgesel ve uluslararası düzeyde ülkelerin ulusal çıkarlarını, ideallerini ve değerlerini temsil ettiği için ülkelerin dış politikasının vazgeçilmez bir bileşeni haline gelmiştir. Bu bağlamda ABD'nin eski Suriye ve Cezayir

büyükelçisi, Dışişleri Bakanlığı Kamu Diplomasisi kıdemli danışmanı Christopher Ross, kamu diplomasisinin yedi ilkesini belirlemiştir⁷:

1. Dış politika izleyicisinin başkalarının söylediği veya düşündüğü gibi değil, gerçekte olduğu gibi anlaşılmasını sağlamaktadır.
2. Temel değerlerinin rasyonalitesini açıklayan, gösteren ve gerekçelendiren politika ihtiyacıdır.
3. İtirazların tutarlı, doğru ve uluslararası toplumu ikna edici şekilde sunulmasıdır.
4. Bileşenleri sürekli olarak incelenen hedef kitle çağrılarını ayarlayabilmektedir.
5. Faaliyetlerin sadece dar kesimlere değil, yazılı ve elektronik medyaya yönelik kitlelere yönelik olarak yürütülmesidir.
6. Hedef kitleden yeni temsilciler dahil etmek için çeşitli ortaklarla iş birliği olmaktadır.
7. Aktif uluslararası iletişim ve değişim programlarıdır.

Yukarıdaki ilkelerden, genel olarak kamu diplomasisinin önemli olduğu ve devletlerin kendilerini bölgesel ve uluslararası düzeyde bir cazibe merkezi haline getirmelerinin bir aracı olduğu sonucuna varılabilmektedir. Bunun yanı sıra da yabancı izleyicileri ve kamuoyunu etkilemesi yoluyla dış hedeflerine ve politikasına hizmet etmektedir. Kamu diplomasisinin önemi aşağıda belirtilen altı noktada özetlenmektedir. (Reda, 2021, s. 30-34)⁸:

1. Dünya çapında yayılmış programlar aracılığıyla bağışlar ve yardım yoluyla nüfuz ve yumuşak hakimiyet sağlamaktadır.
2. İnsan toplumlarının ortak değerleri arasındaki diyalogu ve çeşitliliği zenginleştirmek, halkların birleşmesi ve görüşlerin yakınlaşması çerçevesinde halklar arasındaki iletişim ve yakınlaşma ufuklarını genişletmektedir.

---

⁷ Ross, C. (2003). Pillars Of Public Diplomacy. *Harvard International Review*, 25(2), 22, link: <https://www.proquest.com/docview/230963801?pq-origsite=gscholar&fromopenview=true>, (Erişim tarihi: 8/9/2022).

⁸ Al-Kuwari, M. (2020), Qatar And Cultural Diplomacy, Al Sharq Newspaper, link: <https://al-sharq.com/opinion/02/11/2020/%D8%92%D8%B7%D8%B1-D8%A7%D8%AF%D8%A8%D8%A7%D8%A7%D8%A7%D8%A9> (Erişim tarihi: 8/9/2022).

3. Ülkelerin hükümet ve ulusal çıkarlarına ulaşmaktadır. Kamu diplomasisi, ülke kültürünü tanıtmak, ekonomik ve ticari ilişkileri artırmak için çalışmaktadır.
4. Uluslararası ilgiyi çekmek ve dünyada farklı bir uluslararası konuma ulaşmak amacıyla devletin dış düzeydeki statüsünü, ancak şiddet ve güç yoluyla değil, ikna ve müzakere yoluyla artırmaktadır.
5. Dünya ülkelerini ortak uluslararası değerler, idealler, ilkeler ve etik çerçevesinde birbirine bağlamaktadır. Ülkeler arasındaki uluslararası ilişkileri insanlaştırmak için yumuşak diplomasi uygulanmıştır. Buna ek olarak insan hakları konularına ve halkların milliyetlerine, kültürel ve entelektüel kökenlerine bakılmaksızın insan haklarının geliştirilmesi ve korunmasına odaklanmaktadır.
6. Hükümetler arasında çıkarları teşvik etmekte ve iş birliği olanakları yaratmaktadır. Kamu diplomasisi, ekonomiyi güçlendirmek ve istihdam olanaklarını artırmak için ekonomik ilişkilerin güçlendirilmesine, ürünlerin tanıtılmasına, tüm alanlara (eğitim, sağlık, araştırma, teknoloji vb.) yatırımların teşvik edilmesine katkıda bulunmaktadır.

1.2.3. Kamu Diplomasisinin Aktörleri

Yeni iletişim teknolojilerine küreselleşme ve buna bağlı etkilerine paralel olarak kamu diplomasisi kavramında gelişim ve değişimler olmuştur. Bu durum kamu diplomasisi aktörlerindeki değişimlere de yansımıştır. Bu bağlamda Gyorgy Szondi, devleti ve sivil toplum kuruluşlarını, büyükelçilikleri, Kültür Bakanlığı'nı, Dışişleri Bakanlığı'nı, kültür enstitülerini, diasporayı, medyayı, üniversiteleri ve okulları, kanaat önderlerini, hedeflenen iç kitleyi, çok uluslu şirketleri, küresel şirketleri, baskı gruplarını ve hükümetler üstü kuruluşları kamu diplomasisinin önemli aktörleri olarak tanımlamıştır (Szondi, 2008, s. 17-18).

Budak'ın çalışmasında, kamu diplomasisindeki aktörler devlet ve sivil toplum olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Devletle ilişkili aktörler, hükümet ve organları, karar vericiler, yasama organı, büyükelçilikler, kültür ve dışişleri bakanlığı, devletin eğitim ve kültür kurumlarıdır. Sivil toplum aktörleri ise sivil toplum kuruluşları, yurtdışındaki üniversiteler ve okullar, iş adamları, aydınlar, diaspora, düşünce kuruluşları, baskı grupları, sendikalar, dernekler, kanaat önderleri, gazeteciler ve öğrencilerdir (Budak, 2022, s. 90).

1.2.4. Kamu Diplomasisi ile İlgili Kavramlar

1.2.4.1. Kamu Diplomasisi ve Propagandası

Kamu diplomasisi ve propagandanın aynı şey olduğu konusunda tam bir fikir birliği olduğu söylenememektedir. Çünkü bazı araştırmacılar ve akademisyenler propagandanın kitleler için özellikle yirminci yüzyıldaki uygulamaları nedeniyle olumsuz çağrışımları olduğunu savunurken diğer araştırmacılar ve akademisyenler, propaganda ve kamu diplomasisi uygulamalarında farklılıklar olduğunu ve iki kavramın aynı anlama geldiğini varsaymanın yanlış olacağını savunmaktadır (Parim, 2020, s. 79).

Propaganda ve kamu diplomasisi karşılaştırıldığında, her ikisi de devletin çıkarlarına hizmet etmenin bir yolu olarak görülmektedir. Genellikle aynı araçları kullanan propaganda ve kamu diplomasisi arasındaki temel fark, kamu diplomasisinin en iyi kullanılan şey olmasıdır. Propaganda ise özellikle savaş zamanlarında, en kötü yöntemlerle kullanılmaktadır. Propaganda, kısa vadeli ve özellikle savaş zamanlarında kullanılan bir yöntem olsa da kamu diplomasisi uzun vadeli bir yaklaşımı ifade etmektedir (Eyigün, 2017, s. 26).

Kamu diplomasisi, ulusal hedefleri ve dış politikayı desteklemek amacıyla yabancı halkları bilgilendirmeyi, etkilemeyi ve onlarla ilişkiler kurulmayı amaçlayan faaliyetler olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir tanım, kamu diplomasisini propagandaya yaklaştırmaktadır. Öte yandan kamu diplomasisi ahlaksız bir şekilde kullanılırsa propagandaya dönüşecektir. Bu yorumlardan hareketle, kamu diplomasisi ile propaganda arasındaki farkın bir niyet olarak ortaya çıktığı ve kamu diplomasisi faaliyetlerinin devletlerin niyetlerine göre propagandaya dönüşebileceği tespit edilebilmektedir (Eyigün, 2017, s. 26).

Kamu diplomasi ve propaganda amaçları, kaynakları, hedef kitlesi, aktörleri, kullandığı araçlar ve gereken bütçe açısından benzerdir. Kamu diplomasisi ve propagandaya iletişim açısından bakarsak, hükümetlerin her iki kavramda da yabancı halkları etkilemek, bilgi aktarmak ve ikna etmek için medyayı kullandıkları görülmektedir. Öte yandan, kamu diplomasisi, mesajlarını kabul etmeye zorlamak yerine hedef kitlesini ikna ederek hedefine ulaşmaktadır. Söz konusu, kamu diplomasisi faaliyetleri sonucunda oluşturulan mesajları hedef kitle gönüllü olarak kabul etmektedir.

Yukarıdaki açıklamalardan kamu diplomasisinin, karşılıklı anlayışa ve iki yönlü iletişime önem vermesi yönüyle propagandadan daha etik olduğu söylenebilir. Farklılıklar olmasına rağmen hem kamu diplomasisi hem de propaganda, uluslararası sahnede ulusal hedeflere ve çıkarlara ulaşmak için aynı amaca hizmet etmektedir.

Tablo 1.2. *Propaganda ve Kamu Diplomasisinin Karşılaştırılması (Eyigün, 2017, s. 27)*

	Propaganda	Kamu Diplomasisi
Amaç	Devletin çıkarı doğrultusunda tutum ve davranışlarda değişiklik oluşturma, zorla kabul ettirme, kamuoyunu etkileme yönetme, ikna etme.	Yabancı ülkelerin kamuoyunu etkileme, bilgilendirme devletin çıkarları doğrultusunda uluslararası kamuoyunu ve seçkinleri etkileme, ikna etme.
Kaynak	Kaynağı genellikle belli değildir (hükümet destekli siyasal ikna)	Kaynağın kim olduğu açıktır (hükümet, sivil toplum, örgütler vs.)
Hedef	Devletlerin yanında propagandayı yapanların kendi halkları	Yabancı hakları ve uluslararası kamuoyu
Kitle	Dost devletlerin halkları, tarafsız devletlerin hakları, düşman devletlerin hakları	Dost devletlerin halkları, Tarafsız devletlerin halkları
Aktör	Liderler (hükümet temsilcileri), uluslararası örgütler	Hükümet temsilcileri, sivil toplum, eğitim kurumları, kanaat önderleri, medya, uluslararası örgütler
Araç	Geleneksel medya ve internet	Geleneksel medya, internet ve sosyal medya
Bütçe	Devlet tarafından oluşturulur	Devlet desteği, özel kuruluşları ve örgütler.

1.2.4.2. Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç

Kamu diplomasisinden bahsederken yumuşak güç kavramına da değinmek gerekmektedir. Özellikle dünyada yaygın olarak bilinen güç kavramının değişmesinden sonra kamu diplomasisine yapılan vurgunun da temel nedenlerinden biri olmaktadır. Yumuşak güç, istenileni baskı ya da parayla değil, çekimle arzulan şeyi elde etme yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Yumuşak güç, devletin kültürünü, siyasi ideallerini ve politikalarının çekiciliğini desteklemektedir. Yumuşak güç, bir devlet tarafından uygulanan politikalar diğer devletlerin gözünde meşru olarak kabul edildiğinde güçlenmektedir.

Yumuşak güç, "zorlama veya ödemeler yerine bir şeyi çekici kılarak aracılığıyla istediğiniz şeyi alabilme yeteneğidir". Bu, diğer tarafı ikna edici argümanlar ve rasyonel politikalar yoluyla ikna etmekle mümkündür. Burada güvenilirlik ve ikna yumuşak gücün temel unsurlarını oluştururken, bu unsurlar aynı zamanda güç kullanımına da meşruiyet sağlamaktadır. Nye'ye göre yumuşak güç, "Bir ülkenin kültürünün, kavramlarının ve politikalarının çekiciliğini" açıklamaktadır. Devlet politikalarının başkaları tarafından yasal olarak kabul edilmesi, bu ülkenin yumuşak gücünün kapasitesini de belirlemektedir (Joseph, 2004, s. 8).

Kamu diplomasisinin en önemli kavramı yumuşak güçtür. Yumuşak güç terimi ilk olarak Nay Joseph tarafından sunulmuştur. 1990 yılında, yumuşak güç kavramını gündeme getirdiği 'Bound to Lead' adlı bir kitap yayınlamıştır. Kitap, sert güç kavramının aksine yumuşak güç kavramını ele almaktadır. Geleneksel diplomasi genellikle sert güç kullanımına dayanmaktadır. Bu güç, askeri güç (hedef ülkeye göre tehdit veya askeri araçların kullanımı şeklinde) ve ekonomik güç (ekonomik baskılar ve yaptırımlar) ile temsil edilmektedir. Kamu diplomasisinde ise genellikle yumuşak güç kullanılmaktadır. Herhangi bir ülkenin yumuşak gücü esas olarak üç kaynağa bağlıdır: kültürü (başkaları için çekici olduğu yerlerde), siyasi değerleri (yurtiçinde ve yurtdışında karşılaştığında) ve dış politikaları (görüldüğünde). Bu üç kaynak yasal ve ahlaki yetkiye sahiptir (Rostami, 2014, s. 192).

Tablo 1.3. Joseph S. Nye'in Güç Tipolojisi (Joseph, 2004, s. 31)

		Davranışlar	Temel Araçlar	Hükümet Politikaları
Sert Güç	Askeri Güç	Zorlama Caydırma Koruma	Tehdit Kuvvet	Zorlayıcı diplomasi Savaş İttifak
	Ekonomik Güç	Teşvik Zorlama	Para verme Yatırım	Yardım Rüşvet
Yumuşak Güç		Hayranlık uyandırma Gündem yaratma	Değerler Kültür Politikalar Kurumlar	Kamu diplomasisi İki taraflı ve çok taraflı diplomasi

Böylece yumuşak güç ve kamu diplomasisi kavramlarının uygulama alanları ile birlikte birbirine bağlı olduğu düşünülebilmektedir. Ayrıca, kamu diplomasisi ve yumuşak güç, özellikle bir devletin etkili kamu diplomasisi yürütebilme yeteneği yumuşak gücüyle yakından bağlantılı olduğundan genellikle tamamlayıcı unsurlar olarak görülmektedir. Ülkeler tarafından görüşleri etkilemek için ikna yöntemleri kullanılarak yumuşak güç ve kamu diplomasisi kullanılmaktadır.

1.2.4.3. Kamu Diplomasisi ve Medya

Medyanın gelişimi, uluslararası ilişkiler ve diplomatik çalışmalar oluşturma sürecinde devrim yaratmıştır. Bu gelişimin sonuçlarından biri çağdaş küresel politikadaki güç kavramını değiştirmektir. Devletin bilgi akışını kontrol etme ve zihinsel imajını oluşturma yeteneği, en önemli güç kaynaklarından biri haline gelmiştir. Bu nedenle, ülkeler hedeflerine ulaşmak için medya güçlerini inşa etmek, bu medya güçlerini kitleleri çekmek için kullanmak ve bu kitleleri politikalarını desteklemeye ikna etmek için çalışmıştır.

Medya ve kamu diplomasisi birbirinden ayrılamayan ikizlerdir. Medya genel olarak siyasetin sözcüsü ve toplumun tüm kesiminde etkili aracı olarak tanımlanmakta, hatta olayın gücüne ve türüne göre bölgesel ve uluslararası olmak için kendi sınırlarını aşmaktadır. Böylece medya ve kamu diplomasisinin iç ve dış kamuoyu üzerinde doğrudan bir etkisi bulunmaktadır.

Medya, kamu diplomasisi faaliyetlerinde bir araç ve aktör olarak önemli bir yer tutmaktadır. Medya, eğitim, kamuoyu oluşumu, bildirmek, eğlence, sosyal iletişim, ikna ve rehberlik gibi özelliklere sahip olmaktadır. Medya, kamu diplomasisinin gelişmesine ve etki alanının yayılmasına yardımcı olmaktadır. Medya bir yandan halkın haber alma hakkının savunucusu olurken, diğer yandan demokrasi yönetimlerinde yasama, yürütme ve yargı otoritesinden sonra dördüncü güç olarak kabul edilmektedir. Görüş oluşturma sürecinde etkili olan medya, bu görüşlerin geniş kitlelere hızlı bir şekilde ulaştırılmasına aracılık etmektedir.

Gullion, kamu diplomasisini "basının ve diğer medyanın uluslararası ilişkilerdeki rolü hükümetlerin devlet dışı grupların ve özel grupların çabalarının etkileşimi yoluyla bir ülkedeki kamuoyunu yönlendirmesi, bu sürecin hedef ülkenin davranışları ve dış politikaları üzerindeki etkisi" olarak tanımlamıştır (Szondi, 2008, s. 2).

Yabancı medya ve muhabirler, ülkelerin dış politikalarının gerçekleştirilmesinde ve devletin olumlu imajının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla televizyon kanalları kamu diplomasisinin önemli bir aktör olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun nedeni, televizyonun sunduğu içeriğin tüketim kolaylığı taşıması, bu içeriğin dünyanın her köşesine yayılabilmesi ve televizyonun görsel ve işitsel özellikleri dışında her evde bulunmasıdır. Ayrıca televizyon yayınları sayesinde (haber, dizi, belgesel vs.) toplumlar diğer kültürler hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Bu nedenle uluslararası televizyon kanalları kamu diplomasisi temsilcileri için vazgeçilmez araçlardır.

Uluslararası yayıncılara dünyada yaşanan her olay hakkında gündem oluşturma olanağı sağlayan TV kanalları sayesinde kamu diplomasisi temsilcileri için önemli avantajlar sağlanmaktadır. Bu bağlamda, kamu diplomasisi temsilcileri geniş bir kitleye ulaşarak ülkeleri hakkında bilgi verebilmekte ya da olayları ülkelerinin bakış açısıyla yorumlayarak hedef kitlelerine aktarabilmektedir. Örneğin: BBC, CNN, TRT World, NBC DW vs. (Barıtcı ve Aydeniz, 2019, s. 1557).

Öte yandan gazete, radyo ve televizyon gibi geleneksel medya iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle hedef kitlesini artırmıştır. İnternet veya yeni medya, tüm yazılı, görsel ve işitsel unsurları içermesi bakımından kamu diplomasisinin en etkili iletişim aracıdır. Sosyal medya, toplum ve kurumlar arasında etkileşimli ve dürüst bir ilişki sağlayan bir iletişim alanı olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle kurumlar sosyal medya hesaplarını kullanarak kamusal ve kültürel diplomatik faaliyetler sergileme isteğine sahip olmaktadır (Eyigün, 2017, s. 29).

Sosyal medya, ortak çıkarlar doğrultusunda kullanılabileceği gibi farklı görüş ve politikalara sahip grup veya kuruluşlar tarafından manipüle edilebilmekte, olumsuz algı oluşturulabilmektedir. Sosyal medya, kamuoyunun şekillendirilmesinde, gündemin düzenlenmesinde ve değiştirilmesinde katılmaktadır. Kamu diplomasisi alanında da hedefini genişletmek, hedef kitlenin ihtiyaç ve beklentilerini anlamak, devletin olumlu algısını güçlendirmek ve dünya kamuoyunun dikkatini çekmek için kullanılmaktadır (Eyigün, 2017, s. 34).

1.2.5. Kamu Diplomasinin Uygulanma Alanları

1.2.5.1. Kültürel Diplomasisi

Günümüzde kültürel diplomasi denilince eğitim ve dil üzerinde durulması gereken yöntemlerden biridir. Ayrıca bir ülkenin ulusal dilini dünyaya yaymak, kamu diplomasinin en etkili yöntemlerinden biridir. Çünkü bir dili öğrenmek aynı zamanda o ülkenin tarihini, yaşam tarzını ve siyasi konumunu öğrenmeyi gerektirmektedir. Kültürel diplomasi, kamu diplomasinin temel uygulama alanlarından biridir. Kültürel diplomasisi örnekleri arasında Fulbright ve Erasmus gibi değişim programları ve British Council gibi birçok ülkede eğitim amaçlı düzenlenen organizasyonlar sayılabilmektedir (Canbey, 2017, s. 46).

Kültürel diplomasinin önemi, ülkeler arasındaki kültürel farklılıklar nedeniyle ortaya çıkabilecek gerginlik ve çatışmaların azaltılmasından kaynaklanmaktadır. Kültürel diplomasi, askeri güç kullanmak yerine fikir, bilgi, kültür, değerler ve sanat alışverişi yoluyla ülkeler arasında yumuşak gücün uygulanması için bir modeldir. Dolayısıyla, kültürel diplomasi, karşılıklı anlayışı geliştirmek için halklar arasında kamu diplomasisi uygulama yöntemini temsil etmektedir (Eyigün, 2017, s. 36).

Kültürel diplomasi, yeni fikirlerin kabul edilmesini sağlarken fikirleri, kültürü, değerleri ve topluluklar arasındaki etkileşimi paylaşarak kendini doğru bir şekilde ifade etmenin ve karşı tarafı doğru anlamının bir yolu olarak tanımlanabilecektir. Kültürel diplomasi, diplomasi alanına kültürel unsurların eklenmesiyle, uygulanmasının araç ve mekanizmaları aracılığıyla yeni bir kamu diplomasisi yöntemi olarak da tanımlanabilmektedir. Başka bir deyişle, kültürel ve sanatsal faaliyetler bağlamında kamu diplomasinin uygulanmasıdır (Koyuncu, 2017, s. 67).

Ben O'Loughlin -Professor at Royal Holloway University of London-, kültürel diplomasisi devletin dış politikasının doğasında bulunan politikalardan etkilenen kültürel diplomasiyi ülkedeki kamu diplomasinin destekleyici bir aracı olarak görmüştür. Bu, 'ülkelerin kamu diplomasisi, ülkeler arasındaki kitleleriyle iletişim kurmak olmaktadır, bu nedenle kültürel diplomasi, ülkelerin diğer ülkelerle veya halklarıyla kültür aracılığıyla iletişim kurmaktır. Kültürel diplomasi programlarının hedef kitlesi vatandaşlar veya grupları olsa da programların kendileri hükümet tarafından finanse edilir, tasarlanır ve sunulur' (Rivera, 2015, s. 10-11).

Kültürel diplomasi, sanat, bilim, eğitim, teknoloji gibi kültürel unsurların ülkelerin itibarını artırmak ve ortaklıklar kurmak amacıyla sergilenmesi olarak tanımlanabilmektedir. Kültürel diplomasi, kültürün tüm unsurlarını kullanarak diğer uluslar ve halklar arasında karşılıklı zihniyet, ortak çıkarlar, iş birliği ve iletişim ortamı yaratma girişimleridir (Öztürk, 2019, s. 74).

Günümüzde kültürel diplomasi, sinema, dans, müzik, fotoğraf, sergiler, üniversite ve dil eğitimi programları, eğitsel bilimsel ve sanat değişim programları ve popüler ve ulusal edebi eserlerin çevirileri ile kültürel haber ve programların çevirileri de dahil olmak üzere tüm sanat ürünlerinde kendini göstermektedir. Buna ek olarak yayıncılar, kalkınma yardımı projeleri, fikirlere saygı, dinler arası diyalog, sosyal fikir ve politikaların teşviki, fikir alışverişi, değerler, gelenekler ve diğer kültürel unsurlar gibi birçok faaliyeti içermektedir (Mark, 2009, s. 10).

Kültürel diplomasiye rağmen, kültürel diplomasi yabancı halklara yönelik uzun vadeli faaliyetlerle temsil edilmektedir. Kültürel değişim ve kültürlerarası diyalog programları, devletin imajını iyileştirmenin ve dış politikasını olumlu anlamda şekillendirmenin önemli bir aracıdır. Kültürel diplomasi, iktidarın küresel boyutunu temsil etmektedir. Çünkü toplumun tüm kesimlerini kendine çekmektedir. Siyasi aktörler, ülkelerinin küresel veya bölgesel profilini yoğun bir kültürel diplomasi yolu ile uzun vadeli olumlu bir trende dönüştürebilmektedir (Eyigün, 2017, s. 37; Canbey, 2017, s. 47).

1.2.5.2. Vatandaş Diplomasisi

Vatandaş diplomasisi, kişilerarası iletişimin kullanıldığı, yüz yüze iletişim özelliği ile iletilecek mesajın en hızlı şekilde iletildiği, alıcının mesaja tepkisinin anında gözlemlendiği etkili bir kamu diplomasisi aracıdır. Yurtdışındaki diplomatların faaliyetlerini sıradan vatandaşlar tarafından desteklemesi fikri çok eskidir. Vatandaş diplomasisi terimi ilk olarak 1966 yılında ortaya çıkmıştır. 1956'da ABD Başkanı Dwight D. Eisenhower tarafından Beyaz Saray'da düzenlenen bir toplantıda kullanılmıştır. Toplantı sırasında, vatandaşların ABD dış ilişkilerini şekillendirme hakkına ve hatta sorumluluğuna sahip olduğu fikrine dayanan diplomasi tartışılmıştır (Atcı, 2019, s. 23).

Nye, vatandaş diplomasisini kamu diplomasisinin tek yönlü iletişimden iki yönlü diyaloga evrildiği, diplomasiye dahil olan sivil bireylerin ve Sivil Toplum Kuruluşlarının faaliyetleri olarak tanımlamaktadır (Aktaran: (Atcı, 2019, s. 24). Yüzyıllar boyunca,

sınırları aşan insanlar, ülkelerin ve yabancı halkların birbirine bakış açısının aktarılmasına katkıda bulunmuş ve toplumlar ve devletler arasındaki ilişkiler, gayri resmi aktörler de dahil olmak üzere çeşitli aktörler tarafından şekillendirilmiştir. Devletlerini resmi olarak temsil eden diplomatların geleneksel rolüne ek olarak, tüccarlar, misyonerler, yazarlar ve sanatçılar gibi bir dizi aktör, ülkelerinin yurtdışında nasıl görüldüğüne olumlu ve olumsuz katkıda bulunmuştur (Tyler vd., 2016, s. 522).

Bu bağlamda Cull, vatandaş diplomasisinin hükümetlerin dış politika ve diplomatik faaliyetlerini destekleme faaliyeti olduğunu savunmaktadır. Vatandaş diplomasisi, vatandaşların dış ilişkiler sorunlarına politika katılım arzusunun bir yansıması olarak da görülebilmektedir. Hükümetler kamuoyuna saygı göstermeli ve vatandaşların devletlerin dış politikalarına katılma hakkını tanımalıdır, vatandaşların ülkenin imajı ve itibarı üzerindeki etkisi inkâr edilememektedir (Cull, 2010, s. 11-17).

Günümüzde vatandaşlar, insan hakları sorunları veya çevre ile ilgili konular gibi uluslararası bir davanın savunucusu veya propagandacısı rolünü oynamaktadır. Vatandaş diplomasisindeki vatandaş bağımsız anlama gelmektedir. Yani kendi fikirlerini veya çıkarlarını temsil etmektedir. Bu tür bir diplomasi, tanınmış kişilikler devletler arasındaki belirli sorunları çözmek veya dünyadaki insani sorunları desteklemek için görevler üstlendiğinde uygulanmaktadır. Vatandaş diplomasisi, uluslararası örgütler tarafından atanan şerefiye büyükelçileri aracılığıyla uluslararası düzeyde belirgin ve açık bir şekilde gösterilmektedir (Sharp, 2001).

1.2.5.3. Dış Yardım Türleri

Kamu diplomasisi çerçevesinde dış yardımdan bahsedilirken akla ilk olarak II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'nın yeniden inşası için ortaya konulan Marshall Planı gelmektedir. Marshall Planı, siyasi istikrar ve barışı sağlamak için dünyanın normal ekonomik refaha dönebilmesi için ABD'nin süreçteki rolünü vurgulamıştır. Marshall Planı'na bakıldığında, ABD'nin Avrupa'yı yeniden inşa etme yardımının yalnızca siyasi nüfuz ve ABD kamu diplomasisinin hizmetinde yeni düzende müttefikler yaratma aracı olduğu açıktır (Öztürk S. , 2019, s. 80).

Dış yardım, devletlerin çıkarlarına ulaşmada, uluslararası sahnedeki varlıklarını geliştirme ve küresel sistemin oluşumuna katılma konusundaki kamu diplomasisinin araçlarından biri olarak kabul edilmektedir. Dış yardım kavramı, Ekonomik İş birliği ve

Kalkınma Örgütü (OECD) Kalkınma Yardımı Komitesi (DAC) tarafından tanımlanmıştır. Komite, dış yardımı mali akışlar, teknik yardım ve hibe şeklinde sağlanan ve ekonomik kalkınma ve refahı desteklemek için sağlanan mallar olarak tanımlamaktadır (Yıldırım, 2019, s. 2570).

Dış yardım, Soğuk Savaş sırasında diplomaside bir araç olarak kullanılmasına rağmen, modern zamanlarda devletler arasında, özellikle gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler arasında çeşitli biçimler almıştır. Zengin ülkelerin hükümetleri şimdi kaynakların bir kısmını kalkınma diplomasisi adı altında yoksul ülkelere dış yardım olarak tahsis etmektedirler (Öztürk S. , 2019, s. 80).

Dış yardım hükümetler ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla sağlanabilmektedir. Bu yardım, yardım sağlayan devlet hakkında olumlu bir algı oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle birçok ülke, hedef kitle olarak belirlediği bir ülke yardımıyla hedef ülkenin genel imajını düzeltmek veya güncellemek için adımlar atmaktadır. Bu faaliyetler, kamu diplomasisinin anlaşılmasına yönelik genel yaklaşımı etkilemeyi amaçlamakta ve ülkelerin yardım adı altında yürüttükleri faaliyetler, kamu diplomasisi çalışmalarının etki alanını artırmaktadır. Devlet, yardım etmek için başka bir ülkeyi iki şekilde tanımlamaktadır. Birincisi, bir ülke gerçekten yardıma ihtiyaç dururken, diğeri de ülkenin yardımından yararlanmak, yani fayda doğrultusunda yardım sağlamaktır. Böylece dış yardım, devletlerin amaç ve çıkarlarını da ortaya koymaktadır (Eyigün, 2017, s. 42).

Dış yardım alanları arasında insani yardım, ticaret, kültür, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra demokrasinin güçlendirilmesi, ekonomik ve sosyal dönüşümlerin desteklenmesi, küresel sorunların ele alınması ve çatışmaların önlenmesi ve azaltılması yer almaktadır (Yıldırım, 2019, s. 2570).

1.2.5.3.1. Ekonomik Yardım

Ekonomik yardım, kamu diplomasisinin en önemli araçlarından biridir. Herhangi bir ülkenin dış politika hedeflerine ulaşmasına katkıda bulunmaktadır. Ekonomik yardım, zengin devletler veya güçlü ekonomik kapasiteye sahip devletler olan donör ülkeler tarafından genellikle fakir veya zayıf ekonomilere sahip alıcı ülkelere sağlanan dış yardım biçimlerinden biri olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda, sermaye, mal ve hizmetlerin gelişmekte olan ülkelere normal ticari yollarla karşılayabilecek resmi devri olarak da tanımlanmaktadır (Al-Ajmi, 2011, s. 4).

Ekonomik yardım, devletin bir siyasi eylem biçimi olarak görülür ve bu yardımın siyasi boyutları vardır. Bu yardım, bir amaç için bir araçtır, genellikle bir politikadır. Ekonomik yardım, ekonomik kaynakların, ekonomik yaptırımlar, ekonomik boykotlar veya müsadereleler gibi diğer ülkelerin iç veya dış davranışlarını etkilemek için bir araç olarak kullanılmasıdır. Ekonomik yardım, yaptırımlar uygulamak yerine yardım sağlayarak diğer ülkelerin davranışlarını etkilemeyi veya bu davranışı değiştirmeyi amaçlamaktadır (Economides ve Wilson, 2001, s. 124).

Ekonomik yardım, devletin dış politikasında çeşitli ekonomik yeteneklerinin kullanılması olarak tanımlanabilmektedir. Yardım, enerji malzemelerinin tedarikini veya finansal ve teknik yardım, kredi veya yatırım projelerinin değerlendirilmesini kapsayabilmektedir. Bu, ülkelerin tutum ve davranışlarını etkilemek ve onların çıkarlarına ve amaçlarına hizmet etmeleri için onları yönlendirmek amacıyla yapılmaktadır. Ekonomik yardım, çoğu ülke tarafından yatırım, pazar kazanmak ve ekonomik bloklara girmek için kullanılmaktadır (Hey, 2018, s. 93).

Ekonomik yardım, herhangi bir siyasi amaç veya hedeften uzak bir uluslararası cömertlik durumu olarak değil, siyasi bir silah olarak düşünülebilmektedir. Ülkeler, ekonomik yardım yoluyla, onları dış politika hedefleriyle ilişkilendirmeye, alıcı ülkeler üzerindeki etkilerini uygulamaya ve alıcı devletlerin bağışçı ülkelere yönelik siyasi desteğini sağlamak için devletlerarası ilişkileri güçlendirmeye çalışmaktadırlar. Ekonomik yardım birçok şekilde gerçekleşmektedir. Bunlar: bütçeyi desteklemeye ve ticaret dengesindeki açığın karşılanmasına yönelik yardımlar, nakit yardımı (mali bağışlar, kalkınma kredileri) veya şartlar karşılığında mal ve hizmet alabilmesi, yardım sağlayan ülke pazarlarına belirli ülkelerin ihracatının önündeki engellerin kaldırılması ve ekonomik projeleri desteklemeye yönelik yardımlar örnek: altyapı ve endüstriyel kalkınma, tarım ve turizm sektörünün geliştirilmesi, sosyal hizmetler ve teknoloji ve eğitim sektörünün geliştirilmesidir (Al-Ajmi, 2011, s. 1-6).

1.2.5.3.2. Askeri Yardım

Devletler, demokrasinin yayılması için genellikle diğer ülkelerle ikili, üçlü veya çok taraflı tatbikatlar şeklinde diğer devletlerle askeri ilişkiler veya askeri uzmanlık alışverişi ve orduların eğitimi yoluyla askeri güçlerini inşa etmeye çalışmaktadır. Ordular arasındaki etkileşimi artırmayı, kültürel alışverişi ve anlayışı sağlamayı ve acil

durumlarda askeri yeteneklerini kullanırken her ulusun yeteneklerini genişletme fırsatı sağlamayı amaçlamaktadır⁹.

Askeri yardım, devletleri istikrara kavuşturmak için silah satın almayı, doğrudan askeri transferleri veya yabancı orduları eğitmeyi ve donatmayı amaçlayan kredilerin veya hibelerin sağlanması anlamına gelmektedir (Bapat, 2011, s. 304). Askeri yardımın önemi, krizler sırasında ülkeler arasında diyalog ve iletişimin kurulmasına dışarıdan katılım da yatmaktadır¹⁰. Askeri yardım genellikle yalnızca güvenlik hususları değil, aynı zamanda demokrasinin, insan haklarının ve devletlerdeki çatışma ve anlaşmazlıkların teşvik edilmesi gibi devletin ideolojik hedefleri tarafından da yönlendirilmektedir (Dube ve Naidu, 2015, s. 250-251). Askeri yardım, yükün çoğunu üstlenmeden istikrarı teşvik etmenin, uluslararası sahnede özel kişilerin tehditlerinden kaçınmanın ve diğer ülkelerin kendilerini savunmalarına yardımcı olmanın yanı sıra siyasi destek kazanmayı amaçlamaktadır. Askeri yardım, beklenen tehditler konusunda istihbarat, oluşumuna, bloklar, taktik ve askeri iş birliklerinin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır¹¹.

Bazı diplomatlar askeri yardımı siyasi ve psikolojik bir araç, "yabancı morali yükselten ve bağışçı devletle bağları güçlendiren bir araç" olarak görmektedir. NATO, askeri yardıma örnek olarak gösterilmektedir. Bu da Avrupa halkları arasında güven, güvenlik duygusu ve makul bir barış garantisi sağlayarak ekonomik iyileşmeyi ve siyasi istikrarı teşvik etmektedir. ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından yayınlanan bir notta, NATO'nun temel hedefleri "barış, güçlü savunma ve ekonomik iyileşme" olan askeri değil siyasi bir program olduğu açıkça belirtilmektedir¹². Diğerleri, askeri yardımın kullanılmasında devletlerin bağışçı ülkelerin politikasını izlemeleri için bir motivasyon yarattığını ve bu nedenle alıcı devletlerin daha agresif hale gelebileceğini savunmaktadır. Araştırmalar, askeri yardım alan rejimlerin veya ülkelerin daha az demokratik ve baskıya

---

⁹ Ebitz, A., (2019), *The Use of Military Diplomacy in Great Power Competition Lessons Learned from The Marshall Plan*, link: <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2019/02/12/the-use-of-military-diplomacy-in-great-power-competition/>, (Erişim Tarihi: 9/9/2022).

¹⁰ Ebitz, A., (2019), *The Use of Military Diplomacy in Great Power Competition Lessons Learned from The Marshall Plan*, link: <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2019/02/12/the-use-of-military-diplomacy-in-great-power-competition/>, (Erişim Tarihi: 9/9/2022).

¹¹ Karlin, M. (2017), *Why Military Assistance Programs Disappoint: Minor Tools Can't Solve Major Problems*, link: <https://www.brookings.edu/articles/why-military-assistance-programs-disappoint/>, (Erişim tarihi: 9/9/2022).

¹² Danielsen, H. (2019), *Military Assistance, Foreign Policy, And National Security*, *Scandinavian Journal of History*, link: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03468755.2019.1618391?scroll=top&needAccess=true>, (Erişim tarihi: 9/9/2022).

karşı daha savunmasız olduğunu göstermektedir (Bapat, 2011, s. 304). Önceki bazı çalışmalar, askeri yardımın hükümet seçkinlerinin muhalefeti bastırarak iktidarı korumalarını sağlayarak baskıyı artırdığını varsaymaktadır. Öte yandan, askeri yardım ve insan hakları ihlalleri arasında olumsuz bir ilişkiye işaret etmektedir (Dube ve Naidu, 2015, s. 50-51). Bazıları askeri yardımı terörizmle mücadelede ve terörist saldırılarını azaltılması ya da en azından hükümetlerin bu gruplara yönelik uzlaşmacı politikalar izlemesini önlemede etkili bir araç olarak görmektedir. Askeri yardım, teröristlerin stratejik hedeflerine ulaşmak için savaşmaları gereken süreyi de artırmaktadır. Süredeki bu artış, teröristlerin hedeflerine ulaşmalarını imkânsız hale getirebilmektedir (Bapat, 2011, s. 305).

ABD, askeri yardım için en çok finans kaynağı ayıran ülkelerden biridir. ABD'li politika yapıcılar, bu tür yardımların ülkeleri ABD dış politika hedeflerine bağlı kalmaya çağırmada etkili olabileceğine inanmaktadır (Bapat, 2011, s. 304). ABD, bu yaklaşımların dünyanın çeşitli bölgelerinde uygulandığı yerlerde, 100'den fazla ülkenin ordularıyla birlikte çalışmaktadır ve Afganistan, Irak, Ürdün ve Pakistan gibi sıcak noktalardaki silahlı kuvvetler için eğitim ve donanım programları yürütmektedir¹³.

1.2.5.3.3. İnsani Yardım

İnsani yardım, küreselleşmenin kamu diplomasisi faaliyetlerinde yarattığı çeşitliliğin bir sonucu olarak kamu diplomasisinin bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. İnsani yardım, insani hedeflere ulaşmayı amaçlayan operasyonlara ve programlara destek sağlamaya odaklanmaktadır. Ayrıca dünyanın çeşitli ülkelerinde uluslararası insani yardım kuruluşlarının varlığı, insani yardım programlarının büyümesine ve gelişmesine katkıda bulunmuştur (Yıldırım, 2019, s. 2564).

İnsani yardım, "siyasi görüşleri, felsefeleri veya dinleri ayrımı gözetmeksizin sıkıntı içindeki herkese" yardım sağlamak anlamına gelmektedir (Şeyşane ve Tanrıverdi, 2022, s. 156). Başka bir yerde insani yardım, sivil toplum kuruluşları da dahil olmak üzere devlet tarafından savaş, doğal afet ve insani kriz durumlarının mağdurlarına sağlanan yardım ve faaliyetler olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım, 2019, s. 2565).

---

¹³ Karlin, M. (2017), *Why Military Assistance Programs Disappoint: Minor Tools Can't Solve Major Problems*, link: <https://www.brookings.edu/articles/why-military-assistance-programs-disappoint/>, (Erişim tarihi: 9/9/2022).

İnsani yardım ışığında, birincil amaç, insani yardımın muhtaçlara sunulmasını sağlarken tehdit edildikleri durumlarda insan yaşamını ve onurunu korumaktır. Yardım, doğal ve insani afetlerin, iklim değişikliğinin, çevrenin korunmasının, suya erişimin, gıda güvenliğinin, göç ve mülteci politikalarının, sağlık, eğitimin, yoksullukla mücadelenin, kalkınmanın ve demokrasinin zararlarını azaltarak insanların ve toplulukların çıkarlarını ve ihtiyaçlarını önceliklendirmektedir (Kınık ve Aslan, 2020, s. 363). İnsani yardımın ayrımcılık dışı, tarafsızlık ve bağımsızlık ilkeleri çerçevesinde yürütüldüğü ve insanoğlunun insani faaliyetlerin merkezinde olduğu sonucuna varılabilmektedir.

İnsani yardımın artması ışığında, bazı ülkeler insani yardımı resmi olarak devletin imajını ve uluslararası sahnedeki yumuşak gücünü yansıtan bir dış politika aracı olarak benimsemiştir. Devletler araçlarını ve yeteneklerini, diğer ülkelerdeki vatandaşlarla kişiler arasında ayırım yapmadan bu yönde kullanmaktadır. Dış politika düzeyinde devletler, hedef ülke veya ülkelerdeki kitlelere ulaşmayı ve onların desteğini kazanmayı hedeflemektedir. Buna ek olarak yeni ilişkiler kurma, ülkeler arasındaki ilişkileri iyileştirme, önceliklerine göre insani gündemi oluşturma ve insani konuların farkındalığını zirve konferanslarına ev sahipliği yapma gibi yeni şekillerde artırmaktadır (Kınık ve Aslan, 2020, s. 354-357; Şeyşane ve Tanrıverdi, 2022, s. 160; Yıldırım, 2019, s. 2564).

Öte yandan, insani yardım, güvenliğin çıkarlarına hizmet edebilmektedir. İnsani yardım, devlet düzeyinde siyasi ve güvenlik çıkarlarına tabi tutulmaktadır. Hükümetler bu yardımı politika hedeflerini iletme veya insani yardımı daha geniş siyasi meselelerle ilişkilendirmek için kullanabilmektedir (Şeyşane ve Tanrıverdi, 2022, s. 160).

1.2.6. Filistin'in Kamu Diplomasisine İlişkin Bazı Örnekler

Dünyanın dört bir yanındaki ülkeler, uluslararası sahnede kendileri için ayırt edici bir konum yaratmaya çalışmaktadır. Bu nedenle devletler, yabancı izleyicilerle imajlarını geliştirmek için kamusal diplomatik faaliyetleri kullanarak yumuşak güce başvurmaktadır. Kamu diplomasisi kapsamında, tüm resmi hükümet çabaları, sivil toplum örgütleri, kulüpleri ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlar ve hatta bireyler, diğer ülkelerdeki çeşitli faaliyetlere katılarak ülkelerini temsil etme üzere birleştirilmektedir. Bundan dolayı diğer ülkelerin kitleleriyle etkileşim ve iletişim oluşturmaktadır. Günümüzde kamu diplomasisi faaliyetleri, yabancı kamuoyunu etkilemenin ötesine geçerek, yabancı kamuoyuyla diyalog kurulmasına ve iletişim kanallarının açılmasına

doğru gitmiştir. Kamu diplomasisi, eğitimsel, kültürel, sanatsal, ticari ve diğer diplomatik faaliyetler yoluyla uzun vadeli ilişkiler kurmaktadır (Sirt ve Ergenc, 2021, s. 266).

Orta Doğu, zenginliğine hkmetmede her zaman sömürgeci gçlerin ilgi odağı olmuştur. Bu ilginin bir diğer nedeni dünya haritasının ortasındaki genel jeostratejik konumudur. Bu yüzden Orta Doğu on yıllar boyunca birçok savaşa ve sömürgeciliğe tanık olmuştur. Filistin, Orta Doğu'nun ve en önemli konumlarının ortasında, Filistin'in Asya ve Avrupa arasında bir bağlantı olduğu, stratejik ve dini bir öneme sahip olduğu bir konumda yer almaktadır (Al-Rahahleh, 2014, s. 28).

Filistin-İsrail atışması, uluslararası arenada gündemdeki en önemli konulardan biridir. Bunun nedeni, çatışmanın katılımcılarının ve etkileyicilerinin tarihsel önemiyle birlikte buna pratik ve etkili çözümler bulamamalarıdır. Bu da ülkelerin Doğu'ya ve özellikle Filistin'e yönelerek Filistin'deki diplomatik faaliyetler ve Filistin halkına yönelik siyasi, ekonomik ve kültürel destek yoluyla uluslararası sahnede etkili ve aktif bir rol yaratmalarına neden olmuřtur¹⁴.

Devletler, bu politikaların çeşitli kurumlarla uygulanmasına yardımcı olan kamu diplomasisi uygulamalarını hayata geçirerek Filistin halkıyla uzun vadeli ve daha aktif bir dış politika sürdürmeye çalışmaktadır.

Aşağıda bazı ülkelerin Filistin'e yönelik kamu diplomasisi uygulamaları yer almaktadır.

1.2.6.1. Kamu Diplomasisi Bağlamında Türk Dış Politikasının Filistin'e Katkısı

Türkiye, 1949'da İsrail'i devlet olarak tanıyan ilk Müslüman lkedir. Bu (1948-1962) ilk dönemde Türkiye-İsrail ilişkileri, Türkiye'nin Batı ile olan ilişkilerinin gelişmesine paralel olarak kayda değer bir ilerlemeye sahne olmuştur. Türkiye 1952'de NATO'ya ye olmuştur. Bunun aksine Türkiye'nin Arap lkeleriyle ilişkileri gerilmiştir. Ayrıca İsrail ile Türkiye arasındaki iş birliği bu dönemde giderek artmıştır. Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) 2002'deki yükselişi Türk siyasetinde bir dönüm noktası olmuştur. Komşu ülkelerle olan sorunları sıfırlama politikası izleyerek Arap ve İslam dünyalarına doğru ilerlemeye başlamıştır. Ayrıca yumuşak güç politikasını takip etmek

---

¹⁴ Youssef, A. (2018) *The Palestinian Issue and Israel in Turkish Foreign Policy*, Research Center, link: shorturl.at/ciOP9, (Erişim tarihi: 13/9/2022).

ve birçok ülkeyle anlaşmalar yaparak siyasi ve ekonomik iş birliğini geliştirmek suretiyle doğu ve güneye doğru genişlemektedir (Al-shourti, 2011, s. 22)¹⁵.

Türk politika yapıcılar, Filistin ve Filistin sorununu, Türkiye'nin Orta Doğu'da etkili bir rol oynaması için uygun bir fırsat olarak değerlendirmiştir. Bu nedenle Filistin, Türk siyasetinde merkezi bir yer edinmiştir¹⁶. Orta Doğu'daki bölgesel olaylar (2006'da Lübnan'a yönelik saldırılar, Gazze'ye yönelik saldırılar (2008-2012-2014), Özgürlük Filosu'na yönelik saldırılar vb.)¹⁷ da Türkiye'nin bölgesel ve uluslararası alanda, özellikle Filistin'de aktif ve etkili bir rol oynamasına katkıda bulunmuştur. Türkiye'nin siyasi gelişmelere yönelik tutumu, Filistin halkına yönelik saldırganlığı reddederek ve Filistin halkına yardım ederek Gazze ablukasını kaldırma girişimi ve uluslararası forumlarda Filistin'in konumunun gücünü güçlendirme yoluyla çevrilmiştir (Hassan, 2012, s. 84; Al-shourti, 2011, s. 30).

Türkiye'nin Filistin'deki politikasının ve diplomatik faaliyetlerinin en önemli göstergesi, Batı Şeria ve Gazze'de çeşitli ticari, ekonomik ve insani yardım kurum ve ofislerinin açılmasıyla ortaya çıkmıştır. Buna ek olarak insani yardım ve kalkınma yardımı sağlamak ve Filistin ile Türkiye arasındaki ticareti teşvik etmek için çeşitli ticaret anlaşmaları yapmaktadır (Hassan, 2012, s. 85). Ayrıca Türkiye Filistinlilerin koşullarını iyileştirmek için ekonomik nitelikte birçok uluslararası konferansa katılmıştır. Bunlar arasında, Türkiye'nin Filistin Ulusal Yönetimi'ne 3 yıllık bir süre boyunca 150 milyon dolar vaat ettiği 2017 sonunda düzenlenen Paris bağışçılar konferansı da vardır. Ayrıca Türk hükümeti kültürel ve akademik değişimi ve burs sağlanmasını, bunun yanı sıra hizmet, yardım ve kalkınma sektörlerini teşvik etmiştir. Türkiye, Filistinlilere yardım olarak yılda yaklaşık 20 milyon dolar sağlarken, Türkiye ile Filistin arasındaki ticaret hacmi yaklaşık 400 milyon dolardır.¹⁸

---

¹⁵ Kush, O., (2010), *Turkey's Growing Role in The Middle East*, Al-Jazeera, link: shorturl.at/aEHNW (Erişim tarihi: 13/9/2022).

¹⁶ Aras, B. (2009), *Turkish Policy Towards The Palestinian Issue*, Al-Jazeera Center for Studies, link: shorturl.at/emr18, (Erişim Tarihi: 13/9/2022)

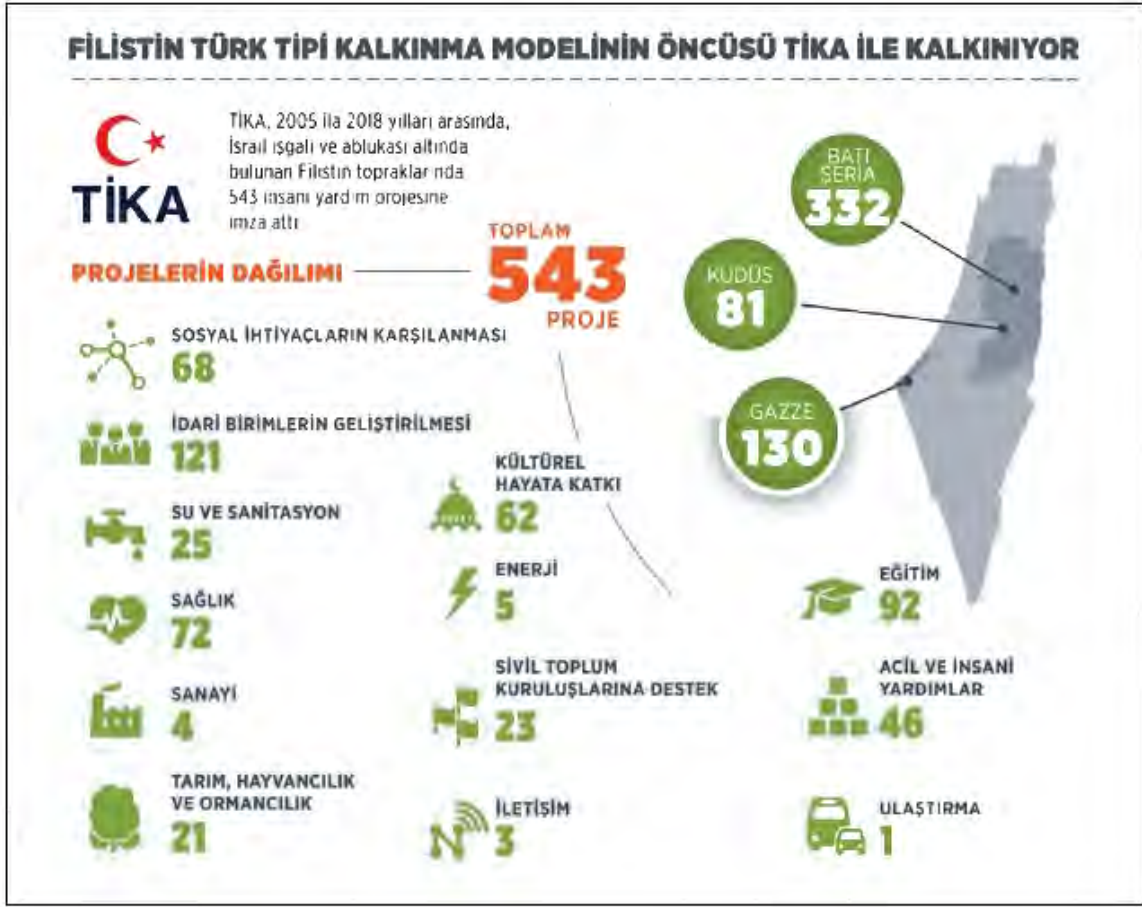
¹⁷ Bakir, A. & Abu-Amer, A. (2012) *Turkey And The Palestinian Cause In Light Of The Transformations Of The Arab Spring*, Al Jazeera Center for Studies, link: <https://studies.aljazeera.net/en/node/3472>, (Erişim Tarihi: 13/9/2022).

¹⁸ Youssef, A. (2018) *The Palestinian Issue and Israel in Turkish Foreign Policy*, Research Center, link: shorturl.at/ciOP9, (Erişim tarihi: 13/9/2022).

Filistin'de resmi ve sivil olarak faaliyet gösteren iki tür Türk kurumu olduğu ve amaçlarının siyasi, ekonomik, insani ve hatta dini açıdan farklılık gösterdiği belirtilmektedir. Filistin'deki Türk ofis ve kurumları Şunlardır:

- Türkiye Uluslararası İş birliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA) Türk Dışışleri Bakanlığı'na bağlıdır, Őlkelere sosyal, ekonomik ve kŐltŐrel hizmetler sunmayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda iş birliğini gŐçlendirmeyi ve ekonomik, sosyal, kŐltŐrel ve eğitim gibi çeşitli alanlardaki koşulları iyileştirmeyi ve ayrıca Türkiye'nin Filistin'deki siyasi rolŐnŐ pekiştirmeyi amaçlamaktadır.

Şekil (1.3) 2005-2018 yılları arasında Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) tarafından Filistin'de gerçekleştirdiği projeleri göstermektedir. TİKA Filistin Ofisleri aracılığıyla eğitim, sağlık, acil yardım, su ve kamu sağlığı, Őretim sektŐrŐ, ortak tarihi mirasın korunması ile idari ve sivil altyapının gŐçlendirilmesi gibi alanlarda bugŐne kadar 332'si işgal altındaki Batı Şeria, 81'i işgal altındaki Doğu KudŐs, 130'u da Gazze ablukası altındaki Gazze'de olmak Őzere 543 projeyi uygulama geçirmiştir.

Şekil 1.3. TİKA 2005 ile 2018 yılları arasında Filistin'de gerçekleştirdiği projeler (Anadolu Agency website, 2018)

- İnsani Yardım Vakfı (İHH): Savaş mağdurlarına, doğal afetlere ve mültecilere hizmet vermekte, aynı ve nakdi yardımlarda bulunmaktadır. Buna ek olarak sürdürülebilir kalkınma projelerini yapmaktadır. İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarından sonra Filistin'de dernek şubeleri açılmıştır.
- Yardım eli: Bir Türk Sivil Toplum Kurumudur, İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarından sonra hizmet ve yardım sağlamaya başlamıştır (Hassan, 2012, s. 85-86).
- Türk Filistin ile Dayanışma Derneği (FIDAR): Filistin davasında uzmanlaşmış, Kudüs ve Filistin'in doktrinel ilişkisini teşvik etmiş, Filistin ve Filistin halkını ilgilendiren olaylarla etkileşime girmiş ve İsrail uygulamalarına karşı farkındalık kampanyaları yürütmüştür.
- Türk Kızılay Derneği: Filistin'deki Filistinlilere insani ve tıbbi yardım hizmeti vermektedir.

- Filistin Halkının Türk Dostları Derneği: Kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olan, Filistin halkına yardım ve hayırsever yardım sağlamaktadır (Al-shourti, 2011, s. 22).

Tablo 1.4. Uluslararası yardımların ve Türk yardımlarının toplamı (ABD doları), (Hassan, 2012, s. 91)

Yıl	Uluslararası yardım	Türk yardımı
2005	514.002.134	250000
2006	380.574.032	505000
2007	336.306.446	2160000
2008	879.916.302	23.467.666
2009	629.070.058	77.229.552
2010	2.487.871.636	5.194.698
Toplam	5.227.740.608 \$	108.806.916\$

Tablo (1.4), 2005-2010 yılları arasında Filistin'e sağlanan toplam uluslararası yardımdan elde edilen Türk yardımının miktarını göstermektedir. Türk yardımlarında 2009 yılında bir önceki yıla göre üç katı artış olmuş ve Türk yardımı uluslararası yardımların%12,27'sini oluşturmuştur. Ancak 2010 yılında tekrar düşmüş ve toplam uluslararası yardımın %0,21'ini oluşturmuştur.

Türkiye'nin Filistin davasındaki rolü, açıklamalar ve diplomatik hamleler veya Filistinlilere çeşitli kültürel, siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda destek sağlanması, Filistinli öğrencilere sağlanan eğitim ve burslar ve Türk-Filistin hükümetleri arasındaki serbest ticaret anlaşmaları yoluyla önemini korumaktadır (Hassan, 2012, s. 69). Bunlara ek olarak karşılıklı yatırımları teşvik etmek ve çeşitli alanlarda ortak iş birliği ilişkilerini güçlendirmek için ortak anlaşmalar imzalanmıştır. Bunlar arasında ticaret, sanayi, tarım, yatırım, serbest sanayi şehirleri, gümrük, iletişim, ulaşım, turizm, eğitim, Filistin mirasının korunması ve ticaret fuarlarının düzenlenmesi yer almaktadır. Anlaşmalar, iki ülke arasında mal ve hizmetlerin engelsiz geçişinin önemini öngörmektedir. Ayrıca Türk hükümeti Filistin'deki diplomatik temsilciliğini büyükelçi rütbesine yükseltmiştir¹⁹.

¹⁹ Adnan Abu Amer, A. (2018) *Turkey Develops Its Relationship With The Palestinian Authority, And Keeps It With Hamas*, Al-Monitor, link: <https://www.al-monitor.com/ar/contents/articles/originals/2018/10/turkey-balancing-ties-hamas-palestinian-authority->

1.2.6.2. Kamu Diplomasisi Bağlamında Avrupa Birliği Dış Politikasında Filistin Gündeminin Ele Alınışı

Avrupa Birliği'nin Filistin'deki dış politikasını ve diplomatik çabalarını incelerken, bu politikanın gelişmesine veya azalmasına katkıda bulunan tarihsel bağlamı, bölgesel ve uluslararası değişkenleri ve Avrupa ile Filistin arasındaki ilişkiyi dikkate almak gerekmektedir. Filistin, Orta Doğu'da merkezi bir yer işgal etmiş ve Orta Doğu'yu Haçlı Savaşları'ndan bu yüzyıla kadar sömürgeci güçlerin ilgi odağı haline getirmiştir. Üstelik Filistin, dini ve siyasi boyutlara sahip bir ülkedir (Fatiha, 2010, s. 73).

AB'nin Filistin'e yönelik dış politikası on yıllar içinde olumlu yönde gelişmiştir. Bu, Avrupa'nın Filistin'in Arap ülkeleriyle Avrupa ilişkilerine açılan kapı olarak statüsünün önemine olan ilgisini yansıtmaktadır (Fatiha, 2010, s. 5). Avrupa'nın toparlanmasından, güvenliğin istikrarından ve çeşitli ülkelerde ekonominin büyümesinden sonra, Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı'nı (UNRWA) desteklemek için mali yardım tahsis etmeye başlamıştır. Bu da Filistinlilere yardım etmek ve eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler sağlamaktadır (Bani-Fadl, 2009, s. 45).

Ekonomik diplomasi, AB için Filistin'deki en iyi giriş noktasıydı (Fatiha, 2010, s. 141). AB, Filistin halkının ana finansörü ve bağışçısıdır (Bani-Fadl, 2009, s. 6; Fatiha, 2010, s. 140; Kanafani, 2005, s. 1). AB, dünya çapındaki yardımlarının en yüksek oranını Batı Şeria'ya ve Gazze'ye yöneltmektedir. Avrupa Komisyonu'nun 1994-1999 yılları arasında Filistin'deki toplam tutarının 1,8 milyar Euro olduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca, Avrupa Yatırım Bankası tarafından sağlanan tutarlar, aynı dönem için kolay krediler ve kolaylıklar şeklinde 217 milyon Euro tutara ulaşmıştır (Kanafani, 2005, s. 4). Bunun yanında, UNRWA'ya yapılan yardım ile sağlık, tarım ve eğitim sektörlerindeki çeşitli sivil toplum kuruluşları projelerine kaynak sağlanmaktadır (Fatiha, 2010, s. 158).

AB, Filistin ile diplomatik ilişkileri sırasında yapısal, sosyo-ekonomik, sosyo-politik boyutlara ilgi duymuştur. Filistin'de ekonomik entegrasyon yaratmak, karışıklık ve istikrarsızlığı önlemek, Filistin toplumunda refah ve sosyal dengeyi yaymayı amaçlamıştır (Kanafani, 2005, s. 4). AB, daha fazla ekonomik anlaşma, konferans

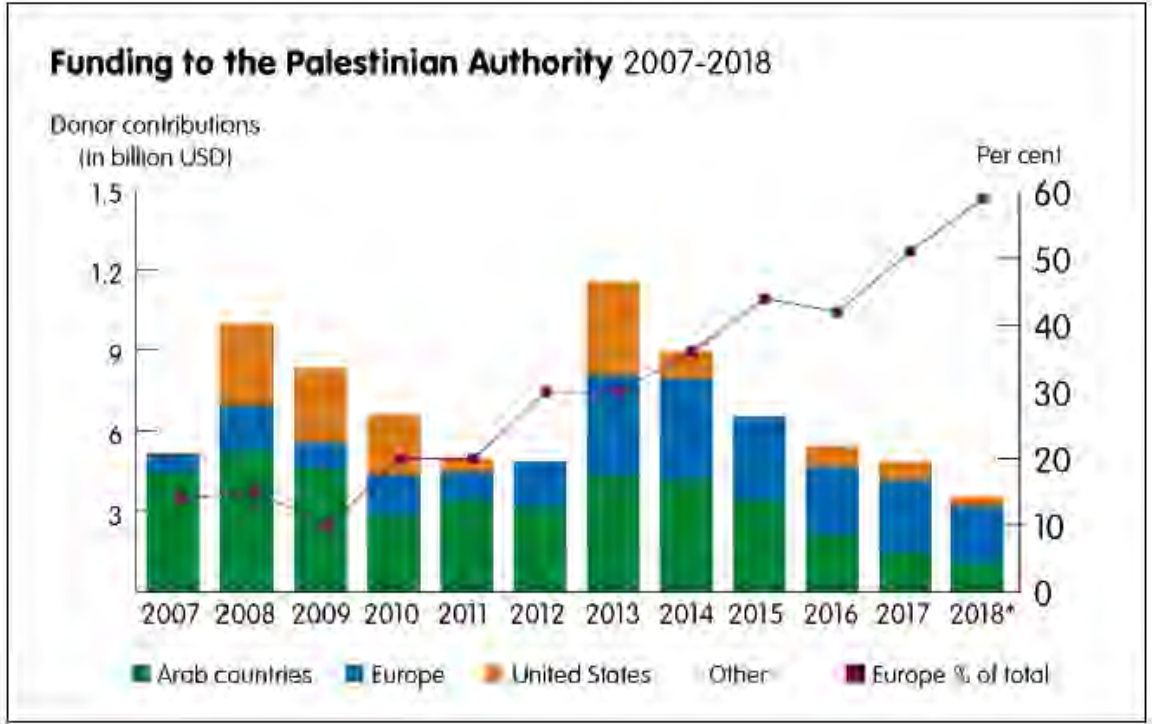
---

agreements.html, (Erişim tarihi: 13/9/2022); Youssef, A. (2018) *The Palestinian Issue And Israel In Turkish Foreign Policy*, Research Center, link: shorturl.at/ciOP9, (Erişim tarihi: 13/9/2022).

yapılması ve öneri imzalamak için diplomatik çabaları teşvik etmiş ve desteklemiştir. Bu, ekonomik alanlardaki görüşleri bir araya getirmek ve Filistin uluslararası kurumlarını inşa etmek için Filistin ekonomisini desteklemek için uluslararası diplomatik çabaların ilerlemesine katkıda bulunmaktadır (Fatiha, 2010, s. 140). AB'nin mali yardımı üç hattan oluşturmaktadır: UNRWA'yı desteklemeye yönelik katkılar, ulusal projeler için MEIDA bütçesi dahilindeki yardım ve hızlandırıcılar ve Filistin-İsrail barış süreciyle ilgili yardımlardır (Kanafani, 2005, s. 4). Başka bir deyişle, AB'nin yardımı, acil yardım ve kurumlar oluşturmaya yönelik önlemlerin bir karışımını, Filistin Otoritesi kurumlarının reform süreçlerinde yardım ve otoritenin kamu maliyesi yönetimindeki bir iyileşmeyi yansıtmaktadır. Buna ek olarak Filistinli güvenlik personelini eğitmekte ve Filistin yargısının kurumlarını güçlendirmekte ve desteklemektedir (Bani-Fadl, 2009, s. 4).

AB'nin, Filistin toplumunda sürdürülebilir kalkınma ve dengeyi sağlamak ve Filistin ekonomisini ve toplumunu çökertmemek için sağladığı yardımlara rağmen (Kanafani, 2005, s. 5), mali yardım, siyasi gündeme ulaşmak için bir araç olarak görülmüştür. Avrupa yardımının UNRWA'ya destek olarak başladığı ve ardından sivil toplum kurumlarına destek vermeye başladığında, Oslo Anlaşması'nın imzalanmasıyla birlikte, Filistin Yönetimi'ne verilen destek, barış sürecine hizmet eden ve Filistin toplumunda şiddetsizlik kültürünü yayan bir çerçevede sivil toplum kurumlarıyla paralel olarak devam etmiştir (Fatiha, 2010, s. 160). Başka bir ifadeyle, 1993 Oslo Anlaşması'nın imzalanmasından sonra AB, Filistinlilere yapılan yardımı terörle mücadele etme ihtiyacına bağlamıştır (Bani-Fadl, 2009, s. 73). Ayrıca, Filistinlilere sağlanan yardım, Filistinlilerin işgal altında yaşamanın zorluklarına katlanmalarına yardımcı olmayı ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek için kaynak oluşturmaya yardımcı olmayı amaçlamaktadır (Abd-Elkarim, 2010, s. 20).

Şekil 1.4.'de Filistin' sağlanan finansman miktarlarına ilişkiler veriler yer almaktadır. Bu verilere göre, 2018 verilerinde bir azalma görülmektedir.

Şekil 1.4. Filistin Otoritesine Finansman 2007-2018, (European Council on Foreign Relations (ecfr.eu))

Filistin'deki Avrupa diplomatik faaliyetleri ağırlıklı olarak ekonomik bir yapıya ve insani yardıma sahiptir ve aşağıdakiler de dahil olmak üzere Filistin'deki Avrupa kurumları ve misyonları aracılığıyla gerçekleştirilmiştir:

- Avrupa Komisyonu (ECHO): Avrupa Komisyonu'nun Kudüs ve Gazze'de ofisleri bulunmaktadır. AB dışındaki doğal afetlerin veya silahlı çatışmaların kurbanlarına acil yardım sağlamaktadır. Ayrıca Sivil toplum kuruluşları, Kızıllaç, Kızılay ve BM kuruluşları tarafından kriz bölgelerine mal ve hizmetlerin hızlı erişimini sağlarken insani yardımın sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Yardım sağlamanın yanı sıra, Filistinliler ve İsraililer arasındaki barış sürecini güçlendirmeyi, Filistinlilerin ekonomik ve sosyal durumunu iyileştirmeyi ve Filistin Yönetimi kurumları inşa etmeyi amaçlamaktadır ²⁰ (Fatiha, 2010, s. 162).
- Avrupa Filistin Polisine Destek Misyonu (EUPOL COPPS): 2006 yılında kurulmuştur ve merkezi Ramallah'ta bulunmaktadır. Filistin'de Batı ve

²⁰ European Union Border Assistance Mission in Rafah, *The European Union in Israel and The Palestinian Territories*, link: <https://www.eubam-rafah.eu/ar/node/5162>, (Erişim tarihi: 15/9/2022).

uluslararası standartlara uygun etkili ve kalıcı bir polis sisteminin kurulması yoluyla Filistin kurumlarının kapasitesini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Buna ek olarak polis memurlarının eğitimine, ekipman teminine ve Filistinli ve Batılı polis memurları arasında ortak çalıştayların düzenlenmesine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca Filistin Yönetimi'nin Rafah Geçişinin kararlaştırılan ilkelerinin uygulanmasına ilişkin performansının doğrulanması ve değerlendirilmesi, aynı zamanda Otoritenin Rafah Geçişiyile ilgili tüm yasa ve yönetmeliklere ve kararlaştırılan maddelere uymasını sağlamaktadır (Fatiha, 2010, s. 175; Bani-Fadl, 2009, s. 108)²¹.

- Orta Doğu Barış Süreci için Büyükelçi veya Özel Temsilci Atanması (EUSR): 2003 yılında AB tarafından atanmıştır; Dörtlü Komiteyi temsil etmek ve Avrupa'nın Filistin'deki barış sürecindeki rolünü derinleştirmektedir. Görevleri, AB'nin Filistin-İsrail çatışmasının nihai çözümüne ulaşma çabalarının mevcut, katılım ve siyasi motivasyonu ile özetlenmektedir. Üstelik çatışmanın taraflarına öneri ve tavsiye vermekte, ulaşılan anlaşmaların uygulanmasına yardımcı olmakta ve tarafların imzalanmış anlaşmaların uygulanmasında çatışmaya olan bağlılığını izlemektedir²² (Bani-Fadl, 2009, s. 67-68).

Buna ek olarak konsolosluklar, temsilciler, diplomatik misyonlar ve uluslararası sivil toplum kuruluşları; bunların arasında: Uluslararası Kalkınma Ajansı, AB bakanlıkları, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, dil eğitimi enstitüleri ve Avrupa kültürünün yayılması enstitüleri yer almaktadır (Fatiha, 2010, s. 156).

AB, Filistin hükümetiyle birçok ekonomik anlaşma imzalamıştır. AB'nin Filistin hükümetiyle ekonomik anlaşmalar imzalama amacı, Filistin'e müdahalenin etkisini artırmak ve Filistin ekonomisinin ilerlemesine katkıda bulunmaktır. Ayrıca AB, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nden ihraç edilen Filistin mallarına yönelik ithalat vergilerini azaltmayı kabul edilmiştir (Bani-Fadl, 2009, s. 71). Bunun sonucu olarak AB ve Filistin Yönetimi arasındaki ekonomik ve ticari iş birliği, Filistinlilerin Avrupa'ya ihracat hacminin artmasına yardımcı olmaktadır. Avrupa Birliği'nin ekonomik diplomasi ve mali

---

²¹ European Union Border Assistance Mission in Rafah, *The European Union in Israel and The Palestinian Territories*, link: <https://www.eubam-rafah.eu/ar/node/5162>, (Erişim tarihi: 15/9/2022).

²² European Union Border Assistance Mission in Rafah, *The European Union in Israel and The Palestinian Territories*, link: <https://www.eubam-rafah.eu/ar/node/5162>, (Erişim tarihi: 15/9/2022).

yardımı da Avrupa veya AB'yi Filistin-İsrail çatışmasında merkezi bir konuma getirmektedir.²³

1.2.6.3. Kamu Diplomasisi Bağlamında ABD Dış Politikasında Filistin

Orta Doğu, ABD'nin dış politikasında merkezi bir yer edinmiştir (Hamed, 2008, s. 74). Ardışık yönetimler, ABD'nin bölgedeki stratejik hedeflerine ulaşmaya çalışmıştır. Bunlar: hayati enerji kaynaklarını güvence altına almak, bölgedeki Sovyet ve İran etkisinin genişlemesini önlemek, İsrail'in kalmasını ve güvenliğini sağlamak, terörizmle mücadele etmek, demokrasiyi teşvik etmek ve mülteci akışını azaltmaktadır²⁴.

Amerikan yönetimlerinin Filistin-İsrail çatışmasına yönelik politikalarına bakıldığında, İsrail'e daha sempatik olduğu ve Filistin-İsrail çatışmasının gerçekliğinin göz ardı edildiği görülmektedir. İşgal, milyonlarca mültecinin yerinden edilmesine ve Filistin'deki İsrail yerleşimlerinin genişlemesine neden olmuştur (Erdoğan ve Habash, 2020, s. 128). Dolayısıyla ABD yönetimleri, mülteci sorunu olarak Filistin sorununa odaklanmıştır (Rubenberg, 1988, s. 8; Erdoğan ve Habash, 2020, s. 128; Hamed, 2008, s. 36). Bu doğrultuda, mülteci sorununun çözümüne yol açan bir dizi önlem alınmıştır. Mültecileri kabul eden ülkelerin ekonomilerini geliştirmeyi ve mültecilerin ekonomik ve canlı yaşamlarının canlanmasına katkıda bulunmayı amaçlayan ekonomik projelerin kurulmasından oluşmuştur (Hamed, 2008, s. 37).

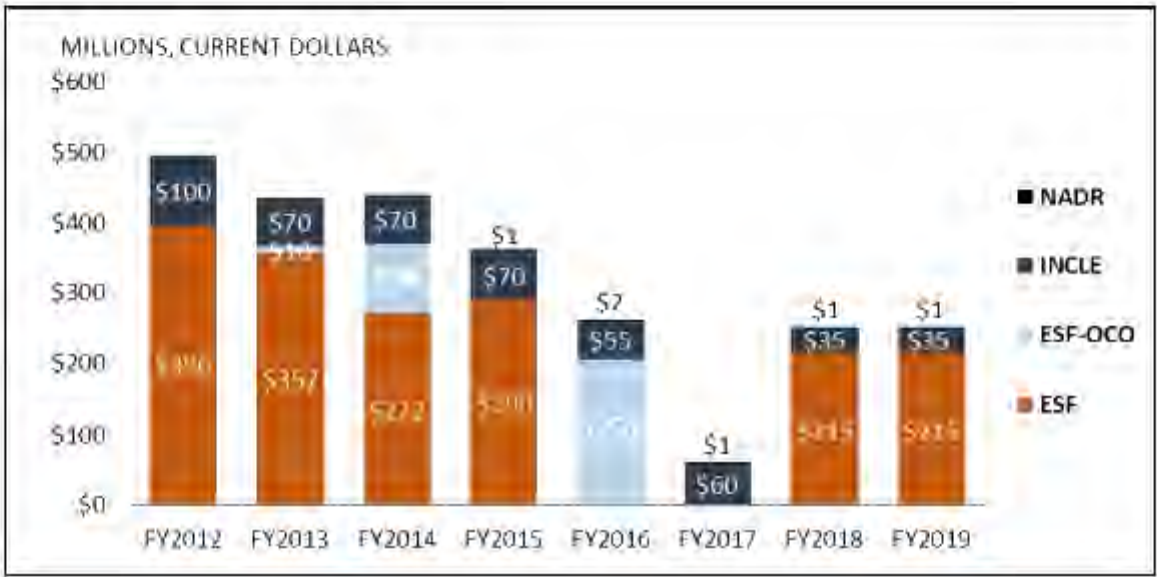
Filistin ve bölge değişim ve dönüşümler geçirmiş ve özellikle Filistin ayaklanmalarından sonra ABD'yi bölgedeki diplomatik pozisyonunu değiştirmeye zorlamıştır. Sonuç olarak ABD, Filistin halkının temsilcisi olarak Filistin Kurtuluş Örgütü'nün varlığını, Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) kendi kaderini tayin hakkı, Filistin Devleti'nin kurulması ve uluslararası arenada temsil edilmesindeki görevi tanımıştır (Erdoğan ve Habash, 2020, s. 129). Ancak Filistinli ve İsraili taraflar arasında Oslo Anlaşması'nın imzalanmasından sonra, ABD ile Filistin arasındaki ilişki olumlu bir yön almıştır. ABD, Orta Doğu'da Filistin-İsrail çatışmasını çözmek için bir arabulucu olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. ABD Dışişleri Bakanlığı, Filistin -İsrail çatışmasına müzakere ve barışçıl bir çözüm politikasını temel almıştır. Bunun yanında ABD,

---

²³ Al-Ayed, Y. (2019), *The European Union and The Palestinian Cause*, Arab Democratic Center, link: <https://democraticac.de/?p=59866>, (Erişim tarihi: 15/9/2022).

²⁴ Robinson, K. (2022), *What Is U.S. Policy On the Israeli-Palestinian Conflict? Council On Foreign Relations*, link: <https://www.cfr.org/backgrounder/what-us-policy-israeli-palestinian-conflict>, (Erişim tarihi: 19/9/2022).

ekonomik diplomatik çabalarının bir parçası olarak Filistin halkına yardım sağlamaya başlamıştır. Ayrıca ABD Kongre, Filistinliler ve İsraililer arasındaki barış sürecini desteklemek, Filistin Yönetimi'nin terörle mücadelesine yardımcı olmak ve Filistin hükümetinin reformunu ve ekonomik kalkınmasını teşvik etmek amacıyla Filistin'e 5 milyar dolardan fazla yardım ayırmıştır (Marcella, 2022, s. 27; AbuGhneim, 2013, s. 83; Erdoğan ve Habash, 2020, s. 127).

Şekil 1.5. ABD'nin Filistinlilere Yardımı, 2012-2019 (ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID))

Şekil (1.5.) ABD tarafından 2012-2019 yılları arasında Filistin'e sağlanan toplam yardım miktarını göstermektedir. Buna ek olarak şekil her bir alana tahsis edilen miktarların alanlarını ve büyüklüğünü belirginleştirmektedir. Bu alanlar NADR: Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme, Terörle Mücadele, Mayın Temizleme ve İlgili Programlar, INCLE: Uluslararası Narkotik Kontrol ve Kanun Uygulama, ESF: Ekonomik Destek Fonu, OCO: Denizaşırı Acil Durum Operasyonları. 2018-2019 döneminde Filistin'de ekonomiyi desteklemek için yapılan yardım hacminde azalma kaydedilmiştir. Bu durum ABD yönetiminin Eylül 2018'de ekonomik yardımın yeniden programlanacağını duyurması nedeniyle ortaya çıkmıştır. Öte yandan yönetim, ABD'nin Birleşmiş Milletler'in Yakın Doğu'daki Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı'na (UNRWA) yaptığı tüm insani yardımları sona erdireceğini açıklamıştır.

ABD, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ndeki Filistin halkına en büyük bağışçılardan biridir. ABD, 7,6 milyar dolardan fazla ekonomik kalkınma ve güvenlik finansmanı ve buna ek olarak insani yardım da sağlamıştır²⁵. Aynı zamanda 1944'ten beri UNRWA'ya en önemli bağışçı ülkelerden biridir (Marcella, 2022, s. 30). ABD yardımı genellikle hükümet, ekonomik ve insani programları desteklemeye odaklanmıştır. Washington, 1994-2018 yılları arasında Filistinlilere 5 milyar dolardan fazla, 1950'den bu yana UNRWA'ya ise 6 milyar dolardan fazla yardım sağlamıştır²⁶. ABD'nin Filistin halkına dış yardımı, hayati bir rahatlama sağlamayı, ekonomik kalkınmayı teşvik etmeyi, İsrail-Filistin güvenlik işbirliğini desteklemeyi, ekonomik projeleri uygulamayı ve Filistinlilerin yaşamlarını iyileştirmek için insani yardım sağlamayı amaçlamaktadır. Filistin'de çeşitli sektörlerin gelişmesinin yanı sıra: altyapı, sağlık, özel sektör ve sivil toplum konularında sağlanan yardımlar bu yardımlar arasındadır²⁷.

Öte yandan, ABD'nin Filistin'deki diplomatik ve siyasi çabaları, İsrail'in güvenliğini ve Orta Doğu'daki ekonomik ve askeri üstünlüğünü korumanın bir aracını temsil etmektedir (AbuGhneim, 2013, s. 84; Hamed, 2008, s. 110). Bu durumda ABD yardımı Filistin halkına baskı yapmak için bir araç olarak kullanılmaktadır. Amerikan yardımı her zaman İsrail'e karşı kışkırtıcı eylemlerde bulunan şahıs ve grupları yargılama ihtiyacına bağlıdır (Hamed, 2008, s. 110). Ayrıca Filistin Yönetimi'ne İsrail ile bir uzlaşma politikası uygulaması konusunda baskı uygulamaktadır (AbuGhneim, 2013, s. 73). Öte yandan, ABD tarafından Filistin halkına yaptırım uygulamak için bir araç kullanılmaktadır. Örneğin, 2011'de ABD, Filistin Yönetimi'nin BM'e üyelik başvurusunun cezası olarak Filistin halkına yaptığı yardımı 187 milyon dolardan 40 milyon dolara indirmiştir (AbuGhneim, 2013, s. 77). Aynı şekilde 2018, Trump Yönetimi, Filistin ve komşu ülkelerdeki yaklaşık 5 milyon Filistinli mülteciye temel hizmetler (sağlık, eğitim, sosyal) sağlayan ABD'nin UNRWA'ya sağladığı fonlarının durdurulmasına alınıldığını açıklamıştır. Buna ek olarak Batı Şeria, Gazze ve Kudüs'teki ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı'nın (USAID) tüm yardımını durdurmaktadır. Ayrıca, Filistin Yönetimi güvenlik güçlerinin eğitilmesine ve donatılmasına yardımcı olan

---

²⁵ Bureau Of Near East Affairs, (2021), *U.S. Relations with Palestinian Territories*, U.S. Department of State, link: <https://www.state.gov/u-s-relations-with-palestinian-territories/>, (Erişim tarihi: 19/9/2022).

²⁶ Robinson, K. (2022), *What Is U.S. Policy on the Israeli-Palestinian Conflict*, Council on Foreign Relations, link: <https://www.cfr.org/background/what-us-policy-israeli-palestinian-conflict>, (Erişim tarihi: 19/9/2022).

²⁷ Bureau Of Near East Affairs, (2021), *U.S. Relations with Palestinian Territories*, U.S. Department of State, link: <https://www.state.gov/u-s-relations-with-palestinian-territories/>, (Erişim tarihi: 19/9/2022).

güvenlik yardımını da sona erdirecektir. Bunun nedeni, Filistin Yönetimi'nin İsrail ile müzakereleri ve barış görüşmelerini reddetmesidir (Erdoğan ve Habash, 2020, s. 134-135; Zanotti, 2018, s. 5).

ABD, ekonomik, mali, insani ve güvenlik yardımının yanı sıra, Dışişleri Bakanlığı'nın programları aracılığıyla lise ve üniversitelerdeki öğrencilerin yanı sıra akademisyenler ve liderler için kültürel ve eğitsel değişim programları ve fırsatları sunmaktadır. Bunlardan en önemlileri: Kennedy Lugar Youth Exchange & Study programı, UGRAD Education USA, Fulbright Öğrenci Programı, Fulbright Misafir Akademisyen programı ve Uluslararası Ziyaretçi Liderlik Programıdır. İlave olarak, ABD Dışişleri Bakanlığı, Kudüs, Batı Şeria ve Gazze'deki projeleri desteklemek için Filistinli ve ABD kuruluşları arasında Proje Yönetim Birimi oluşturmuştur. Bu birim, eğitim, girişimcilik, çevre koruma, İngilizce dil öğrenme, bilim, teknoloji, sanat, kültür, cinsiyet eşitliği, insan hakları, demokrasi ve siyasi katılımın desteklenmesi, kadın sorunları, eğitim ve yolsuzlukla mücadele gibi konularda ortak hedefleri teşvik ederek iki halk arasındaki değişim fırsatlarını artırmak için çalışmaktadır²⁸. Aynı zamanda şiddetsizlik kültürünü ve Filistin-İsrail çatışmasına barışçıl bir çözüm üretmeyi ve İsrail ile barış içinde bir arada yaşama fikirlerini yaymayı amaçlamaktadır (Hamed, 2008, s. 131-132).

Bu, ABD dış politika hizmeti çerçevesinde diplomatik faaliyetleri ve ekonomik yardımı yoğunlaştırmakta olan Filistin'deki Amerikan kurumları aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu kurumlardan en önemlileri şunlardır (AbuGhneim, 2013, s. 110-124):

- ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (US Agency for International Development) USAID: Kurum, hayat kurtarmak, dünyadaki yoksulluğu azaltmak, demokratik yönetimi teşvik etmek ve insanların ilerlemesine ve gelişmesine yardımcı olmak için kurulmuştur.
- Amerikan Yakın Doğu Mülteci Yardımı (American Near East Refugee Aid) (ANERA): ABD'ndeki 1967 savaşı sonrası Filistin, Ürdün ve Lübnan'daki Filistin halkına yardım etmek amacıyla kurulmuştur.
- Çocukları Kurtarmak (Save The Children): Avrupa'da I. Dünya Savaşı'ndan etkilenenlere yardım etmek için 1919'da kurulan kuruluş, insanların yaşam

---

²⁸ Bureau Of Near East Affairs, (2021), *U.S. Relations With Palestinian Territories*, U.S. Department of State, link: <https://www.state.gov/u-s-relations-with-palestinian-territories/>, (Erişim tarihi: 19/9/2022).

haklarını elde etmelerine yardımcı olmak için çalışmaktadır ve Filistin'de ofisleri bulunmaktadır.

- Merhamet Kolordusu (MERCY CORPS): İnsani yardım, istihdam yaratma ve barışçıl değişim ve marjinal grupların entegrasyonu için toplum seferberliğine dayanan programlarıyla Filistinlilerin barışçıl bir gelecek inşa etmek için çalışmalarına yardımcı olmayı amaçlamaktadır.
- Katolik Yardım Hizmetleri (Catholic Relief Services) (CRS): Kurum, II. Dünya Savaşı sırasında Avrupa'ya yardım etmek için ABD'de kurulmuştur. 1961 yılından bu yana Filistin'de yerel ve uluslararası kuruluşlarla çeşitli projelerde çalışmaktadır. Ayrıca kurum çalışmaları Filistinlilere insani yardım sağlamaya odaklanmıştır.
- Uluslararası Tıp Derneği (International Medical Corps) (IMC): Dünya çapında tıbbi hizmet kalitesini geliştirmek amacıyla bir grup doktor tarafından kurulmuştur. Filistin'de 2007 yılından bu yana faaliyet göstermektedir ve Filistin'deki sağlık ve tıp sektörüne destek sağlamanın yanı sıra sağlık, yardım ve kalkınma alanında eğitim programları ve sağlık bakım sistemlerinin rehabilitasyonu konularında eğitim programları da yürütmektedir.
- AMIDEAST: Yabancı öğrencilerin akademik çalışmalarını tamamlamalarına yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Kudüs, Batı Şeria ve Gazze'de şubeleri bulunmaktadır. Ayrıca Amerikan halkı ve Orta Doğu halkları arasındaki iş birliğini ve anlayışı artırmayı, öğrencilere ABD'de lisansüstü çalışmalarını tamamlamaları için burs vermeyi ve İngilizce öğretmeyi amaçlamaktadır.

Yukarıda belirtilen kurumların yanına aşağıdaki kurumlar eklenebilmektedir; Uluslararası Ortodoks Hıristiyan Hayır Kurumları (International Orthodox Christian Charities) (IOCC), Uluslararası Yardım Geliştirme (International Relief Development) (IRD), Papatya Cemiyeti (Paptist Society), Yardım Uluslararası (Relief International) ve Uluslararası Bakım (CARE International).

1.2.6.4. Kamu Diplomasisi Bağlamında Ürdün Dış Politikasında Filistin ile İş Birliği

Ürdün-Filistin ilişkileri, sosyal, politik, ekonomik ve coğrafi olarak çeşitli açılardan karmaşık örtüşme ve iç içe geçme ile karakterize edilmektedir. Ürdün -Filistin ilişkilerinin derin ve tarihsel kökleri vardır. Ürdün ve Filistin tek bir varlığı temsil

etmektedir ve İngiliz Mandası Arap ülkelerine gelene kadar geçmişte Şam Ülkeleri'in bir parçası olmuştur. İngiliz Mandası, Arap ülkelerinin bölünmüş, Şam Ülkeleri arasındaki sınırlar belirlenmiş ve Ürdün ile Filistin ayrı devletler haline gelmiştir (AbuOmar, 2010, s. 1). Ayrıca Ürdün Filistin ile en uzun sınıra sahiptir ve Ürdün nüfusunun yarısından fazlası Filistin kökenlidir. Bu durumun Ürdün'ün dış politika ve diplomatik çabalarında dikkate alındığında, bunların karar verme ve Ürdün'ün siyasi gündeminde yer alan meselelerin öncelikleri üzerindeki etkisi açıkça görülmektedir (Al-Edinat, 2003, s. 98). Buna ek olarak, Ürdün, uluslararası antlaşma ve sözleşmelere uygun olarak Filistin'deki kutsal alanların koruyucusudur²⁹.

Yukarıdaki faktörler Ürdün'ün Filistin davasını benimsemesine ve onu iç ve dış gündemdeki önceliklerinden biri haline getirmesine yardımcı olmuştur. Buna ek olarak Filistin ile ilişkileri ve diplomatik çabaları geliştirilmekte ve güçlendirilmektedir³⁰ (Al-Edinat, 2003, s. 194). Ürdün, Filistin ile diplomatik çabalarını uluslararası ve yerel düzeylerde yoğunlaştırmıştır. Uluslararası düzeyde Ürdün diplomasisi, Ürdün'ün tüm uluslararası konferans ve forumlara katılması ve Filistin'in pozisyonuna verdiği destek sayesinde Filistin'in benimsemesi ve savunucusu olunması şeklindedir³¹. Aynı zamanda Kudüs'ün Yahudileştirilmesini veya İsrail'e dahil edilmesini önlemek için tüm uluslararası platformlarda diplomatik çabaları desteklemektedir (Al-Edinat, 2003, s. 195). Filistin davasını uluslararası toplumun önceliklerinin başında tutmakta ve İsrail işgali altındaki Filistin halkının çektiği acıları göstermektedir. İsrail'in Filistin halkını ihlal etmeye devam etmesini, yerleşim yerlerini durdurmasını ve Filistin'deki topraklara el koymasını engellemeye katkıda bulunacak uluslararası pozisyonların oluşturulmasına yardımcı olmaktadır³².

Filistin düzeyinde Ürdün, Ürdün hükümeti'nin aldığı tedbirlerle Filistin halkını destekleyen ve 1948 ile 1967 savaşlarından sonra çok sayıda Filistinli mülteciye ev

---

²⁹ Al-Omari, G. (2022) *Making the Most of Jordan's Peace Diplomacy*, The Washington Institute, link: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/making-most-jordans-peace-diplomacy>, (Erişim tarihi: 22/9/2022).

³⁰ Ministry of Foreign Affairs of the Hashemite Kingdom of Jordan, *The Palestinian cause and the peace process*, link: <https://www.mfa.gov.jo/Content/%D8%B9%D9%85%D9%84%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%84%D8%A7%D9%85>, (Erişim tarihi: 22/9/2022).

³¹ Al-Omari, G. (2022) *Making the Most of Jordan's Peace Diplomacy*, The Washington Institute, link: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/making-most-jordans-peace-diplomacy>, (Erişim tarihi: 22/9/2022).

³² Ministry of Foreign Affairs of the Hashemite Kingdom of Jordan, *The Palestinian cause and the peace process*, link: <https://www.mfa.gov.jo/Content/%D8%B9%D9%85%D9%84%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%84%D8%A7%D9%85>, (Erişim tarihi: 22/9/2022).

sahipliği yapan en önemli Arap ülkelerinden biridir (Al-Edinat, 2003, s. 197). Destek bununla sınırlı kalmamıştır. Ürdün hükümeti Filistinlilere Ürdün vatandaşlığı vermiştir. Ayrıca onlara sivil haklar vermiş ve devlet kurum ve dairelerinde ve orduda görev yapabilmelerine olanak sağlamıştır. 1950 yılı istatistikleri, Filistin'deki mültecilerin %90'ünün Ürdün vatandaşlığı kazandığını göstermektedir (Efegil, 2013, s. 25; AbuOmar, 2010, s. 39).

Dini düzeyde, Ürdün hükümeti Kudüs'teki El Aksa Camii ve İslami kutsal mekanların bakımı için finansman sağlamıştır. Bu bağlamda, Ürdün hükümeti bir dizi kolej, dini okul ve miras koruma merkezi kurmuştur. Bunlar: El-Aksa Şeriat Lisesi, Şeriat Okulu, İslami Bilimler Koleji, İslami Arkeoloji Bölümü, İslami Miras Yeniden Canlandırma Bölümü ve Da'wah ve Dinin Temelleri Koleji³³.

Ürdün ve Filistin arasındaki coğrafi ve demografik faktörler sayesinde, iki ülkenin yakın ekonomik ve ticari çıkarları ve ilişkileri bulunmaktadır. Filistin pazarı Ürdün'ün ihracatı için büyük bir pazarı temsil etmektedir. 1997 yılında Ürdün'ün Filistin'e ihracatı 15 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir (Hamad, 2015, s. 60-62). Ürdün ve Filistin Yönetimi arasında ekonomik alan ve ticaret alışverişi de dahil olmak üzere çeşitli alanlarda işbirliğini geliştirmek için anlaşmalar bulunmaktadır. 2000 yılında Filistin ile Ürdün arasındaki değişim hacmi yıllık yaklaşık 200 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir³⁴.

Ürdün, diplomatik faaliyetlerini Filistin'deki bir dizi bağlı kuruluşu aracılığıyla yürütmektedir ve bunlardan en önemlileri şunlardır:

- Ürdün Haşimi Yardım Kuruluşu (Jordan Hashemite Charity Organization) : 1990 yılında bir insani yardım vakfı olarak kurulmuştur. Filistinli mültecilere yardım etmek isteyen kuruluşlara bağışlar ile destek sağlanmaktadır. Ayrıca Batı Şeria ve Gazze'deki Filistin halkını İsrail işgali altındaki acılarını hafifletmeleri için desteklemektedir³⁵.

³³ The Ministry of Foreign Affairs of the Hashemite Kingdom of Jordan, *Jerusalem and the Hashemite Custodianship and the Care of the Holy Sites*, link: shorturl.at/abuvW, (Erişim tarihi: 22/9/2022).

³⁴ Jafar Qassem, J. (2021), Palestine and Jordan signed 9 agreements to raise the trade exchange, Anadolu Agency, link: shorturl.at/aJLQZ, (Erişim tarihi: 22/9/2022).

³⁵ Jordan Hashemite Charity Organization, link: <https://jhco.org.jo/>, (Erişim tarihi: 22/9/2022).

- Türkiyet Ümmü Ali (Tkiyet Um Ali): 2002 yılında Prenses Haya tarafından kurulmuş, Orta Doğu'daki açlığı hafifletmek için girişimler sunmaktadır³⁶.
- Ürdün'ün Gazze sahra hastanesi (Gaza field hospital of the Jordanian): Ürdün hükümeti tarafından Gazze'de kurulan bir hastane ve Filistin halkına sağlık hizmeti vermeyi amaçlamaktadır.
- Kudüs'teki Kudüs Vakıfları ve Mescid-i Aksa İşleri Daire Başkanlığı (Jerusalem Endowments and Al-Aqsa Mosque Affairs Department in Jerusalem): Vakıflar ve İslami Kudüs İşleri Bakanlığı tarafından Kudüs'teki Mescid-i Aksa ve Vakıf mülklerinin işlerini denetlemek amacıyla kurulmuştur. Aynı zamanda Kudüs'ün mülkiyeti için restorasyon, bakım ve yatırım operasyonları gerçekleştirmekte, Kudüslülerin Kudüs'teki direncini artırmak için onlara destek sağlamaktadır³⁷.
- Filistin İşleri Dairesi -Ürdün Dışişleri Bakanlığı (Department of Palestinian Affairs - Jordanian Ministry of Foreign Affairs): Ürdün hükümeti tarafından kurulmuş, Ürdün'ün Filistin davasını destekleme ve Filistin halkına hizmet sunmadaki rolünü vurgulamak için çalışmaktadır³⁸.

36 Tkiyet Um Ali, Tkiyet Um Ali about us, link: <https://www.tua.jo/ar/%D9%85%D9%86-%D9%86%D8%AD%D9%86>, (Erişim tarihi: 22/9/2022).

37 The Ministry of Foreign Affairs of the Hashemite Kingdom of Jordan, Jerusalem and the Hashemite Custodianship and the Care of the Holy Sites, link: shorturl.at/abuvW, (Erişim tarihi: 22/9/2022).

38 Department of Palestinian Affairs - Jordanian Ministry of Foreign Affairs, link: http://www.dpa.gov.jo/Ar/Pages/%D8%A7%D9%84%D9%86%D8%B4%D8%A3%D8%A9_%D8%A7%D9%84%D8%AA%D8%A7%D8%B1%D9%8A%D8%AE%D9%8A%D8%A9, (Erişim tarihi: 22/9/2022).

2. GAZZE ABLUKASI ÖNCESİ İSRAİL-FİLİSTİN ÇATIŞMASINA TARİHSEL ARKA PLANI

2.1. İsrail-Filistin Çatışmasının Geçmişi

İsrail-Filistin çatışması derin ve uzun bir süredir devam etmektedir. Tüm bu tarz çatışmalarda olduğu gibi belirli olayların kökeni ve tarihi ilgili farklı taraflarca tartışılmaktadır. Katılımcılar hikâyeyi kendi bakış açılarından ve genellikle kendi eylemlerini meşrulaştırmak için anlatmaktadır. İsrail-Filistin çatışması bölgesel ve uluslararası düzeyde önemli bir anlaşmazlık ve gerilimin ana kaynağıdır. İsrail-Filistin çatışmasında din, milliyetçilik ve psikolojik nedenler dahil olmak üzere diğer faktörlerin de dikkate alınması gerekmektedir³⁹. Çatışmanın tarafları bunun bir "toprak mücadelesi" olduğunu vurgulamaktadır. Çatışma, Filistin topraklarında kimin ikamet edeceği ve kimin egemenliğe sahip olacağı konusundadır (Jaber, 2011, s. 2).

Filistin-İsrail çatışmasının milliyetçilik etrafında döndüğü, yani Yahudi milliyetçiliği ile Filistin milliyetçiliği arasında bir mücadele olduğu savunulmaktadır (Aziz, 2007; Culverwell, 2017; Tessler, 2009; Neal, 1995). 1850'de ne Yahudiler ne de Araplar kendilerini etnik, kültürel ve dilsel olarak homojen bir ulusun üyeleri olarak görmemiştir (Neal, 1995, s. 1). Ancak 19. yüzyılın sonlarında Fransız Devrimi'nden hemen sonra milliyetçilik veya ulusal kimlik kavramı ortaya çıkmıştır. Avrupa'daki bireyler, kendilerini yönetme ve kendi kaderini tayin hakkına sahip bir ulusun üyeleri olarak tanımlanmaya başlamıştır. Bu egemenlik ve kendi kaderini tayin etme arzusu hızla tüm dünyaya yayılmıştır (Culverwell, 2017, s. 29-30). Bu, dünyadaki imparatorlukların sona ermesine yol açmıştır. Diğerleri gibi dağıntık Yahudiler de Rusya ve Doğu Avrupa'daki Yahudilere uygulanan baskı ve onların zorunlu göçü nedeniyle egemenlik arzusundan ve kendi kaderini tayin etme arzusundan etkilenmişlerdir (Abufayyad, 2015, s. 19). Benzer şekilde milliyetçi bir hareketin ortaya çıkışından etkilenen Orta Doğu'daki Araplar, Arap ulus-devletlerinin özerk bir bölgesini yaratmak için önce Osmanlı İmparatorluğu'nu sonra da sömürge yönetimini devirmeye çalışmışlardır (Culverwell, 2017, s. 30). Bu bağlamda Edward Said, "Power, Politics and Culture" adlı kitabında milliyetçiliğin sonunun ezici, dönüşen, sınıf, ırk, cinsiyet ve mülkiyet gibi önemli

---

³⁹ Steele, K., (2014), Palestinian-Arab Media Frames and Stereotypes of Israeli-Jews. *Elon Journal of Undergraduate Research in Communications*, 5(1), link: <http://www.inquiriesjournal.com/articles/972/4/palestinian-arab-media-frames-and-stereotypes-of-israeli-jews>, (Erişim tarihi : 20/09/2021).

konuları parçalayan veya özümseyen bir tür yerel kimliğin temel bir pekiştiricisi olduğunu belirtmektedir. İsrail-Filistin çatışması gibi çatışmalarda işgalci, karşı tarafı (Filistinliler), sadece fiziksel değil, etnik olarak da yok etmenin ardından Filistin'in özünü de yok ederek onları kovmak istemektedir (Said, 2019, s. 366).

Edward Said'e göre Filistin sorunu, bir onaylama ile bir inkâr arasındaki çekişmedir. Siyonist iddialar, Filistin halkının varlığının inkâr edilmesi, yarı terk edilmiş toprakların yeniden inşa edilmesi ve bir medeniyet kurulması için ele geçirilmesinde somutlaşmıştır (Said, 1992, s. 8). Yani, Siyonist milliyetçiliği ile Filistin milliyetçiliği arasında aynı topraklarda hak iddia edenler arasındaki bir mücadele görülebilmektedir. Yahudiler, Eski Ahit'te kaydedilen tarihi olayların çoğunun Filistin'de gerçekleşmesi nedeniyle Filistin'i atalarının vatanı olarak iddia etmekte ve bu da onu birçok Yahudi dini uygulama ve geleneğinin odağı yapmaktadır. Öte yandan Filistinliler, yedinci yüzyılın sonundan beri yaşadıkları topraklar üzerinde hak talep etmektedir (Aziz, 2007, s. 3). 1880-1903 dönemindeki istatistiklere göre, Filistin'deki Yahudi göçü dalgalarının Yahudi sayısını artırmasıyla Filistin'deki Yahudilerin sayısı 25.000 Yahudi göçmene ulaşmıştır. Bunların çoğu Arap olmak üzere toplam nüfusun yüzdesinden daha azını oluşturmaktadır (İbrahim, 2001, s. 10). 19. Yüzyılın ortalarına gelindiğinde Filistin nüfusu 500.000; %80'den fazla Müslüman Arap, %10 Hristiyan (çoğunlukla Arap), yaklaşık %1 Dürzi (Şii İslam'ın bir dalı) ve yaklaşık %5 Yahudi" şeklinde demografik bir dağılım göstermektedir (Aziz, 2007, s. 3).

Başka bir bağlamda Filistin sorunu, Arapları genellikle ilgisiz ve gelişmemiş olarak nitelendiren Oryantalizm kavramına dayanan, gelişmiş bir kültür ile görece geri bir kültür arasındaki bir çatışma olarak ifade edilmektedir. Kuşkusuz, Batı'nın perspektifinden bakıldığında Filistin toprağı, Avrupalı Yahudi nüfusunun inşa ve medeniyet mucizelerinin sergilediği ve her zaman aptal olarak gösterilen şeylere- medeniyetsiz Arap yerli halkına- karşı zekice ve başarılı teknik savaşlar verdiği Batı zihni tarafından kontrol edilmektedir. Bu imajdan hareketle Filistin yeniden sahiplenilecek yeniden inşa edilecek bir yer olarak görülmüştür (Said, 1992, s. 8-9).

Çoğu akademisyen ve araştırmacı, Filistin-İsrail çatışmasının Yahudi Devleti'nin kurulmasından sonra 1948'de başladığını varsaymaktadır (Tessler, 2009, s. 1). Neal (1995) çatışmanın kökeninin Siyonist Yahudilerinin 1882'de başlayan Filistin'e göç dalgalarından kaynaklandığını savunmaktadır (Neal, 1995, s. 1). Siyonist yerleşimcilerin

Filistin'e gelişiyle birlikte, Araplar Siyonistlerin Filistin'deki Yahudiler için bir vatan inşa etme niyetlerini fark etmiştir. Bunu ardından da muhalefet doğmuş ve Siyonistler ile Araplar arasında gerginlik başlamıştır (Aziz, 2007, s. 4). Culverwell (2017), Pappé ve Shaw'dan alıntı yaparak, 1897'de Siyonist hareketin ortaya çıkması ve gelişmesinin Araplar ile çatışmayı körüklediğine dikkat çekmektedir (Culverwell, 2017, s. 30). 1917'deki Balfour Deklarasyonu, Britanya Devleti'nin bir grup siyasi Siyonist Yahudi'nin arzularına dayanarak Filistin'i kolonileştirme planını benimsediği bu çatışmanın gerçek başlangıcını temsil etmektedir (Neal, 1995, s. 1). Lord Rothschild'in 18 Temmuz 1917 tarihli notu, İngiliz hükümetinin Filistin'i Yahudi halkı için "ulusal bir vatan" olarak yeniden kurma niyetini göstermektedir. Bu, Filistin'de ne olduğunu açıklığa kavuşturmadan Filistin'deki Yahudi halkı için bir ulusal vatanın yeniden kurulmasına yönelik güçlü İngiliz desteğini temsil etmektedir (Said, 1992, s. 13).

2.1.1. İngiliz Mandası

1917-1918'de Filistin, Osmanlı İmparatorluğu içinde bir vilayet olarak bulunmaktaydı. 1918'den sonra resmen İngiltere'nin nüfuz alanına girmiştir (Aziz, 2007, s. 3). Birinci Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesinden hemen önce İngiltere, Osmanlı İmparatorluğu'nun yaklaşan bölünmesi beklentisiyle Filistin statüsü konusunda üç ayrı tarafla üç ayrı anlaşma imzalamıştır. Bu anlaşmalar şunlardan oluşmaktadır; Hüseyin-McMahon'un 1915-1916'daki yazışmaları⁴⁰, bunun sonucunda İngiltere'nin Mısır Yüksek Komiseri Sir Henry McMahon, Mekke'deki Şerif Hüseyin ile Hüseyin'in, Arapları Osmanlı İmparatorluğu'na karşı ayaklanmaya teşvik etmesi karşılığında Hicaz bölgesi ve çevresinin bağımsız bir Arap Devleti olması konusunda anlaşmıştır. Sykes-

---

⁴⁰ Hüseyin-McMahon Yazışmaları 1915-1916;

Hüseyin ve McMahon'un yazışmaları, Mekke Hicaz Şerif Kralı Hüseyin bin Ali ile Mısır'a yeni atanan İngiliz Yüksek Komiseri Sir Henry McMahon arasında Temmuz 1915'ten Mart 1916'ya kadar değiş tokuş edilen on mektubu ifade etmektedir. Yazışmalarda Anglo-Arap ittifakının şartları ve Britanya'nın Osmanlı İmparatorluğu'na karşı Hashemite liderliğindeki Arap ayaklanması için maddi desteği ele alınmıştır. Ayrıca bağımsız bir Arap devletinin kapsamı ve sınırları konusunda uzun müzakereleri de içermektedir.

Yazışmalar aşağıdaki gibidir: 1) İngiltere, Arap ülkesinin bağımsızlığını kuzeyde başlayan sınırlar içinde tanıır: Mersin-Adana, Urfa, Sardalya ve İbn Ömer Fares Adası üzerinde uzanan ve doğuda İran'ın Körfez'e, güneye olan sınırları, Hint Okyanusu (Aden hariç) ve batıda Kızıldeniz ve Beyaz Mersin. 2) Yabancı ayrıcalıklarının kaldırılması. 3) İngiltere ile bağımsız Arap devleti arasında bir savunma ittifakının kurulması. 4) İngiltere'nin ekonomik ilişkilerinin tercihini verilmesi.

Picot Anlaşması⁴¹, 1916'da yapılmıştır ve Levant bölgesinin (Suriye, Ürdün, Lübnan ve Filistin) İngiliz ve Fransız nüfuz alanlarına gösterilmesiyle sonuçlanmıştır. Filistin, özel dini statüsü nedeniyle uluslararası yönetim altına alınmıştır (Neal, 1995, s. 2). 1920'de Milletler Cemiyeti, İngiltere'ye Irak ve Filistin'i vesayet olarak vermiş ve Fransa'ya Suriye'de vekalet vermiştir. Bu, daha sonra Osmanlı İmparatorluğu ile imzalanacak barış antlaşmasına hazırlık olarak İtalya'daki San Remo⁴² konferansında gündeme gelmiştir⁴³
44.

San Remo Konferansı'nın ardından Britanya'ya, Balfour Deklarasyonu'nda ortaya konan hedefleri kolaylaştırmak için Filistin'de bölgesel bir Manda verilmiştir. Bu manda, daha sonra Siyonist hareketi bölgede meşrulaştırmış ve güçlendirmiştir (Neal, 1995, s. 2). Orta Doğu'da sınırlar netleşmiş ve sabit hale gelmiştir. İngiliz Mandası, Doğu Ürdün ve Filistin'i kapsarken, Doğu Ürdün'e bağımsız siyasi kimlik hakkı tanımıştır. Siyonistler, Balfour Deklarasyonu'nun Ürdün Nehri'nin her iki yakasına da ulusal bir vatan inşa etme haklarını tanıdığını iddia etse de manda şartları Balfour Deklarasyonu şartlarına bağlılığı ve Siyonizm'i destekleyen diğer maddelerini ve hükümlerini belirlemelidir. Balfour Deklarasyonu maddeleri, Arap muhalefeti için Ürdün Nehri'nin doğusunda uygulanmamıştır (Tessler, 2009, s. 164).

---

⁴¹ **Sykes-Picot Anlaşması;** 19 Mayıs 1916'da Büyük Britanya ve Fransa temsilcileri gizlice, Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetimindeki Arap topraklarının çoğunun İngiliz ve Fransızca nüfuz alanlarına bölündüğü Sykes-Picot Anlaşması olarak bilinen bir anlaşmadır.

Maddeler aşağıdaki gibidir: (1) Rusya, Güneydoğu'dakiler için bazı Kürt toprakları olan Erzurum, Trabzon, Van ve Bitlis'in Ermeni illerini edinmelidir (2) Fransa, Lübnan ve Suriye , Adana, Kilikya ve Rusya'nın payına bitişik bölgeleri Antep, Urfa, Mardin, Diyarbakır ve Musul gibi yerlere hükmedecektir; (3) Büyük Britanya, Bağdat da dahil olmak üzere Güney Akdeniz'i ve ayrıca Hayfa ve Akka Akdeniz limanları; (4) Fransa'nın elde ettiği topraklar ile Britanya tarafından elde edilenler arasında kalan bölge Arap devletleri veya birleşik Arap devletlerinin birliğidir. Bununla birlikte, bu devlet İngiliz ve Fransız nüfuz alanlarına bölünmüştür ve Fransız nüfuz Doğu Levant ve manda içermektedir. İngiliz nüfuzu Ürdün'e ve Bağdat eyaletinin kuzey kesimine İran sınırlarına kadar uzanmaktadır; (5) İskenderun ücretsiz bir liman olmalıdır ve (6) Filistin, kutsal yerler nedeniyle uluslararası bir yönetim altında olmalıdır.

⁴² **San Remo Konferansı**

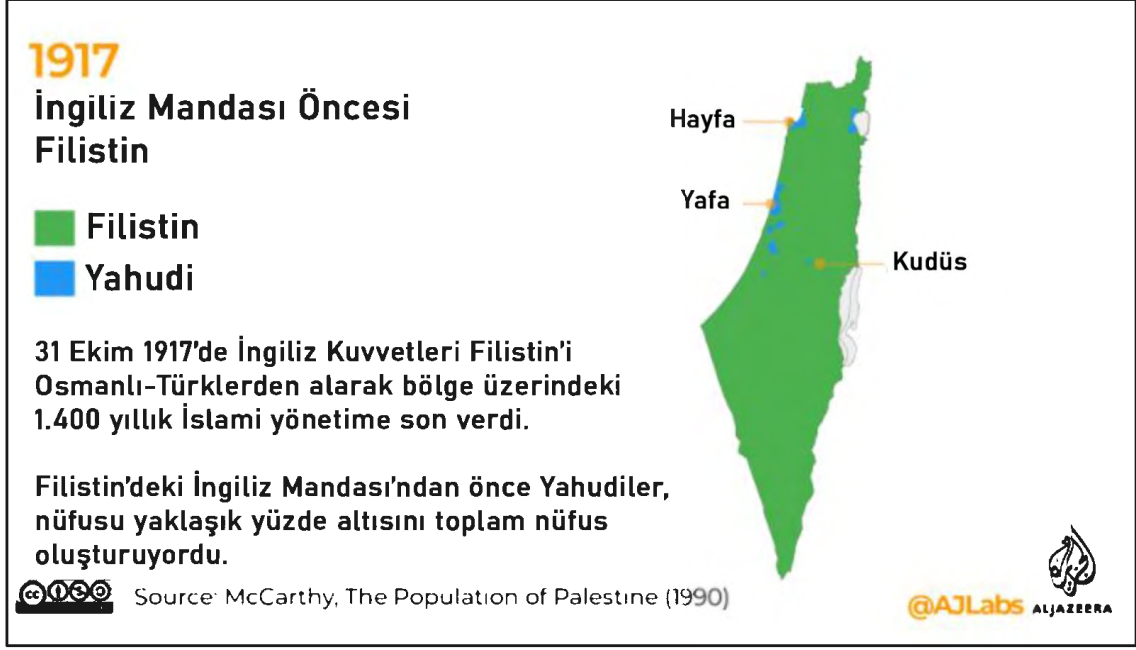
Nisan 1920'nin sonlarında Birleşik Krallık, Fransa ve İtalya, Japonya İtalya'nın kuzeybatı bölgesinde bir kasabada toplanmışlar ve Osmanlı İmparatorluğu'nu bölmeye karar vermiştir. San Remo Bildirgesi, İngiliz Mandası'na, üç yıl önce Filistin'de Yahudi halkı için ulusal bir yuva kurulmasını onaylayan Balfour Deklarasyonu'nu uygulama yetkisi vermiştir.

⁴³ BBC, (2019), *Palestinian Territories – Timeline*, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-29362505>, (Erişim tarihi: 19/09/2021).

⁴⁴ Al-Jazeera, (2020), *The San Remo Conference, not the Sykes-Picot Agreement... This is how France and Britain shared the Middle East cake a hundred years ago*, link: shorturl.at/inwNX, (Erişim tarihi: 19/09/2021).

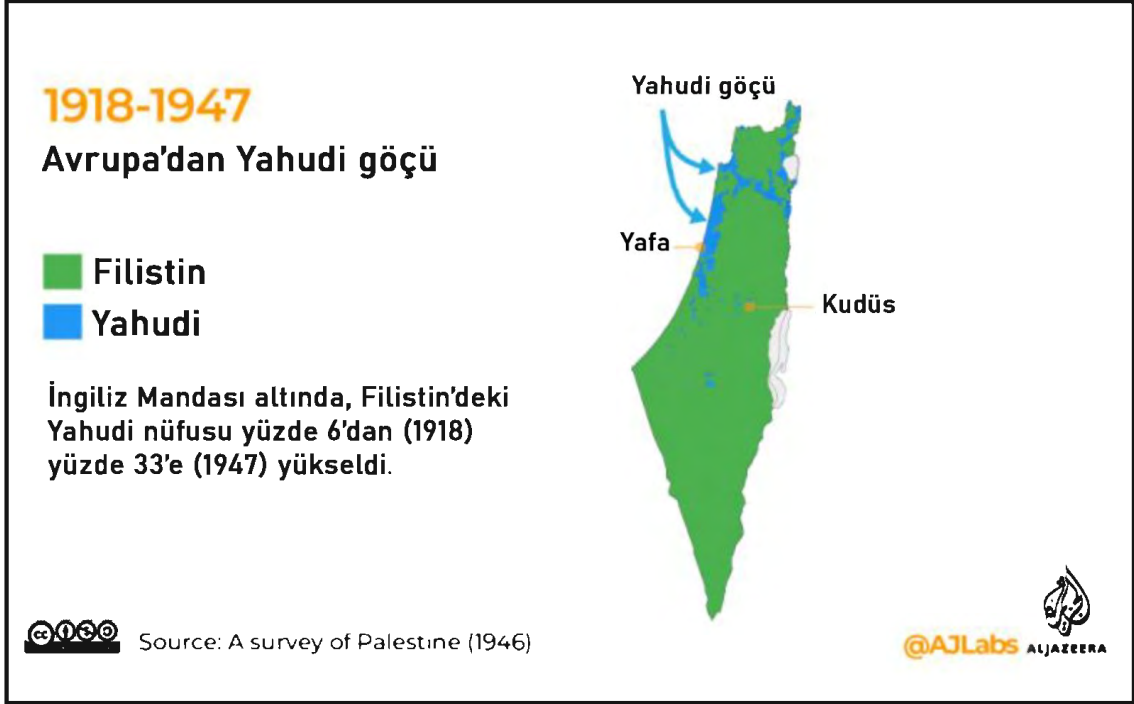
Filistin'deki Yahudi halkı için ulusal bir vatan kurma sorunu, İngiliz Mandasının ele aldığı en önemli konulardan biri olmuştur. Kasım 1917'de İngiliz Hükümeti, Filistin'deki Arap nüfusunun karşı çıktığı, Filistin'de kendilerine bir vatan kurulmasında Siyonistlere desteğini açıklamıştır (Akasaka, 2008, s. 3). İngiliz Mandası kurulduğunda, Filistinli Araplar kendilerini Suriye ve Lübnan'daki daha büyük idari bölgelerin bir parçası olarak görüyorlardı. Ancak Filistin'in bu bölgelerden ayrılmasıyla Filistin milliyetçiliği, Filistin'de Yahudi ulusal vatanı kurma fikrine karşı çıkmıştır (Aziz, 2007, s. 4).

Şekil (2.1.) Yahudilerin oranının İngiliz Mandası öncesinde Filistin'in toplam nüfusunun %6'sından daha az olduğu Osmanlı yönetimi altındaki Filistin'deki Yahudi varlığını göstermektedir. Ayrıca şekilden Yahudilerin kuzey Filistin, Hayfa ve Yafa şehirlerinde yoğunlaştığı da belirtmektedir. İngiliz Mandası altında başlayan Yahudi göç dalgaları İsrail'in devletini ilan etmesiyle artmaya başlaması, arazi alımları ve Siyonistler için İngiliz Mandasının destek verilmesiyle, Filistinliler arasındaki siyasi faaliyetin kapsamı ve yoğunluğu artmış, Filistin ulusal bilinci belirgin hale gelmiştir (Tessler, 2009, s. 165). Filistin sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamı Filistin'de yaygın olan bağımsızlık ve sömürgecilik karşıtı meseleler etrafında örgütlenmiştir. Filistinlilerin enerjilerine rehberlik eden hem İngiliz yönetimine hem de Yahudi sömürgeciliğine karşı bir Filistin kimliği yaratan ve Filistin aidiyet duygusunu güçlendiren bir Filistinli entelektüel, şair ve profesyonel sınıfı oluşturulmuştur (Said, 1992, s. 12).

Şekil 2.1. Filistin Haritası İngiliz Mandası öncesi (Al-Jazeera, 2020)

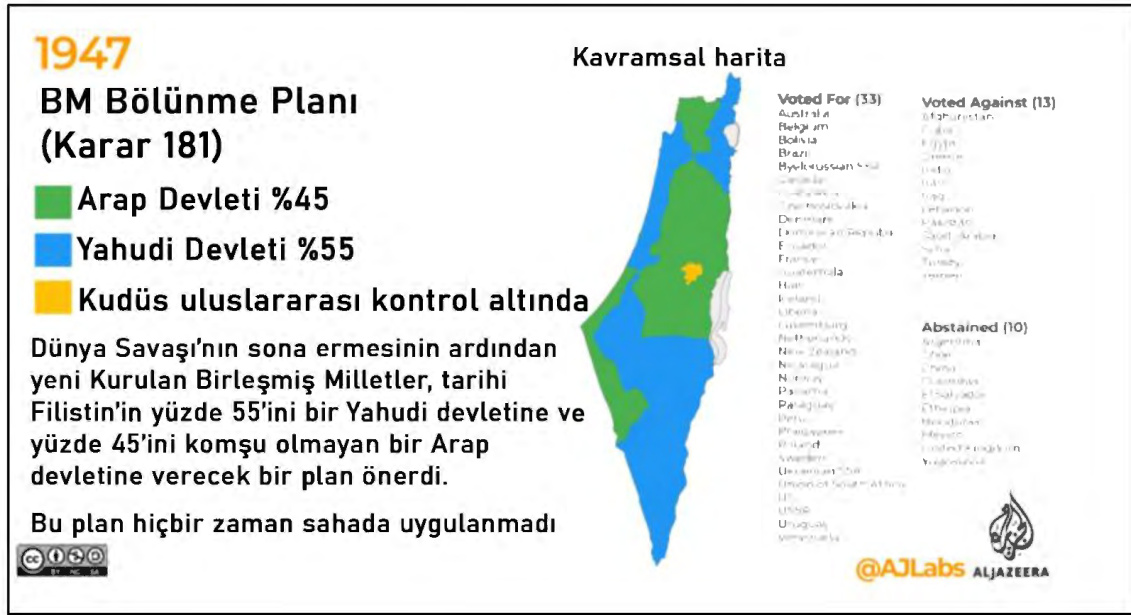
1916-1948 döneminde, Yahudi yerleşimindeki dramatik artış ve Filistin'deki İngiliz Mandası aracılığıyla Yahudiler tarafından toprakların sömürgeleştirilmesinin bir sonucu olarak, Yahudiler ve Filistinliler arasındaki ilişkiler giderek kötüleşmiştir (Culverwell, 2017, s. 30). Bu, Britanya'nın demografik olarak Filistin'de bir Yahudi çoğunluğu dayatma politikasından kaynaklanmaktadır. Nüfustaki doğal artış genellikle yılda %1,5 oranındadır ancak 1922 ile 1946 arasında Filistin'deki Yahudiler yılda %9,0 oranında artmaktadır. Yalnızca 1927'de artış %28,7'ye, 1934'te %25,9'a ulaşmıştır (Said, 1992, s. 17-18). İngiliz Mandasının Filistin'deki nüfusu Yahudiler lehine artırma politikası sonucunda Avrupa'dan Filistin'e Yahudi göçü dalgaları artmıştır. Böylece Yahudilerin sayısı artmış ve varlıkları Filistin'in farklı şehirlerinde yayılmıştır (şekil 2.2.).

Şekil 2.2. Avrupa'dan Yahudi Göçü (Al-Jazeera, 2020)

İngilizlerin Filistin Mandası, İsrail'in kurulmasında önemli bir rol oynamıştır. İngiltere, Kral Hüseyin'e bağımsız bir Arap Devleti kurma sözünden vazgeçmiş ve Filistin'deki Yahudiler için ulusal bir vatan kurmada Siyonist harekete verdiği destek sürmüştür. Manda Dönemi'nde Siyonistler lehine benimsediği politikaları devam ettirmiştir (Qawariq, 2016, s. 13). II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra İngiltere, Filistin'deki Manda Yönetimi'ni kaldırmaya ve sorunu BM gündemine taşımaya karar vermiştir. Filistin üzerine özel bir komite, BM Genel Kurulu kararı ile Filistin'deki durumu incelemeye ve değerlendirmeye başlamıştır (Küngerü, 2015, s. 51). Komite, 31 Ağustos 1947'de mandayı sona erdirme, bağımsızlık ilkesi ve BM'nin rolü konusunda üyeleriyle anlaşarak çalışmalarını tamamlamıştır. Komite, Filistin sorunuyla ilgili iki öneriyi değerlendirmiştir: “çoğunluk ve azınlık önerileri. Üyelerin çoğunluğu, Filistin'in, BM'nin idari otoritesi altındaki Kudüs şehri için özel bir uluslararası statüye sahip bir Arap Devleti ve bir Yahudi Devleti olarak bölünmesini tavsiye etmiştir. Üç varlık bir ekonomik birlik içinde birbirine bağlanacaktır. Azınlık planında bir Arap Devleti ve bir Yahudi Devletinden oluşan bağımsız bir federasyon yapısı olarak adlandırılan Kudüs'ün federasyonun başkenti olduğu çağrısında bulunulmuştur” (Akasaka, 2008, s. 4-5). Şekil (2.3.)'de Filistin'in Bölünmesine İlişkin 181 sayılı Karar gösterilmektedir. Bölünme planı, Yahudi azınlığa Filistin'in %55'ini ve %45'ini de Filistinlilere vermiştir. Filistinliler

bölünme planına karşı çıkmıştır (Qawariq, 2016, s. 13). 9 Kasım 1947'de BM Genel Kurulu'nda yapılan oylamada Filistin'in Araplarla Yahudiler arasında bölünmesine karar verilmiştir. O dönemin büyük güçleri ABD ve Sovyetler Birliği bölünme kararını desteklediklerini açıklamıştır (Küngerü, 2015, s. 51).

Şekil 2.3. BM Bölünme Planı (Al-Jazeera, 2020)

2.1.2. 1948 Arap-İsrail Savaşı

Bölünme planı, Filistin-İsrail çatışmasının iki tarafı arasında artan düşmanlığın beslendiği dönem (29 Kasım 1947-14 Mayıs 1948) Filistinliler ve Siyonistler arasında daha sonra savaşın ilk aşaması olarak anılacak bir çatışma dalgasına tanık olmuştur. İki taraf arasında tırmanan ve devam eden çatışmaların ardından Siyonistler, Filistinlilerle mücadelede bir D-planı⁴⁵ benimsemiş ve bunun en önemli özelliklerinden biri de Filistinlilerin kasaba ve köylerinden öldürülmesi ve göçe zorlanması olmuştur (Qawariq, 2016, s. 13-14). 14 Mayıs 1948'de İngiltere, Filistin üzerindeki görevini bırakıp

⁴⁵ **D planı;**

1945 yılından beri Haganah (amacı Filistin'deki Yahudi yerleşim birimlerinin canlarını ve mallarını savunmak olduğunu belirten bir Yahudi askeri örgütü), uygulanması sonunda İsrail'in kurulmasına ve Filistin topraklarının kamulaştırılmasına yol açan dört genel askeri plan tasarlamıştır. Plan D: Mart 1948'de geliştirilen en ünlü olan, Yahudi Devleti'nin Birleşmiş Milletler Bölümü tarafından önerilen sınırlardan daha fazlasını amaçlayan bir dizi özel operasyon planıdır. Amacı, İngiliz mandasının sona ermesinden ve İsrail Devleti'nin yerleşimlerinin korunması, köyler ve şehirlerden Arapları kovma yoluyla ilan edilmesinden önce mümkün olan en büyük alanı ele geçirmektir.

askerlerini çekmiştir. Aynı günde David Ben-Gurion, İsrail Devleti'nin kuruluşunu dünyaya duyurmuştur (Akasaka, 2008, s. 9). 181. Bölünme Kararı uyarınca BM sınırları dışındaki diğer bölgelerin ilhak edilmesi amacıyla devlet sınırının belirlenmesi olmaksızın savaşın ikinci aşaması başlamıştır (Qawariq, 2016, s. 15-16). Mısır, Suriye, Ürdün ve Irak'tan oluşan Arap ülkeleri ordularını Siyonist güçlere karşı savaşmak için Filistin'e göndermiştir. Savaşın sonunda İsrail, Arap topraklarını ele geçirmiş, bir milyon Filistinli evlerini terk etmek zorunda kalmış ve Filistinliler Batı Şeria, Gazze Şeridi ve komşu Arap ülkelere sığınmıştır (Küngerü, 2015, s. 51-52).

Mısır ve Ürdün sırasıyla Gazze Şeridi'nin kalan kısımlarını ve Doğu Kudüs de dahil Ürdün Nehri'nin Batı Şeria'sını kontrol etmektedir. Ekim 1948- Mart 1949 arasında yeni çatışmalar yaşanmış ve sonrasında İsrail, Filistin'de daha fazla bölgenin kontrolünü ele geçirmiştir (Akasaka, 2008, s. 9-10). BM Güvenlik Konseyi, 29 Aralık 1948'de derhal ateşkes çağrısında bulunmuş ve ardından İsrail Arap Devletleri (Mısır, Ürdün, Lübnan ve Suriye) arasında ateşkes anlaşmaları imzalamıştır (Küngerü, 2015, s. 51-52). 1950'de Batı Şeria ve Doğu Kudüs resmî olarak Ürdün'ün adli vesayeti altına alınmıştır (Akasaka, 2008, s. 10). Birleşmiş Milletler Yakın Doğu'daki Filistinli Mülteciler için Yardım ve Çalışma Ajansı (UNRWA), Orta Doğu'daki Filistinli mültecilerin ve onların soyundan gelenlerin eğitim ve sağlık ihtiyaçlarını karşılamak için kurulmuştur ⁴⁶.

2.1.3. 1967 Arap-İsrail Savaşı

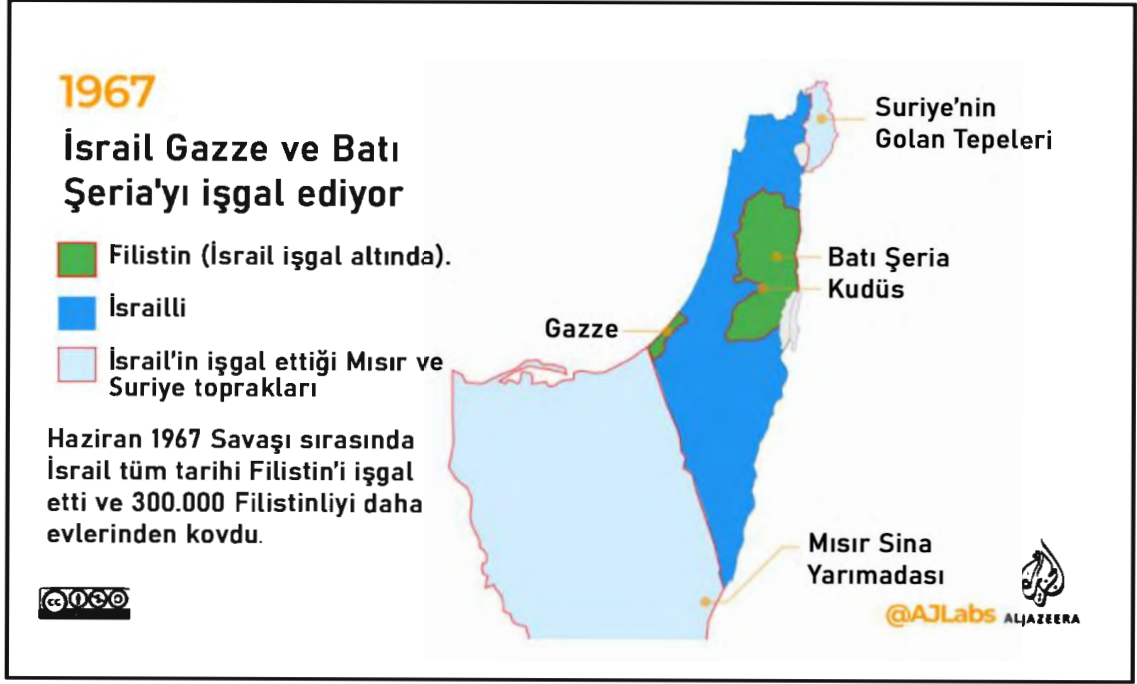
1948 Savaşı'ndan sonra İsrail ile Araplar arasındaki ateşkes anlaşmasına rağmen İsrail ve Arap ilişkileri 1950'ler boyunca gergin kalmıştır. Çatışmanın her iki tarafındaki siyasi liderler ve medya provokatif diyalog ile siyasi savaşa girmiştir (Culverwell, 2017, s. 32). Bu atmosfer, özellikle İsrail'in yayılmacı politikalarına ve daha fazla Arap toprağına el koyma arzusuna son verme niyeti göstermemesi ve Filistinlilere yönelik şiddet uygulamalarını sürdürmesi nedeniyle daha fazla çatışmaya yol açmıştır (Qawariq, 2016, s. 16-17). Sonuç olarak, Orta Doğu'da Araplar ve Yahudiler arasındaki silahlı çatışma, İsrail'in Fransa ve İngiltere ile ittifak halinde Mısır'a karşı askerî operasyonlarına başladığı 29 Ekim 1956'da çatışma yeniden patlak vermiştir. Acil bir özel oturumda Genel Kurul ateşkes çağrısı ve çatışmanın sona ermesi ile Birleşmiş Milletler Barış Gücü (BM Barış Gücü) olan Birleşmiş Milletler Acil Durum Kuvveti'nin (UNEFI) konuşlandırılması

⁴⁶ BBC, (2019), *Palestinian Territories – Timeline*, link: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-29362505>, (Erişim tarihi: 19/09/2021).

çağrısında bulunmuştur. UNEFI 1956'da göreve başladıktan sonra Mısır'ın isteği üzerine Mayıs 1967'de geri çekilmiştir (Akasaka, 2008, s. 15).

1956 savaşıdan bir yıl sonra İsrail, Arap güçlerinin İsrail sınırları boyunca seferber edilmesine yanıt olarak Mısır, Suriye ve Ürdün'e karşı önleyici bir saldırı başlatmıştır. Daha sonra İsrail Arap güçlerini yenmiş ve savaşın sonunda Batı Şeria, Gazze Şeridi, Sina Yarımadası ve Suriye'deki Golan Tepeleri'nin kontrolünü yeniden ele geçirmiştir. Bu çatışmalar daha sonra Altı Gün Savaşı olarak adlandırılmıştır (Culverwell, 2017, s. 32-33). Şekil (2.4.), Altı Gün Savaşı'nın (1967) sonuçlarını ve İsrail'in Arap ordusunu yenilgiye uğrattıktan sonra ele geçirdiği Arap topraklarını göstermektedir.

İsrail, 5 Haziran 1967 sabah saatlerinde Mısır, Ürdün ve Suriye'deki havaalanlarını ve silah stoklarını bombalayarak Altı Gün Savaşına başlamıştır (Abufayyad, 2015, s. 40). Hava üstünlüğü nedeniyle İsrail kara operasyonunu kolayca ilerletmeyi başarmış ve Sina Yarımadası'nı tamamen ele geçirmiştir. Mısır'ı 8 Haziran'da ateşkesi kabul etmeye zorlamıştır. Ürdün Cephesi'nde, Ürdün güçleri İsrail'e kayıp ve yaralı vermiştir. Bununla birlikte, İsrail Kudüs'ün yanı sıra tüm Batı Şeria'yı da işgal edebilmiştir. Ürdün 7 Haziran'da ateşkesi kabul etmiştir. Suriye güçleri İsrail'e direnememiş ve Golan Tepeleri'ni işgal etmesini engelleyememiştir. Sovyetler Birliği'nin müdahalesi sayesinde 10 Haziran'da Suriye'de ateşkes sağlanmıştır (Küngerü, 2015, s. 54).

Şekil 2.4. İsrail Gazze ve Batı Şeria'yı işgal etmek (Al-Jazeera, 2020)

2.1.4. 1973 Arap-İsrail Savaşı

İki taraf arasındaki savaşlar devam ederken Orta Doğu'da yeni gelişmeler ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki Mısır Cumhurbaşkanı Nasır ölmüş ve yerine Enver Sedat geçmiştir. Bunun ardından Enver Sedat, Arap coğrafyasında popülaritesini artırmak istemiştir. Öbür yandan, Suriye'de Baas Partisi içinde bir darbe meydana gelmiş ve Hafez Esad iktidarın dizginlerini eline almıştır (Küngerü, 2015, s. 54). Bu değişimler neticesinde, 6 Ekim 1973'te Mısır ve Suriye bazı Arap ülkelerinin desteğiyle İsrail'in işgal ettiği toprakların geri alınması amacıyla İsrail'e saldırmıştır. Bu yeni savaşa, Yahudilerin kutsal ayına denk geldiği için Yom Kippur Savaşı denilmiştir. Savaş, ABD ve Rusya arabuluculuğuyla sona ermiştir. 1974'te ateşkes imzalanmış ve İsrail, Mısır ordusundan Sina'dan çekilmesini istemiştir. Buraya BM askerleri yerleştirilmiş ve tampon bölge oluşturulmuştur (Abufayyad, 2015, s. 41-42).

1978-1981 arasında İsrail ve Mısır, resmî olarak diplomatik ilişkiler kuran ve devam eden savaşlarını resmen sona erdiren Camp David'de Yahudi Devleti ile bir Arap ülkesi arasında ilk barış anlaşmasını imzalamıştır. Mısır, İsrail'in varlığını tanıyan ilk Arap ülkesi olmuştur. Mısır, Sina Yarımadası'nın kontrolünü yeniden ele geçirmiştir (Culverwell, 2017, s. 32-33).

2.1.5. Lübnan Savaşı 1982

İsrail, Lübnan'daki Filistin Kurtuluş Örgütü'nü (FKÖ) ortadan kaldırmak ve Filistinlilere koruma ve destek sağlayan Suriye ordusunu oradan çekilmeye zorlamak amacıyla " Celile Barış Harekâtı" adı altında Lübnan'a bir saldırı başlatmıştır. İsrail tarihinde, ilk kez saldırı sırasında İsrail ordusu bir Arap başkentinin içinde bulunmuştur ve Beyrut'taki stratejik konumlarda üstünlük elde etmiştir (Cohen-Almagor, 2017, s. 158). İsrail ordusu Filistinli gruplar ve sokak savaşı çevreleriyle çatışıp bu gruplara boğucu bir kuşatma uygulamıştır⁴⁷. 22 Ağustos'ta FKÖ, Arap ve uluslararası baskılar altında Beyrut'tan ayrılmıştır⁴⁸.

16 Eylül 1982'de aşırı sağcı Hıristiyan grupların Sabra ve Şatila mülteci kamplarına düzenlediği saldırıda 2.750 Filistinli öldürülmüştür⁴⁹. İsrail, Sabra ve Şatilla katliamı'nın Radikal Lübnanlılar tarafından Ariel Şaron bayrağıyla gerçekleştirildiğini ve FKÖ üyelerinin kamplarda bulunmadığını kabul etmiştir (Eylül Renin, 2015, s. 90). Ağustos 1983'te İsrail, güçlerini Lübnan'ın çoğundan çekerek Güney Lübnan'da kendi belirlediği güvenlik bölgesinde tutmuştur⁵⁰.

2.1.6. Filistin Diasporası

1948'de ilk Arap-İsrail Savaşı'nın (Nakba) patlak vermesi ve Filistin topraklarında İsrail Devleti'nin kurulmasından sonra binlerce Filistinli, köylerinden ve şehirlerinden komşu ülkelere, Avrupa'ya ve dünyanın geri kalanına göç etmek zorunda kalmıştır. 29 Kasım 1947'de Filistin'in iki devlete (Yahudi ve Arap) bölünmesi kararının açıklanmasından bu yana Filistinlilerin köylerinden ve şehirlerinden yerlerinden edilmelerinin başladığı belirtilmektedir. Siyonist güçler, İngiliz kuvvetleriyle koordineli olarak Filistinlileri topraklarından çıkarmak için terörist operasyonlar ve taciz yoluyla Yahudiler için belirlenmiş bölgeleri boşaltmaya başlamıştır (Kanaana, 2000, s. 6).

---

⁴⁷ Al-Jazeera, (2004), *The Palestinian resistance...the revolution of man and stone*, link: shorturl.at/juJUW, (Erişim tarihi: 03/11/2021).

⁴⁸ BBC, (2021), *1799'dan günümüze Filistin Tarihi ve Orta Doğu Sorunu*, link: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44128837>, (Erişim tarihi: 20/09/2021).

⁴⁹ BBC, (2021), *1799'dan günümüze Filistin Tarihi ve Orta Doğu Sorunu*, link: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44128837>, (Erişim tarihi: 20/09/2021).

⁵⁰ BBC, (2021), *1799'dan günümüze Filistin Tarihi ve Orta Doğu Sorunu*, link: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44128837>, (Erişim tarihi: 20/09/2021).

1948 savaşının kayıplarıyla ilgili istatistiklere göre, 15.000 Filistinli yaşamını kaybetmiş ve çatışmalardan kaçan 800.000 Filistinli en yakın komşu ülkelere yani daha güvenli bölgelere sığınmak zorunda kalmıştır (Eylül Renin, 2015, s. 87). Böylece vatanlarını terk etmek zorunda kalarak göç eden Filistinliler diaspora topluluğuna dnşmştir.

Diaspora, “kendi devletinden ya da yurdundan ayrılmış ve başka ülkelere dağılmış, ancak kendi ulusal kültürünü koruyan bir ulus ya da ulusun bir parçası için kullanılan Yunanca bir terimdir. Hem etnik, ulusal ya da dini bir topluluğun bir ya da birden çok ülkede örgütlenmesinin ifadesi hem de birden çok yurda dağılmış bir nüfusu, nüfusun dağıldığı yerleri, toprakla sınırlı olmayan ilişki uzamlarını belirtmektedir” (Kısaoglu, 2020, s. 11).

Diasporadaki Filistinliler ise “Evleri, toprakları ve mülklere dışında yaşayan ve ayrıldıktan sonra geri dönmelerine izin verilmeyen Filistinlilerdir. Buna dünyanın dört bir yanını ile Batı şeria ve Gazze şeridi'ndeki mlteciiler de dahildir. Terminoloji açısından, diasporadaki Filistin halkına verilen tüm isimler arasında mlteciiler, yerlerinden edilmiş kişiler, göçmenler ve sınır dışı edilenler bulunmaktadır” (Kanaana, 2000, s. 6).

Filistin Diasporası, anavatanlarının işgal altında olması ve Yahudi Diasporasının İsrail Devletini kurmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmasıyla ayırt edilmektedir. Diasporada yaşayan Filistinliler için sadakat, özgürlük ve direniş kavramları toplumlarının ayrılmaz bir parçasını oluşturan ülkelerinin bağımsızlığıdır. Bunların yanı sıra uluslararası alanda Filistin'deki yaşamın durumuna dikkat çekmek için uğraşmaktadır (Kısaoglu, 2020, s. 7-11).

Filistin Diasporasını oluşturan Őartların bir sonucu olarak Filistin Diasporası hakkında doğru istatistikler ve göstergeler elde etmek zordur. Bu anlamda ulaşılan istatistikler, Filistin Merkezi İstatistik Bürosu tarafından sağlanan Filistin Yönetimi altındaki bölgelerdeki Filistinliler ve Uluslararası Yardım Kuruluşu (UNRWA) tarafından sağlanan Ürdün, Suriye ve Lübnan da dahil olmak üzere çalışan lkelerindeki Filistinli mlteciilere ilişkin olanlar dışındadır.

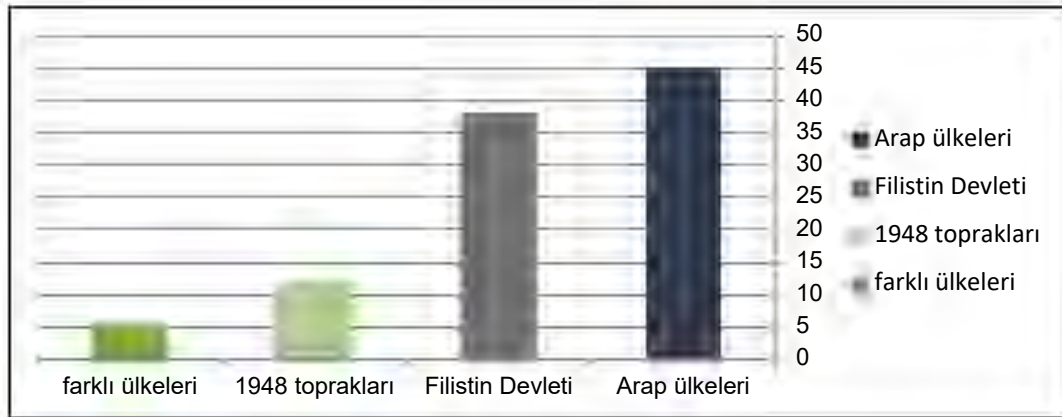
Şekil (2.5.) gösterdiği gibi Filistin Merkezi İstatistik Bürosu tarafından hazırlanan nüfus tahminlerine göre, 2020 yılında 13,7 milyon Filistinli bulunmaktadır. Bunların 5,2

milyonu Filistin Devleti'nde yaşamakta ve bu da dünyadaki toplam Filistinli sayısının %37,7'sini oluşturmaktadır. Bu Filistin nüfusunun 2,1 milyonu abluka altındaki Gazze Şeridi'nde, 3,1 milyonu da Batı Şeria ile Doğu Kudüs'te yaşamaktadır. Halihazırda 1948 topraklarında yani İsrail'de 1,6 milyondan fazla Filistinli yaşamakta ve toplam Filistinli nüfusunun %12'sini oluşturduğu belirtilmektedir. Ayrıca Suriye, Lübnan ve Ürdün başta olmak üzere çeşitli Arap ülkelerinde 6,2 milyon Filistinlinin yaşadığı yani toplam Filistinli sayısının %44,9'unu oluşturmaktadır. Yaklaşık 738 bin Filistinlinin de dünyanın farklı ülkelerinde ikamet ettiği aktarılmıştır. Dünyadaki toplam Filistinli sayısının %5,4'ünü temsil etmektedir (Palestinian Central Bureau of Statistics, 2020, s. 19).

Tablo 2.1. UNRWA 2020 verilerine göre (UNRWA website, 2020)

Ülke	Filistin sayısı
Ürdün	2,307,011
Suriye	568,730
Lübnan	479,537
Toplam	3,355,278

Öte yandan, tablo (2.1.) UNRWA'nın 2020 istatistiklerine göre UNRWA'nın faaliyet gösterdiği bölgelerdeki Filistinli mültecilerin sayısını göstermektedir. Ayrıca toplam mülteci sayısı 3.355.278 Filistinli mülteciye ulaşmıştır. Ürdün, Filistinli mültecilerin en kalabalık olduğu ülkedir.

Şekil 2.5. Filistin Merkezi İstatistik Bürosu verilerine göre (Palestinian Central Bureau of Statistics, PCBS, 2020)

2.1.7. Filistin Direniş

Filistin halkının Yahudilere karşı mücadelesi, Filistin'e Yahudi göçü ile aynı zamana denk gelen 1920'lere dayanmaktadır. İlk Filistin direniş hareketleri 1948 savaşı öncesinde ve sırasında, Filistinlilerin BM'nin 194 sayılı Kararı'na dayanarak evlerine dönme hakkını talep etmeleriyle ortaya çıkmıştır (Shamsutdinova, 2012, s. 33).

Filistin direniş, "İsrail işgaline, Filistinlilere yönelik zulüm ve sömürgeciliğine karşı direniş çağırın veya destekleyen hareket, politika, çağrı ve operasyonlar" anlamına gelmektedir (Fatien, 2017, s. 54).

Direniş; silahlı direniş ve barışçıl direniş şeklinde ortaya çıkmıştır. Barışçıl direniş, "şiddete hayır" ilkesine dayanır ve silahlı direniş kavramına benzememektedir. Barışçıl direnişin en önemli özelliği, tüm insanların buna katılması ve bazen etkili olması ile "popüler direniş" olarak da adlandırılan bir direniş olmasıdır. Barışçıl direniş çeşitli yöntem ve taktiklere dayanmaktadır. Bunların en belirginleri: barışçıl yürüyüşler, oturma eylemleri, açlık grevleri, protestolar, popüler anıların canlandırılması ve meydanlarda kalabalıklar ve İsrail mallarının boykotlarıdır⁵¹. Halk direniş, Filistinli örgütlerin varlığı nedeniyle Filistin direnişinin yolunu barışçıl direnişten silahlı direnişe kaydıran El Aksa İntifadası'ndan önce silahlı direniş ortaya çıkana kadar yaygın olmuştur. Filistinli örgütler, El Aksa İntifadası'nda ortaya çıkarak İsrail üzerinde ciddi bir etkisi olan basit yeteneklere sahip hafif silahların kullanılması yoluyla Filistin zaferinde büyük etkisi olmuştur. Ancak Filistinlilerin haklarını talep ederken barışçıl yöntemlere geçmek gerekli görülmüştür (Fatien, 2017, s. 54).

2.1.7.1. El-Fetih

1950'lerin sonlarında ve 1960'ların başında Suriye, Lübnan, Ürdün ve Körfez ülkelerindeki Filistinlilerin gizli toplantıları artmış ve bu toplantılar El-Fetih ve Filistinlilerin kimlik inşası için önemli bir yol haritasını oluşturmuştur (Abufayyad, 2015, s. 52). El-Fetih, direnişini FKÖ bünyesinde yürütmüştür. Öte yandan Mısır Cumhurbaşkanı Gamal Abdel Nasır'ın desteğiyle FKÖ, İngiliz işgalinin başlangıcında ortaya çıkan tüm Filistin direniş gruplarını kapsayacak şekilde kurulmuştur (Ayhan, 2009,

---

⁵¹ Al-Jazeera, (2004), *The Palestinian resistance...the revolution of man and stone*, link: shorturl.at/juJUW, (Erişim tarihi: 03/11/2021).

s. 103). Örgüt, özellikle 1967'deki Arap-İsrail savaşından sonra Arap ülkeleri tarafından da tanınmıştır (Abufayyad, 2015, s. 55).

2 Haziran 1964'te kurucuları arasında Yaser Arafat, Salah Khalaf, Khalil Al-Wazir, Farouk Kaddumi, Khaled Al-Hassan, Kamal Adwan ve Muhammed Yusuf Al-Najjar'ın yer aldığı FKÖ resmen kurulmuştur (Shamsutdinova, 2012, s. 34-36). Örgüt, yaklaşımını İsrail'in Filistin topraklarında yasa dışı bir varlık olduğu varsayımına göre tanımlamıştır (Özkoç, 2009, s. 173). İsrail'e karşı silahlı mücadeleyi benimsemiş ve Arap milliyetçiliğinden, Marksist-Sosyalist söylemden veya o sırada bölgede hüküm süren Baasçı hareketten uzaklaşmaya özen göstermiştir (Cankara ve Cankara, 2020, s. 473).

Filistin Kurtuluş Hareketi (حركة التحرير الوطني الفلسطينية) Arapçadan baş harflerle okunduğunda HTF olarak kısaltılmaktadır. Tersten okunuşu olan FTH, "El-Fetih" adını kullanmaktadır. Bazen yabancı medya kaynaklarında El-Fetih teşkilatının adı "Fatah" olarak söylenmektedir (Shamsutdinova, 2012, s. 34).

1970 yılında El-Fetih silahlı kuvvetleri ile Ürdün ordusu arasında 'Kara Eylül' olarak adlandırılan bir çatışma çıkmıştır. Bunun sonucunda El-Fetih Ürdün'den ayrılarak Suriye ve Lübnan'daki Filistin kamplarına taşınmıştır (Abufayyad, 2015, s. 55). 1982'de İsrail Lübnan'a girip FKÖ'nün Beyrut'tan ayrılmasını sağlamıştır. Bunun üzerine FKÖ başta Tunus olmak üzere çeşitli Arap ülkelere dağılmıştır. Ancak FKÖ liderleri Tunus'a gittiği için merkezi burası olmuştur. Örgüt, kendisini meşrulaştırma adına Batı Şeria ve Gazze'ye olan ilgisini artırmıştır (Özkoç, 2009, s. 173).

14 Ekim 1974'te Yaser Arafat'ın New York'ta BM Genel Kurulu'na hitaben yaptığı konuşmanın ardından FKÖ, Filistin halkının tek meşru temsilcisi olarak tanınmıştır. Arafat konuşmasında: "Bugün buraya bir elimde zeytin dalı ve diğer elimde de bir özgürlük savaşçısının silahıyla geldim. Elimdeki zeytin dalının düşmesine izin vermeyin" diyerek Filistin-İsrail meselesini çözmek için silahlı mücadele yerine diplomatik mücadeleye yöneldiğini göstermiştir⁵². Bölgesel ve uluslararası siyasi gelişmeler; 1973 Arap-İsrail savaşı, örgütün 1982'de Lübnan'dan çıkması, 1987'de İlk İntifadanın

---

⁵² Deveci, M. (2019) *Filistin Kurtuluş Örgütü 55 yıldır 'bağımsız Filistin'in mücadelesini veriyor*, link: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/filistin-kurtulus-orgutu-55-yildir-bagimsiz-filistin-in-mucadelesini-veriyor-/1495359>, (Erişim tarihi: 20/09/2021).

ağırlaşması, Irak Savaşı ve sosyalist bloğun çöküşü gibi etkenler örgütün, politikasındaki değişikliklerde büyük bir rol oynamıştır (Abufayyad, 2015, s. 66).

15 Kasım 1988'de Cezayir'de FKÖ, BM 242 numaralı Güvenlik Kararı'nı onaylamış, terörizmi reddeden ve barış içinde bir arada yaşamayı amaçlayan bağımsız bir Filistin Devleti ilan etmiş ve İsrail'in 1967 öncesi sınırlara çekilmesi çağrısında bulunmuştur (Özkoç, 2009, s. 174-175). FKÖ, 1980'lerde başlayan İntifada hareketleri sırasında otoritesini kaybetmeye başlayınca, 1988'de İsrail politikasını değiştirmiş, El-Fetih 1950'lerde başlayan silahlı mücadeleden ziyade şiddetsizlik stratejisi izlemeye başlamıştır (Çiftçi, 2009, s. 34).

Bu barışçıl direniş, El-Fetih hareketinin 1991 yılında Madrid'de Arap Delegasyonu içinde yapılan müzakerelere katılmasıyla ve örgütün liderleri olan Yaser Arafat, Mahmud Abbas, Ahmed Qureia ile İsrail arasında gizli görüşmelerle sonuçlanmıştır (Abufayyad, 2015, s. 56). Bu müzakereler sonucunda 13 Eylül 1993'te Washington'da İsrail ile FKÖ arasında bir anlaşma imzalanmıştır. Böylece Filistin Öz Yönetimi kurulmuş ve FKÖ Filistinlileri temsil eden meşru bir siyasi parti haline gelmiştir. Bunun sonucunda da FKÖ, silahlı mücadeleden vazgeçip siyasi mücadeleyi benimsemiştir (Cankara ve Cankara, 2020, s. 474).

2.1.7.2. Hamas

Hamas, 1987'de resmen kurulduğunu ilan etmiştir. Ancak Hamas, 1948 öncesine dayanan ve farklı isimlerle Filistin'de varlığını sürdüren bir hareket olduğunu iddia etmektedir. Bu anlamda Hamas, "İsra topraklarında murabıtlar" ve "İslami Mücadele Hareketi" adları altında faaliyet göstermiştir⁵³. 1970-1980 yılları Hamas'ın kuruluşunun ön aşaması olmuştur⁵⁴. 1967 savaşını takip eden dönemde, Müslüman Kardeşler, Filistinli örgütlerin aksine bağımsız bir Filistin-İslam Devleti kurmayı amaçlamıştır. Hamas, silahlı direnişten ziyade toplumsal ve dini alanlarda kamuoyunu bilinçlendirerek; hedefe ulaşmak için üç temel strateji geliştirmiştir. Bu stratejileri de aşamalı olarak uygulamaktadır. İlk aşama; sosyal ve ekonomik yardım yoluyla Filistin halkının desteğini kazanmaktır. İkinci aşama laik akımla karakterize edilen FKÖ ile siyasi ve ideolojik

---

⁵³ Al-Jazeera, (2017), *The Islamic Resistance Movement Hamas*, link: shorturl.at/qvJL6, (Erişim tarihi: 23/09/2021).

⁵⁴ Hamas, *about Hamas; vision and goals*, link: shorturl.at/vwPSX, (Erişim tarihi: 22/09/2021).

rekabete girmektir. Son aşamada ise İsrail'e karşı savaş ve saldırılar yoluyla Filistin direnişine rehberlik eden önemli bir oyuncu haline gelmektedir (Ayhan, 2009, s. 110).

1987'nin sonlarında, İslami Direniş Hareketi'nin (Hamas) (حركة المقاومة الإسلامية) kuruluşu Gazze Şeridi'ndeki bir grup Müslüman Kardeşler liderleri; özellikle Şeyh Ahmed Yassin, Abdel Aziz Rantisi ve Mahmud El Zahar tarafından duyurulmuştur. Hamas, İslami Direniş Hareketi'nin kısaltmasıdır (Abufayyad, 2015, s. 59).

Hamas, resmî web sitesinde kendini şöyle tanımlamaktadır⁵⁵.

“ Hamas; İsrail işgaline karşı direnen Filistin halkı, ulusal ve İslami gruplar ve kuruluşlarla çalışmalar yürüten Filistin topraklarını, Kudüs'ü ve İslam'ın ve Hıristiyanlığın kutsal yerlerini özgürleştirmeye çalışan Filistinli mültecilerin vatanlarına geri dönme haklarını sağlamaya ve bağımsız bir Filistin devletinin inşa edilmesine çabalayan ulusal bir Filistin hareketidir. Hamas, stratejik planı ve asıl amacı İsrail işgaline karşı direnmek olan geniş kapsamlı kurumsal bir harekettir. Örgüt; Filistin topluluğunda siyasal, ekonomik, eğitim, sosyal ve kültürel yaşamda yer almaktadır”.

Hamas, İsrail ile çatışmasını "sınır çatışması değil, varoluş çatışması" olarak tanımlamaktadır. İsrail, Filistinlileri evlerinden etmeyi ve Arap dünyasının birliğini parçalamayı amaçlayan "Batı Siyonist sömürgeci" projesinin bir parçası olarak görülmektedir. Hamas, Filistin'i özgürleştirmenin yolunun her türlü direniş olduğuna inanmaktadır ve İsrail ile müzakereleri reddetmektedir⁵⁶.

Hamas'ın etkili bir güç haline gelmesine yardımcı olan birkaç faktör vardır; İntifada ve İntifada sırasında oynadığı rol, Oslo Anlaşması ile ortaya çıkan İsrail-Filistin ilişkilerini kabul etmemesi, 1996 yılında barış sürecinin çökmesi, El-Fetih'in silahlı mücadeleden diplomatik mücadeleye geçişi ve FKÖ'nün bu süreçte zayıflaması bu faktörlerden bazılarıdır. Aynı dönemde Hamas hem sosyal programlar hem de İsrail'e karşı düzenlediği intihar saldırıları ile Filistinliler üzerindeki etkisini genişletmiştir. Bunlara ek olarak, El-Fetih, Yaser Arafat'ın ölümünden sonra karizmatik bir lider

---

⁵⁵ Hamas, *about Hamas; vision and goals*, link: shorturl.at/vwPSX, (Erişim tarihi: 22/09/2021).

⁵⁶ Al-Jazeera, (2017), *The Islamic Resistance Movement Hamas*, link: shorturl.at/qvJL6, (Erişim tarihi: 23/09/2021).

çıkartmada başarısız olmuş ve kendi içerisinde iktidar savaşına sürüklenmiştir. El-Fetih'in iktidar savaşı sırasında çeşitli yolsuzluklarla ilişkilendirilmesi Filistinlilerin Hamas'a yönelmesini etkilemiştir. İsrail'in Gazze'den çekilmesi ve bunun Hamas direnişinin bir başarısı olarak kabul edilmesi Hamas'ı Filistinliler arasında güçlendirmiştir (Ayhan, 2009, s. 114-115).

Batı ülkeleri ve İsrail, Hamas'ın Filistin'de yükselişi ve hâkimiyetine karşın İsrail'le barışta El-Fetih'e güçlü bir rakip olarak kabul etmemiştir. Ancak Batılı ülkeler ve İsrail, Hamas'ı bir tehlike olarak görmeyi sürdürmüştür (Shamsutdinova, 2012, s. 47). Hamas, İsrail, ABD, Avrupa Birliği, Kanada ve Avustralya tarafından terör örgütü listelerine alınmıştır (Ayhan, 2009, s. 113).

2006'da Hamas büyük bir seçim zaferi kazanmış, 132 sandalyeli Filistin parlamentosunda 74 sandalye kazanarak Filistin Yönetimi'nin yeni hükümetini kurmuştur (Cankara ve Cankara, 2020, s. 472).

2.1.7.3. Direniş Örneği Olarak Birinci İntifada

Filistin'de İsrail'in 20 yıldan fazla süredir devam eden askerî işgalinden sonra Aralık 1987'de Gazze Şeridi ve Batı Şeria'da İlk İntifada (Taş İntifadası) olarak bilinen kendiliğinden bir halk ayaklanması patlak vermiştir (Akasaka, 2008, s. 27). İntifada, İsraili bir kamyon şoförünün, bir grup Filistinli işçiye araçla kasten bilerek çarpması ve Gazze Şeridi'ndeki Jabaliya mülteci kampından dört kişinin ölmesine ve birçok kişinin de yaralanmasına neden olmasıyla başlamıştır (Abufayyad, 2015, s. 43). Jabaliya mülteci kampındaki Filistinliler, İsrail ordusuna ait bir bölgeye taş atmaya başlamıştır. Kısa süre içinde huzursuzluk Batı Şeria ve işgal altındaki bölgelere yayılmıştır. Gösterilere İsrail askerlerine karşı silahsız olan tüm Filistinli erkek, kadın ve çocuklar katılmıştır (Philo ve Berry, 2004, s. 61). Filistinliler, topraklarındaki İsrail askerini protesto etmişler ve ulusal bağımsızlık talep etmişlerdir. Kendilerine taş atarak protesto eden Filistinli çocuk ve gençlere İsrail silahlı kuvvetleri sert bir şekilde karşılık vermiştir. 1987 ile 1993 yılları arasındaki silahsız protestolarda binden fazla Filistinli öldürülmüş ve on binlerce kişi yaralanmıştır. Ayrıca, binlerce Filistinli tutuklanarak İsrail hapishanelerine gönderilmiş ve bazıları Filistin'den sürülmüştür (Küngerü, 2015, s. 55). 1989-1993 yılları arasında sadece 50 İsrail askeri öldürülmüş, buna karşılık 1300 Filistinli şehit olmuş ve 40 bine yakın Filistinli de yaralanmıştır. İntifada olayları boyunca İsraililer, Filistinlilerin

kollarını ve bacaklarını kırmış ve birçok Filistinliyi ellerinden ve ayaklarından vurarak bir elden ya da ayaktan sakatlama politikası izlemiştir (Abufayyad, 2015, s. 43).

İlk İntifada Filistin direnişi için önemli bir olaydır. İlk defa, Filistinliler uluslararası alanda bir kurban olarak tanınırken, suçlu İsrail olmuştur (Qawariq, 2016, s. 18-19). BM Genel Kurul'una sunulan raporlar, İsrail hapishanelerinde kötü muamele olayları da dahil olmak üzere, isyan karşısında işgal yetkilileri tarafından alınan ağır tedbirleri belgelemiştir. Ayrıca raporlar; İsrail'in evlerin yıkılması, on binlerce üretken ağacın sökülmesi ve mahsulün tahrip edilmesi, uzun süreli sokağa çıkma yasakları ve isyanı bastırmaya yönelik kısıtlayıcı ekonomik önlemler gibi çeşitli toplu misilleme biçimlerine başvurduğunu da göstermiştir (Akasaka, 2008, s. 28). BM'de, İsraili sivil yerleşimcilerin Filistinlilere yönelik şiddet ve saldırganlıklarının hem kapsam hem de ağırlık olarak arttığı belirtilmiştir. İsrail'in işgal altındaki topraklardaki insan hakları ihlallerini eleştiren bir dizi rapor yayınlamıştır (Philo ve Berry, 2004, s. 62).

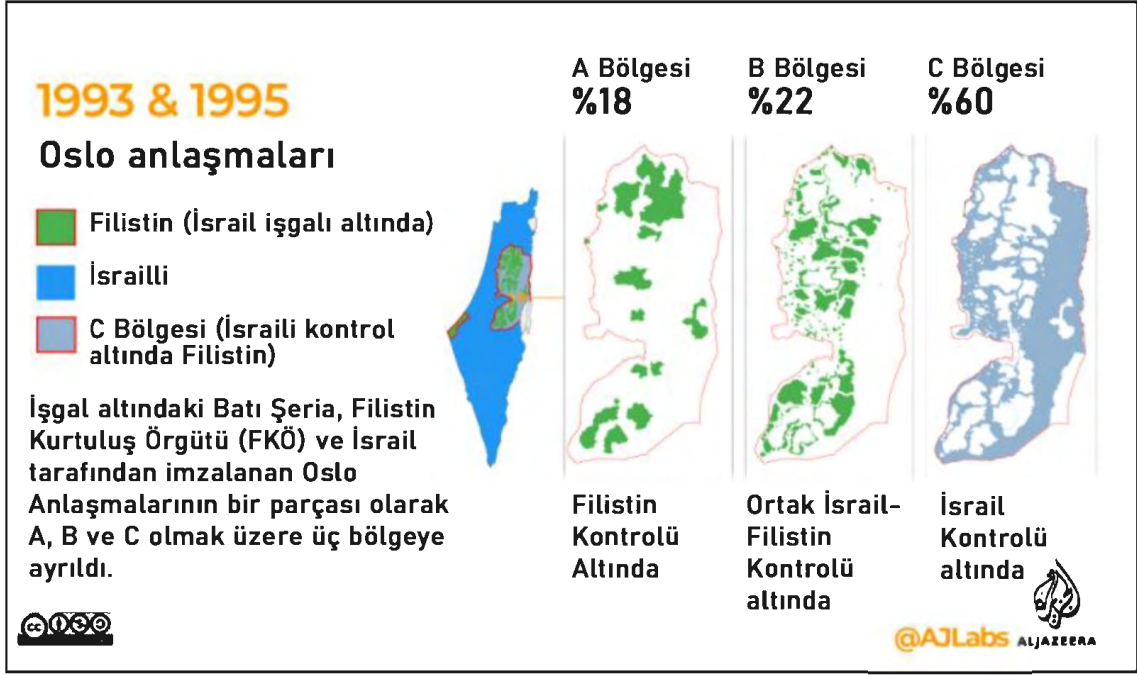
İntifada, Şubat 1987'de Şeyh Yasin tarafından kurulan İslami muhalefet hareketi Hamas'ın doğuşuna da zemin oluşturmuştur. Müslüman Kardeşler'den doğan örgüt, muhafazakâr İslami değerlere dönüşü vurgulayarak Filistinliler için bir sağlık ve sosyal hizmetler ağı sağlamıştır (Philo ve Berry, 2004, s. 65). Hamas, Filistinliler arasında büyük destek görmüştür. Bu nedenle İntifada daha şiddetli olmuştur. Filistinliler İsrail askerleri ve sivillere karşı askeri operasyonlar başlatmıştır (Qawariq, 2016, s. 19-20). Bu gelişmeler ışığında, çatışmanın çözümüne yönelik diplomatik çabalar için bir fırsat sağlamıştır. 1989'da İsrail, işgal altındaki Filistin topraklarında yerel seçimler düzenlemeye odaklanan Şamir Planı adlı bir barış girişimini kabul etmiştir (Akasaka, 2008, s. 29).

Yaklaşık beş yıl süren İlk İntifadadan sonra, FKÖ ve İsrail Hükümeti barış yolunda önemli ilerlemeler kaydetmiş ve iki taraf arasında gizli müzakereler başlamıştır (Culverwell, 2017, s. 33). 1991 yılına gelindiğinde soğuk savaşın sona ermesi, Birinci Körfez Savaşı ve sonrası gibi küresel değişiklikler de Orta Doğu'yu önemli bir şekilde etkilemiştir. Bu değişikliklerin de etkisiyle müzakere süreci ciddi bir şekilde yeniden başlamıştır (Akasaka, 2008, s. 30). 1991 Ekim ayının sonunda Madrid'de bir İsrail Heyeti, Filistin Heyeti ve İsrail'in "cephe ülkelerinden" (Suriye, Ürdün ve Lübnan) birer temsilcileriyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Söz konusu görüşmelerde 242 ve 338

sayılı BM Kararlarına dayanarak "barış için toprak" ilkesi ele alınmıştır (Philo ve Berry, 2004, s. 67).

Eylül 1993'te Filistin ve İsrail arasındaki Oslo görüşmelerinde temel ilkeler üzerinde anlaşarak Oslo Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşmanın imzalanmasından sonraki dört ay içinde İsrail'in Gazze ve Eriha'dan tamamen çekilmesinde ve bu bölgelerde iç güvenliği Filistinli bir polis gücünün devralmasında anlaşma sağlanmıştır. Ancak İsrail dış güvenlik ve dış ilişkiler için genel sorumluluğu elinde tutacaktır. Öte yandan, Batı Şeria'da Filistinliler "Eğitim, sağlık, sosyal refah, doğrudan vergilendirme ve turizm" olarak belirlenen beş alanda kontrolü elinde bulunduracaktır. Dokuz ay içinde, belediye işlerinin sorumluluğunu üstlenecek bir Filistin Yönetimi için seçimler yapılacaktır. FKÖ, BM'nin 242 ve 338 sayılı kararlarını kabul etmeyi, İsrail'e karşı silahlı mücadeleyi sonlandırmayı ve Filistin Ulusal Şartı'nın İsrail Devleti'ni yok etme çağrısında bulunan kısımlarını değiştirmeyi kabul etmiştir. İsrail, FKÖ'nün Filistin halkının temsilcisi olarak tanınmasını kabul etmiştir (Philo ve Berry, 2004, s. 69). Kudüs, mülteciler, yerleşim yerleri, güvenlik düzenlemeleri, sınırlar, Filistin devletinin tanınması, ilişkiler ve diğer komşularla iş birliği gibi konuları da dahil olmak üzere çatışmadaki en önemli tüm konular "kalıcı statü" müzakereleri aşamasına ertelenmiştir. Kalıcı Statü müzakerelerinin en geç geçiş döneminin üçüncü yılı başlamadan önce başlamasında da anlaşma sağlanmıştır (Akasaka, 2008, s. 32).

İlk İntifada, FKÖ ile İsrail arasındaki Oslo Anlaşmasının Kasım 1993'te imzalanmasıyla sona ermiştir. Bu anlaşma ile İsrail Başbakanı İzhak Rabin, Savunma Bakanı Şimon Peres ve FKÖ lideri Yaser Arafat Nobel Barış Ödülü'ne layık görülmüştür. Gizli görüşmeler, İsrail askeri güçlerinin geri çekilmesini ve Gazze ile Batı Şeria'da bir Filistin Devleti'nin kurulmasını sağlamıştır. Ancak iyi bir başlangıç rotasına rağmen, Oslo süreci başarısız olmuştur. Oslo sürecinin başarısızlığı birkaç maddeyle açıklanabilmektedir: 1) Hamas ve diğer İslamcı grupların intihar saldırıları, 2) Başbakan Rabin'in İsrail'de aşırı sağcı bir kişi tarafından öldürülmesi, 3) Batı Şeria'daki İsrail yerleşimlerinin devam etmesi, 4) yolsuzluk, 5) Son olarak, Arafat'ın kendisini devlete liderlik etmekten izole edememesidir (Küngerü, 2015, s. 55).

Şekil 2.6. Oslo Anlaşması (Al-Jazeera, 2020)

Şekil (2.6.), Oslo'nun ana maddeleri göstermektedir. Bu maddeler şunlardır: Batı Şeria'nın üç bölgeye ayrılması: El-Halil ve Doğu Kudüs dışındaki ana Filistin kentlerini kapsayan %18'lik A bölgesi (Filistin Yönetimi), %22'lik B bölgesi (Filistin sivil yönetimi ve İsrail güvenlik kontrolü), C bölgesi (İsrail yönetimi) şeklindedir.

2.1.7.4. Direnişe Örnek Olarak İkinci İntifada

29 Eylül 2000'de İsrail muhalefet lideri Ariel Şaron, büyük bir güvenlik ekibiyle birlikte Mescid-i Aksa'ya girerek buradaki sözde Tapınak Dağı'nı ve oradaki kutsal heykelleri ziyaret etmek için yürüyüş düzenlemiştir. Bunun üzerine İkinci Filistin İntifadası (El-Aksa İntifadası) patlak vermiştir. Kışkırtıcı yürüyüş, şiddetli protestoları ateşlemiş ve Kudüs'te İsrail işgal güçleri tarafından en az beş kişi vurularak öldürülmüştür. Buna ek olarak El-Aksa Camisi'nde Cuma namazı çıkışında El Bakki duvarına taş atılmasıyla başlayan olaylarda 200'den fazla Filistinli yaralanmıştır (Amer, 2009, s. 6). Aynı yıl 7 Ekim'de BM Güvenlik Konseyi, Ariel Şaron'un El Aksa'yı ziyaretini ve İsrail'in Filistinlilere karşı aşırı güç kullanmasını kınayan 1322 sayılı kararı kabul edip yayınlamıştır (Philo ve Berry, 2004, s. 86-87). 29 Eylül-2 Aralık 2000 tarihleri arasında 73'ü çocuk olmak üzere 264 Filistinli öldürülmüş ve 10.000'den fazla Filistinli yaralanmıştır (Stein, 2000, s. 4).

Bu cinayetlere karşı popüler Filistin protestoları işgal altındaki diğer Filistin topraklarına ve İsrail içindeki Arap kasabalarına da sıçramıştır. İntifadanın ilk haftalarına şiddetli çatışmalar damgasını vurmuştur (Amer, 2009, s. 6). Bu da iki taraf arasında barış görüşmelerinin başlamasını sağlamıştır. 21 Ocak 2001'de Filistinli ve İsraili delegeler barış görüşmelerine başlamak için Taba'da Başkan Clinton ile bir araya gelmiştir. 6 Şubat 2001'de Ariel Şaron, İsrail seçimlerini kazanmış ve İntifada sonuna kadar Filistin ile müzakere yapmayacağı sözünü vermiştir. Her iki taraftaki kayıplar arttıkça huzursuzluk yaz boyunca devam etmiştir. Mart ve Nisan 2002'de Ariel Şaron, Batı Şeria kentlerinin çoğuna saldırıları ve kapsamlı yıkımı içeren 'Savunma Duvarı' Operasyonunu başlatmıştır. Haziran 2002'de İsrail, Batı Şeria topraklarında İsrail'i işgal altındaki topraklardan ayıran "Ayırma Duvarını" inşa etmeye başlamıştır (Philo ve Berry, 2004, s. 88-89).

2003'teki Irak Savaşı'nın etkisiyle barış planı girişimi hızlanmış ve yeni görüşmeler yapılmıştır. ABD, AB, BM ve Rusya tarafından hazırlanan "Yol Haritası" ile Batı Şeria ve Gazze'de bir Filistin Devleti kurulması çağrısında bulunulmuştur. Plan üç aşamada oluşturulmuştur. İlk aşamada, tüm Filistin şiddeti durdurulmalı, Filistin siyasi yapıları yeniden düzenlenmeli, İsrail Mart 2001'den beri kurulan ileri karakolları kaldırmalı ve İsrail işgal altındaki bölgelerden kademeli olarak çekilmelidir. İkinci aşamada, uluslararası bir barış konferansı düzenlenerek geçici bir Filistin Devleti kurulmalıdır. Son aşamada ise sınırlar, mülteciler ve Kudüs'ün statüsü gibi en zorlu sorunlara bir çözüm aranmalı, Arap Devletleri ve İsrail ile barış anlaşmaları imzalanmalıdır (Philo ve Berry, 2004, s. 89).

2005 yılında İsraili ve Hamas dahil Filistinli yetkililer resmî bir ateşkes yapmayı kabul etmiştir (Culverwell, 2017, s. 34). Ancak Hamas'ın 2006 Filistin parlamento seçimlerinde çoğunluğu kazanmasının ardından gerilimler yeniden başlamış ve önemli ölçüde artmıştır. Buna karşılık İsrail, Gazze Şeridi'ne hava, kara ve deniz ambargosu uygulayarak Gazze Şeridi'ndeki ithalat veya ihracat işlemlerine tam kısıtlamalar getirmiştir (Jaber, 2011, s. 3).

2.1.7.5. El-Fetih-Hamas Çatışması

El-Fetih ve Hamas Filistin siyaset sahnesini kontrol eden iki partidir. Hamas ve El-Fetih arasındaki temel sorun, İsrail ile olan çatışmanın (laik ve İslami milliyetçi eğilimler

arasındaki) çözümüne ilişkin farklı görüşlerde yatmaktadır. İki hareket, biri (El-Fetih) esas olarak uzlaşma planına, diğeri (Hamas) ise esas olarak direniş hattına dayalı iki farklı program sunmaktadır (Sirriyeh, 2011, s. 255).

El-Fetih ve Hamas arasındaki çatışma, 1985'te Gazze'de El-Fetih ile Hamas arasındaki ilk sınırlı çatışmalara dayanmaktadır. İki taraf arasındaki anlaşmazlık, 1987-1994 İlk İntifadası (Taş İntifadası) sırasında Hamas'ın El-Fetih tarafından temsil edilen FKÖ'ye güçlü bir rakip oluşturmasıyla genişlemiştir. Bu anlamda El-Fetih, Filistin sorununa barışçıl bir çözüm getirmeyi savunmuş ve FKÖ 1991'de Madrid Barış Konferansı'na katılmıştır. Bunun yanı sıra FKÖ'nün 1993'te İsrail ile Oslo Barış Anlaşması'nı imzalamasıyla aralarındaki fark daha belirgin hale gelmiştir. Hamas bu hamlelere şiddetle karşı çıkmıştır. 1996-2000 döneminde El-Fetih kontrolündeki Filistin Yönetimi, Hamas ve İslami Cihad liderlerine karşı geniş çaplı tutuklama kampanyaları yürütmüştür. Hamas 2006 yasama seçimlerini kazanmasının ardından çatışma zirveye ulaşmıştır (Cankara ve Cankara, 2020, s. 482)⁵⁷.

Filistin Devlet Başkanı Yaser Arafat'ın 2004'te ölümünden sonra Filistin seçimleri 2006'da yapılmıştır. Hamas, Parlamento'ndaki sandalyelerin çoğunluğunu kazanmıştır. Bu anlamda seçim sonuçları, İsrail'i tanımayı reddeden ve küresel olarak "terör örgütü" olarak sınıflandırılan Hamas tarafından yeni bir hükümet kurulmasına neden olmuştur. Hamas, iktidara geldiğinde İsrail ve Batı ablukası ile karşı karşıya kalmıştır. Buna ek olarak ABD ve AB yeni hükümet nedeniyle Filistinlilere yardımı da kesmiştir (Al Moghayer, 2010, s. 9). Bunun sonucunda El-Fetih ile Hamas'ın arasındaki ilişkiler daha da bozulmuş ve gerilim tırmanmıştır. İki hareket arasındaki kanlı çatışmalar yeniden başlamıştır. Ancak Arap arabuluculuğu ve uluslararası uyarılar, Hamas'ın 14 Haziran 2007'de Gazze'deki güvenlik servisleri, hükümet servisleri ve sınır geçişlerinin genel merkezinin kontrolünü ele geçirmesiyle sonuçlanan Filistin iç savaşını durduramamıştır⁵⁸. Bu bağlamında, Hamas ile El-Fetih arasında 7-15 Haziran 2007 tarihleri arasında süren askeri çatışmalar sırasında 118 kişi hayatını kaybetmiş, 550'den fazla kişi yaralanmıştır (Al Moghayer, 2010, s. 10).

---

⁵⁷ Al Abdullah, S. (2019), *Hamas and Fatah, disagreements and mediations that have not yet succeeded*, link: <https://orsam.org.tr/ar/--37/>, (Erişim tarihi: 22/09/2021).

⁵⁸ Al Zoubi, M., (2007), *The Three Governments*, link: shorturl.at/xBK19, (Erişim tarihi: 22/09/2021).

Gazze'deki olaylardan sonra Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas üç kararname yayınlarak İsmail Haniyeh başkanlığındaki Hamas'ın kurduğu hükümeti görevden almış, olağanüstü hâl ilan etmiş ve olağanüstü hali uygulamak için Salam Fayyad başkanlığında bir hükümet kurmuştur. Hamas, kendisini seçilmiş meşru bir hükümet olarak gördüğü için kararnameleri uygulamayı reddetmiştir. Hamas Hükümeti Gazze Şeridi'ni yönetmeye devam ederken, Filistin Yönetimi Batı Şeria'daki durumu yöneten Salam Fayyad başkanlığında bir Hükümet kurmuştur⁵⁹. Bu durum biri Gazze'de Hamas'ın, diğeri Batı Şeria'da El-Fetih Hareketi'nin başını çektiği iki hükümetle sonuçlanmıştır.

2.1.7.5.1. El-Fetih -Hamas Arasındaki Uzlaşma Anlaşmaları

2007 yılına gelindiğinde, iki hareket arasında çatışmaların tırmanmasını önlemek amacıyla El-Fetih ve Hamas arasındaki diyalog başlamıştır. Mekke Anlaşması, Mart 2007'de imzalanmış ve taraflar, bir koalisyon hükümeti kurulmasında anlaşmıştır. Suudi Arabistan Hükümeti, yeni kurulacak hükümeti destekleme ve kamu çalışanlarının maaşlarını ödeme sözü vermiştir. Ancak anlaşma Haziran 2007'de yürürlüğe girene kadar iç çatışmalar devam etmiştir (Al Moghayer, 2010, s. 10).

İsrail'in Gazze Şeridi'ndeki saldırı (28 Aralık 2008-21 Ocak 2009), diyaloga dönüşü kabul ettikleri için iki hareket arasındaki farklılıkları azaltmayı başarmıştır. Ancak daha sonra iki hareket arasındaki anlaşma kısa süre sonra sonlandırılmıştır. Öte yandan Mısır, 2009 yılında Kahire'de Mısır'ın arabuluculuğunda yeni bir müzakere turuna başlayarak Filistin uzlaşmasını desteklenmede rol oynamıştır. Kahire yönetimi, Filistin anlaşmazlığını sona erdirmek için Mısır Belgesi'ni hazırlamıştır. Söz konusu belgeyi El-Fetih imzalamayı kabul ederken Hamas reddedip değişiklik talep etmiştir. Ancak Mısır talebi reddetmiştir. Bu da meselelerin yeniden dondurulmasına neden olmuştur⁶⁰.

Şubat 2012'de, iki hareket Doha'da "Doha Deklarasyonu" olarak bilinen yeni bir uzlaşma anlaşması imzalamıştır. Bildirgede, Başkan Mahmud Abbas'ın nitelikli profesyoneller ve bağımsızlar tarafından kurulacak bir geçiş hükümetine başkanlık etmesi ve seçimlere hazırlanması öngörülmüştür. Ancak bu anlaşma uygulamada başarısız

⁵⁹ Al Abdullah, S. (2019), *Hamas and Fatah, disagreements and mediations that have not yet succeeded*, link: <https://orsam.org.tr/ar/--37/>, (Erişim tarihi: 22/09/2021).

⁶⁰ Al Abdullah, S. (2019), *Hamas and Fatah, disagreements and mediations that have not yet succeeded*, link: <https://orsam.org.tr/ar/--37/>, (Erişim tarihi: 22/09/2021).

olmuştur ⁶¹. 2014 yılında İsrail'in Gazze'de sürdürdüğü 50 günlük savaşın ardından El-Fetih ve Hamas, Nisan 2014'te "Al-Shati Anlaşması" olarak bilinen yeni bir uzlaşma anlaşması imzalamıştır. Ancak Ulusal Birlik Hükümeti kurulamamıştır ⁶² ⁶³. İki taraf arasındaki karşılıklı suçlamalar devam ederken Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas, çalışanların maaşlarının düşürülmesi, bazılarının erken emekliliğe sevk edilmesi ve Gazze Şeridi'ne elektrik arzının azaltılması da dahil olmak üzere Gazze Şeridi'ne karşı harekete geçmiştir ⁶⁴. 2017'de Hamas, İsrail ile "dinî" bir savaş yerine "siyasi" bir savaşa girdiğini açıklayarak kuruluş tüzüğündeki yeni siyasi eğilimleri belirtmiştir. Batı Şeria, Doğu Kudüs ve Gazze Şeridi ile sınırlı gelecekteki bir Filistin devleti fikrini kabul etmiştir⁶⁵.

2.1.8. Gazze Ablukası Öncesi Olaylar

Gazze, 20 yılı aşkın süredir Mısır'ın siyasi kontrolü altında yer almıştır. Ancak 1967 Altı Gün Savaşı'nın ardından İsrail Gazze'yi ele geçirmiştir. İsrail Gazze'yi işgalci bir güç olarak ele geçirmiştir. Gazze Şeridi yaklaşık 40 yıl boyunca İsrail'in kontrolü altında kalmış ve 1948-1967 yılları arasındaki seyahat engeli kalkmıştır. Filistinliler Gazze, Batı Şeria ve işgal altındaki topraklar arasında serbestçe hareket edebilmiştir (Butt ve Butt, 2016, s. 159).

1991'in başında İsrail, Batı Şeria ile işgal altındaki topraklar arasında seyahat etmek (1948 yılındaki savaşla İsrail kontrolüne geçen topraklar) veya taşınmak isteyen her Filistinlinin çıkış ve hareket izni alması gerektiğini açıklanmıştır. Ayrıca Gazze'deki Filistinlilerin hareketini de kısıtlamaya başlamıştır. Bu da işgal altındaki toprakların üç bölgeye bölünmesiyle sonuçlanmıştır. Batı Şeria, Doğu Kudüs ve Gazze Şeridi. Bu bölgeler arasında hareket İsrail'in onayına tabi tutulmuştur ⁶⁶.

⁶¹ Al Abdullah, S. (2019), *Hamas and Fatah, disagreements and mediations that have not yet succeeded*, link: <https://orsam.org.tr/ar/--37/>, (Erişim tarihi: 22/09/2021).

⁶² Sputnik, (2020), *Palestinian division for more than 13 years... The history of the conflict between Fatah and Hamas*, link: shorturl.at/jwCE3, (Erişim tarihi: 22/09/2021).

⁶³ Al Abdullah, S. (2019), *Hamas and Fatah, disagreements and mediations that have not yet succeeded*, link: <https://orsam.org.tr/ar/--37/>, (Erişim tarihi: 22/09/2021).

⁶⁴ Al Abdullah, S. (2019), *Hamas and Fatah, disagreements and mediations that have not yet succeeded*, link: <https://orsam.org.tr/ar/--37/>, (Erişim tarihi: 22/09/2021).

⁶⁵ Sputnik, (2020), *Palestinian division for more than 13 years... The history of the conflict between Fatah and Hamas*, link: shorturl.at/jwCE3, (Erişim tarihi: 22/09/2021).

⁶⁶ The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories (B'Tselem), (2017), *Movement and movement restrictions*, link: https://www.btselem.org/arabic/freedom_of_movement, (Erişim tarihi: 05/06/2021).

1993'te FKÖ ve İsrail, İsrail'in Hamas dahil Filistin direniş hareketlerinin şiddetini durdurma anlaşması karşılığında Gazze ve Batı Şeria'nın bazı kısımlarının kontrolünü Filistin Yönetimi'ne bıraktığı Oslo Barış Anlaşmasını imzalamıştır⁶⁷. 2005 yılına gelindiğinde, İsrail'in 38 yıl süren Gazze Şeridi'ni işgali, İsrail güçlerinin geri çekilmesi ve yerleşimcilerin Gazze Şeridi yerleşim yerlerinden tahliye edilmesiyle sona ermiştir (Topal, 2012, s. 105). Eylül 2005'te İsrail, Gazze Şeridi'ndeki yerleşimlerin dağıtılmasını, yerleşimcilerin İsrail'e tahliyesini ve ordunun Gazze Şeridi'nden geri çekmesini içeren Gazze'den “Çekilme Planı'nı” tamamlamıştır. Plan tamamlandıktan sonra İsrail, Gazze Şeridi'ndeki askerî yönetimin sona erdiğini duyuran bir bildiri yayınlarak Gazze Şeridi'ndeki nüfusun güvenliğinden ve refahından artık sorumlu olmadığını belirtmiştir. Böylece İsrail, uzun süreli işgalinin ardından Gazze Şeridi'ndeki sert gerçekliği, bölgeye on yıldan fazla süredir dayattığı kapatmayı, Filistin ekonomisinin İsrail iş gücü piyasasına ve İsrail ile ticarete bağımlılığını görmezden gelmiştir⁶⁸. İsrail'in Gazze Şeridi'nden çekilmesinin ardından 25 Ocak 2006'da yasama seçimleri yapılmıştır. Hamas, 132 sandalyeli parlamentoda 76 sandalyeyle sürpriz bir zafer kazanarak yeni bir Filistin Hükümeti kurmuştur. Böylelikle Batı Şeria ile Gazze Şeridi'nde fikir ve yönetim otoritesi olmasını sağlamıştır (Dalar, 2009, s. 108-109).

Hamas, İsrail işgaline karşı direniş gösterip İsrail'in Filistin topraklarındaki varlığının ve yerleşiminin reddedilmesi ilkesine bağlı olarak İsrail ile barış sürecine muhalif olmuştur (Butt ve Butt, 2016, s. 160). Bu durum, İsrail ve Batılı ülkelerin Hamas'ı izole etme ve siyasi arenadan çıkarma girişimleriyle Hamas'ın oluşturduğu yeni Filistin Hükümeti'ni tanımamalarına yol açmıştır. Bu anlamda İsrail bölgeye baskı yapmaya ve Hamas'ı yönetimden uzaklaştırmak için bir dizi siyasi ve ekonomik yaptırım uygulamaya başlamıştır (Topal, 2012, s. 106). 2006 yazında İsrail, Gazze'de zorlu yaşam koşullarının dayatılması ile köprüleri, yolları, elektrik santrallerini ve tarım arazilerini yok etmiştir. Böylelikle altyapı ve sivillere yönelik saldırılarını yoğunlaştırmıştır (Butt ve Butt, 2016, s. 160). Öte yandan, Hamas'ın iktidara gelmesi ve hükümeti kurmasıyla, Filistin'in ana siyasi aktörleri El-Fetih ile Hamas arasındaki çatışma artmış ve iki hareket arasındaki gerginlik devam ederek kısa sürede silahlı çatışmalara dönüşmüştür. Ardından Hamas

---

⁶⁷ Nugent, C., (2018), *The Gaza Strip Is Only 25 Miles Long. Here's How It Became the Center of Decades of Conflict*, link: <https://time.com/5276048/gaza-conflict-history/>, (Erişim tarihi:05/06/2021).

⁶⁸ The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories (B'Tselem), (2017), *The Gaza Strip – background*, link: <https://www.btselem.org/gaza-strip/gaza-strip-background>, (Erişim tarihi:01/06/2021).

2007'de Gazze Şeridi'nin kontrolünü ele geçirmiş ve Batı Şeria El-Fetih'in kontrolü altına girmiştir ⁶⁹.

Bu bağlamda İsrail, Gazze'ye yönelik yaptırımlarını sıkılaştırmış ve İsrail Kabinesi 19 Eylül 2007'de Gazze'yi "düşman taraf" ilan etmiştir. Buna ek olarak, Hamas Yönetimine terörle mücadelede baskı yapmak için Gazze'ye giriş ve çıkışları sınırlandıracağını açıklamıştır. Böylece Gazze'ye kapsamlı bir abluka uygulanmıştır. İsrail yetkilileri, kapatmanın Gazze makamlarını zayıflatacağı umuduyla bu durumu sivil nüfusa baskı uygulayan bir 'ekonomik savaş' olarak nitelemiştir (Topal, 2012, s. 108; Butt ve Butt, 2016, s. 160-161). 2008 yılında El-Fetih ve Hamas, aralarındaki görüşmeler ve müzakereler sonucunda Mekke Anlaşması çerçevesinde Suudi Arabistan Krallığı'nın arabuluculuğunda bir Birlik Hükümeti kurma kararı almıştır ⁷⁰. Öte yandan, Filistin ve İsrail tarafı aynı yılın haziran ayında ateşkes anlaşması yapmış ve İsrail, direnişin Güney İsrail'e yönelik saldırılarının sona ermesi ve İsraili asker Gilad Şalit'in serbest bırakılması karşılığında yaptırımlardan vazgeçme sözü vermiştir ⁷¹.

Ancak İsrail, Ekim 2008'de Hamas üyelerini hedef alan bir hava saldırısı düzenleyerek ateşkesi ihlal etmiştir. Bunun ardından iki taraf arasındaki gerginlik artmış ve karşılıklı saldırılar başlamıştır. İsrail, 27 Aralık 2008'de Gazze'ye ilk olarak "Kurşun Operasyonu" olarak adlandırdığı saldırısını başlatmış ve 18 Ocak 2009'da ateşkes ilan edilene kadar devam etmiştir. Saldırının başlamasından kısa bir süre sonra İsrail, Gazze'nin roket saldırıları öncesinde Gazze Şeridi'ne silah ve mühimmat girmesini önlemek için deniz ambargosu uygulayacağını duyurmuştur. Gazze Şeridi, 3 Ocak 2009 tarihinden itibaren denizden kapatılınca Gazze'de yaşanan insani kriz daha da şiddetlenmiştir. Gazze Şeridi'ne yardım sağlamak için dünyanın dört bir yanından çeşitli yardım kampanyaları başlatılmıştır. Uluslararası sivil toplum örgütleri tarafından uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmek, ablukayı kırmak ve Gazze'ye insani yardım ulaştırmak için bir insani yardım filosu kurulmuştur (Topal, 2012, s. 107).

---

⁶⁹ Al-Jazeera, (2020), *Fatah and Hamas. 13 years of proximity and separation*, link: shorturl.at/hEHTY, (Erişim tarihi: 30/05/2021).

⁷⁰ Al-Jazeera, (2020), *Fatah and Hamas. 13 years of proximity and separation*, link: shorturl.at/hEHTY, (Erişim tarihi: 30/05/2021).

⁷¹ Palestinian Press Agency (Safa), (2019), *The resistance is currently capturing Israeli officers and soldiers... 13 years after Operation Dispelled Illusion, Shalit was captured from his tank*, link: <https://safa.ps/p/262224>, (Erişim tarihi: 30/05/2021).

Mayıs 2010'da uluslararası sularda İsrail güçleri 'Gazze Özgürlük Filosu' adı verilen altı gemilik bir insani yardım konvoyuna saldırmıştır. Farklı ülkelerden aktivistlerin de yer aldığı İnsan Hakları ve Özgürlükler Örgütü (İHH) tarafından Gazze Şeridi'ndeki kuşatmayı kırmak ve dünyanın dikkatini Gazze'ye çekmek amacıyla kurulan Özgürlük Filosu'ndaki altı gemiden biri olan Mavi Marmara Baskını, dokuz Türk vatandaşının ölümüyle sonuçlanmıştır (Yalın, Bayram ve Bekiroğlu, 2012, s. 230-231). Bu olayın ardından İsrail ve Mısır'a yönelik uluslararası çağrılar, kısıtlamaları hafifletmek ve ablukayı kaldırmak için hızla artmıştır. Haziran 2010'da uluslararası baskı sonucunda Mısır ile Gazze arasındaki Refah Sınır Kapısı kısmen açılmıştır. Mısır Dışişleri Bakanlığı, geçişin yardıma değil, bireylere açık kalacağını açıklamıştır. Öte yandan, İsrail Güvenlik Kabinesi dört maddelik bir kolaylaştırma paketini duyurmuştur: (1) İthalat kısıtlamalarının hafifletilmesidir. Bazı uluslararası kuruluşlar tarafından finanse edilen inşaat projelerinin kademeli olarak onaylanması, (2) Ticari geçişlerin (Kerem Şalom ve Karni) kapasitesinin genişletilmesi, (3) İsrail'in insanların Gazze'ye ve Gazze'den geçişine ilişkin izin politikasının kolaylaştırılması ve basitleştirilmesi, (4) "çift kullanımlı sivil-askeri" olarak sınıflandırdığı ve ithalatı kısıtlı olacak malların bir listesinin hazırlanmasıdır (Butt ve Butt, 2016, s. 162).

2.1.9. Gazze Ablukasının Nedenleri

Hamas'ın yasama seçimlerinde kazandığı zafer, ablukanın gerçek başlangıcıdır. Bölgesel ve uluslararası güçler, Uluslararası Dörtlü tarafından belirlenen temel ilkelerin Hamas'ın oluşturacağı herhangi bir Filistin Hükümeti tarafından kabulü koşuluyla tanınacağını belirtmiştir. Söz konusu ilkeler; Siyonist varlığın Filistin topraklarındaki meşruiyetini tanımak, iki devletli çözümü kabul etmek, direniş seçeneğini terk etmek, işgalle siyasi çözüm seçeneğini kabul etmek, mülteci sorununa çözüm üzerinde anlaşmak ve sonuçlara ulaşmanın bir yolu olarak müzakereleri benimsemek şeklindedir. Ancak Hamas'ın bu koşulları reddetmesi Gazze Ablukasının şiddetlenmesine neden olmuştur.

Al Jazeera tarafından yayınlanan bir makalede, Gazze ablukasının nedenleri siyasi ve askeri olarak ayrılmıştır. Siyasi nedenlerin en önemlisi 2006 yasama seçimlerinde İslami direniş hareketi Hamas'ı seçtikleri için İsrail, Gazze Şeridi halkını cezalandırmaktadır.

İsrail, çeşitli Arap ülkeleri ve uluslararası desteği alarak abluka tedbirlerini arttırmış ve Batı Şeria ile Gazze Şeridi'ndeki bölünmeden yararlanarak daha kapsamlı bir

abluka (kara, deniz ve hava yoluyla) uygulamaya başlamıştır. Gazze ablukasını, halkı temel kaynaklardan mahrum bırakarak, direniş hareketini baskılayarak Filistin kamuoyunu provoke etmeyi ve Hamas yönetimini sona erdirmeyi amaçlamıştır.

Askerî nedenler direnişin yeteneklerini zayıflatmak, çabalarını ve silahlanmayı azaltmak şeklinde özetlenebilmektedir. İsrail, Gazze Şeridi'ne girmesi yasaklanan üç binden fazla maddenin yer aldığı bir liste açıklamış ve bunu da "ablukayı hafifletme politikası" olarak nitelendirmiştir. İsrail, bu maddeleri yasaklama amacının Hamas'ın ordusunun İsrail ordusunu yok etmesine olanak sağlayacak silah ve askeri tesisler üretmek için kullanmasını engellemek olduğunu belirtmiştir. Bir anlamda ablukanın gerekçelerinin bir parçası olarak bu askeri nedenlerden açıkça bahsetmiştir⁷².

İsrail'in abluka için aldığı önlemler:

- Gazze'yi dış dünyaya bağlayan en büyük ticari geçiş olan Karni Geçişi'nin kapatılması,
- Endüstriyel, tarımsal ve inşaat malzemelerinin ithalatına ilişkin katı kısıtlamalar,
- Neredeyse bütün ihracatların askıya alınması,
- Azaltılmış miktarlarda endüstriyel yakıt (Gazze'nin tek elektrik santraline enerji sağlamak için kullanılır), benzin, dizel ve pişirme gazının içeri girmesine izin verilmesi,
- Sınırlı sayıda "insani vakalar" dışında, yolcuların Batı Şeria'ya geçişi olan Erez Geçişi'nden Filistinlilerin hareketine genel bir yasak,
- Aralıklı açıklıklar dışında, doğrudan Mısır tarafından kontrol edilen Refah Kapısının kapatılması,
- Filistinlilerin erişebildiği balıkçılık alanlarında ve tarım arazilerinde önemli bir azalma,
- Gazze'deki bankalara nakit para transferine ilişkin kısıtlamalar (Butt ve Butt, 2016, s. 161).

2.2. Gazze Ablukasının Filistin Toplumunu ve Ekonomisini Etkilemesi

Gazze bin yıl boyunca birçok işgale maruz kalmıştır. Bu durumun sebepleri arasında Asya ve Afrika kıtalarını birbirine bağlayan stratejik konumu, eski birçok

---

⁷² Al-Jazeera, (2016), *The siege of Gaza from the beginning waiting for the end*, link: shorturl.at/cfoBS, (Erişim tarihi: 25/05/2021).

medeniyetin geçiş noktası olması ve Akdeniz’de stratejik bir konuma sahip olması yer almaktadır. Gazze, 16. yūzyılın başlarından başlayarak Birinci Dūnya Savaşı'na kadar Osmanlı yōnetimine girmiş daha sonra da İngiliz Mandası altında yōnetilmiştir. 1948'deki Arap-İsrail Savaşı'nın ardından Gazze, 1967'ye kadar Mısır'ın egemenliği altında olmuştur. Altı Gūn Savaşı'ndan sonra da İsrail tarafından işgal edilmiştir. 1993 ile 1999 arasında imzalanan Oslo Anlaşmaları olarak bilinen bir dizi anlaşma uyarınca Gazze, İsrail yōnetiminden Filistin Yōnetimi'ne geçmiştir.

2.2.1. Gazze Şeridi'nin Coğrafi Konumu

Gazze Şeridi, Akdeniz kıyısındaki Filistin kıyılarının gūneyini kaplayan dar bir şerit şeklinde uzanmakta ve Filistin topraklarının yaklaşık %1,33'ünü oluşturmaktadır. Gazze, adını Gazze Şeridi'nin en būyūk şehrinden almıştır. Kudūs'ten sonra ikinci būyūk Filistin şehridir. Gazze Bōlgesi 31,3 derece kuzey enleminde ve 34 derece doęu boylamında yer almaktadır. 360 kilometrekarelik bir alana yayılan Şeridi, 41 kilometre uzunluęunda ve geniřlięi 6 ile 12 kilometre arasında deęişmektedir. Şekil 2.7’de gōrūldūęu gibi, Gazze, 1948'de İsrail'in kuzeyden ve doęudan işgal ettięi topraklar ile, batıda Akdeniz’e, gūneybatıda ise Mısır’a sınır komşusu konumunda bulunmaktadır⁷³.

2.2.2. Gazze Şeridi'nin Nūfus Yoęunluęu

2020 yılının temmuz ayında, Filistin Merkez İstatistik Būrosu'nun açıkladıęı son istatistiklere gōre Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nin nūfusunun yaklaşık 5,1 milyon Filistinli olduęu tahmin edilmektedir. Sadece Gazze Şeridi'nin nūfusu yaklaşık 2,05 milyon olarak hesaplanmıştır. Gazze Şeridi, dūnyanın en yoęun nūfuslu bōlgesini oluşturmaktadır. İçerisindeki yoęunluk yūzdesi kilometrekare başına 26 bin kiři olduęu için kamplarda nūfus yoęunluęu kilometrekare başına yaklaşık 55 bin kiři sınırlarına yūkselmektedir (şekil (2.7.)’nine gōsterdięi gibi)⁷⁴.

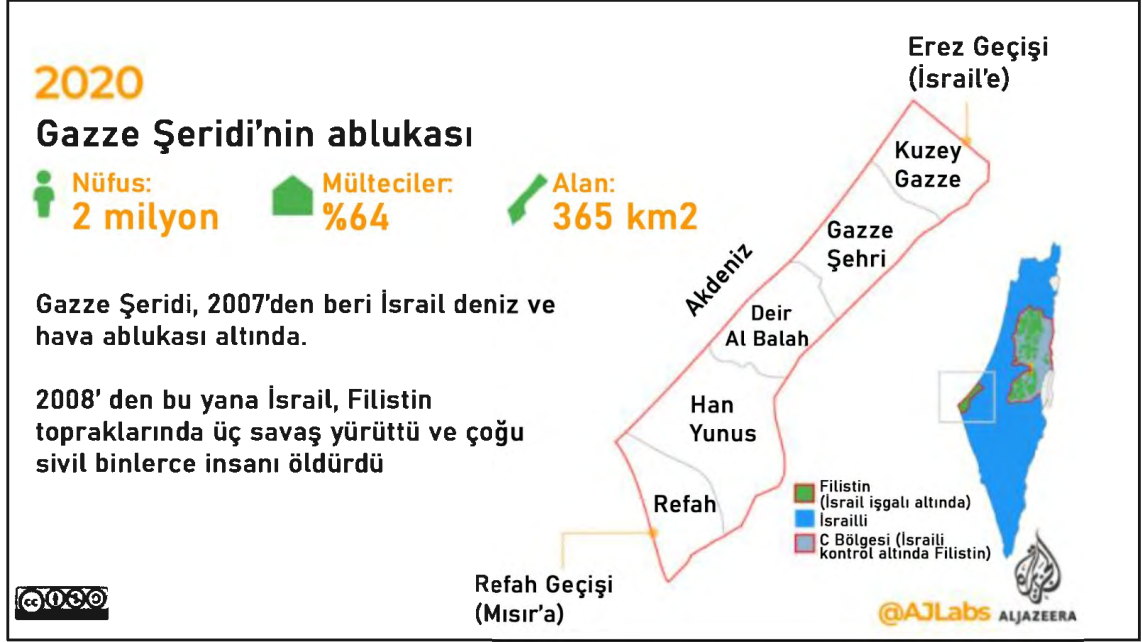
2.2.3. Gazze Şeridi Valilikleri

Gazze bōlgesi, belirli sınırları olan, belediyelerce yōnetilen, kurumsal ve idari olarak ayrılmış beş ilden oluşmaktadır. Bunlar; Gazze, Vusta, HanYunus, Refah ve Şimal

⁷³ Al-Jazeera, (2009), *Gaza a small piece of Palestine besieged by geography and politics*, link: shorturl.at/byFJL, (Erişim tarihi: 25/05/2021).

⁷⁴ Palestinian Central Bureau of Statistics (PCBS), (2020), *The Palestinian Central Bureau of Statistics reviews the conditions of the population in Palestine on the occasion of the International Population Day 11/7/2020*, link: <https://pcbs.gov.ps/postar.aspx?lang=ar&ItemID=3773>, (Erişim tarihi: 25/05/2021).

illeridir (şekil (2.7.)'nin gösterdiği gibi). Bu illere ek olarak sekiz mülteci kampı ve sekiz köy de bölgede yer almaktadır (Abufayyad, 2015, s. 81).

Şekil 2.7. Gazze Şeridi haritası (AJZazeera, 2020)

2.2.4. Gazze Şeridi Geçişleri

Gazze bölgesinin dış dünya ile bağlantısı yedi kara geçişiyle sağlanmaktadır. Bunlar sırasıyla kuzeyden güneye: Beyt Hanoun Geçişi (Erez), Şucaiyye Geçişi (Nahal Oz), Al-Mintar Geçişi (Karni), Karare Geçişi (Kissufim), El-Avde Geçişi (Sufa), Kerm Ebu Salim Geçişi (Kerem Shalom), Refah Geçişi şeklindedir (şekil (2.8.)'in gösterdiği gibi). Bunların tümü- Mısır Cumhuriyeti ile Gazze'yi birbirine bağlayan ve Mısır'ın kontrolü altındaki Refah geçişi dışında- İsrail'in 1948'de işgal ettiği toprakların sınırlarında yer almakta ve İsrail tarafından kontrol edilmektedir (Abufayyad, 2015, s. 82). Her geçişin belirli bir alanı bulunmaktadır:

1. Refah Geçişi, Gazze Şeridi dışındaki insanların hareketi için tek geçiş kapısıdır ve Gazze Şeridi'ni Mısır Cumhuriyeti'ne bağlamaktadır.
2. Mintar Geçişi (Karni), Gazze Şeridi ile 1948 yılında İsrail'in işgal ettiği topraklar arasındaki bölgede, Gazze Şehri'nin doğusunda yer alan ticari bir geçiş kapısıdır. Bu hem dış ticaret hem de Batı Şeria'ya sebze ihracatı için

kullanılmaktadır. İthalat ve ihracat malları, Beyt Hanoun Sınır Kapısı'ndan ve Batı Şeria sınır kapılarından toplanıp taşınmakta ve Filistin ekonomisinin işleyişini sağlamak için asgari gereklilik olan günlük 150 kamyonu izin verilmektedir.

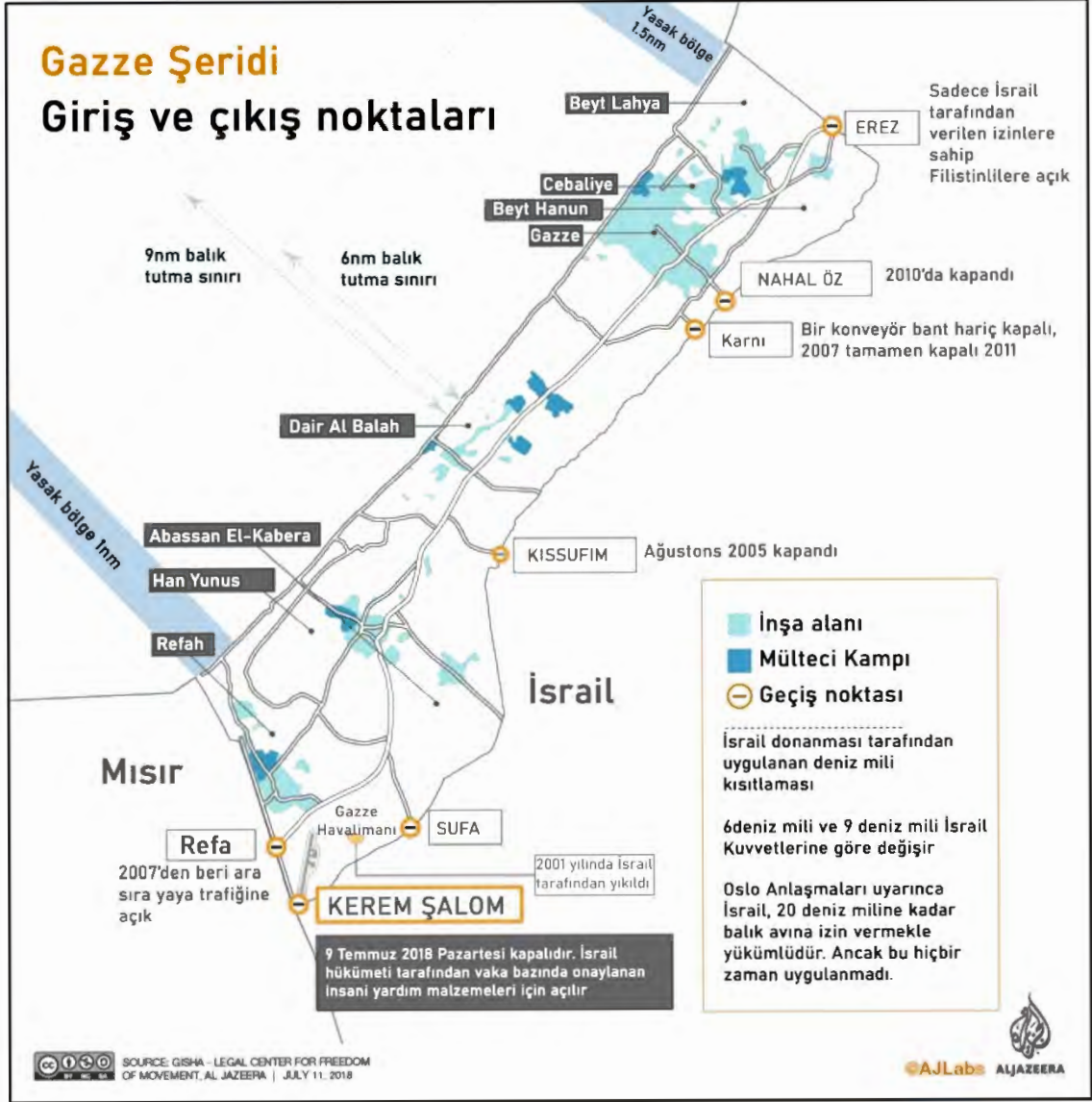
3. Beyt Hanoun Geçışı (Erez), Gazze Şeridi'nin kuzeyinde yer alan işçiler, tüccarlar ya da iş adamlarının ve VIP gelenlerin geçışı için tasarlanmıştır.

4. El-Avde Geçışı (Sufa), Han Yunus'un güneydoğusunda yer alan, 1948 yılında Gazze Şeridi'ni ve İsrail'in işgal ettiği toprakları birbirine bağlayan bir sınır kapısıdır. İşçilerin ve inşaat malzemelerinin Gazze Şeridi'ne girmesi için kullanılmaktadır.

5. Kerm Ebu Salim Geçışı (Kerem Shalom), Gazze Şeridi'nin güneyinde yer alan, Mısır'dan ve İsrail'den ithal edilen malların geçışı için tahsis edilmiştir. İsrail yönetimi, insani yardım mallarının sınırlı geçişini kabul etmiş ve Sina'dan gelen ticari yüklerin Gazze Şeridi'ne girmesine de izin vermiştir.

6. Karare Geçışı (Kissufim), Terk edilmiş ve kapalı bir geçittir. Askerî bir alana dönüştürülmüş ve işçiler ile malların girişi için kullanıma ayrılmıştır.

7. Şucaiyye Geçışı (Nahal Oz), Gazze Şehri'ndeki Şucaiyye'ya mahallesinin sınırında bulunmaktadır. Gazze Şeridi'ne yakıt ve gaz tedarik etmekte kullanılmaktadır (Al-Zaytouna Center for Studies and Consultations, 2008, s. 5-8).

Şekil 2.8. Gazze Şeridi Geçişleri (Al-Jazeera, 2018)

2.2.5. Gazze Ablukası Sırasında Gerçekleşen En Önemli Olaylar

Yıllar boyunca süren ablukada Gazze Şeridi, İsrail işgalinin tekrarlanan saldırılarının yanı sıra ablukanın Gazze Şeridi'ndeki yaşamın her alanında doğrudan etkileri ve yansımaları da dâhil olmak üzere sürekli olarak büyük zorluklara maruz kalmıştır. Toprak küçüklüğü ve nüfus yoğunluğuna rağmen İsrail, Gazze Şeridi'nde askerî bir direniş başlatmıştır. Gazze Şeridi'ndeki kuşatma yıllarında meydana gelen en önemli olaylar şunlardır:

2.2.5.1. İsrail'in Gazze Saldırısı 2008-2009

İsrail'in Gazze Şeridi'nden çekilmesinin ardından Hamas, 2006'daki parlamento seçimlerinde bir zafer kazanmış ve hükümet kurmuştur. Bunun üzerine İsrail, Hamas'ın Gazze Şeridi'ni kontrolünü sonlandırmak ve Hamas'ı yönetimden izole etmek için Gazze Şeridi'ne havadan, denizden ve karadan abluka uygulamıştır. Ablukanın yanı sıra İsrail, Gazze Şeridi'ne saldırılarını artırarak sürdürmüştür. Hamas'ın İsrail'e yönelik roket ve havan saldırıları, İsrail'in Gazze'ye ilk saldırısından önce yaklaşık on sekiz ay süren kuşatma sırasında da devam etmiştir (Topal, 2008, s. 1094).

Haziran 2008'de Hamas ve İsrail ateşkes kararı almış ve Hamas, İsrail'in Gazze'ye yönelik hava saldırılarını durdurması ve Gazze Şeridi'ne uygulanan ekonomik engellemenin kolaylaştırması karşılığında İsrail kentlerine roket ve havan ateşini durdurmuştur ⁷⁵.

4 Ekim 2008'de İsrail, Hamas üyelerini hedef alan bir hava saldırısı düzenleyerek ateşkesi ihlal etmiştir. Bu saldırıda altı Hamas üyesi şehit olmuş ve bunun ardından İsrail'e yönelik roket saldırıları artmaya başlamıştır. Böyle gergin bir ortamda İsrail de Aralık 2008'de Gazze Şeridi'ne karşı "İsrail'e yönelik roket saldırılarına son verme" amaçlı askeri bir operasyon başlatmıştır. Bu operasyon Aralık 2008'e kadar sistematik bir şekilde devam etmiştir (Aksoy, 2016, s. 10-11; Topal, 2008, s. 1094). Ancak İsrail durmayarak 27 Aralık 2008'de Gazze'ye yönelik saldırılarını "Dökme Kurşun Operasyonu"⁷⁶ ile daha da sertleştirmiştir. İsrail Hükümeti, İsrail'in güney kentlerine devam eden roket saldırıları nedeniyle meşru müdafaa hakkını kullandığını dünyaya duyurmuş ve operasyonun amacını Hamas tesislerini yok etmek olarak açıklamıştır (Turhan, 2009, s. 163-164).

İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırıları üç aşamadan oluşmuştur. Operasyonun ilk aşaması 27 Aralık 2008'den 3 Ocak 2009'a kadar sürmüştür. Bu süreç güvenlik bölgelerini, tünelleri, Filistin Bakanlıklarını, hapishaneleri ve Hamas kontrolündeki Başkanlık Sarayı'nı kapsayan bir hava ve deniz bombardımanı olarak gerçekleşmiştir. İsrail güvenlik güçlerinin verdiği bilgiye göre operasyonun ilk dokuz saatinde 100 tondan fazla patlayıcı kullanılmıştır (Küngerü, 2015, s. 57).

⁷⁵ Kershner, I., (2008), *Israel Agrees to Truce with Hamas on Gaza*, link: <https://www.nytimes.com/2008/06/18/world/middleeast/18mideast.html>, (Erişim tarihi: 5/05/2021).

⁷⁶ Dökme Kurşun Operasyonu: İngilizce'de Operation Cast Lead ve Arapça'da (عملية الرصاص المصبوب).

Filistin İnsan Hakları Merkezi tarafından yayınlanan bir rapora göre; İsrail'in Gazze Şeridi'ne düzenlediği saldırının ilk haftasında İsrail, Gazze Şeridi'ne en az 300 hava ve deniz saldırısı düzenlemiştir. Baskınlarda 37 ev, 67 güvenlik ve eğitim alanı, 20 atölye, 25 kamu ve özel kurum, 7 cami ve 3 eğitim kurumu hedef alınmıştır (Palestinian Center for Human Rights, 2008, s. 24-31).

Savaşın sekizinci günü ikinci aşama başlamış (3-18 Ocak 2009), İsrail kuvvetleri kara harekâtlarına başlamıştır. İsrail askerleri kuzey hattında ilerlerken roket saldırılarının başladığı bölgeleri kontrol etmek amacıyla Gazze'ye girmiştir. Kara saldırısı, hava ve deniz bombardımanı ile koordinasyon içinde gerçekleştirilmiştir (Küngerü, 2015, s. 57). İsrail'in 2008 sonu ve 2009 başlarında Gazze'ye yönelik saldırısı yirmi iki gün sürmüştür. İsrail kuvvetleri, İçişleri Bakanlığına ve Filistin Hükümeti ile El Kassam Tesislerine ait tüm bölgelere yoğun hava saldırıları düzenlemiştir. Bu saldırılar daha fazla Filistinlinin yaralanması ve şehit olmasına neden olmuştur. Söz konusu saldırılarda İsrail güçleri sadece standart savaş silahları değil, aynı zamanda uluslararası yasaklı fosfor bombaları, uranyum kaplı bombalar ve küme bombaları da kullanılmıştır (Abufayyad, 2015, s. 92).

Uluslararası AF Örgütü'nün 2009'da yayımladığı bir raporda, İsrail güçlerinin beyaz fosforu büyük ölçekte kullandığı açıklanmıştır. Bu fosforlu bombaları genellikle 155 mm top mermilerinden, her biri patlama noktasından 125 metrelik bir alana yayılmış 116 yanmış beyaz fosfor parçası dağıtmaktadır. Bu toplar yerleşim alanlarında kullanılmış, sivillerin ölümüne ve yaralanmasına neden olmuştur. Hedefler arasında Filistin Mülteciler İçin Yardım ve Eserler Dairesi UNRWA'nın karargâhı, Gazze'deki Kudüs Hastanesi ve Jabaliya'nın kuzeyindeki Beyt Lahiya'daki bir UNRWA ilköğretim okulu da yer almıştır. İnsan Hakları İzleme Örgütü; "Beyaz fosforun bir kamuflaj malzemesi olarak kullanılması uluslararası insani yardım yasası kapsamında yasak olmasına rağmen, Gazze'nin yoğun nüfuslu bölgelerine hava saldırılarında kullanılan beyaz fosfor bombalarının sivillerin güvenliğinin korunması kuralını ihlal etmektedir" şeklinde bir açıklama yaparak, bu eylemin bir savaş suçu olduğunu belirtmiştir⁷⁷.

Goldstone Raporu'nun bulgularında da görüldüğü gibi İsrail güçlerinin savaş suçu işlediği açık bir şekilde ortadadır. Söz konusu suç, insanlığa karşı suç olarak kabul

---

⁷⁷ Human Rights Watch, (2009), *Rain of Fire. Israel's Unlawful Use of White Phosphorus in Gaza*, link: <https://www.hrw.org/report/2009/03/25/rain-fire/israels-unlawful-use-white-phosphorus-gaza>, (Erişim tarihi: 24/05/2021).

edilmektedir. Raporda, beyaz fosfor bombaları ile insan hakları yasalarının ihlal edildiği ve sivillere ya da sivil hedeflere yönelik kasıtlı saldırıların olduğu açıklığa kavuşturulmuştur. Bu, sivil ve asker arasında ayırım yapma gerekliliğinin uluslararası insan hakları yasalarının en temel ilkelerinin ihlalini temsil etmekte ve ciddi cinayetler ve yaralanmalara neden olmaktadır⁷⁸.

8 Ocak 2009'da BM Güvenlik Konseyi, ABD'nin çekimser kalmasıyla Gazze Şeridi'nde ateşkes çağrısında bulunan 1860 sayılı kararı onaylamıştır. Kararda "İsrail güçlerinin Gazze'den tamamen çekilmesine yol açan derhal ve kalıcı bir ateşkes" çağrısında bulunulmuştur. Konsey, "Sivillere ve terör eylemlerine yönelik her türlü şiddet ve düşmanlık eylemlerini" kınamış ve "gıda, yakıt ve tıbbi tedavi de dâhil olmak üzere Gazze'nin dört bir yanında insani yardımların engelsiz şekilde sağlanması ve dağıtılması" çağrısında bulunmuştur. Hem İsrail hem de Hamas kararın geçersiz olduğunu açıklamıştır. Savaş 10 gün daha sürmüş ve 22. günde sonra sona ermiştir⁷⁹.

İsrailli İnsan Hakları Örgütü B'Tselem'e göre, Gazze Şeridi'nde 1.390 Filistinli, "Dökme Kurşun Operasyonu" sırasında İsrail güçleri tarafından öldürülmüştür. Ölenler arasında 344 çocuk ve 110 kadın bulunmaktadır. B'Tselem, Gazze'de öldürülenlerin 759'unun savaşa katılmayan ama İsrail güçleri tarafından öldürülen Filistinliler olduğunu tahmin etmektedir⁸⁰.

Saldırıları aynı zamanda büyük bir yıkım ve acıya neden olmuştur. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün "Yoksun ve Risk Altında: Gazze Şeridi'nde Bir İnsani Kriz" raporuna göre Gazze'deki siviller ciddi gıda, su, tüp gazı, yakıt, tıbbi bakım, elektrik, su ve istasyon altyapısında ciddi sıkıntılarla karşı karşıya kalmıştır⁸¹.

Ancak Gazze 2008 Savaşı'nın etkilerinden kurtulamamış ve bu durum BM Raporu'nda abluka nedeniyle ekonomisinin çöktüğünün açıklamasıyla belirginleşmiştir.

---

⁷⁸ BBC, (2009), *International investigation condemns Israel and Palestinians for war crimes in Gaza*, link: https://www.bbc.com/arabic/worldnews/2009/09/090915_mr_gladstone_gaza_tc2, (Erişim tarihi: 24/05/2021).

⁷⁹ Stead, R., (2018), *Remembering Israel's 2008 War on Gaza*, link: <https://www.middleeastmonitor.com/20181227-remembering-israels-2008-war-on-gaza/>, (Erişim tarihi: 24/05/2021).

⁸⁰ The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories (B'Tselem), (2009), *Fatalities during Operation Cast Lead*, link: <https://www.btselem.org/statistics/fatalities/during-cast-lead/by-date-of-event>, (Erişim tarihi: 24/05/2021).

⁸¹ International Coalition for the Responsibility to Protect, (2009), *Crisis in Gaza*, link: <http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/crises/crisis-in-gaza>, (Erişim tarihi: 24/05/2021).

Raporda, İsrail'in askeri operasyonunun Gazze'nin ekonomik altyapısının büyük kısmını ve aileler için iyi bir geçim kaynağına destek olma yeteneğini yok ettiği ortaya konmuştur. Rapora göre; 700 şirket hasar görmüş veya yok olmuştur. Doğrudan ekonomik kayıp yaklaşık 140 milyon dolar olmuştur. Tarım sektörü, 170 milyon dolar tutarında doğrudan zarara uğramıştır. Ayrıca kısmen yıkılan 11.122 evin yanı sıra 3.354'ten fazla ev tamamen yıkılmıştır. UNDP'nin rakamlarına göre, BM'nin ayrı bir raporunda Gazze'nin zararlarının maliyeti 1,1 milyar dolar olarak tahmin edilmektedir ⁸².

2.2.5.2. İsrail'in Gazze Saldırısı 2012

İsrail'in Gazze Şeridi'ne yönelik saldırılarının ve bazı suikast girişimlerinin devam etmesi İsrail ile Hamas arasındaki gerginliğin “Dökme Kurşun” Operasyonu'ndan sonra da devam etmesine neden olmuştur. Kara yolu sınırları boyunca tampon bölgeye girenlere ve 3 millik sınırı geçen balıkçılara ateş edilmesi, bunun üzerine Hamas ve diğer direniş hareketlerinin Şerit sınırlarında yer alan güney bölgelerine füzelerle karşılık vermesi gerginliğin somut göstergesidir. Bu bölgelerde, Şerit sınırına 200'den fazla füze ve havan topu ateşlenmiş ve bu da binaların zarar görmesine yol açmıştır. İsrail bunu artan bir askeri tehdit olarak nitelendirmiştir ⁸³ (Cohen vd, 2017, s. 4).

İsrail, 14 Kasım 2012'de Gazze Şeridi'nde Hamas lideri Ahmed El-Cebari'nin öldürülmesine tepki olarak yapılan roket saldırılarından sonra Gazze'ye karşı bir askerî harekâta başlamıştır (Abufayyad, 2015, s. 97). İsrail de Gazze'ye yönelik saldırılara “Bulut Sütunu”⁸⁴ adını vermiş, Hamas ve direniş hareketleri ise “Sajil Taşları” adını verdikleri karşı saldırıyı başlatmıştır. Her iki isim de tarafların dini mirasından türetilmiştir. İsrail Savunma Bakanı Ehud Barak, Gazze'ye yönelik saldırı için dört hedef belirlemiştir: Kalkanı güçlendirmek, füze fırlatma ağında ciddi hasara yol açmak, Hamas ve diğer "terör" örgütlerine acı verici bir darbe vurmak ve İsrail'in iç cephesinde hasarı azaltmaktır. Buna karşılık Hamas'ın hedefleri; İsrail'in Gazze'ye yönelik kısıtlamalarını

---

⁸² Stead, R., (2018), *Remembering Israel's 2008 War on Gaza*, link: <https://www.middleeastmonitor.com/20181227-remembering-israels-2008-war-on-gaza/>, (Erişim tarihi: 24/05/2021).

⁸³ Al-Jamal, M., (2013), *The strategic landscape after the Israeli aggression on Gaza in 2012*, link: http://mesc.com.jo/Studies/Studies_16.html, (Erişim tarihi: 24/05/2021).

⁸⁴ Bulut Sütunu Operasyonu: İngilizce'de Operation Pillar of Cloud ve Arpaça'da (عامود السحاب).

kaldırmak, Gazze Şeridi'nin deniz sınırlarını genişletmek ve İsrail'in saldırı ve suikastlarını durdurmaktadır⁸⁵.

Saldırı sekiz gün sürmüş ve İsrail 980 füzeyi hedef aldığı duyurmuştur. Roketler, mal ve personel kaçakçılığı için 140 kara tüneli, 42 Hamas operasyon merkezi ve 26 roket şantiyesini vurmuştur. Buna ek olarak 200 ev tamamen, 1.500 ev de kısmen yıkılmış ve düzinelerce cami, okul, üniversite, mezarlık, hükümet binası ve basın ofisinde de hasar meydana gelmiştir⁸⁶.

Gazze Sağlık Bakanlığı'nın raporuna göre, 17'si çocuk ve 11'i kadın olmak üzere toplam 43 kişi şehit olmuş ve 465'i çocuk ve 254'ü kadın olmak üzere toplam 1400 kişi de yaralanmıştır (PHIC, 2012, s. 3). İsrail ordusu tarafından yayınlanan bir raporda, 'Bulut Sütunu' Operasyonu'nda beş İsrailinin öldüğü ve 240 kişinin yaralandığı açıklanmıştır. 22 Kasım 2012 de saldırı, Mısır'ın desteklediği bir anlaşma sonrasında sona ermiştir⁸⁷.

2.2.5.3. İsrail'in Gazze Saldırısı 2014

İsrail askerî yetkilileri Al Khalil'da üç İsraili yerleşimcinin kaybolduğunu duyurmasının ardından, İsrail güçleri Batı Şeria'da bazı vekiller ve eski bakanlar da dâhil olmak üzere yüzlerce Filistinli'yi gözaltına alan bir askerî harekâta başlamıştır. Ayrıca, 2011 yılında bir esir değişimi anlaşmasıyla serbest bırakılan 50'den fazla Filistinliyi de yeniden tutuklamıştır⁸⁸. 2 Temmuz 2014'te Kudüs'te Şuafat Mahallesinde yaşayan bir çocuğun kaçırılması ve aşırılık yanlısı İsrail yerleşimcileri tarafından diri diri yakılması, İsrail ihlallerinin en üst noktalarından biri olmuştur. Yerleşimciler, Filistinlileri hedef alan

---

⁸⁵ Al-Jamal, M., (2013), *The strategic landscape after the Israeli aggression on Gaza in 2012*, link: http://mesc.com.jo/Studies/Studies_16.html, (Erişim tarihi: 24/05/2021).

⁸⁶ Anadolu Ajansı, (2014), *İsrail'in üç büyük operasyonunda 1679 kişi öldü*, link: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israilin-uc-buyuk-operasyonunda-1679-kisi-oldu/142698>, (Erişim tarihi: 24/05/2021).

⁸⁷ Haberler.com, (2013), *"Bulut Sütunu Operasyonu" Nun Yıl Dönümü*, link: <https://www.haberler.com/bulut-sutunu-operasyonu-nun-yil-donumu-5304211-haberi/>, (Erişim tarihi: 24/05/2021).

⁸⁸ 25 Haziran 2006'da Filistinli direniş hareketleri Gazze Şeridi'nin güneyindeki Kerem Şalom geçişinde bir İsrail gücüne saldırdı ve bunun sonucunda İsraili askeri Şalit yakalandı ve Gazze'ye nakledildi. 2009'da direniş, İsrail güçlerinin 20 Filistinli tutukluyu hapisanelerinden serbest bırakması karşılığında, askerin hayatta olduğunu kanıtlayan bir videoyu yerel bir gazetenin elinde yayınladı. Şalit'in yakalanmasının yıllar boyunca, iki taraf arasında bir değişim anlaşmasını tamamlamak için çok sayıda dolaylı müzakere yapıldı ve iki taraf arasında 18 Ekim 2011'de bir esir değişimi anlaşması imzalandı. Anlaşmanın şartlarından biri de tüm Filistinli kadın tutukluların serbest bırakılması ve Filistinli erkek 500 tutuklunun ömür boyu hapis veya yüksek hapis cezalarıyla serbest cezalandırılmıştır.

ve mallarını yok eden bir tutum içerisinde hareket etmiştir. Barışçı halk gösterileri işgalle kısa sürede çatışmaya dönüşmüş ve Batı Şeria kentlerine ve köylerine kadar genişleyerek 1948'de işgal edilen topraklardaki Filistinlilere kadar ulaşmıştır (Al Mezan Human Rights Center, 2015, s. 7).

Gazze'ye yönelik saldırılar, İsrail ve Hamas'ın arasında giderek artan bir gerginliğin ardından başlamıştır. İsrail Gazze Şeridi'nde farklı hedeflere bomba atarken, Hamas ve diğer direniş hareketleri 40 kilometreyi aşmayan sınırlı füzelerle yanıt vermiştir. İsrail'in, altı Hamas üyesine suikast düzenlemesinin ardından Hamas, İsrail'in güneyindeki yerleşimlere füze atarak karşılık vermiştir. Kısa süre sonra İsrail, "Koruyucu Sınır"⁸⁹ adını verdiği askerî harekâtın başlatıldığını duyurmuş ve Gazze Şeridi'ndeki düzinelerce hedef ve mevziyi büyük bir bombardımana tutmuştur (Arab Center for Research and Policy Studies, 2014, s. 3).

İsrail'in Gazze'ye karşı saldırı başlatmasının amaçları arasında, Hamas'a ağır bir darbe vurmanın yanı sıra El-Fetih ve Hamas arasındaki uzlaşma anlaşmasını bozmak yer almaktadır. Bunlara ek olarak Filistin uzlaşma hükümeti tarafından elde edilen uluslararası meşruiyeti ortadan kaldırmak da bu amaçlar arasındadır (Arab Center for Research and Policy Studies, 2014, s. 1). İsrail, Filistin direnişini yenmenin yanı sıra 2012 savaşı sonrasında güçlenen direnişi kırarak İsrail ordusuna psikolojik motivasyon kazandırmayı da amaçlamıştır. İsrail'i saldırılar konusunda cesaretlendiren bir diğer gelişme de Orta Doğu Bölgesi'nde yaşanan gelişmeler olmuştur. Özellikle Mısır Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi'nin tecrit edilmesinden sonra İsrail işgalinden yana olan bölgesel değişimler ve Mısır'da Hamas'a yönelik düşmanca davranan bir siyasi otorite oluşmasında etkili olmuştur⁹⁰.

Gazze'ye yönelik "Koruyucu Sınır" saldırısı üç aşamada gerçekleşmiştir. Bunların ilki "Hava Aşaması", 7-16 Temmuz 2014 tarihleri arasında olmuştur. Savaşın başında Hamas'ın Gazze Şeridi'ndeki kontrolünü zayıflatmak ve Filistin direnişinin roket gücünü yok etmek için belirlenen hedeflere uygulanmıştır. İkinci aşamada, Başbakan Binyamin Netanyahu 17 Temmuz- 4 Ağustos 2014 tarihleri arasında sınırlı bir kara saldırısı ile tünel

---

⁸⁹ Koruyucu Sınır Operasyonu: İngilizce'de Operation Protective Edge ve Arapça'da (عملية الجرف الصامد).

⁹⁰ Abu Saada, M., (2014), *Possibilities, reasons and goals... The third "Gaza war": Scenarios for escalation and its time*, link: <https://www.alwatanvoice.com/arabic/news/2014/03/24/512658.html>, (Erişim tarihi: 24/05/2021).

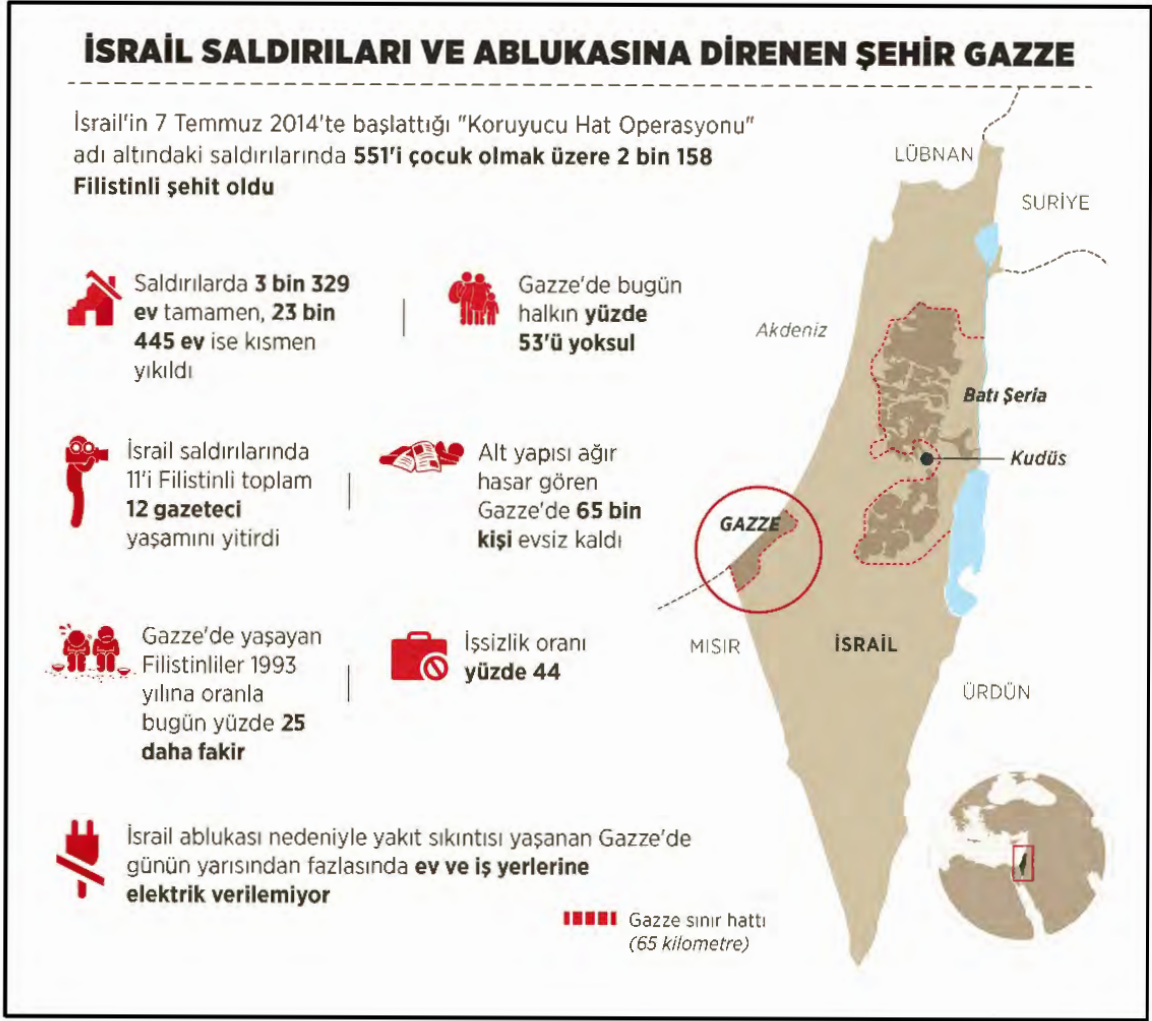
ağlarını vurmaya amaçladıklarını açıklamıştır. Tünelere yönelik bir harekât düzenlenmesi, tünelden gelen direniş güçlerinin Gazze Şeridi sınırının diğer tarafındaki İsrail kuvvetlerine yönelik kara saldırılarını engellemeyi amaçlamıştır. Üçüncü aşama olan "sakin aşama", 5-26 Ağustos 2014 tarihleri arasında çatışmalar devam ederken Hamas ve İsrail arasındaki görüşmeler ve müzakerelerin başlaması için Kahire'de yürütülen görüşmeleri kapsamaktadır (Al Jazeera Center for Studies, 2014, s. 5; Cohen vd, 2017, s. 4).

BM Koordinasyon Ofisine göre, İsrail'in Gazze Şeridi'ne karşı 51 gün süren "Koruyucu Sınır Operasyonu" saldırısının yol açtığı yıkım ve yer değiştirmenin ölçeği, 1967'de İsrail işgalinin başlamasından bu yana eşi görülmemiş seviyelere ulaşmıştır. Operasyon sırasında İsrail 299'u kadın, 551'i çocuk olmak üzere 2 bin 251 Filistinliyi öldürmüştü ve 3 bin 436'sı çocuk, 3 bin 540'ı kadın olmak üzere 11 bin 231 Filistinliyi yaralamıştır. İsrail Gazze'de 6000'den fazla hava baskını yaptığı ve bunların çoğu konut binalarını vurduğu için saldırı da büyük bir yıkıma yol açmıştır. İsrail, deniz kuvvetleri 14,500 bomba ve kara kuvvetleri de yaklaşık 35,000 topçu bombasını ateşleyerek saldırıları gerçekleştirdiğini açıklamıştır. Öte yandan İsrail'de altı sivil ölmüş, 67 asker ve yaklaşık 1600 İsraili yaralanmıştır⁹¹.

Şekil (2.9.), 2014 İsrail saldırılarının Gazze'ye yönelik ablukanın sıkılaştırılmasıyla neden olduğu hasarın boyutunu göstermektedir. Şekilde, 3.329 evin tamamen yıkıldığı ve 23.445 evin kısmen yıkıldığı görülmektedir. Ayrıca Gazze'deki yoksulluk oranı %53'e ve işsizlik oranı da %44'e yükselmiştir. Buna ek olarak altyapı ve evlere ve iş yerlerine elektrik arzı tahrip edilmiştir.

---

⁹¹ United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), 2015, *Key Figures on the 2014 Hostilities*, link: <https://www.ochaopt.org/content/key-figures-2014-hostilities>, (Erişim tarihi: 10/01/2021).

Şekil 2.9. İsrail Saldırıları ve Ablukasına Direnen Şehir Gazze (Anadolu Ajansı, 2018)

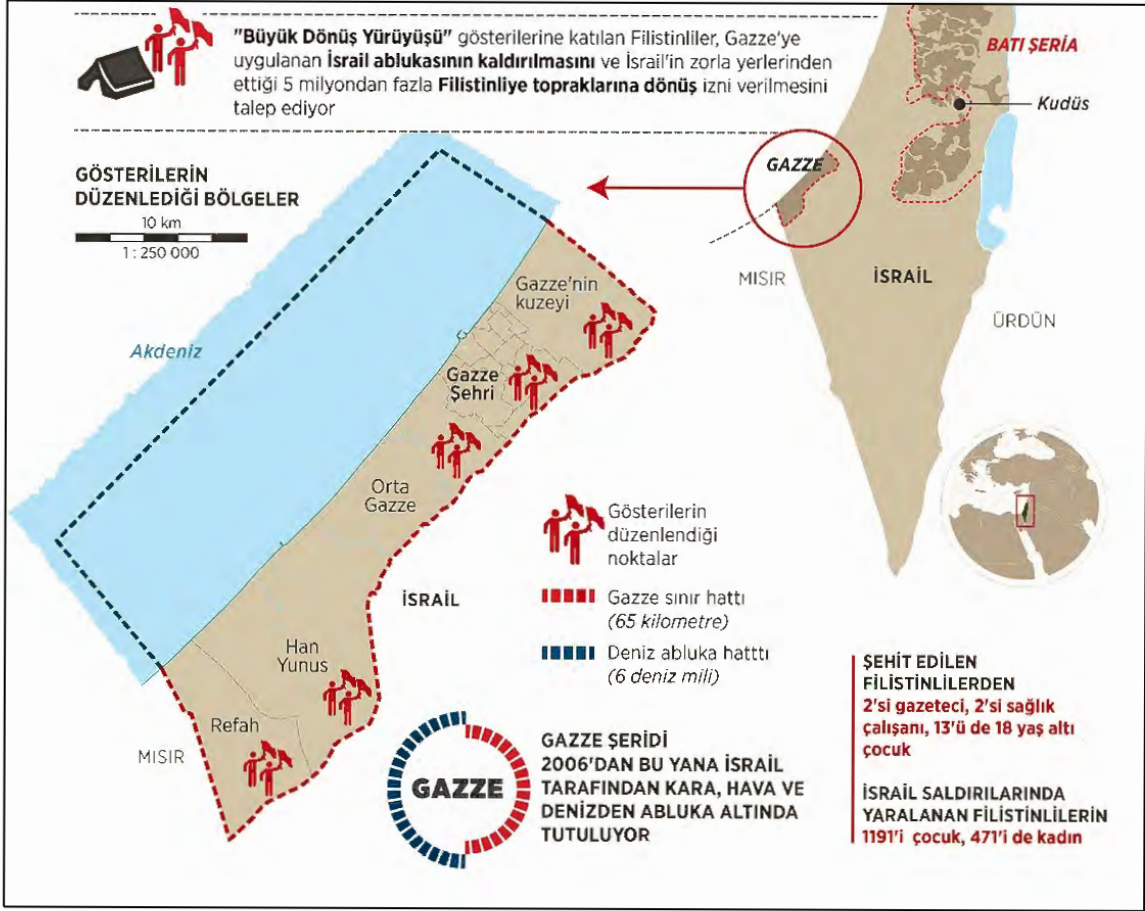
2.2.5.4. Filistin Büyük Dönüş Yürüyüşü 2018

Büyük Geri Dönüş Yürüyüşleri, İsrail işgaline karşı barışçıl mücadele biçimlerinde önemli ve ayırt edici bir nokta olmuştur. Geri Dönüş Yürüyüşleri haber bültenlerinde yayınlanmış ve birçok gazetenin sayfalarında, etkinlik vurgulanırken her düzeyden (Filistin, Arap ve uluslararası) medyanın büyük ilgisini çekmiştir (Mills vd, 2019, s. 10).

Büyük Dönüş Yürüyüşleri; 30/03/2018 tarihinde sınır çitinden yaklaşık 500-700 metre uzaklıkta, popüler etkinliklere ev sahipliği yapmak üzere beş temel kampın inşa edildiği yerde, Filistin sivil toplumunun tüm kesimlerinin geniş katılımıyla başlamıştır. Bunlar: Refah'taki Al-Shawka kasabasının doğusunda, HanYounis'teki Khuza'a kasabasının doğusunda, Gazze Şeridi'nin merkezindeki Al-Bureij kampının doğusunda, Gazze'deki Kraliçe bölgesinin doğusunda, Gazze'deki Al-Zaytoun Mahallesi ve Gazze

Şeridi'nin kuzeyindeki Jabaliya'daki Abu Safiye bölgesinin doğusundadır (Al Mezan Center for Human Rights, 2020, s. 5).

Şekil (2.10.), Gazze'nin İsrail sınırında bulunan Geri Dönüş Yürüyüşü gösterilerinin alanlarını göstermektedir.

Şekil 2.10. Gösterilerin düzenlediği bölgeler (Anadolu Ajansı,2018)

Büyük Dönüş Yürüyüşü'nün 30 Mart günü başlatılmasının nedeni, Filistinlilerin bugünü İsrail işgaline karşı etkinlikler düzenledikleri Dünya Günü'nün yıldönümü olmasıdır. Dünya Günü anmaları, 30 Mart 1976 tarihinde Kuzey Filistin'in Celile bölgesinde Filistin'e ait binlerce dönüm arazinin İsrail güçleri tarafından müsadere edilmesine dayanmaktadır. Filistinliler olayı protesto etmek için genel bir grev düzenlemiş, bu eylemde altı Filistinli ölmüş ve İsrail güçlerinin göstericilere ateş açması sonucu yüzlerce kişi de yaralanmıştır (Güneş, 2018, s. 213).

Büyük Dönüş Yürüyüşleri, Ocak 2018'de Gazze Şeridi'nde sosyal medyada dolaşan barışçıl bir gençlik hareketi olarak başlamış ve geniş bir katılım almıştır. Filistinli mülteciler, BM 194⁹² sayılı kararında öngörüldüğü üzere içerideki köy ve kasabalara ya da İsrail toprağı olarak bilinen köy ve kasabalara geri dönme haklarını vurgulamış ve Gazze Şeridi'nin 12 yıllık kuşatmasının kaldırılması hedeflenmiştir. Gazze Şeridi, Batı Şeria ve Filistin diasporasında eş zamanlı yürüyüşler düzenlenmeye çalışılmıştır⁹³ (Mills vd, 2019, s. 1).

Öte yandan Geri Dönüş Yürüyüşü fikri, kuşatma ve ekonomik koşulların kötüleşmesinden kaynaklanan siyasi gelişmeler⁹⁴, yaşam koşulları ve sorunların birleşimi ile ortaya çıkmıştır. Büyük Dönüş Yürüyüşü, Gazze Şeridi'ndeki Filistinlilerin dış bölgelere dağıtılmasına katkıda bulunarak Gazze Şeridi'nde pratik bir biçim almıştır (Al Mezan Center for Human Rights, 2020, s. 3). Buna ek olarak, Filistinli mülteciler Gazze'nin yaklaşık 2 milyonluk nüfusunun üçte ikisinden fazlasını oluşturmaktadır. Mültecilerin bir kısmı Gazze'nin şehirlerinde yaşamaktadır. Ancak büyük bir kısmı (500.000'den fazla insan) sekiz aşırı kalabalık ve yoksul mülteci kampında yaşamaktadır (UNRWA, 2018, s. 6).

Hamas'ın Siyasi Bürosu Başkanı İsmail Haniye, Büyük Dönüş Yürüyüşü'nün hedeflerini şöyle özetlemiştir: Filistinlilerin uluslararası kararlarla onaylanan Geri Dönüş Yürüşü'nün hakkına olan bağlılığını teyit etmek, Trump ve Amerikan yönetiminin Amerikan büyükelçiliğini Kudüs'e taşıma kararını reddetmek ve Gazze Şeridi'ne uygulanan ablukanın kaldırılmasını talep etmek⁹⁵.

---

⁹² Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Kararı 194: 1947-1949 Filistin savaşının sonlarına doğru kabul edilen bir karardır. Karar, nihai bir çözüme varılması ve Filistinli mültecilerin evlerine geri döndürülmesi için ilkeleri tanımlar. Evlerine dönmek ve komşularıyla barış içinde yaşamak isteyen mültecilerin mümkün olan en erken tarihte bunu yapmalarına izin verilmeli ve geri dönmeyi tercih edenlerin mülkleri için ve mülkün kaybı veya zarar görmesi için tazminat ödenmelidir. Uluslararası hukuk veya hakkaniyet ilkeleri uyarınca, Hükümetler veya sorumlu makamlar tarafından düzeltilmelidir

⁹³ Saleh, M., (2019), *Return marches after a year: a pause for review and evaluation*, link: shorturl.at/jmpqQ, (Erişim tarihi: 01/06/2021).

⁹⁴ Siyaset sahnesi, Filistin meselesini etkileyen gelişmelere, yani Aralık 2017'de ABD Başkanı Donald Trump'ın Kudüs'ü tanımasına ve ABD Büyükelçiliği'nin Tel Aviv'den Kudüs'e taşınmasına tanık oldu. Buna ek olarak Başkan Trump, Arap devletleri ile İsrail işgali arasında uzlaşma ve normalleşme olan "yüzyılın anlaşması", Filistinlilerin lehine olmayan ve yapılırsa Orta Doğu'yu değiştirebilecek bir anlaşmanın ayrıntılarını açıkladı.

⁹⁵ Palestinian Information Center, (2019), *The Great March of Return... the full story*, link: <https://www.palinfo.com/253497>, (Erişim tarihi: 01/06/2021).

Aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu binlerce Filistinli sivilin katıldığı Dönüş Yürüyüşlerinin barışçıl niteliğine vurgu yapılmasına rağmen, İsrail kuvvetleri Gazze-İsrail çiti boyunca tedbirleri artırmıştır. Bu anlamda keskin nişancılar da dâhil olmak üzere tanklar, askeri araçlar ve askerler konuşlandırılarak kuvvetlerini güçlendirmiş ve çitten birkaç yüz metre mesafedeki herkesin vurulmasını emretmiştir⁹⁶. Bu durum, Genel Kurmay Başkanı Gadi Eisenkot'ın yaptığı açıklamada net bir şekilde ortaya çıkmıştır. Eisenkot, İsrail kuvvetlerine özellikle de özel birimlerden gelen 100'den fazla keskin nişancılara tehlike anında ateş açma emri verdiklerini açıklamıştır (Al Mezan Center for Human Rights, 2020, s. 4).

İsrail işgal güçleri silahsız göstericilere karşı aşırı güç kullanmış ve büyük bir askeri gücü Gazze Şeride konuşlandırmıştır. Bu anlamda canlı mermiler ve kauçuk kaplı metal mermiler kullanılmış ve atık su pompalamak için jips, tank ve özel askeri araçlar da hazır bulunmuştur. Çeşitli gaz bombaları atılırken dronlar da gaz bombası atmak için kullanılmıştır. Bu bombaların bazıları katılımcılar arasında garip boğulma ve kasılmalara yol açmıştır. Bunlara ek olarak doğrudan katılımcıların vücutlarına bomba atmışlardır. Bu da çok sayıda yaralanmaya ve can kaybına yol açmıştır (Al Mezan Center for Human Rights, 2020, s. 7).

Uluslararası AF Örgütü doktorlarına göre yaralanmaların çoğu, özellikle 2014 Gazze saldırısı sırasında gözlenmeyen alt ekstremiteler olmak üzere vücudun ekstremitelerinde yoğunlaşmıştır. Yaralanmaların çoğu ciddi kemik ve doku hasarının yanı sıra daha fazla komplikasyon, enfeksiyon ve felç veya ampütasyon gibi fiziksel engellilik formlarına yol açma olasılığı yüksek önemli yaralanmalardır. Filistin İnsan Hakları Merkezi'ne göre altı aylık gösteriler sırasında en az 76 Filistinli gösterici alt veya üst ekstremitelerinden ampütasyon edilmiştir⁹⁷. Gazze'deki hastanelerde alt ekstremitte stabilizasyonu ve ciddi alt ekstremitte yaralanmalarını tedavi etmek için gerekli diğer cihazların ciddi eksikliği bulunmaktadır. Ayrıca ilaç ve antibiyotik sıkıntısı da yaşanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Genel Müdürü yaptığı açıklamada, acil servislerde ve diğer kritik bakım birimlerinde kullanılan ilaçlar da dâhil olmak üzere,

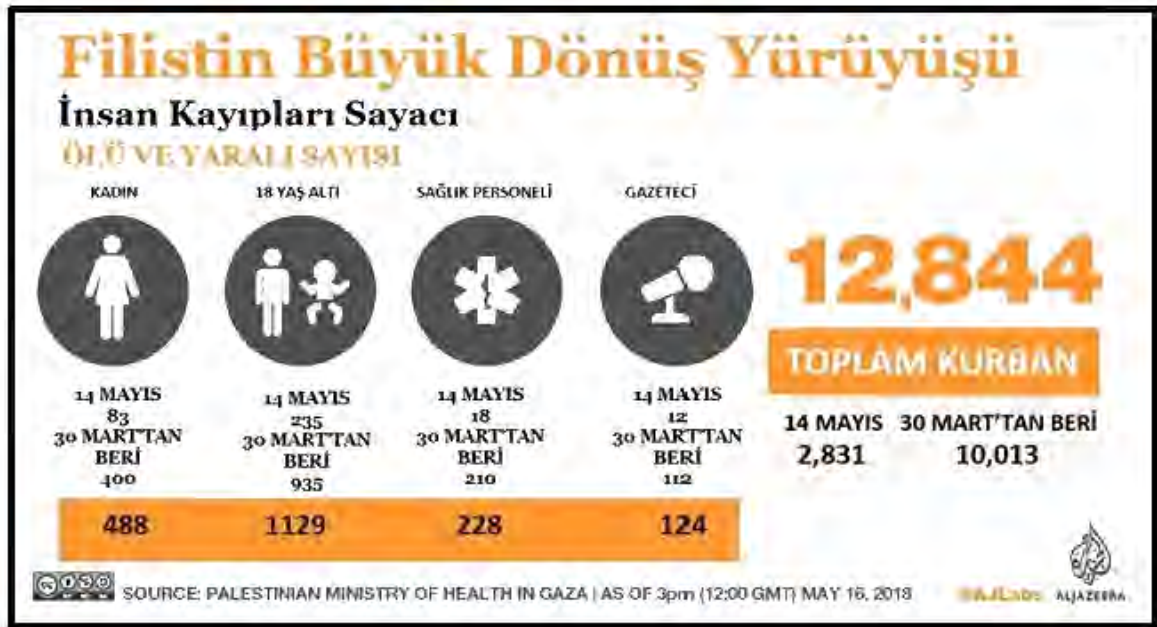
---

⁹⁶ Amnesty International, (2018), *Six months on: Gaza Great March of Return*, link: <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2018/10/gaza-great-march-of-return/>, (Erişim tarihi: 01/06/2021).

⁹⁷ Amnesty International, (2018), *Six months on: Gaza Great March of Return*, link: <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2018/10/gaza-great-march-of-return/>, (Erişim tarihi: 01/06/2021).

Gazze'deki merkezi ecza depolarında önemli ilaçların %40'ından fazlasının tükendiğini açıklamıştır. Bu durum hastane ve kliniklerdeki hizmetlerde keskin bir düşüşe yol açmış ve elektrik kesintileri hassas tıbbi ekipmanları yok etmiştir (Elessi, 2018, s. 1991).

El Mezan İnsan Hakları Merkezi'ne göre, İsrail işgal güçleri 30/03/2018'den 28/03/2020'ye kadar barışçıl Dönüş Yürüyüşleri'ne katılan 48'i çocuk 217 Filistinliyi öldürmüştür. Başlangıcından bu yana düzenlenen Dönüş Yürüyüşleri'nde aralarında çocuklar, kadınlar, sağlık görevlileri, gazeteciler ve engellilerin de yer aldığı 19 bin 237 kişi yaralanmıştır (Al Mezan Center for Human Rights, 2020, s. 12).

Şekil 2.11. Filistin Büyük Dönüş Yürüyüşü İnsan Kayıpları Sayacı (Al-Jazeera, 2018)

Yukarıdaki şekil (2.11.), 30 Mart 2018'de başlayan ve her cuma günü tekrarlanan gösterilerde İsrail askerleri tarafından vurulan Filistinli kurbanların sınıflandırılmasını göstermektedir. 14 Mayıs 2018'den önce İsrail askerleri 400 kadın, 935 çocuk, 210 sağlık personeli ve 112 gazeteciye ateş açmıştır.

Bu Büyük Dönüş Yürüyüşler, 30 Mart 2018 ile 27 Aralık 2019 tarihleri arasında her cuma günü haftalık olarak düzenlenmiş ve 86 haftalık bir süre boyunca da devam etmiştir (Al Mezan Center for Human Rights, 2020, s. 6). 2020 yılının başında Büyük Dönüş Yürüyüşleri'nin ikinci yıldönümünden üç ay önce, Dönüş Yürüyüşleri

organizatörleri, 30 Mart 2020'deki yıl dönümün başlangıcından itibaren yürüyüşlerin düzeninin haftalıktan aylığa değiştirileceğini ve bu ikinci yıldönümünde yürüyüşlerin yeni aşamasına hazırlık olarak 3 aylık bir süre ile askıya alınacağını duyurmuştur ⁹⁸.

2.2.6. Gazze Ablukasının Sonuçları

Ablukanın uygulanmasından bu yana İsrail, İsrail ile Gazze Şeridi arasındaki kara geçişlerini kapatmıştır. Ayrıca bir deniz ablukası uygulamış ve Gazze Şeridi'ne yakıt ve elektrik girişini azaltmıştır. Birkaç istisna dışında Gazze Şeridi'ne giriş ve çıkışları neredeyse tamamen yasaklayan bir politika uygulamaya koymuştur. Bu durum Gazze'de yaşayanların hayatında ekonomik, sosyal, sağlık, altyapı, yoksulluk ve işsizlik gibi hayatın farklı yönleri üzerinde yıkıcı etkiler ve sonuçlar doğurmuştur.

2.2.6.1. Ulaşım

2.2.6.1.1. Filistinlilerin Bireysel Hareketi

İsrail'in Gazze nüfus hareketine yönelik kısıtlamaları işgal döneminde belirli bir bağlamda gerçekleşmiştir. Ancak İsrail'in 2005 yılındaki tek taraflı çekilmesi ve Hamas'ın Haziran 2007'de kontrolü ele geçirmesi üzerine kademeli olarak sıkılaştırılmıştır. 1990'ların başında, İlk İntifada sırasında İsrail, Filistinlilerden 1948'de işgal edilen bölgelere girebilmek için izin almaları gerekliliğini açıklamıştır. Ayrıca Gazze, Batı Şeria ve Kudüs bölgeleri içinde serbest seyahat hakkı verilirken bu üç bölge arasında yapılacak olan hareket de izne bağlanmıştır. 2000 yılında, İkinci İntifadanın başında Erez ve Refah Sınır Kapıları'ndan geçen Filistinlilerin ulaşım hakkı güvenlik nedeniyle kısıtlanmıştır. Buna Batı Şeria'ya yönelik hareket kısıtlamaları ve iki yıldan⁹⁹ kısa bir süre sonra Gazze Havaalanı'nın kapatılması da dâhil edilmiştir (United Nations - the occupied Palestinian territory, 2017, s. 9).

2005 yılında İsrail işgalinin Gazze Şeridi'nden çekilmesine ve Gazze Şeridi içindeki Filistinlilerin serbest dolaşımının iyileşmesine rağmen İsrail, Gazze Şeridi'nin hava sahasını, deniz kıyılarını ve kara sınırını kontrol altında tutmayı sürdürmüştür. İki yıl boyunca (2005-2007) Gazze ve Mısır sınırında yer alan Refah Geçişi; Mısır, Filistin ve

---

⁹⁸ RT, (2019), *The Great March of Return in the Gaza Strip was suspended and turned into a monthly one*, link: shorturl.at/dgqHP, (Erişim tarihi: 01/06/2021).

⁹⁹ Gazze Uluslararası Havaalanı, İsrail ile uzun görüşmelerin ardından 1998'de açılmıştır. Ancak havaalanı, İsrail işgal uçakları tarafından hedef alındıktan sonra Aralık 2001'de faaliyetini durdurmuştur.

AB kontrolünde ortaklaşa kontrol edilen Gazze Şeridi'ndeki tek giriş ve çıkış noktası olmuştur. Hamas'ın Haziran 2007'de iktidarı ele geçirmesinin ardından, AB bölgeden çekilmiştir. İsrail Gazze'ye kara, deniz ve hava ablukası uygulamıştır. Ayrıca Mısır, Gazze Şeridi'ni bütün taraflardan etkili bir şekilde kapatarak Refah Geçidi'ni kapatmayı kabul etmiştir¹⁰⁰.

Filistinlilerin Gazze'ye gidiş gelişleri, İsrail tarafından kontrol edilen Erez Geçişi'yle sınırlandırılmıştır. 2019 yılında Gazze'den günlük 526 izin sahibi, önceki yıllara göre en fazla sayıyla bu sınır kapısını kullanarak çıkmıştır. 2010-2019 döneminde günde 287 kişiye izin verilirken, 2000 yılında İkinci İntifada'dan önce günde yaklaşık 20 bin çıkış kaydedilmiştir. 2019 yılında, Gazze dışına (Doğu Kudüs dâhil Batı Şeria'da veya İsrail'de) tedavi veya test için Erez Sınır Kapısı'nı kullanarak Gazze'den çıkmak isteyenlerin ayrılma izni başvurularının onay oranı %64 olarak açıklanmıştır. Bu da 2018 yılı için %61'lik onay oranına kıyasla bir artış göstermiştir. Ancak bu da son yıllardaki ortalama %76'lık onay oranının çok altında kalmıştır. Mısır kontrolündeki Refah Sınır Kapısı'nda, Mısır Cumhurbaşkanı Mursi'nin hükümeti döneminde Gazze'ye gidiş gelişlerin en yüksek olduğu gün 578 kişi olarak kaydedilmiştir. 2010-2019 yılları arasında her gün 226 kişi Gazze'den dışarı çıkabilmiştir¹⁰¹.

Gazze Şeridi'nde hareket özgürlüğü, Gazze Şeridi'ne gidip gelmek isteyen vatandaşların karşılaştığı en önemli sorunlardan biri olmaya devam etmektedir. Gazze Şeridi ile Mısır arasındaki Refah Geçişi çoğu zaman kapalı kalırken Gazze halkı için alternatif olarak Erez Geçişi zorluklara ve kısıtlamalara rağmen giderek daha önemli hale gelmektedir.

2.2.6.1.2. Malların Taşınması

2007'nin ortalarından bu yana Gazze Şeridi'ne uygulanan abluka, Gazze'nin mal ithalat ve ihracat oranını önemli ölçüde etkilemiştir. 2006 yılından önce Gazze Şeridi'nden günlük olarak çıkan ortalama ihracat kamyonu sayısı 70 civarında olmuş ve her gün yaklaşık 583 bin tıra da insani ihtiyaçlar için izin verilmiştir. Malların çoğu Gazze

---

¹⁰⁰ Rastogi, N., (2008), *Gaza: The Basics...Some history and background on the Gaza Strip*, link: <https://slate.com/news-and-politics/2008/01/some-history-and-background-on-the-gaza-strip.html>, (Erişim tarihi: 01/06/2021).

¹⁰¹ United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), (2019), *Gaza blockade Restrictions eased but most people still 'locked in'*, link: <https://www.ochaopt.org/content/gaza-blockade-restrictions-eased-most-people-still-locked>, (Erişim tarihi: 01/06/2021).

Şeridi'nin kuzeydoğusundaki Karni Geçidi'nden girerken Gazze Şehri'nin doğusundaki Nahal Oz Geçidi, elektrik santrali için gerekli olan yakıtın ikmali için kullanılmaktadır (The Euro-Mediterranean Human Rights Monitor, 2017, s. 15).

2008 yılına gelindiğinde, Gazze'ye giren kamyon yüklerinin aylık oranı %75 azalırken günlük ortalama 112 kamyon ithalat kısıtlamalarının hafifletilmesiyle ithalatı yavaş yavaş arttırmıştır. Gazze'ye yapılan ithalat hacmi 2016 yılında en yüksek seviyesine ulaşmış ve o tarihten bu yana ortalama olarak aylık ithalat hacmi 6375 kamyon yükü olmuştur. Ancak abluka uygulanmadan önce 2007'nin ilk yarısında 11,200 kamyon yükü ithalat kaydedilmiştir. Başka bir ifadeyle 2007 sonrasında ithalat rakamları %40'tan fazla azalmıştır (The Euro-Mediterranean Human Rights Monitor, 2017, s. 16; United Nations - the occupied Palestinian territory, 2017, s. 10) ¹⁰².

2019 yılında Karam Abu Salem Sınır Kapısı'ndan Gazze'ye yaklaşık 95,600 kamyon (akaryakıt hariç) İsrail kontrolünde girmiştir. Bunların %73'ünü inşaat malzemeleri veya gıda oluşturmuştur. Gazze'ye yaklaşık 7,600 kamyon da Mısır'dan Refah Geçişi'nden ve yanında faaliyet gösteren Salah El-Din Kapısı'ndan girmiştir. Bu rakam, yıl boyunca Gazze'ye yapılan toplam ithalatın %7'sini temsil etmektedir. 2018 yılına kıyasla Mısır'dan yapılan ithalat %50 oranında artmıştır. Bu kapı, Mısır ile Hamas arasında varılan bir anlaşmanın ardından yalnızca Şubat 2018'den beri mal girişi için düzenli olarak kullanılmaktadır ¹⁰³.

Gazze'den Batı Şeria'ya gönderilen ticari mallarda 2007 yılı ortalarında önemli ölçüde azalma yaşanırken 2015 yılında yavaş yavaş artmaya başlamıştır. İhracatçılar, üretim kapasitesini azaltma ve 2007 yılından bu yana kaybettikleri pazarları geri kazanma zorluklarıyla karşı karşıya kalmıştır. Ham maddelerin ithalatına yönelik kısıtlamalar ve geçiş gecikmeleri de devam etmektedir. 2017 yılının ilk beş ayında Gazze'den elde edilen aylık kamyon yüklerinin ortalama sayısı, 2017 yılının son aylarında yaşanan ciddi artışa

---

¹⁰² United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), (2019), *Gaza blockade | Restrictions eased but most people still 'locked in'*, link: <https://www.ochaopt.org/content/gaza-blockade-restrictions-eased-most-people-still-locked>, (Erişim tarihi: 01/06/2021).

¹⁰³ United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), (2019), *Gaza blockade | Restrictions eased but most people still 'locked in'*, link: <https://www.ochaopt.org/content/gaza-blockade-restrictions-eased-most-people-still-locked>, (Erişim tarihi: 01/06/2021).

rağmen 2007 yılının ilk yarısında olan malın üçte birinden azdır (United Nations - the occupied Palestinian territory, 2017, s. 10).

2019 yılında Gazze'den çıkan kamyonlar için son on yılın en büyük rakamı olan 3146 kamyonun Karam Abu Salem Sınır Kapısından geçişine izin verilmiştir. Bu kamyonların %84'ü tarım ürünleri taşımış ve büyük çoğunluğu Batı Şeria'ya gitmiştir. Gazze'den çıkan malların miktarı, Gazze tüccarlarının Batı Şeria ve İsrail'deki geleneksel pazarlara erişimini sürdürmesiyle 2015 yılından beri artmaktadır. Ancak Gazze'den 2019 yılında çıkan malların hacmi, ablukanın uygulanmasından önceki 2007 yılının ilk yarısında kaydedilen rakamın dörtte biri kadar olmuştur ¹⁰⁴.

2.2.6.2. Ekonomi

Gazze Şeridi'nde devam eden abluka, iç siyasi bölünme ve üç askeri saldırı (2008, 2012, 2014) sonucunda Gazze'deki ekonomik ve sosyal durum kötüleşmiştir.

İsrail'in Gazze Şeridi'ne yönelik uyguladığı önlemler bulunmaktadır. Ancak İsrail 2007 yılında abluka uygulamaya başladıktan sonra çok sayıda temel gıda maddesinin zaman zaman değişen listeye Gazze Şeridi'ne girmesine engel olmuştur. Bu da Gazze nüfusunun günlük yaşamını ve uluslararası toplumun insani yardım ve kalkınma projelerini uygulama çabalarını önemli ölçüde etkilemiştir. İsrail, bu kısıtlamaları malzemelerin çoğunun "çift kullanımlı" olarak kullanılması ve güvenlik kaygıları nedeniyle olduğunu açıklamıştır. Bu sebeple onları katı ithalat kısıtlamalarına tabi tutmuştur. Bunlar arasında kereste, zirai ilaçlar, tıbbi cihazlar ve mevsimlik sellerle başa çıkmak için gereken su pompaları da dâhil olmak üzere üretim sektörleri için yapı malzemeleri ve hammaddeler yer almaktadır (United Nations - the occupied Palestinian territory, 2017, s. 11).

İsrail, Gazze Şeridi'ndeki sivillere fiziksel ve ekonomik kaynaklarını azaltmak ve seyahat haklarını engellemek için baskı yapmaktadır. Bunun yanı sıra işletmelerin üzerindeki kontrolleri sıkılaştırmayı, kalkınma ve altyapı projelerini engellemeyi ve ticari

---

¹⁰⁴ United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), (2019), *Gaza Blockade Restrictions Eased But Most People Still 'Locked in'*, link: <https://www.ochaopt.org/content/gaza-blockade-restrictions-eased-most-people-still-locked>, (Erişim tarihi: 01/06/2021).

malların giriş çıkışını engellemeyi de amaçlamaktadır. Bu anlamda çok sert tedbirler almaktadır¹⁰⁵.

Gazze'nin ekonomik durumu; başta 2005-2008 olayları, Gazze'yi Hamas'ın ele geçirmesi, ablukanın sıkılaştırılması ve askeri saldırıların tırmanması gibi olaylar yüzünden sert bir darbe almıştır. Ekonomi sektörü, 2014'teki tırmanıştan sonra büyük bir gerileme yaşarken, ekonomik faaliyetler özellikle Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'nın (GSYİH)¹⁰⁶ %15'ten fazla düştüğü 2014 yılında küçülmüştür. 2008-2009, 2012 ve 2014'teki saldırıların her birinin ardından ekonominin daha da kötüleşmesiyle yeniden yapılanma için dış yardımlar artmıştır. Bu da Gazze'deki büyüme oranlarını geçici olarak artırmaya yardımcı olmuştur (United Nations - the occupied Palestinian territory, 2017, s. 13).

2007'den önce İsrail ve Batı Şeria, Gazze'den çıkan malların %85'inden fazlasını satın almıştır. Ancak ablukadan sonra Gazze'ye daha önceye göre %2'den daha azını ihraç etme izni verilmiştir. Dahası, Mısır'ın ortak olduğu abluka Gazze'nin gelişen tünel ekonomisini de yok etmiş ve gıda ile yakıt krizinin yanı sıra yoksulluk, işsizlik ve enflasyonu da artırmıştır. Bu kuşatma Gazze'nin GSYİH 'ini %50 oranında azaltmıştır. 2014 yılında Gazze'deki işsizlik oranı %43 seviyesinde seyrederken gençler arasındaki işsizlik oranı %60'in üzerinde tespit edilmiştir (Butt ve Butt, 2016, s. 165).

Ablukanın Gazze'deki durum üzerindeki etkisiyle ilgili yayınlanan ekonomik raporlara göre; 80 binden fazla işçi geçim kaynaklarını kaybetmiş, fabrikaların %80'i kapatılmış ve tüm inşaat projeleri durdurulmuştur. Buna ek olarak Gazze Şeridi'ne yönelik tekrarlanan askeri saldırılarla evlerin %70'i tahrip edildikten sonra nüfusun %80'den fazlası yardıma muhtaç kalmıştır. Tarımsal ilaçlara, gübreye ve diğer tarımsal girdilere erişimin engellenmesi nedeniyle tarımsal ürünlerin %80'inden fazlası zarar görmüştür. Yatırım sektörü büyük bir gerileme yaşamıştır. İthalatçıların ve tüccarların kayıpları 25 milyon doları aşmıştır. İsrail limanlarında biriken konteynerler nedeniyle yaklaşık 2.000 Filistinli ithalatçı ağır kayıplar yaşamıştır¹⁰⁷.

---

¹⁰⁵ Al-Jazeera, (2016), *The Siege Of Gaza...From The Beginning Waiting For The End*, link: shorturl.at/cxHQ4, (Erişim tarihi: 01/06/2021).

¹⁰⁶ GSYİH: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla anlamına gelir. Belirli bir zaman aralığında üretilen tüm nihai ürünlerin, piyasa değerindeki ekonomik ölçüsüdür.

¹⁰⁷ Al-Jazeera, (2016), *The siege of Gaza...from the beginning waiting for the end*, link: shorturl.at/cxHQ4, (Erişim tarihi: 01/06/2021).

Şekil 2.12. Gazze'de Ekonomik Göstergeler (İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER), 2020)

İsrail, yalnızca Gazze'nin yeniden yapılanma mekanizması altında düzenlenen miktarlarda girilen başta inşaat malzemeleri (çimento, çakıl ve demir) olmak üzere pek çok mal, hammadde, ekipman ve makineye erişimi yasaklamaya devam etmektedir. Gazze Şeridi'ndeki tüm ticari geçişler yalnızca Kerem Ebu Salim Geçişi'nden yapılmaktadır.

2.2.6.3. Yoksulluk ve İşsizlik

Gazze'deki ekonomik durgunluğun etkisi işsizlik ve yoksulluğa yansımıştır. İşsizlik 2006'nın ilk çeyreğinde %34,1 iken 2016'nın dördüncü çeyreğinde %40,6'ya yükselmiştir. Öte yandan 2016 sonunda 203 bin kayıtlı işsiz bulunmaktadır. Gazze'deki işsizlik oranı, tarım ve balıkçılık sektörlerindeki mevsimsel işgücü talebindeki kısıtlamalar, askeri turlar, yeniden yapılanma ve dalgalanmalar düzeyindeki değişiklikler nedeniyle son derece değişkendir (United Nations - the occupied Palestinian territory, 2017, s. 13).

Gazze'de yüksek işsizlik oranı, yoksulluğun ve aşırı yoksulluğun %65'in üzerine çıkmasına neden olmuştur. Bu oran Batı Şeria'ya kıyasla çok yüksektir. Gazze Şeridi'nde yoksulluk sınırının altında yaşayanların oranı iki kat daha yüksek olmaya devam etmektedir. 2006 ve 2007'de Gazze ablukasının ardından yoksulluk oranı görülmemiş bir şekilde artmıştır. İsrail güçlerinin Gazze Şeridi'ne uyguladığı kısıtlamalar sonucunda

yoksulluk sınırının altında yaşayanların oranı yaklaşık 20 kat yükselmiştir. Buna ek olarak, son on yılda Gazze Şeridi'nde belirgin ekonomik düşüş, nüfusun %80'den fazlasının UNRWA ve diğer uluslararası yardım kuruluşlarının uluslararası yardıma muhtaç kalmasına neden olmuştur (The Euro-Mediterranean Human Rights Monitor, 2017, s. 13).

Artan yoksulluk ve işsizliğin yanı sıra gıda fiyatları Gazze'deki pek çok ailenin mevcut gıdalara ulaşamayacağı bir hale gelmiştir. Gazze'de bir milyondan fazla Filistinli orta aile ciddi gıda güvensizliği sorunu yaşamasına karşın, pek çoğu halihazırda gıda yardımı veya diğer sosyal yardım biçimleri almaktadır. Örnek olarak, gıda yardımına muhtaç mültecilerin sayısı sürekli artmaktadır. Sonuç olarak, Gazze'deki mülteciler hem WFP aracılığıyla gıda yardımına hem de UNRWA gıda yardımına bağımlı olarak yaşamını sürdürmektedir (United Nations - the occupied Palestinian territory, 2017, s. 14). 2012 BM raporuna göre birçok Gazzeli, gıda kıtlığından ziyade ekonomik imkânların olmaması nedeniyle gıdaya ulaşamamaktan muzdariptir. Gazze'deki ailelerin yarısından fazlası ya gıdaya erişememe %44 ya da gıdaya erişememe riski %16 altında yaşamaktadır. Yine de Gazze'deki gıdaya erişememe seviyesi %57'de kalmıştır (Butt ve Butt, 2016, s. 167-168).

2018'de yapılan bir araştırma, Gazze'de 1,2 milyondan fazla insan ya da ailenin %62,2'sinin, 2014'teki %53,3'e kıyasla orta ile şiddetli gıdaya erişememe sorunu yaşadığını göstermiştir. Ancak Batı Şeria'da, gıdaya erişememe 2014'teki %11,8'den %9,2'ye düşmüştür¹⁰⁸.

Yoksulluk ve işsizlik, gıdaya erişememenin ana nedenleridir. İşsizlik oranı 2019'un ilk üç çeyreğinde ortalama %46 ile son on yılın en yüksek seviyesine ulaşmış ve genç işsizlik oranları aynı dönemde yaklaşık %62 olarak saptanmıştır. Buna karşılık Batı Şeria, 2019'un ilk dokuz ayında %15'in altında bir seviye ile on yıl boyunca en düşük işsizlik oranını kaydetmiştir (The Palestinian Central Bureau of Statistics, 2019, s. 7).

---

¹⁰⁸ United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), (2018), *Food Insecurity In The Occupied Palestinian Territory: 1.3 Million Palestinians In The Gaza Strip Suffer From Food Insecurity*, link: <https://www.ochaopt.org/ar/content/13>, (Erişim tarihi: 20/05/2021).

2.2.6.4. Altyapı Sorunları

Gazzelilerin sosyal ve ekonomik koşulları, 2007'den bu yana uygulanan kuşatmayla birlikte kötüleşmektedir. 2014'te Gazze'ye yönelik son saldırının ardından uzun süren kuşatma nedeniyle bozulan ve ağır hasar gören su arıtma tesisleri, kanalizasyon sistemleri ve sağlık hizmetleri nedeniyle Gazze çok kötü bir altyapı kriziyle karşı karşıya kalmıştır. Bunun sonucunda da Gazze Şeridi'ndeki siviller ciddi sosyal, ekonomik ve insani sorunlara maruz kalmaya devam etmektedir (Butt ve Butt, 2016, s. 164).

Elektrik krizi, su temin sistemini ve atık arıtma sistemlerini kötü bir şekilde etkilemiş ve rutin onarımlar için gerekli malzemelerin ithalatına getirilen kısıtlamalar kanalizasyon sisteminin kötüleşmesine neden olmuş ve arıtma tesislerine zarar vermiştir. UNRWA 2014 raporuna göre, "Gazze Şeridi'ndeki nüfusun %50'si sadece dört günde bir altı ila sekiz saat boyunca akan su kaynaklarına erişebilmiş, %30'u yalnızca üç günde bir altı ila sekiz saat boyunca su alabilmiştir. Buna ek olarak tuzdan arındırma üniteleri, 2014'ün başından bu yana işletme seviyelerini yaklaşık %40 düşürmüştür" (Butt ve Butt, 2016, s. 168-169).

2.2.6.4.1. Su Krizi

Gazze, yılda 50 ila 60 milyon metreküp olan yağıştan kısmen yararlanabilen yeraltı suyuna bağımlıdır. Bununla birlikte, mevcut toplam talebi karşılamak için yıllık 160 milyon metreküp olarak tahmin edilen yeraltı stokundan mevcut su çıkarımı, bu miktarı çok fazla aşmıştır¹⁰⁹. Artan nüfus ve aşırı yeraltı suyunun çıkarılmasıyla birlikte Gazze'deki tek su kaynağına olan sürekli talep, deniz suyunun yeraltı sularına sızmasına neden olmuş ve Gazze'deki yeraltı suyunun %96,2'si insan tüketimine elverişsiz hale gelmiştir (United Nations - the occupied Palestinian territory, 2017, s. 20).

Son saldırı, Gazze Şeridi'ndeki su sıkıntısı ve kirlilik krizini daha da kötüleştirirken, yaklaşık 2,1 milyon Filistinli hala su ve istasyon hizmetlerine ulaşmakta güçlük çekmektedir. Gazze Şeridi'ndeki su kuyularının yaklaşık %80'i kullanılamaz hale gelmiştir. Filistin Su İdaresi'ne göre, Gazze'deki suyun yaklaşık %95'i Uluslararası Sağlık Örgütü'nün standartlarına göre kullanılmaz hale gelmiştir. Gazze Şeridi, devam eden abluka ve uluslararası örgütlerin elektrik kesintileri nedeniyle insani durumun

---

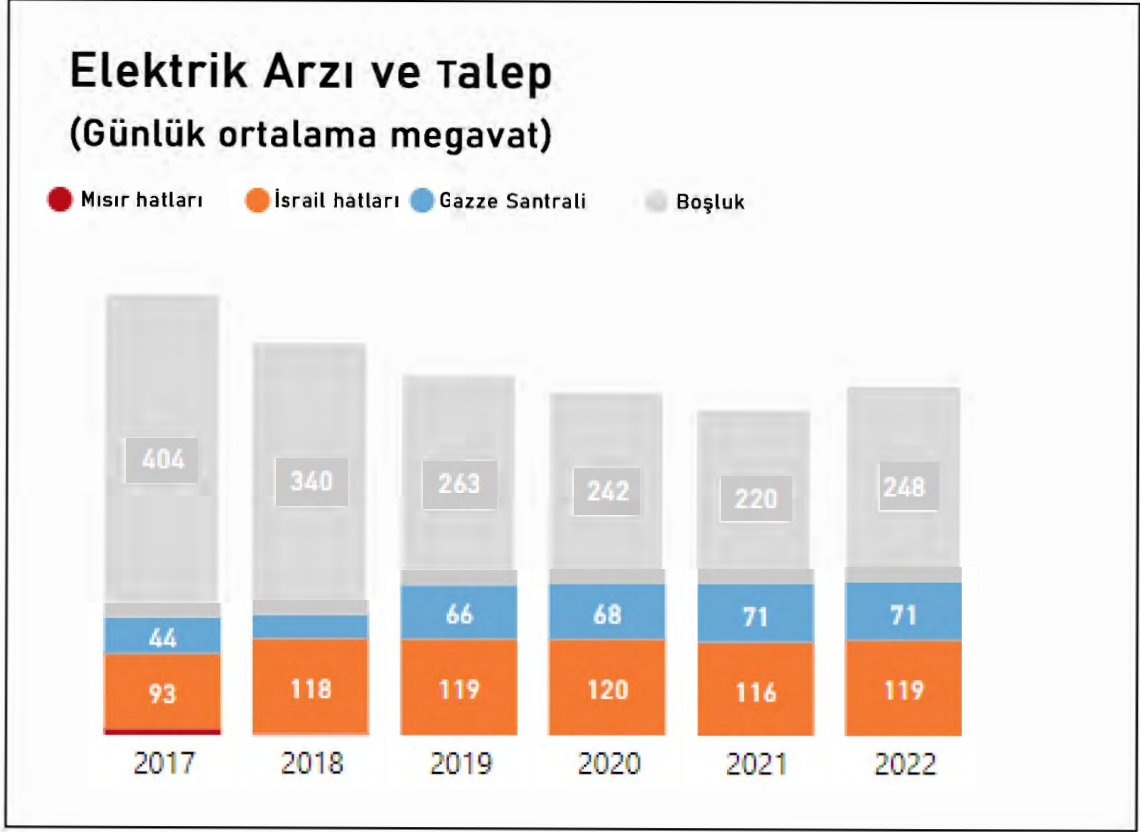
¹⁰⁹ Sourani, G., (2018), *A Look At The Economic Situation In The West Bank And Gaza*, link: <https://shorturl.at/gmrQ1>, (Erişim tarihi: 20/05/2021).

kötüleşmesini azaltmamakta ve kötüleşen bir krizle karşı karşıya kalmaktadır. Gazzelilerin %30'u su alma hakkından mahrum bırakılırken yaklaşık %80'i içme suyu satın almak zorunda kalmaktadır. Çok yoksul aileler günlük ihtiyaçlarını karşılamak için içme suyu sağlayamamaktadır (The Euro-Mediterranean Human Rights Monitor, 2017, s. 23-24).

2.2.6.4.2. Elektrik Krizi

Gazze Şeridi, İsrail işgal güçlerinin Gazze Elektrik İstasyonu'nu bombalaması ve transformatörlerinin tahrip olmasına neden olan 2006 yılındaki saldırıdan bu yana elektrik krizi yaşamaktadır. Bu saldırının ardından istasyonun kısmi bir şekilde faaliyete yeniden geçmesi için beş ay gerekmiştir. Kriz, İsrail'in Haziran 2007'de Hamas'ın Gazze'yi ele geçirmesinin ardından Gazze Şeridi'ni abluka altına almasıyla daha da kötüleşmiştir. Ablukada İsrail, enerji istasyonunun çalışması için gerekli yedek parça, ekipman, sarf malzemesi ve endüstriyel yakıt ithalatına yönelik kısıtlamaları sıkılaştırmıştır. Sonuç olarak Gazze'de kronik elektrik üretimi sıkıntısı yaşanmıştır. 2008 yılı başında İsrail, dış destek fonlarıyla istasyona sattığı endüstriyel dizel miktarını azaltmanın yanı sıra toplu cezalandırma politikasının bir parçası olarak sektöre sattığı elektrik miktarını azaltmaya başlamıştır. 2009 yılına gelindiğinde, AB santralin işletilmesi için gerekli olan endüstriyel dizeli tedarik etmek için tahsis edilen fonları ödemeyi bırakmış ve bu fonları diğer sektörlere yönlendirmiştir (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, 2010, s. 1).

Gazze Şeridi'ne elektrik sağlamak için üç ana kaynak bulunmaktadır: İsrail (120 mega watt), Mısır (27 megavat) ve Filistin Elektrik Şirketi (60-65 mega watt). Yani Gazze Şeridi'ne sağlanan toplam elektrik gücü 212 mega watt'a ulaşmaktadır (Wael Al Dayeh, 2017, 1). Öte yandan, Gazze'nin elektrik ihtiyacı mevsimsel olarak değişmektedir. Yaz ve kış aylarında zirve olan 440 mega watt'a ulaşmaktadır. Yılın geri kalanında ise 380 mega watt'a düşmektedir. Sonuç olarak, Gazze Şeridi'nin toplam elektrik ihtiyacının %30 ila %40'ına denk gelen, Gazze Şeridi'nin ihtiyaçlarını karşılamak için 150 mega watt'tan fazla bir açık mevcuttur. Bu açık, Gazze'deki hayati sektörlerin çalışmalarını olumsuz etkilemektedir. Öte yandan Gazze Şeridi'ndeki evlerde, ekonomik ve hizmet tesislerinde sık sık yaşanan insani durumu daha da kötüleştiren elektrik kesintileri yaşanmaktadır (Palestine Economic Policy Research Institute, 2013, s. 1-2).

Şekil 2.13. Elektrik arzı ve talep (OCHA)

Yukarıdaki şekil (2.13.), Gazze'ye giden elektrik tedarik hatlarını ve elektrik talebinin hacmini göstermektedir. İsrail Hattı'ndan Gazze Şeridi'ne elektrik arzında 2020 yılına kadar kademeli bir artış olmuş ve son iki yılda bir düşüş görülmüştür. Buna karşılık, Gazze'de Elektrik Şirketi'ne ve elektrik tedarikine olan bağımlılık artmaktadır.

Gazze Şeridi'ndeki elektrik krizinin önemli nedenlerinden biri sınırlı elektrik kaynaklarıdır. Bu kaynaklar Gazze Şeridi'nin tüm ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Bunun yanı sıra diğer kaynaklara duyulan ihtiyaç, artan elektrik talebi ve elektrik tüketiminin yıllık %7'ye varan oranda artması da önemlidir. İstasyonun tam kapasite çalışması için 650.000 litre dizelin yanı sıra bakım ve geliştirmeye de ihtiyaç vardır. İstasyona yakıt ikmali yapmak için sabit kaynakların olmaması da İsrail'in neden olduğu engellerden ve geçişlerin kapatılmasından kaynaklanmaktadır. Elektrik dağıtım şirketinin tesisi tam olarak işletebilmesi için gerekli yakıtı uygun fiyata sağlayamaması ve Filistin

yönetimi ile Gazze Şeridi'ni yöneten Hamas hareketi arasındaki siyasi farklılıklar krizi derinleştirmektedir¹¹⁰.

Şekil 2.14. Elektriğin kullanılabilirliği (OCHA)

Şekil (2.14.), Gazze'de günlük ortalama elektrik kesintisi ve bağlantı saatlerini göstermektedir. 2017-2018 yılları en kötü seviyeler olmuş ve elektrik bağlantı saatleri günde 7 saate ulaşmıştır. Ayrıca 2020-2021 yılları elektrikte günde 13 saate ulaşarak bir iyileşme görülmüştür.

2.2.6.5. Balıkçılık ve Kara Suları Sorunları

İsrail ile FKÖ arasında 1994 yılında imzalanan Oslo Anlaşması'na göre, izin verilen balıkçılık bölgesi 20 deniz miline kadar uzansa da 12 deniz milini geçmemektedir (United Nations - the occupied Palestinian territory, 2017, s. 16). 2002'den 2006'ya kadar yani

¹¹⁰ Al-Jazeera, (2017), *Electricity Crisis In Gaza...Another Dark Side Of The Siege*, link: <https://shorturl.at/gqszO>, (Erişim tarihi: 20/05/2021).

Hamas'ın Gazze'de iktidara gelmesinden kısa bir süre önce avlanma mesafesini 10 deniz miline düşürülene kadar, Gazze Şeridi'ndeki Filistinli balıkçıların 12 deniz mili civarında denize açılarak avlanmalarına izin verilmiştir. 2009 yılında “Dökme Kurşun” Operasyonu’ndan sonra mesafe tekrar düşürülerek 6 deniz miline ve son olarak da 3 deniz miline düşürülmüştür. 2012'de Filistinli balıkçıların “Bulut Sütunu” Operasyonu’ndan sonra 3-4 mil kadar yelken açmalarına izin verilmiştir. Bu mesafenin kademeli olarak 6 deniz mili ve 2014 yazında “Koruyucu Kenar” Operasyonu'nun ardından ateşkes anlaşmasının imzalanmasından sonra 12 deniz miline çıkması planlanmıştır. Halihazırda balıkçıların denize açılmalarına izin verilen alan 3-6 deniz mili arasında değişmektedir. Gazze Şeridi'ndeki kayıtlı balıkçı sayısı 2000-2016 döneminde 10.000'den 4.000'e düşmüş ve bunların yaklaşık yüzde 95'i uluslararası yardıma muhtaç kalmıştır (The Euro-Mediterranean Human Rights Monitor, 2017, s. 17).

Şekil 2.15. Balık tutma limiti (Al-Jazeera, 2017)

Şekil (2.15.), İsrail'in Gazze'ye getirdiği balıkçılık sınırlarını göstermektedir. Oslo Anlaşması, Filistinli balıkçılara 20 deniz mili için izin vermesine rağmen, İsrail buna uymayarak sadece 12 deniz miline izin vermiştir. Ancak Hamas'ın yasama seçimlerini kazanması ve Gazze'ye abluka uygulaması ile İsrail bölgeyi 6 deniz miline indirmiştir. İsrail'in 2008-2009'da Gazze'ye yönelik saldırısından sonra, balıkçılık alanı önceki yıllara

göre en düşük seviye olan 3 deniz miline kadar azalmıştır. 2017 yılına gelindiğinde, İsrail balıkçılık alanını 9 deniz miline çıkarmıştır. Böylece Gazze'de izin verilen balıkçılık alanı 9-3 deniz mili arasında değişmiştir.

2.2.6.6. *İnsani Kriz*

İsrail işgalinin dayattığı ve Mısır tarafından güçlendirilen kuşatma yıllarında- Refah Geçidi'nin sürekli kapatılması ve Mısır ile Gazze'yi birbirine bağlayan tünellerin 2013'te yıkılması ve kapatılması yoluyla- Gazze Şeridi'ndeki sivililer, 13 yıl içinde üç saldırı yanı sıra yasadışı Gazze ablukasının korkunç sonuçlarından muzdarip olmuştur. Bu durum, Gazze'nin temel altyapısında büyük kayıplara neden olmuş, sağlık sistemini ve ekonomiyi zayıflatmıştır. Sonuç olarak, Gazze ekonomisi hızla kötüleşerek nüfusunun neredeyse tamamı uluslararası yardıma bağımlı hale gelmiştir. Gazze Şeridi'ndeki üç saldırı sırasında evleri yıkıldıktan sonra yaklaşık 22.000 kişi ülke içinde yerlerinden edilmiş ve binlerce insanın Gazze Şeridi dışında acil tıbbi tedavi gerektiren büyük sağlık sorunları oluşmuştur. Buna ek olarak Gazze dünyanın en yüksek işsizlik ve yoksulluk oranlarından birine sahip olmuştur. Ancak İsrail, Gazze dışında tıbbi bakım hizmeti almak isteyenlere izin verilmesini sık sık reddetmekte veya geciktirmektedir. Gazze Şeridi'ndeki hastaneler ise yeterli kaynaktan yoksundur ve kronik yakıt, elektrik ve tıbbi malzeme sıkıntısı yaşamaktadır¹¹¹.

Su kaynaklarının %96'sı içilemez durumdadır. Günde 12 saate varan elektrik kesintileri yaşanmakta ve temel yapı malzemelerine getirilen kısıtlamalar devam etmektedir. Evlerin sadece %9,71'i yeniden inşa edilebilmiştir. Gazze Şeridi'nin toplam nüfusunun %43'ünden fazlası, gençlerin ise %60'ından fazlası işsiz ve nüfusun %80'i insani yardıma bağımlıdır¹¹². Dolayısıyla bu abluka, uluslararası hukukun ve insan haklarının ihlalidir. Gazze halkının dolaşımını sağlamayı, sivililerin korunmasını, yaşamı, kamusal ve sosyal düzeni sağlamayı tehdit etmektedir. Öte yandan abluka, 1949 tarihli Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'ni ve temel insan haklarını korumak için gereken en temel yükümlülükleri ihlal ederek Gazze'deki sivillere yönelik toplu cezalandırma stratejisini uygulamaktadır (Butt ve Butt, 2016, s. 158-159).

¹¹¹ Amnesty International, 2018, *Six Months on: Gaza's Great March of Return*, link: <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2018/10/gaza-great-march-of-return/>, (Erişim tarihi: 25/01/2021).

¹¹² Oxfam, *Occupied Palestinian Territories and Israel*, link: <https://arabic.oxfam.org/countries/opti>, (Erişim tarihi: 20/05/2021).

Filistin’de yaşanan insani krizi derinleştiren bir diğer nokta da ABD’nin uluslararası bağışçılar ve hükümetlere Filistin’e insani yardımı azaltmaları için baskı yapması olmuştur. Özellikle insani yardımın Gazze’de yaşamı korumanın ana yolu haline gelmesinden sonra Trump yönetimi uluslararası ve insani yardımı, istenen siyasi hedeflere ulaşmak için siyasi müdahale ve ceza aracı olarak kullanmaya başlamıştır. ABD'nin UNRWA'yı ortadan kaldırmak, mülteci sorununu sona erdirmek ve sivillere yapılan yardımları kesmek amacıyla Filistin Yönetimi ve UNRWA'ya kaynak sağlamayı bırakacağını duyurmuştur ¹¹³.

2.2.6.7. Sağlık Krizi

İsrail'in Hamas'ın Gazze'nin kontrolünü ele geçirmesinin ardından Haziran 2007'de Gazze Şeridi'ne uyguladığı ablukayı sıkılaştırmasının sonucu olarak Gazze Şeridi'ndeki sağlık sektörü oldukça zarar görmüştür. Gazze'nin dışa açılan geçişlerinin kapatılması ve jeneratörlerin elektriğe alternatif olarak çalıştırılabilmesi için gerekli yakıt arzının azaltılması, Gazze Şeridi'nde sağlanan tedavi kalitesini düşürmek için ciddi ilaç ve tıbbi ekipman sıkıntısına ve hastaların Gazze Şeridi'nde bulunmayan tedavilere erişiminin kısıtlanmasına neden olmuştur. Buna ek olarak, Filistinliler arasındaki iç anlaşmazlıklar sağlık sisteminin sürekli olarak bozulmasına yol açmıştır (The Euro-Mediterranean Human Rights Monitor, 2017, s. 18).

Sağlık sektörü krizi, temel ilaçlara erişimin ciddi ve kronik bir sorun olmasına dayanmaktadır. Öte yandan ilaç çeşitlerinin %40'ından fazlasına erişimde ciddi sorunlar yaşanırken, tıbbi malzemelerinin yaklaşık %40-45'i ise temin edilememektedir. Özellikle yüksek tansiyon, kalp, astım, diyabet ve diğer kronik hastalıkları olan hastalar için yaklaşık 50 çeşit ilacın temini oldukça zordur. Özellikle kanser, böbrek ve karaciğer yetmezliği gibi hastalıklar başta olmak üzere tamamlayıcı ilaç sıkıntısının yanı sıra cerrahi aletler, acil bakım ilaçları, acil servis malzemeleri, birçok hastalığın teşhisi için gerekli laboratuvar malzemeleri, yedek parça, elektronik paneller ve ameliyathaneler için gerekli tıbbi gazlara ulaşım da sıkıntı yaşanmaktadır¹¹⁴ (The Euro-Mediterranean Human Rights Monitor, 2017, s. 19).

---

¹¹³ Alashqar, Y., (2019) *The Gaza Crisis: Restrictions and Challenges to the Humanitarian Space in Gaza*, link: <https://www.e-ir.info/2019/11/30/the-gaza-crisis-restrictions-and-challenges-to-the-humanitarian-space-in-gaza/>, (Erişim Tarihi: 20/05/2021).

¹¹⁴ Al-Jazeera, (2016), *The Siege Of Gaza...From The Beginning Waiting For The End*, link: shorturl.at/cxHQ4, (Erişim Tarihi: 01/06/2021).

Buna ek olarak sağlık sekt6ru, Sağlık Bakanlığı personel eksikliği nedeniyle yılda yaklaşık 800 uzman sağlık personeli sıkıntısı yaşamaktadır. Ayrıca bunların çoğunun belirli uzmanlık dallarında eğitim programları almak için seyahat etmesi de engellenmektedir (The Euro-Mediterranean Human Rights Monitor, 2017, s. 18).

Bütün bu sorunların yanı sıra, Gazze Sağlık Bakanlığı alışanlarının maaşının yaklaşık %57'si Hamas tarafından 6denmekte ve genellikle Filistin Y6netimi 6cretli muadillerine g6re daha d6şuk maaş almaktadırlar. Bu durum, uzun s6redir devam eden temel ilaç ve tek kullanımlık tıbbi malzeme sıkıntısının yanı sıra Gazze'de sağlanan sağlık hizmetlerinin kalitesi 6zerinde de 6nemli bir etkiye sahiptir. D6şuk moral, y6ksek çalışma saatleri, artan devamsızlıklar, sık grevler ve birçok ameliyatların ertelenmesi sekt6rdeki kronik sorunlardır (United Nations - the occupied Palestinian territory, 2017, s. 7).

Euro-Med 6rg6t6'n6n yayınladığı bir raporda, İsrail işgalinin 2007'den beri Gazze şeride'ne 6 askeri saldırı başlatarak altyapının tahrip olmasına ve insani koşulların k6t6leşmesine neden olduğu belirtilmektedir. Bunlar sivillerin hareketine getirilen kısıtlamaları, ilaç, tıbbi ekipman ve yakıt eksikliğini ve ayrıca temel yapı malzemelerinin girişine getirilen kısıtlamaları iermektedir¹¹⁵. İsrail'in yoğun n6fuslu b6lgelere karşı kimyasal silah kullanması nedeniyle 2014 yazında son saldırının ardından Gazze şeridi'nde kaydedilen kanser hastalarının oranı artmıştır. 2016 yılı boyunca her ay yaklaşık 80 kanser vakası kaydedilmiş, toplam kanser hastası sayısı yıl sonunda 189 hastaya ulaşmıştır. Ayda 100.000'den fazla hastanın Gazze şeridi dışındaki hastanelerde tedavi için tıbbi nakil gerekirken çoğunun Doğu Kud6s, Batı şeria, İsrail veya 6rd6n'e seyahatlerine izin verilmemektedir. İsrail, genel olarak hastaların %50'sinin hasta naklini reddetmekte ve Erez Sınır Geçidi'nden geçmelerine izin vermemektedir (The Euro-Mediterranean Human Rights Monitor, 2017, s. 20).

Aşağıda yer alan şekil (2.16.), Gazze'deki sağlık durumunu 6zetlemekte ve aynı zamanda Gazze'deki sağlık durumunu İsrail ile karşılaştırmaktadır. şekil 2.16'da yer alan veriler İsrail'in Gazze'ye sağlık sekt6r6ndeki 6st6nl6đ6n6 ve 2007'den bu yana uygulanan abluka nedeniyle Gazze'deki sağlık hizmetleri ve sağlık verileri açısından genel durumun k6t6leştiğini g6stermektedir. Aynı şekilde, verilere g6re; Gazze'deki yoksulluk ve işsizlik

---

¹¹⁵ Sourani, G., (2018), *A Look At The Economic Situation In The West Bank And Gaza*, link: <https://shorturl.at/gmrQ1>, (Erişim Tarihi: 20/05/2021).

rakamları, Gazze'nin altyapısının yeterli olmadığını ve sağlık sorunlarının kritik seviyede yüksek olduğunu ifade etmektedir.

Şekil 2.16. Filistin'de Sağlık Altyapısı (İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER), 2020)

3. İSRAİL-FİLİSTİN ÇATIŞMASINA ULUSLARARASI MEDYANIN BAKIŞI

3.1. Batı Medyasının Bakışı

Batı basını, uluslararası meseleleri Batı ve Doğu temelinde yani "biz" ve "onlar" temelinde ele almaktadır (Bello, 2014, s. 203). Doğu'nun meseleleriyle ilgilenirken Batı, oryantlizmin diline dayanan meseleler ve roller hakkında önceden belirlenmiş basmakalıp bir algıyı benimsemektedir. Ancak oryantlizm zıtlıkları doğal olarak getirmektedir. Oryantalizm, gerçekliği atfetmekte ve nesnelere göndermeyi özsel yaparak baskın bir rol oynamaktadır. Oryantalizm, Doğu hakkında farklı bir sosyal ve kültürel gerçekliği varsayan bir anlatı kullanmaktadır. Doğu'nun gerçekliği, ilkel bir devlet ve Avrupa'nın tersi bir model olarak gösterilmektedir (Said, 2007, s. 140). Batı medyası ağırlıklı olarak Müslümanlara ve İslam'a odaklanmış ve bunların çoğu aşırı basmakalıp düşüncelerle terörizmde İslam'ın rolü şeklinde resmedilmiştir (Said, 2011, s. 24).

İslam'ın imajı Batı medyasında değişmeyen sabit bir imajdır. Bu nedenle Müslümanlar sıklıkla petrol tedarikçileri, teröristler ve kana susamış çeteler olarak karikatürize edilmektedir (Said, 2011, s. 91). Medyanın, dış sorunlar ve endişeler hakkında kamuoyunu etkileme ve şekillendirmede önemli bir rolü vardır. Bunun nedeni, çoğu vatandaşın ilk elden çok az bilgi veya deneyime sahip olmasıdır. Dolayısıyla izleyiciler haber olaylarının tamamlanması, tarafsız ve adill bir şekilde ele alınmasını makul şekilde beklemektedir (Basker, 2009, s. 3). Medyanın etkisi genel algıyı etkileyen dil, stil, yapı ve görüntüler gibi araçları kullanarak oluşmaktadır. Filistin-İsrail çatışması örneğinde de medya basmakalıpları ve stereotipleri diğer temsilleri kullanarak sürdürmektedir. Bu nedenle "terörist", "köktendinci", "aşırılıkçı", "fanatik" terimleri Filistin tarafına atfedilmektedir¹¹⁶.

Batı medyasının Filistin davasına olan ilgisi, İsrail'in çatışmaya taraf olması ve Batı ile İsrail'in bağları ve çıkarlarından kaynaklanmaktadır. Buna ek olarak, çatışmanın uluslararası medyanın önemli bir odağı haline gelmesini sağlayan uluslararası ve bölgesel boyutları da olmuştur (Mansour, 2017, s. 57). İsrail, Arap Çölü'nde inşa edilmiş bir Batı uygarlığı kalesidir. İsrail'in varlığı, Batı kontrolünün devamlılığını sağlamak ve

---

¹¹⁶ Steele, K., (2014), Palestinian-Arab Media Frames and Stereotypes of Israeli-Jews, *Elon Journal of Undergraduate Research in Communication*, Vol. 5 No. 1, link: <http://www.inquiriesjournal.com/articles/972/palestinian-arab-media-frames-and-stereotypes-of-israeli-jews>, (Erişim Tarihi: 16/04/2020).

modernleşmenin erdemlerini sunmak için bir zorunluluk haline gelmiştir (Said, 2011, s. 122).

Orta Doğu, 1776'dan beri ABD yönetiminin her dış politika gündeminde yer almaktadır. İsrail-Filistin çatışması medyada belirgin bir şekilde yer almaktadır; 2008'in ilk yarısında Amerikan gazetelerinin içeriğinin %10'undan fazlasını dış haberler oluşturmuş ve hem İsrail hem de Filistin toprakları öne çıkan ilk on ülke arasında yer almıştır. Çatışmanın sunulma şekli izleyicilerin bölge ve çatışma hakkında fikir ve algılarının oluşmasında büyük bir öneme sahiptir (Basker, 2009, s. 10). ABD, Filistin-İsrail çatışmasında bir taraftır. Amerikan desteği olmadan İsrail'in acımasız eylemlerine, katliamlarına ve insan hakları ihlallerine devam etmesi mümkün değildir (Said, 2019, s. 370).

Amerikan basını Filistinlileri ya yüzüstü bir mülteci ya da terörist olarak göstermektedir. Bu imaj sadece cehaletten değil, aynı zamanda Filistinlileri bir insan olarak görmezden gelmekten de kaynaklanmaktadır. Diğer bir faktör de İsrail dış politikasının Filistinlilerle başa çıkma yolları üzerinde anlaşması ve onları kademeli bir şekilde terörist olarak sınıflandırmasıdır. Bununla birlikte terörizmin büyük kısmı Yahudilere değil, Filistinlilere ve destekçilerine yönelmiştir (Said, 2019, s. 342).

3.1.1. Batı Medyasında Dönüşüm

Birinci ve İkinci Filistin İntifadaları, İsrail-Filistin çatışmasının medyada temsil edilmesindeki en önemli olaylar arasındadır. Birinci İntifada'da Filistinlilerin imajı olumluyken İkinci İntifada'da negatife dönmüştür. Birinci İntifada sırasında İsraililerin işgalci, Filistinlilerin kurban olarak resmedildiği İsrail imajının tersi bir görünüm oluşturulmuştur: İkinci İntifada'da İsraililer kurban, Filistinliler "terörist eylemlerin" failleri olmuştur (Deprez ve Raeymaeckers, 2010; Ackerman, 2001). İntifadalar sırasında Filistinlilerin ve İsraililerin temsilinde görülen belirgin değişim, intifadanın doğasından kaynaklanmaktadır. 1987'de İlk İntifada, İsrail işgalinin varlığını protesto etmek için taşları silah olarak kullanarak sokaklara inen Filistinliler tarafından kendiliğinden patlak vermiştir. 2000 yılında İkinci İntifada, Filistinlilerin imajı ve temsili daha olumsuz bir şekilde gösterilmek için "saldırganlık" ve "intihar saldırıları" ile karakterize edilmiştir. Ek olarak, uluslararası medya ve muhabirlerinin Filistin-İsrail çatışmasına yaklaşımlarını değiştirmiştir (Deprez ve Raeymaeckers, 2010, s. 93). Jeopolitik ve küresel bağlamın değişimine bakıldığında, Birinci İntifada'da dünyada özellikle Latin Amerika ülkelerinde

medya, Filistinlilerin tutumunu destekleyen birçok kurtuluş ve özgürlük hareketini yansıtmıştır. Ancak İkinci İntifada sırasında, özellikle 11 Eylül olaylarından sonrası "terörizm" teriminin ortaya çıkmasıyla, İkinci İntifada ve olayları medyada kelime seçimi ve terminoloji açısından olumsuz bir bağlama oturtulmuştur. Filistinlilerin İkinci İntifada'da olumsuz imajını güçlendiren ve çeşitli medya kuruluşlarının onları "terörist" olarak adlandırmasına neden olan şey "intihar bombalamalarının" artışı olmuştur (Deprez ve Raeymaeckers, 2010, s. 100-101).

Ackerman (2001), Amerikan medyasında Filistin-İsrail çatışmasıyla ilgili olarak kullanılan terminolojinin değiştirilmesine atıfta bulunmaktadır. Filistinlilerin "İsrail işgali altında yaşadığını" belirtmek için raporlarda ve basın haberlerinde "işgal" ve "işgalci" kelimeleri kullanılmıştır. İlk Filistin İntifadası olaylarından sonra, bu kelimeler "işgal edilmiş topraklar", "tartışmalı topraklar" gibi yeni kelimeler ile değiştirilmiştir. Bazen "Yahudi Mahalleleri" terimi "yasadışı" yerleşim yerleri için kullanılmaktadır (Ackerman, 2001, s. 62-64).

3.1.2. Amerikan Medyasında Ön Yargı

Pek çok araştırmacı, Filistin-İsrail çatışması olaylarını ele alırken Batı medyasında, özellikle Amerikan medyasında İsrail'e bir ön yargı ve sempati eğilimi olduğunu savunmaktadır. ABD, İsrail'in güçlü bir destekçisidir ve İsrail ile stratejik çıkarları paylaşmaktadır (Aziz, 2007; Tuhami, 2003; Zelizer, 2002; Elmasry, 2009; Ross, 2003; Nikou, 2016; Amer, 2017). ABD ile İsrail arasındaki güçlü ilişkilerin yanı sıra 1948'de İsrail Devleti'nin kurulması, Filistinliler ve Filistin'in Amerikan medyasında yer almasına yol açmıştır. Ayrıca İsrail, özellikle Amerikan medyasından dış dünyaya pazarlanan bilgileri üretmek için çeşitli projeleri finanse etmeye çalışmaktadır (Amer, 2017, s. 4). Bu durum, İsrail'in Amerika'daki basını kendi lehine ve tekeline almasına yardımcı olmuştur. ABD'nin en güçlü günlük gazeteleri The New York Times, The Washington Post İsraili medya profesyonelleri tarafından kontrol edilmektedir. Bu gazeteler, hükümet ve siyasi yaşam üzerindeki doğrudan etkileriyle karakterize edilmektedir. Odaklanarak ya da istediklerini gizleyerek İsrail'in çıkarlarına hizmet etmeye ve desteklemeye çalışmaktadır¹¹⁷.

---

¹¹⁷ Hammad, R., (2006), *The American Media... The Empire Of Those Who Rule It*, link: <https://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=80739>, (Erişim Tarihi: 11/03/2021).

Filistin İntifadası olaylarının aktarımında "Filistin şiddeti" Amerikan basınında bir slogan haline gelmiştir. Bazı gazeteciler İntifada'yı sadece bir "nefret patlaması" olarak nitelendirmiştir. Olaylar, İsrail askeri işgalini sona erdirmek için bir savaş olarak tasvir edilmemiştir (Ackerman, 2001, s. 64-65).

Aynı bağlamda, Filistin-İsrail çatışmasını Amerikan medyasının çerçevelemesini ele alan araştırmalar, Amerikan medyasının İsraililerin cinayetlerini meşrulaştırdığını göstermiştir. Daha doğrusu, İsrail cinayetleri için düzenli olarak açık mantık öneriliyordu ve İsrail cinayetleri sıklıkla meşru müdafaa ya da savaş eylemleri ve bazen de kaza olarak çerçevelenmiştir. Amerikan medyası, İsrail perspektifini öne çıkarmış ve Filistinlilerin neden olduğu ölümleri kınama eğiliminde olmuştur. Öte yandan, ölen İsraililerin sunumu gereksiz yere saldırganlık sonucu olarak çerçevelenerek Filistinlilerin meşruiyeti göz ardı edilmekte ve Filistinliler genellikle acımasız ve suçlu olarak tanımlanmaktadır (Elmasry, 2009, s. 33; Aziz, 2007, s. 65). Diğer araştırmalar, İsrail'in Filistinlilere yönelik eylemlerinin, vatandaşlarının güvenliğini savunmak veya vatandaşlarını korumak için gerekli ve haklı olduğunu öne sürmektedir (Ross, 2003, s. 6).

Ön yargı, kullanılan terminoloji ve kelimeleri manipüle ederek Amerikan gazetelerinde ortaya çıkmaktadır. Amerikan medyası İsraililere karşı şiddet içeren eylemlerde bulunanları tanımlarken bu tür kişilere Filistinlilerin tercih ettiği 'şehitler' yerine "teröristler" "bombardıman uçakları", "intihar bombacıları" gibi negatif kavramları tercih etmiştir. Öte yandan, İsrail'in suçunu ifade ederek yumuşattığı söylenen bir ifade olan "çapraz ateşe yakalanmış" ve Filistinliler için tasarlanmış kurbanları tanımlayan ifadeler kullanılmaktadır. 1990'ların başında ABD gazetelerinde "işgal" terimi ortadan kalkmış, "işgal" yerine "işgal edilmiş topraklar" ve "tartışmalı topraklar" terimi kullanılmış ve "İsrail yerleşimleri" genellikle "İsrail mahalleleri" olarak etiketlenmiştir. İsrail için bazen "güvercin" veya "barışçıl" kavramları kullanılmış ancak bu terimler neredeyse hiçbir zaman Filistinliler için tercih edilmemiştir (Zelizer, 2002, s. 287).

Ackerman, (2001) İkinci Filistin İntifadası olaylarını Amerikan medyasında Muhammed Al-Durra adlı çocuğun imajını yayınlarken haber yapma konusunda ABD medyasının ön yargısına bir örnek sunmaktadır:

"İsrail askerleri tarafından 30 Eylül'de Gazze'de babasının arkasında korunmak için saklandığı sırada vurulan on iki yaşındaki Muhammed Al-Durra'nın ikonik görüntüsü, İsrail'in güç kullanımına karşı dünyadaki

öfkeyi ateşledi. Ancak Amerika Birleşik Devletleri'nde medya, ölümünün koşullarından kaçırıyordu. Çatışma, Orta Doğu basın teşkilatının daha kötü şöhretli klişelerinden birini yeniden canlandırdı: "dükkânda takılan" "çapraz ateşe yakalanmış" örtmece, genellikle İsrail askerleri tarafından yüksek profilli sivil cinayetlerini tanımlamak için kullanılmaktadır".

(Ackerman, 2001, s. 65)

Görsel 3.1. *Jamal al-Durrah'ın oğlu Muhammed'i korumaya çalıştığını göstermektedir- Eylül 30, 2000*

Aynı şekilde, The Fairness and Accuracy, çatışmayı "Filistinliler saldırıyor ve İsrail misilleme yapıyor" olarak sunduğu 2008-2009 Gazze Şeridi'ndeki İsrail saldırganlığı olaylarının Amerikan medyasında yer almasıyla ilgili endişeleri dile getirmiştir (Aktaran; (Jaber, 2011, s. 7). Amerikan basınındaki görüntüler, Gazze'ye yönelik saldırının doğal gerçekliğini sunma girişimine rağmen 2008-2009 saldırıları sırasında İsraililerin kurbanlarını ve acılarını sunarak İsrail tarafının ön yargısını yansıtmıştır (Jaber, 2011, s. 118). CNN, internet sitesinde yer alan haber manşetlerinde "İsrail ordusu", "İsrail Savunma Kuvvetleri" sözleriyle İsrail'den bahsederken, Hamas'tan "Hamas aktivistleri", "Gazze aktivistleri", "Hamas" ve "Hamas teröristleri" şeklinde söz edilmiştir. Bu

ifadelerle İsrail ülkelerinin bir savunma ordusuna sahip olduğunu ve Hamas'a karşı bir savaş verdiğini ileri sürmektedir. İsrail'in kurban olduğu ve Gazze'deki bombardıman ve askerî operasyonların sebebinin Hamas olduğu algısı oluşturulmaya çalışılmaktadır (Küngerü, 2015, s. 91-92). Amerikan basını, Hamas roketlerinin İsrail kentlerine verdiği zarar ve kayıpları Filistin tarafına ve katliamlara aldırmadan göstererek çoğunlukla İsrail tarafı olmak üzere çatışmanın taraflarından birine odaklanmaktadır (Jaber, 2011, s. 6). Ben Shaul (2006), Batı medyasının İsrail saldırıları sırasında Filistinlilerin görüntülerini göstermediğini belirtmiştir. Bu, Batı medyasının çatışmayı haber yapmada denge ve tarafsızlığa ulaşmadaki başarısızlığını yansıtmaktadır (Aktaran: (Jaber, 2011, s. 7).

ABD gazeteleri de İsrail tarafından daha geniş bir hikâye sunumuyla coğrafi yayında bir ön yargı göstermiştir (Aziz, 2007; Elmasry, 2009; Zelizer, 2002). Amerikan medyasında öncelikli olarak İsrail ile ilgili konular hakimdir, ardından barış görüşmeleri ve Filistinli siviller gelmektedir (Nikou, 2016, s. 32). Elmasry, İsrail ve Filistin kaynaklarından alınan alıntılarda net bir eşitsizlik olduğuna ve İsrail kaynaklarına Filistin kaynaklarından daha fazla güvenildiğine dikkat çekmiştir (Elmasry, 2009, s. 31). İsrail oylarının hakimiyeti ve resmî İsrail kaynaklarına dayanması açısından İsrail'in pozisyonuna öncelik verilmektedir (Zelizer, 2002, s. 290; Nikou, 2016, s. 30). Resmî olmayan kaynaklar, CNN'in İkinci Filistin İntifadası olaylarına ilişkin haberinde resmî kaynaklardan daha az ilgi görmüştür. CNN, çalışan muhabirlere atfedilen olaylarla ilgili geri bildirimlerle esas olarak resmî Amerikan ve İsrail kaynaklarına dayanmıştır (Tuhami, 2003, s. 35).

Çok sayıda çalışma, New York Times'ın İsrail yanlısı ön yargısı ile diğer Amerikan gazetelerinden ayrıldığını göstermiştir (Ross, 2003; Zelizer, 2002; Aziz, 2007; Nikou, 2016). Vizer çalışmasında (2003), Amerikan New York Times ve İsrailli Haaretz'in Filistin çatışmasını haber yapışları açısından karşılaştırmıştır. Karşılaştırmalar, New York Times'ın İsrailli Haaretz'den daha fazla İsrail yanlısı bir eğilime sahip olduğunu göstermiştir (Aktaran; (Nikou, 2016, s. 6-7). Gazete, Filistin kaynaklarına ve alıntılarına kıyasla büyük ölçüde İsrail kaynaklarına ve alıntılarına dayanmaktadır. Ayrıca Filistin tarafını içeren daha az hikâye ve İsrail tarafını Filistinlilere yönelik suç ve şiddet eylemlerinin işlediğini gösteren daha az hikâye gösterilmektedir (Aziz, 2007, s. 17).

The New York Times editoryallerinde Filistin-İsrail çatışmasında kullanılan çerçeveleri inceleyen bir çalışmada, editoryal manşetlerin yaklaşık dörtte birinin

Filistinlilere odaklandığı ve onları "suçlular" "teröristler" ve "intihar bombacıları" olarak resmettiği ortaya çıkartılmıştır (Ross, 2003, s. 5). Bu arada, İsraililer ana manşetlerinde kurban, Filistinliler saldırgan olarak gösterilmiştir (Ross, 2003, s. 5; Zelizer, 2002, s. 291). Manşetler, İsrail'in kışkırttığı şiddete odaklanmaktan çok Filistinlilerin şiddeti kışkırttığını vurgulamaktadır. Buna karşılık hem Washington Post hem de Tribune, Filistinlilere karşı İsrail'in kışkırttığı şiddete daha çok odaklanmıştır (Zelizer, 2002, s. 291-292). The New York Times editoryalleri, Filistinli "intihar bombacılarını" anlatarak "İsrail'in insanlığını" ve "Filistinlilerin insanlıktan" çıkışlarını göstermiştir. Filistinlilere yönelik hâkim imaj, İsraililerin ayırım gözetmeksizin öldürülmesine neden olan bir "terörist" şeklinde lanse edilmektedir (Ross, 2003, s. 7).

ABD dış politikası, Filistinlileri şiddetten suçlamaya, Hamas'ın şiddeti durdurmasını, önceki sözleşmeleri ve İsrail'in haklarını tanımasını talep etmeye odaklanmaktadır (Amer, 2017, s. 9). Bu politika, olayların resmî İsrail versiyonunu benimseyen medyaya yansımıştır. Medya, İsrail işgalini seslendirme ve İsrail'in bölgedeki kalıcı şiddet konusundaki sorumluluğunu azaltmaya hizmet etmektedir. Filistinlilerin sesleri "aşırılıkçı" ya da "marjinalleştirilmiş" olarak, Hamas ise İsrail'in varlığını ve bölgedeki bölgesel barışı tehdit eden İslami bir terör örgütü' olarak ifade edilmektedir (Nikou, 2016, s. 73).

3.1.3. Avrupa Medyası

Filistin-İsrail çatışmasıyla ilgili önceki araştırmaların çoğu, dar bir şekilde Amerikan medyasına odaklanmıştır. Son zamanlarda Avrupa medyası ve Filistin-İsrail çatışmasına ilişkin haberleri üzerine çalışmalar başlatılmıştır (Deprez ve Raeymaeckers, 2010, s. 92).

Glasgow Media Group tarafından İngiliz kanallarında yapılan bir çalışmada, Medya içeriğinin etkisini ve bilgi oluşturmada medyanın rolünü belirlemek için İsrail-Filistin çatışmasıyla ilgili televizyon haberlerine ve bu haberin televizyon izleyicisinin anlayış, inanç ve tutumlarıyla nasıl ilişkili olduğuna odaklanılmıştır. İsrail tarafının, olaylar için tarihsel bağlamın ve temel bilgilerin eksikliğinden ve çatışmanın başlangıcından kaynaklanan ön yargısı televizyon haberlerinde gösterilmiştir (Philo ve Berry, 2004). Bu durum, çatışmanın doğasını anlayamama durumunun yaratılmasına neden olmuştur. Ayrıca, muhabirlerin Arapça konusunda iyi olmamaları onları İsraili kaynaklara yönlendirmektedir. Batılı muhabirlerin çoğunun özellikle Orta Doğu meselelerine

yönelik ön yargılı görüşleri bulunmaktadır (Deprez ve Raeymaeckers, 2010, s. 94). Ayrıca, BBC gazetecilerinin ve editörlerinin, BBC'nin Filistin-İsrail çatışması Kapsama Alanının Tarafsızlığını Koruma Bağımsız Komisyonu raporunda önerilen gerçekler ve terminoloji konusunda katı bir yönerge izledikleri de belirtilmektedir (Amer, 2017, s. 4).

BBC'nin Filistin-İsrail çatışmasını yayınlamasının temelinde, İsrail'in uluslararası alanda tanınan bir devlet olduğunu ve Filistin tarafının onunla bağlantılı bağımsız bir yönetim olduğunu kabul etme fikri yatmaktadır. Bu ilke, kullanılan dile ve yaklaşımlara yansımıştır (Uyanık, 2012, s. 191-192). İngiliz medyası pek çok terim ve kelimeyi açıklığa kavuşturmadan ve kamuoyuna net bir şekilde yorumlamadan kullanmaktadır. "İşgal" kelimesi İsrail'e atıfta bulunmadan kullanılmış "yerleşimciler" kelimesi, yerleşimcilerin kim olduğu açıklanmadan "işgal altındaki topraklara" kelimesine dahil edilmiştir. Konuyla ilgili bir araştırmada 300 gençten oluşan bir örneklemden veri toplanmıştır. Katılımcıların %79'u İsraililerin işgalci olduğunu bilmediğini, %10'u Filistinlilerin işgalci ve yerleşimcilerin Filistinli olduğuna inandıklarını ifade etmişlerdir (Philo ve Berry, 2004, s. 136).

Aynı zamanda İsrail saldırıları söz konusu olduğunda "intikam" kelimesini kullanmaktadır yani İsraililer kendilerine yönelik saldırılara karşılık verme hakkına sahiptir. Oysa Filistinliler 'terörist' etiketiyle saldırıları başlatan kişiler olarak tanımlanmıştır (Uyanık, 2012, s. 175). İngiliz kanallarındaki haber bültenleri, tarihsel geçmişlerin veya çatışma hakkında temel bilgilerin eksikliği ile karakterize edilmiştir. Örneğin mülteci sorununun ne olduğu ve sorunun nasıl ortaya çıktığı hakkında bilgi verilmeden ele alınmaktadır. İzleyicilerden alınan bir örnekleme %80'inin sorunun kökenini ve mültecilerin kim olduğunu bilmediği ortaya çıkmıştır (Philo ve Berry, 2004, s. 134).

İngiliz gazeteleri, Amerikalı meslektaşları gibi İsrail'in söylemlerine odaklanmakta ve İsrail'i barış sürecinde aktif bir ortak olarak göstermektedir. Hamas sürekli ateşkesi reddeden ve İsrail'e karşı şiddeti durdurulması gereken taraf olarak algılanmaktadır (Amer, 2017, s. 8-9). İngiliz gazeteleri, ablukanın Gazze Şeridi'ne dayatılmasını Hamas'ın 2007'de Gazze Şeridi'ni kontrol etmesine bağlamıştır (Mansour, 2017, s. 81-82). İngiliz ve Avustralya gazeteleri de 2008-2009 Gazze saldırısını Hamas'a karşı bir savaş olarak tasvir etmektedir (Amer, 2017; Mhanna ve Rodan, 2015). Gazze Savaşı'nın İsrail-Filistin çatışmasının bir aşaması olduğunu görmezden gelerek medyada Gazze Savaşı'nın

kurbanlarıyla ilgili olayların bağlamını sağlamamaktadır (Mhanna ve Rodan, 2015, s. 12). İngiliz gazeteleri, Hamas'ın İsrail için bir tehlike ve tehdit oluşturduğunu düşünerek İsrail operasyonlarının meşrulaştırılmasına ve onların meşru müdafaa olarak gösterilmesine aracılık etmiştir (Amer, 2017, s. 8-9).

Avustralya medyasında Hamas, İsraili sivilleri hedef alan bir "silahlı grup", "savunmasız" bir "terör örgütü", "İslamcı terörist" bir grup olarak gösterilmiştir. Buna karşın İsrail, Filistinli sivillerin ölümünden sorumlu bir " askerî güç", ve Filistinliler üzerindeki otoritesini istediğini elde etmek için kullanan "yasa dışı" bir devlet olarak tasvir edilmiştir. Bazen İsrail, Batı tarzı bir "liberal demokrasi" sahibi ve saldırı altında olan, kendini savunma ve güvenliğini ve sivillerin hayatını Hamas saldırısından koruma hakkına sahip bir devlet olarak temsil edilmiştir (Mhanna ve Rodan, 2015, s. 11). Avustralya medyası, Filistinli sivillerin öldürülmesinden Hamas'ı sorumlu tutmuştur. İsrail'in Hamas'ın sivilleri canlı kalkan olarak kullandığı, BM'nin okulları gibi sivillerin kullandığı barınaklardan ve meskûn alanlardan füze attığı iddiaları bu medyada yer bulmuştur. Avustralya medyası, çatışmalarla ilgili haberleri mağdurlar hakkında ilgili ayrıntılar verilmeksizin istatistiksel bir çerçevede temsil edildiği insani yönden yoksun bir şekilde sunmuştur. Örneğin, yaralıların isimleri ve öldürüldükleri veya yaralandıkları koşullar büyük ölçüde bulunmamaktadır. Ayrıca İsraili ve Filistinli kurbanların (yaralılar, katil aileleri ve görgü tanıkları) sesleri medyada yer almamıştır (Mhanna ve Rodan, 2015, s. 7-12).

3.1.4. Arapça Yayınlanan Batı Medyası

Son on yılda, uluslararası haber ajansları bilgi kaynaklarının kontrolünü ele geçirmiş ve nüfuzlarını ve politikalarını diğer medya kuruluşlarına dayatmıştır. Teknolojik gelişme, doğrudan veya dolaylı hedeflere hizmet edecek şekilde tanımlanan içeriğiyle, küresel bir izleyici kitesini hedefleyen yönlendirmelerle uydu kanallarının desteklenmesine yardımcı olmuştur. Uluslararası krizler ışığında devletler, bilgiyi manipüle ederek ve yarı gerçekleri yayarak (büyütme, bazı yönleri ihmal etme, söylentiler yayma) eylemlerini meşrulaştırmaya ve başkalarını retoriklerinin güvenilirliği konusunda kandırmaya çalışmaktadır (Awdallah, 2014, s. 132-133). Son zamanlarda Orta Doğu, Arap medyasının zayıflığına ve Arap kamuoyunda Arap uydu kanallarının güvenilirliğinin eksikliğine ek olarak çok sayıda bölgesel çatışma ve krize tanık olmuştur. Özellikle Arap bölgesinde, Arap kitleleri çekmek ve bölgeyi rahatsız eden sorunları

gündeme getirerek onları etkilemek için Arapça yayınlanan yabancı uydu kanalları kurulmuştur (Hussein, 2018, s. 2).

İsrail-Filistin çatışması, uluslararası medyada belirgin bir şekilde ele alınan dış meselelerden biridir. Medyanın çatışmayı ele alma şekli ve dayandığı kaynaklar, her bir medyanın politikasına ve ideolojisine göre değişmiştir (Basker, 2009, s. 5).

Medya, dünyanın çoğu ülkesinde yürürlükte olan siyasi sistemin bir parçasıdır. Rusya ile Amerika arasındaki rekabet, Filistin-İsrail çatışmasındaki pozisyonlarına yansımıştır. Rus medyasının (Russia Today) Filistinlilere verdiği desteğin devam etmesi, Russia Today'in Filistin-İsrail çatışması meselelerini tartışmak ve Filistin kaynaklarına güvenmek için verdiği medya miktarı ile kanıtlanmıştır. Öte yandan Amerikan Al-Hurra kanalı, Filistin eylemini reddeden ve İsrail tarafını destekleyen Amerikan görüşünü yansıtmaktadır (Awdallah, 2014; Eleyan, 2014). Russia Today Rusya'nın resmî politikasını temsil etmektedir. Bu, ABD'nin Müslüman Arap topluluklarına yaklaşma girişimlerine karşı gelmesine dayanan bir politikadır. Bu aynı zamanda her kanalın dayandığı kaynaklar ve kişilikler tarafından da gösterilmektedir. Russia Today Filistinli kaynaklara güvenmekte ancak El-Hurra İsrail kaynaklarına güvenmektedir. Bu da Filistin hareketlerine karşıtlığı yansıtmaktadır (Eleyan, 2014, s. 131).

Sorumlu tutma yönlendirilen kanallara göre değişmektedir. Russia Today kanalının içeriği İsrail'i %63,4 sorumlu tutarken Amerikan kanalı Al-Hurra, İsrail'i %56,3, Fransa %72 sorumlu tutmuştur (Awdallah, 2014, s. 224-225). BBC Arapça, Filistin-İsrail çatışması meselelerini ele alırken temkinli davranarak "her olay hakkında net bir algı ve faydalı arka plan" mesajını vermeye çalışsa da kanal, çatışma konularını ele alırken dengeli bir retoriği taahhüt etmiştir (Eleyan, 2014, s. 120).

3.2. Arap Medyasının Bakışı

Arap medyası; Arap rejimlerinin pozisyonlarını, politikalarını ve yönelimlerini yansıtmaktadır. Ulusal medya kuruluşları, hükümet tarafından sahiplenilmekte, yönetilmekte ve merkezi devlet bütçelerinden finanse edilmektedir. Dolayısıyla, medyanın iktidardaki siyasi rejimlere ve onların siyasi gündemlerine hizmet etmesi beklenmektedir (Ayish, 2010, s. 10; Ziara, 2016, s. 108). Geçtiğimiz 10-15 yıl içinde Arap dünyasındaki medya reformları, özgürlüklerin artmasına ve bölgede ortaya çıkan siyasi ve sosyo-kültürel kaygıların ele alınmasında daha etkili olan daha bağımsız ve muhalif

haber kaynaklarının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Ayish, 2010, s. 10-11; Elmasry vb, 2013, s. 751).

Filistin-İsrail çatışması uzun süredir Arap medyasının ilgi odağı olmaktadır. Medyada yer alan haberler, Filistin direnişini desteklemek ile bu direnişe karşı çıkanlar arasında değişmektedir (Ziara, 2016). Ancak araştırmalar, Arap medyasının Filistin-İsrail çatışmasına büyük ilgi gösterdiğini ve Filistin tarafını daha destekleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmalar Arap medyasının çatışmayla ilgili konular ve olayları ele alırken tarafsızlıktan yoksun olduğunu göstermektedir (Bello, 2014; Jaber, 2011; Basker, 2009; Elmasry vb, 2013). Genel olarak Arap haber kanalları ve özellikle Al Jazeera, Filistinlilerin yaşadığı trajedi ve acılara odaklanmıştır (Basker, 2009; Elmasry vb, 2013; Jaber, 2011). Genel olarak Amerikan medyası, özellikle CNN, Arap medyasını, özellikle Al Jazeera'yı, İsrail'in Filistinlilere yönelik şiddet görüntülerini ve Filistinlilerin zararlarını ve kayıplarını gösteren videoları yayınlamaya Arapların yanı sıra uluslararası kamuoyunu kışkırtmakla suçlamıştır (Jaber, 2011, s. 6; Bello, 2014, s. 17). İsrail'i bir işgalci ve Filistinlilere yönelik şiddetten sorumlu olarak göstermenin yanı sıra sivil kurbanların ve çocukların görüntülerine odaklanmaktadır. Filistinliler şehit, İsraili kurbanlar ise "Filistinliler tarafından öldürülen İsraililer" olarak gösterilmektedir (Basker, 2009, s. 17; Bello, 2014, s. 205). Al Jazeera bu eleştirilere cevap vermektedir: *"Masum insanların bu şekilde öldürülmesi söz konusu olduğunda tarafsız değiliz, kamera gerçekte ne olduğunu algılar ve gerçeklik tarafsız olamaz. Savaşı örtmenin amacı, yürütülen zulmü ortaya çıkarmaktır"* (Jaber, 2011, s. 6).

Ayrıca, araştırmalar, Arap haber medyasının İsrail görüşlerine göre Filistin görüşlerine daha fazla yer verdiğini göstermiştir (Elmasry vb, 2013, s. 753; Bello, 2014, s. 106). Al Jazeera'nın haberleri, Filistin kaynaklarına dayanarak ve Filistinlilerin sesine en geniş yeri vererek makalelerinin %80'inden fazlasında Filistin hedeflerini sunmuştur (Basker, 2009, s. 40). İsrail karşıtı sesler İsrail şiddetini kınayarak, Gazze'ye yönelik saldırılarda Filistin ve İslami birlik çağrısı yaparak ve Arap ülkelerinin Gazze halkını destekleyen faaliyetlerini destekleyerek Arap haberlerinde de ortaya çıkmıştır (Bello, 2014, s. 206).

Arap medyası; İsrail'in Hamas'a karşı iddia ettiği gibi değil, savaşın Filistinli sivillere karşı olduğunu göstermeye çalışmaktadır (Bello, 2014, s. 205). İnsani söylemlere

odaklanarak, Filistinlileri kurban olarak sunarak sivillere ve çocuklara İsrail saldırganlığının kurbanları olarak odaklanmaktadır (Basker, 2009, s. 17). Medyada, İsrail'in Gazze'deki Filistinli katliamlarının soykırım olarak tasvir ederek uluslararası hukuka aykırı tasvir etmektedir (Ziara, 2016, s. 180).

Arap gazeteleri (Al-Quds, Al-Arabiy ve Al-Hayat Al-London) rakamları ve istatistikleri dikkate almaktadır. Bu değerler Kudüs'e karşı işlenen suçları ortaya çıkarmak için kullanılmıştır (Elejla, 2014, s. 112-115). Ayrıca, Filistin bakış açısını İsrail bakış açısından daha fazla sunmaktadır (Al-Mnirawi, 2017, s. 181). Buna ek olarak, İsrail'in çocuklara ve sivillere saldırdığı yönünde olumsuz bir imaj ve izlenim yaratmaya yardımcı olan etiketler kullanmaktadır. Örneğin, İsrail'in Gazze'ye saldırdığını ve dolayısıyla Hamas'a değil sivil nüfusa saldırdığını bu yüzden Gazze'de İsrail terörü olduğunu kabul etmektedir (Bello, 2014, s. 205).

Al-Jazeera, Filistin meselesine ve ilgili olaylara olan sıkı ilgisiyle diğer Arap kanallarından ayırt edilmiştir. Al-Arabiya'nın aksine, kapsama alanı tırmanma ve saldırganlık zamanına bağlanmıştır (Elmasry vb, 2013, s. 757). Al Jazeera, kanlı olayları ele almak için Gazze Şeridi'ni günde 24 saat kapsayacak şekilde "Gazze Ateş Altında" başlığı ile 2014 Gazze Savaşı'nı yayınlamıştır. İnternet sitesinde tarayıcıların "Gazze'ye Şiirler" ve "Gazze'nin Çocukları: Ne Suçluluk Öldürüldü" gibi başlıklarla Gazzelilere desteğini ifade etmeleri için bir platform açmıştır. Filistinlilere olan sempatisi, özellikle İsrail bombardımanının kurbanlarına "şehitler" denilerek vurgulanmaktadır (Ziara, 2016, s. 111).

Al Jazeera, Arap dünyasında bir medya fenomeni olarak görülmesine ve gerçeği fikir ve diğer görüşlerle aktarmaya çalışmasına rağmen, İsraili yetkililerle yapılan görüşmelerin kullanılmasını eleştirmektedir (Basker, 2009, s. 16). İnsani tarafa odaklanmanın ve ağlama, kuşatma ve açlık sahnelerini yayınlamanın yanı sıra, meseleyi sadece insani bir meseleye dönüştürmektedir. Meseleyi toprağı özgürleştirmek, kutsal yerleri restore etmek ve kurtulmayı amaçlayan siyasi bir mesele olmaktan uzaklaştırmaktadır (Ziara, 2016, s. 109).

Suudi medyasına bakıldığında, Suudi günlük gazetelerinin yayın politikası, Krallığın Filistin sorununa yönelik genel tutumuna karşılık gelmektedir. 2014 yılında Gazze'ye yönelik bir saldırganlığı haber yaptığı sırada günlük gazeteler, muhabirlerine

dayanarak askerî operasyonların ayrıntılarını ve yansımalarını tartışmıştır. Suudi gazeteleri de İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırganlığını eleştirmiştir. Bu, Filistin konumunu destekleyen Arap ve İslami kimliğin doğasından kaynaklanmaktadır (Al-Mukinzi, 2017, s. 80-87). Öte yandan, Suudi Arabistan tarafından finanse edilen Al-Arabiya kanalı, yayınında daha az sert bir dil benimsemiştir ve "Gazze İstilasası" başlığını koyduğu için eleştirmiştir. Kanal "şehitler" terimini kullanmamıştır. Ancak sahadaki muhabirleri bazen kullanmıştır. Daha çok "katil" veya "kurban" gibi etiketleri kullanmayı tercih etmişlerdir (Ziara, 2016, s. 111).

Arap medyası öncelikle muhabirlerine güvenmektedir (Elejla, 2014, s. 93; Al-Mukinzi, 2017, s. 81; Alawneh ve Al-Zou'bi , 2017, s. 159; Elmasry vb, 2013, s. 758). Arap gazeteleri (Al-Raya Qatar, Jordanian Al-Rai ve Al-Ahram Al-Masrya) 2014 Gazze saldırganlığını haberlerinde önemli bir kaynak olarak uluslararası ajanslara dayandırmışlardır (Ziara, 2016, s. 130).

Al-Jazeera'nın Filistinli muhabirleri ve kaynakları kullanması Al-Arabiya'ya kıyasla daha fazladır. Al-Jazeera muhabirleri, çatışmanın olaylarını kapsamlı bir şekilde ele alıp analiz etmek için olayların her alanına yerleştirirken, Al-Arabiya muhabirlerini Filistin ve İsrail topraklarına yerleştirmeyi tercih etmektedir. Ayrıca, Al-Jazeera haber raporlarında saha muhabirlerine ve saha görüşmelerine güvenmektedir. Al-Arabiya ise olayları aktarırken daha çok sesli haberlere güvenmektedir (Elmasry vb, 2013, s. 758). Suudi günlük gazetelerinde resmî olmayan yetkililere olan güven azalmıştır. Aynı zamanda kaynaklar Filistinli ve İsraili figürler arasında farklılık göstermektedir. Bu, Suudi gazetelerinin çatışmanın taraflarının farklı görüşlerini sunma konusundaki ilgisini göstermektedir (Al-Mukinzi, 2017, s. 87-88).

Arap medyası, Filistin-İsrail çatışmasındaki olayları kapsamlı şekilde ele alması ve İsrail'in Filistinlilere karşı saldırgan uygulamalarını aktarmaya yönelik sürekli çabalarıyla Arap izleyicinin Filistin konusundaki doğru gerçekliği aktarmasıyla karakterize edilmiştir (Ziara, 2016, s. 3). Arap ülkelerindeki Arap Baharı devrimlerinden sonra, Arap medyasının rolü kısa sürede azalmaya başlamıştır. Medya iç meselelerle ilgilenmiş ve Arap rejimi Filistin sorununa karşı ulusal yükümlülüklerinden vazgeçmiştir. Bölgedeki, Filistin direnişi ile İsrail arasındaki çatışmalar geri çekilmiştir (Al-Mnirawi, 2017, s. 79-80). Sonuç olarak, Katar'ın Filistin meselesindeki rolü Filistin direnişinin bir destekçisi

olarak ortaya çıkmıştır. Bu aynı zamanda Türkiye ve İran'ın, İsrail işgalinin yanı sıra bölgesel güçler olarak rolünün artmasına, siyasi ve ekonomik çıkarlar için rekabet etmesine ve yeni ittifaklar kurmasına yol açmıştır (Ziara, 2016, s. 95; Al-Mnirawi, 2017, s. 79-80). Bu durum; Katar gazetesi Al-Raya'nın İsrail karşısında direnişçi Hamas'ın tutumunu benimsediği medya söylemine de yansımıştır. Hamas'ın ve diğer Filistinli grupların direniş rolünü göstererek Kassam füze ve askeri gelişimini vurgulamaktadır (Ziara, 2016, s. 181).

Arap medyası, işgalin kullandığı bazı terimlerin incelenmeksizin kullanılmasını eleştirilmektedir. Örneğin: Batı Kudüs ve Doğu Kudüs. Bu, İsrail medyasının incelenmeden harfi harfine tercüme edilmesinin sonucudur. Benzer bir şekilde Yahudi Mahallesi, Ağlama Duvarı ve Tapınak Dağı gibi terimler kullanılmaktadır. Bu terimlerin yerine Muğrabi Mahallesi ve Şeref Mahallesi, El-Buraq Duvarı ve Kutsal Beit Dağı gibi doğruları kullanılmalıdır. Bu terimler, Kudüs'teki Yahudilerin Arap olarak orada yaşamış gibi hakkını tanımayı amaçlamaktadır (Elejla, 2014, s. 82-83). Sözde İsrail Devleti varlığının bir tanımı olan İsrail terimini kullanmaktadır ancak Filistin halkının haklarının işgali ve tecavüzü anlamını taşıyan Siyonist varlık devlet teriminin yerine kullanılmaktadır ¹¹⁸.

3.2.1. Filistin'e Komşu Ülkelerin Medyaları

Komşu Filistin Devletleri (Mısır, Ürdün, Suriye ve Lübnan) genel olarak Filistin ve özelde Gazze'deki olaylara dikkat çekmiştir. Çünkü Filistin, Arap-İsrail çatışmasını temsil etmektedir. Onunla güçlü siyasi ve coğrafi bağlara sahiptir. Saldırganlık konuları ve olayları bu medyaları ilgilendirir hale gelmiştir. Geçtiğimiz on yıl boyunca, Mısır medyası her zaman Arap milliyetçiliği için bir platform ve ses olmuştur. İsrail'e ve onun Filistinlilere yönelik saldırganlığına karşı eleştiri ve saldırı yönlendirmede en iyisi olmuştur (Ziara, 2016, s. 110). Ürdün ve Filistin arasındaki coğrafi yakınlık ve iki halk arasındaki sosyal karşılıklı bağımlılığın olması, Ürdün yönetiminin Filistin-İsrail çatışmasına olan ilgisinin sebebiydi. Bu da Ürdün basınının çatışma olaylarını haber yapma ilgisine yansımıştır (Faraj, 2011, s. 105).

---

¹¹⁸ Abu Ghali, S., (2014), *The Arab Media Discourse Towards The Crimes Of The Zionist Entity And Its View Of The Palestinian Cause*, link: <https://pulpit.alwatanvoice.com/content/print/316760.html>, (Erişim tarihi: 02/04/2021).

Mısır medyası, Mısır toplumunun tüm yapısını etkileyen toplam değişim durumunun bir sonucu olarak 25 Ocak Devrimi'nden sonra büyük dönüşümler geçirmiştir. Bu dönüşümlere, birbiriyle çatışabilecek ve örtüşebilecek birçok yeni fikir, vizyon ve eğilimin ortaya çıkması eşlik etmiştir (Arafat, 2013, s. 201). Mısır medyası Filistin davasını destekleyen seçkin bir milliyetçiden, siyasi sisteme ve Filistin davasına yönelik duruşuna ait bir araca dönüşmüştür (Faraj, 2011, s. 106). Mısır medyasının çoğu İsraili meslektaşlarına daha yakındır. Bazıları direnişe karşı kışkırtma ve direnişin amaçlarını ve önermelerini sorgulama karakterini almıştır (Ziara, 2016, s. 109). Hamas'a yönelik medya saldırısı Mısır medyası tarafından artırılmıştır. Hamas, Mısır'daki göstericilerin öldürülmesi ve Sina'daki terör eylemlerinin arkasında olmakla suçlamıştır (Al-Mnirawi, 2017, s. 83). Mısır yargısı Hamas'ı stratejik düşman olarak saymıştır. Hamas terör örgütleri listesine alınmış, tüm faaliyetleri yasaklanmış, Mısır'daki mallarına el konulmuş, ortak sınır kapısı kapatılarak Gazze Şeridi'ne şiddetli bir kuşatma uygulanmış ve Mısır'ı Gazze Şeridi'ne bağlayan tüneller yıkılmıştır ¹¹⁹ ¹²⁰ (Al-Mnirawi, 2017, s. 84). Mısır medyası da Gazze'deki olaylardan Filistin direnişini sorumlu tutmuştur (Faraj, 2011, s. 106). Mısır medyası, Hamas'ın Gazze'ye karşı savaşı kendi çıkarları için kullanmak istediğini belirtmiştir ¹²¹ .

Filistin-İsrail çatışmasında Katar'ın rolünün ortaya çıkmasıyla Mısır basını, Filistin davasının savunulmasında ve taraflar arasındaki çatışmayı çözmek için Mısır girişimlerini desteklemede Mısır'ın olumlu, resmî ve popüler rolünü övmüştür. Mısır medyası, Katar'ın Filistin meselesine müdahalesini reddedip herhangi bir Katar girişimini eleştirmiştir. Buna karşılık Katar'daki medya söylemi, Mısır'ın Gazze'yi desteklemedeki olumsuz rolüne ve hatta Mısır'ın Refah Kapısı'nın kapatılmasıyla Gazze'ye yönelik saldırıya katılımına odaklanmıştır. Katarlı medya, Gazze halkını desteklemek, yardım ve tıbbi yardım sağlamak ve Gazze'nin yeniden inşasına katılmak için Katar'ın resmî, popüler ve kurumsal rolünü göstermektedir (Ziara, 2016, s. 181).

---

¹¹⁹ Anadolu agency, (2014) *Analytical Article: The Arab Media and The War on Gaza. What Today Is Like Yesterday*, link: <https://shorturl.at/dinJU>, (Erişim tarihi: 02/04/2021).

¹²⁰ Sarhan, H., (2014), *Reading Of The Egyptian Position On The Events In Gaza*, link: <https://shorturl.at/pqJ18>, (Erişim tarihi: 02/04/2021).

¹²¹ Anadolu agency, (2014) *Analytical Article: The Arab Media And The War On Gaza. What Today Is Like Yesterday*, link: <https://shorturl.at/dinJU>, (Erişim tarihi: 02/04/2021).

Ürdün'e bakıldığında, Ürdün'ün resmî konumu diplomatik ve insani faaliyetler için Arap medyasına bağlı kalmıştır. Ürdün Hükümeti, Gazze'deki Ürdün Sahra Hastanesi aracılığıyla sivil yardım çağrılarına, ateşkes çağrısına ve tıbbi yardım çağrılarında odaklanmaktadır. Bunun yanı sıra saldırıyı durdurmak için BM ve Güvenlik Konseyinde uluslararası düzeyde çalışmaktadır ¹²² (Ziara, 2016, s. 93). Buna ek olarak araştırmalar Ürdün basınının Filistin meselesi ve İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırısıyla ilgili olaylarla ilgilendiğini göstermiştir (Alawneh ve Al-Zou'bi , 2017; Faraj, 2011; Ziara, 2016). Ürdün basını, olayları daha geniş bir perspektiften sunabilmek için Gazze Şeridi ve Batı Şeria bölgelerine birçok muhabir göndermiştir (Alawneh ve Al-Zou'bi , 2017, s. 159). Ürdün basınının olayları sunumunda röportaj tekniğinin kullanımı ön plandadır. Bu da günlük Ürdün basınının haberlerin ayrıntılarını, olayları ve haberlerin arkasındaki nedenleri sunarak İsrail'in Gazze Şeridi'ndeki saldırganlığına büyük önem vermesine bağlanmaktadır (Alawneh ve Al-Zou'bi , 2017, s. 161).

Mısırlı El Ahram, öncelikle uluslararası haber ajanslarına, ardından muhabirlere güvenmektedir (Al-Mnirawi, 2017, s. 141). Oysa Ürdün gazeteleri İsrail saldırganlığını haber yaparken muhabire kaynak olarak güvenmektedir. Ek olarak makale yazarlarının, günlük Ürdün basınının saldırganlık meselelerine bakışını ve olayların seyrini anlamadaki yorumlayıcı ve analitik rolünün önemini ifade eden görüşleri vurgulamada role oynamıştır (Alawneh ve Al-Zou'bi , 2017, s. 159).

Ürdün günlük basını, Gazze'ye yönelik saldırı olaylarını ele alırken çatışmanın çerçevesini benimsemiştir. Bu bağlamda, medyanın Filistin-İsrail çatışmasını saldırı konuları içinde vurgulamaya odaklandığını göstermiştir. İnsani ilgilenme çerçevesiyle Ürdün basını, saldırı olaylarının insani boyutunu vurgulayarak okuyucuların duygularını uyandırmaya çalışmıştır (Alawneh ve Al-Zou'bi , 2017, s. 177). Ürdün günlük basını da direnişin saldırı karşısındaki rolünü vurgulamaya ve İsrail ordusunun bombardımanına verdiği cevaba odaklanmaya çalışmıştır (Alawneh ve Al-Zou'bi , 2017, s. 174). Benzer bir şekilde Suudi basınında da direniş İsrail saldırısı sırasında yayınlanan haberlerden kullanım açısından en yüksek oranları temsil etmiştir (Al-Mukinzi, 2017, s. 87-88).

---

¹²² Abu Rumman, M., (2014) *Jordan's Position On The "Gaza Hurricane"*, link: <https://shorturl.at/ntJ58>, (Erişim tarihi: 02/04/2021).

3.3. Türk Medyasının Bakışı

Türkiye'de 2002 yılında Adalet ve Kalkınma Partisinin (AK Parti) iktidara gelmesiyle Arap bölgesine geri dönüş, beraberinde dış politika da dahil olmak üzere Türk politikalarında bir değişiklik ve Türkiye'nin konumunu, uluslararası ve bölgesel düzeydeki rolünü yeniden tanımlama gerçekleşmiştir. Filistin meselesi, bölgesel meseleler arasında Türkiye'nin dikkatinin en ön sıralarında yer almıştır (Hajj, 2015, s. 1). Türkiye'nin Filistin meselesine olan ilgisi çeşitli hususlardan kaynaklanmaktadır (Hajj, 2015, s. 2):

- Türk ve Filistin halkları arasındaki dini, kültürel ve entelektüel ortaklığa bağlamaktadır.
- Filistin meselesinin tarihsel arka planı, Türkiye'nin Osmanlı İmparatorluğu'nun mirasçısı olması ve Filistin topraklarındaki son egemen devlet olmasıyla ona karşı özel sorumluluk duygusu taşımaktadır.
- Türk toplumu Filistin davasına büyük sempati göstermektedir.
- Türkiye'nin Filistin sorununun bölgede kabul ve nüfuzun anahtarı olduğunun farkına varmasıdır.
- Türkiye, Filistin sorununu uluslararası arenada nüfuz sahibi olanlar için bir galibiyet gösterisi olarak görmekte ve bu etkiye sahip olmak istemektedir.
- Uluslararası hukuka göre Filistin halkının işgal altındaki toprakları üzerindeki hakkıdır.

Bu düşüncelere uygun olarak, Türkiye'nin Filistin davasına yönelik politikası kademeli olarak ve davayı destekleyerek ilerlemiştir. Davanın mahremiyeti için, Kudüs Türkler için dinî ve tarihî öneme sahiptir. Gazze boğucu bir kuşatma ve insani bir felaketten muzdariptir (Hajj, 2021, s. 5). Bu, Filistin meselesine ilgi duyduğunu vurgulamak ve Filistin'deki güncel olayları aktarmak için çalışan Türk medyasına da yansımıştır. Türk gazeteleri Filistin-İsrail çatışmasıyla başa çıkmadaki ideolojilerini ve yayın politikalarını yansıtmıştır (Günaydın, 2017; Aydın, 2012; Koç, 2020; Yalın vb, 2012; Çınar, 2017; İnce, 2018; Abufayyad, 2015).

Yeni Şafak, Vakit ve Sabah muhafazakâr bir eğilimde olan yayın kuruluşlarıdır. Bu eğilim, hükümet yanlısı ve İsrail karşıtı bir dil kullanarak Filistin meselesini ele almalarına da yansımıştır (Çınar, 2017; Aydın, 2012; Günaydın, 2017). Hürriyet gazetesi,

2000 yılındaki İkinci İntifada olaylarını haber yaparken Filistinlilere karşı olumsuz, İsrail'e karşı olumlu bir algı oluşturmuştur (Günaydın, 2017, s. 38). Sözcü gazetesi, Mavi Marmara olayında yaşananları haber yapmak için konuşmasında arabuluculuk yapmayı taahhüt ederken bazen İsrail karşıtı bazen de Türkiye karşıtı bir konuşma yapmıştır (Çınar, 2017, s. 111).

Mavi Marmara olayı “sivili” bir olay olmaktan çıkıp “siyasi” ve bazen “askeri” bir olaya dönüşmüştür. Bu dönüşüm, farklı ideolojik eğilimlerine rağmen uluslararası siyasetin olayı algılamasında bir birliği yansıtan Türk medyasına yansımıştır (Yalın vb, 2012, s. 242). Türk medyası olayı "İsrail saldırısı" ya da İsrail'in "kanlı saldırısı" olarak nitelendirmiştir (Yalın vb, 2012; Aydın, 2012; Çınar, 2017). Aydın 2012 tarihli bir çalışmasında, Mavi Marmara saldırısının nefret söylemi ve antisemitizm çerçevesinde Türk basınında yer almasını incelemiştir(Çınar, 2017, s. 10).

Mavi Marmara olayında işlenen temalar, Türk gazetelerinde şu şekilde çeşitlilik göstermektedir: Olayın insani bir yardım olduğunun vurgulanması, Gazze ablukası, Filistin'e yönelik desteğin vurgulanması ve baskının devlet terörü olarak nitelendirilmesidir. Söz konusu haber iki noktaya odaklanmıştır: Olayın insanlığa ve bölgedeki insani trajediye odaklanan Gazze ablukasıdır (Yalın vb, 2012, s. 237).

Sabah gazetesi, "barış gemileri" kullanılarak gemilerin amacının barış olduğunu, bunun "insanlık dışı" bir saldırı olduğunu savunmuştur (Çınar, 2017, s. 66). Vakit gazetesi olayın insani boyutunu göstermek için "kurşun yağdırmak" ifadesiyle "asker" kelimesini kullanırken olayın yasa dışı olduğunu belirtmek için "saldırdı" fiili ile "korsan İsrail" ifadesini kullanmıştır. Bir başka bağlamda gazete "İşgal ve etnik temizlik politikası sürdüren İsrail" cümlesiyle gazete yayın politikasının bir yansıması olarak, İsrail Devleti'nin Filistin'deki çalışmalarının yasa dışılığına vurgu yapmaktadır (Çınar, 2017, s. 47). Hem Yeni Şafak gazetesi hem de Vakit gazetesi, Mavi Marmara olayıyla ilgili haberlerinde İsrail'i tanımlamak için benzer nitelikler kullanmıştır. Örneğin “kuduz, köpek ve hain”. Ayrıca haberlere eşlik eden görselleri büyük bir titizlikle ve özenle seçmiş, kanlı cenaze görüntülerine odaklanmıştır (Aydın, 2012, s. 221-222). Sözcü gazetesi, Mavi Marmara olayını ulusal bir mesele olarak değerlendirmiş ve İsrail'e karşı ulusal söylemi kullanmıştır. Aynı şekilde haberlerinde de iktidar partisi karşıtlığını sergilemiştir (Çınar, 2017, s. 111).

Türk gazeteleri, Mavi Marmara olayıyla ilgili önemli bir haber kaynağı olarak hükümet yetkililerine ve siyasetçilere, ikincil düzeyde ise sivil toplum kuruluşlarına güvenmiştir. Ayrıca, Türkiye'den ve İsrail'den hükümet yetkililerine ve siyasetçilere oranların yakın olduğu gözlenmektedir. Bunun nedeni, dış politika haberciliğinin iç politika haberciliğinden farklı olarak resmî söyleme dayanması ve dış politika alanının dış politika karar vericileri arasında bir olay ve sorun alanı olmasıdır. Bu alan, karmaşık ilişkilerin yaşandığı ve yorumlanması çok fazla dış politika bilgisi gerektiren bir alandır. Dolayısıyla gazeteler, ilgili haberler için karar vericilere güvenmektedir (Yalın vb, 2012, s. 238-239).

Vakit gazetesi, fiil yapıları etken cümleleri kullanmayı benimsemiştir yani “Kanlı Baskın”, “İsraili Katiller”, “Katil Askerler”, “Terörist İsrail vahşeti savundu” gibi gazetenin ideolojik konumunu yansıtan kelimelerin ifadelerini kullanarak fiillerin aktif bir anlatısını kullanmıştır (Çınar, 2017, s. 48). Vakit gazetesinde kullanılan “öldürmek” yerine “katletme” sözcüğü bunun ağırlaştırılmış bir ifadesidir. Diğer haberde İsrail “Korsan” olarak tanımlanmıştır (Aydın, 2012, s. 215). Sabah gazetesinde, “Dünyayı ayağa kaldırdı”, “İsrail Katliamı”, “Gemide Vahşet”, “Bu saldırı bir devlet terörüdür” gibi ifadelerle İsrail karşıtı bir söylem kullanılmıştır. Aynı zamanda haberde etken fiiller kullanılmıştır. “Vahşet” kelimesinin kullanılmasıyla olayın insanlık dışı olduğu vurgulanmıştır (Çınar, 2017, s. 66).

Yeni Şafak gazetesinin, Filistinlilerin İsrail'e karşı verdiği mücadeleyi dinsel motifler çerçevesinde aktarması ve Filistinlilere yönelik olumlu haber dilinin İkinci El-Aksa İntifadası olaylarında kullanılması nedeniyle Filistinlilerin direnişini dinsel bir motifle sunmuştur. “Şehit”, “cihat” “Siyonist” gibi ifadelere yer vermiştir. Bu çerçevede, gazete Filistinlilerin ölümlerini “Şehit”, İsrail'i ise “katil” olarak tanımlamaktadır. Böylece yayın politikasını ve taraflara ilişkin yakınlığını yansıtmaktadır (Günaydın, 2017, s. 38). Bu da haberlerinde dini söylemi kullanan ve Mavi Marmara olayını aktarırken İsrail karşıtı bir dil kullanan Vakit gazetesine denk gelmektedir. Vakit gazetesi, dini bir amaç için ölenlerin olduğunu belirtmek için “şehit” kelimesini seçmiştir (Çınar, 2017, s. 50). Cumhuriyet gazetesi ise, Filistin mücadelesini bir özgürlük mücadelesi olarak sunmuştur. Bu yüzden dini olarak tanımlayıcı ifadeler kullanmaktan kaçınıp, “militan”, “gerilla” ve “intihar eylemleri” gibi terimlere yer vermiştir (Günaydın, 2017, s. 38).

Çarpıcı bir nokta, Türk gazetelerinin İsrail vatandaşlarını veya toplumu tanımlamak için “İsrailliler”, “Musevi” ve “Yahudi” gibi ifadeler kullanarak yaptıkları ayırmadır. Din ile ilgili makale ve haberlerde “Musevi” terimi kullanılırken savaştan bahsederken ise “İsrailli”, “Yahudi” terimleri kullanılmıştır.

Örneğin Tercüman gazetesi’nde yayınlanan bir makalede “*Museviler, kendi din ve tarihleri itibarıyla Kudüs'e özel önem verirler*” denilirken “Musevi” ifadesine yer verilmiş, aynı makalenin devamında Arap-İsrail savaşlarından bahsedilirken “İsrailliler” ifadesinin kullanıldığı görülmüştür. Yine aynı gazetede yayınlanan bir yazı dizisinde, “Müslümanların, Hıristiyanların ve Musevilerin gözünde aynı ölçüde mukaddes olan Kudüs” ifadesine yer verilirken “Musevi” kelimesi kullanılmış, yazının devamında savaş döneminden bahsedilirken, “Yahudi” kelimesinin tercih edildiği görülmüştür (Koç, 2019, s. 1432).

Buna karşılık Cumhuriyet gazetesi, Tercüman gazetesi’nde belirtildiği gibi terimler arasında ayırım yapmamıştır. Ancak "Musevi" teriminin kullanımı olumlu nitelikteki konularla ilişkilendirilmiş ve olumsuz konularda "Yahudi" terimi kullanılmıştır (Koç, 2019, s. 1432).

ABD Başkanı Donald Trump'ın Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıması, dünyadaki birçok ülkede çeşitli tepkilere yol açmıştır. Türkiye adına Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Kudüs'ü "kırmızı çizgimiz" olarak nitelendirmiş ve ABD Başkanı'nın kararını tanımadığını açıklamıştır. Etkinlik, medyanın olaya bakışını yansıtan geniş bir medya haberi olmuştur. Türk basını Kudüs'teki durumla ilgili gelişmeleri ele alarak kararla ilgili haberlere ve kamuoyu oluşturulmasına katkıda bulunmuştur. Haberde sade bir dil ve normal, abartılı olmayan bir üslup kullanılmıştır (İnce, 2018, s. 287).

Türk gazeteleri, genel bir fikir birliği oluşturma ve Kudüs'ün korunması fikrini haber ve resimlerle destekleme konusunda anlaşmıştır. Posta gazetesi, kararın küresel olarak herkes tarafından kabul edilemez olduğuna odaklanmaya çalışmıştır. Gazete, Trump'ın "delirmiş" diye bağırdığı fotoğrafını kullanmıştır. Gazete, bu kararın "delilik" olduğunu ve tüm dünyanın ona karşı olduğunu diline ve söylemine yansıtmıştır. Türkiye gazetesi, kararı ABD'nin resmî bir kararı değil, Trump'ın kişisel bir kararı olarak görmüştür. Sözcü ve Hürriyet Gazeteleri, kararını haklar ve insanlık perspektifiyle ele alarak İsrail'in adaletsiz bir ortamda yaptığı insanlık dışı muameleyi gündeme

getirmişlerdir. Böylelikle Filistinlilerin zulüm altında olduğunu kamuoyu ile paylaşmışlardır (İnce, 2018, s. 287-288).

4. GAZZE ABLUKASI SORUNUNUN ULUSLARARASI MEDYADA SUNUMU ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI İÇERİK ANALİZİ

Bazı bilim adamları ve araştırmacılar, medyanın dünyanın var olan gerçekliğini yansıtan bir ayna olmadığını ve dünyadaki gerçekliğin kısmi bir resmini yansıttığını iddia etmektedirler. İdeolojik çıkarlarını vurgulamak için gerçekleri seçer, yeniden düzenler, dönüştürür, çarpıtır veya silerler. Bu bağlamda medya kuruluşları, ekonomik ve ideolojik çıkarlara dayalı olarak sorunları ve olayları ele almaktadır. Dolayısıyla, uluslararası sorunlarla, özellikle de Orta Doğu sorunlarıyla uğraşırken medya endüstrisi kavramı üretilmiştir. Doğu'nun meseleleriyle ilgilenirken medya, oryantalizm diline dayanan ve önceden belirlenmiş basmakalıp bir algıyı benimsemektedir.

Filistin-İsrail çatışması Orta Doğu'daki en önemli konulardan biri olmuş, destek görme ya da reddedilme bakımından süper güçler ve baskın siyasi aktörler tarafından geniş ilgi görmüştür. Çatışma, medyanın yanı sıra siyasi alanda da konuların özel bir sunumuyla temsil edilmiştir. Filistin meselesine yönelik medyada var olan yorum veya sunum farklılıkları bu bağlamda açıklığa kavuşturulmuştur.

Gazeteciler, çerçevelemeyi pek çok bilgiyi tutarlı bir hikâye halinde düzenlemenin bir yolu olarak kullanmaktadır. Gazetecilerin kullandıkları kelimelerden, ifadelerden, imgelerden ve perspektif seçimlerinden, kamuoyunun bir konu hakkındaki algıları ve inançları etkilenebilmektedir. Bu da görüş ve tutumlara dönüşebilmektedir. Diğer bir deyişle medya çerçeveleri, medya kuruluşunun ekonomi politik konumuna bağlı olarak belirli değerleri, gerçekleri, değerlendirmeleri ve standartları vurgulayarak görüşleri ve tutumları etkilemektedir. Bu, konuya alternatif bir çerçevede görüldüğünden daha fazla açıklık sağlamaktadır.

Filistin-İsrail çatışması başlangıcından bugüne medyada neredeyse her zaman yer alan bir konu olmuştur. Ancak dünya çapında pek çok insan medya aracılığıyla elde ettiği bilgilerle Orta Doğu'daki krizleri yanlış algılamaktadır. Örneğin, Filistin-İsrail çatışması bu anlamda bağlamından kopartılarak sunulması sonucunda yanlış anlaşılmaktadır. Bu anlamda yapılan çalışmalara örnek vermek gerekirse Glasgow Üniversitesi Medya Grubu tarafından yürütülen İngiltere'deki bir araştırmanın anket çalışmasında, insanların İsrail-Filistin çatışması hakkında yanlış fikre sahip oldukları görülmüştür. Çalışmanın sonucunda katılımcıların, yanlış bir algı ile Filistinlilerin İsrail topraklarını işgal eden yerleşimciler olduğuna inandıkları görüşü ortaya çıkmıştır. Aynı çalışmada, BBC World

News'in çatışmanın kapsamına ilişkin içerikleri analiz edilmiştir. Söz konusu içeriklerde izleyiciler, BBC ekranlarında İkinci İntifada'ya dair yapılan haberlerde daha fazla İsrail resmî kaynaklarına dayanan haberleri görmüştür. Bu haberlerde Filistinliler terörist olarak gösterilmiş, İsrail şiddeti ise Filistinlilerin eylemlerine bir tepki olarak sunulmuştur ¹²³ (Philo ve Berry, 2004).

Medyada kullanılan dil, bir konuda halkın algı ve inançlarının şekillenmesinde de önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin, Amerikan medyası, kullanılan dil stratejileri ile İsrail'i destekleme eğilimindedir. Bunlar, çatışmaların yaşandığı yere atıfta bulunarak "işgal" ve "işgal edilmiş topraklar" gibi kelimelerin yanı sıra "İsrailli yerleşim" veya "koloniler" gibi kelimelerin de kullanımından kaçınarak İsrail yerleşimlerinin yasa dışılığını gizlemektedir (Kandil, 2009, s. 1-2).

Bu, medyanın geniş ve güçlü etkisinin hedef kitle üzerindeki yansımaları göstermektedir. Medyanın bu yapısı, modelleri ve görünümleri çoğaltmakta, medyaya olayları hedef kitleyi etkileyecek özel şablonlarla ele alıp sunma olanağı sağlamaktadır. Bütün bunlara ek olarak, yeni medyanın yaygınlaşmasıyla, neredeyse tüm medyada hemen hemen birbirinin aynı olan ve birbiriyle uyumlu medya çıktılarının yer alması sağlanmış ve bu sayede medyanın toplumu etkileme süreci de kolaylaşmıştır (Bello, 2014, s. 204).

Geleneksel haber; yazılı basın, radyo ve televizyon yayınının ardından internet dünyasına da taşınmıştır. Seçkin haber sitelerinin kurulmasının altında yatan medya politikası internetin sağladığı interaktiflik, gerçek zamanlılık, erişim hızı ve geniş coğrafi yayılma gibi büyük olanaklara dayanmaktadır. Öte yandan daha çeşitli izleyici ağına ulaşma ve haberlerin doğrudan yayınlanması, haber kanalları için niteliksel bir sıçrama oluşturmuştur. Yönlendirilmiş medyanın ve bağlı internet sitelerinin amacı, kamuoyunu etkilemek, bölge ile ilgili haberleri bu medya kuruluşlarının ideolojisi doğrultusunda çerçevelemek ve çalışmalarını denetleyen devletin bakış açısını iletme. Bu haber siteleri ülkelerinin amaçlarına bir tür yumuşak güç ve diplomasi olarak hizmet etmekte, bölgenin sorunlarını kendi bakış açılarından çerçevelemektedir. Özellikle Arap ve Batı

---

¹²³ İsrail-Filistin çatışmasına yönelik TV haberlerinin kapsamına ve bu haberlerin televizyon izleyicilerinin anlayışları, inançları ve tutumlarıyla nasıl bir ilişkisi olduğuna dair bir çalışmadır. Çalışmanın amacı, bunların yeni içerikler üzerindeki etkilerini göstermek için çalıştıkları baskıları ve yapıları tartışmak ve medyanın kamu bilgisinin inşasındaki rolünü incelemektir. Bu anlamda çalışmada, 800'ün üzerinde izleyiciye yönelik bir anket ve iki yılı aşkın süreçte TV haberlerinin detaylı içerik analizi yapılmıştır.

toplumlarının temel meselelerinden olan Filistin meselesi bu anlamda çerçevelenen konulardan biridir (Issa ve Al mossudder, 2020, s. 152).

Gazze Şeridi'nin ablukası başlangıcından bu yana, Arap ve Batı medyası tarafından dikkatle takip edilmiştir. Nitekim abluka insani bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Filistinlilerin geri dönme haklarını talep ettiği ve Gazze Şeridi'ndeki ablukayı kırmak için başlattıkları Büyük Dönüş Yürüyüşü ve İsrail'in düzenlediği üç saldırı gibi olaylar bu ortaya çıkış süreci üzerinde etkili olmuştur. Uluslararası medyanın Gazze Şeridi'ndeki abluka olaylarıyla ilgili tutumları ve görüşleri farklılık göstermektedir. Medya kuruluşlarının dış haber servisleri; gündemleri, ideolojileri, ilgi ve ülkelerinin stratejik konumları doğrultusunda olayları çerçeveyerek sunmaktadırlar. Böylece, uluslararası medyanın Gazze ablukasını nasıl ele aldığı belirlenmesi önemli bir konu haline gelmiştir. Uluslararası medyanın Gazze ablukasını kendi bakış açısıyla sunması ve kamu diplomasisine dayalı farklı bağlamlarda incelemesi çalışmanın ana problemini oluşturmaktadır. Çünkü, uluslararası medya köklerinin bulunduğu ülkeden bağımsız hareket edememektedir.

Ayrıca, bu çalışmanın araştırma sorusu, "Uluslararası medya son dört yılda Gazze ablukasını nasıl çerçevelemiştir?" şeklindedir. Aşağıda, bu ana soru'ya ilaveten yer alan alt sorular şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Gazze ablukasının ortaya çıkardığı sorunları ele almak için farklı haber sitelerinin kullandığı en önemli çerçeveler nelerden oluşmaktadır?
2. Haber kanallarının siteleri, Gazze ablukasını örneğinde ideolojik olarak nasıl farklılık göstermektedir?
3. Haber kanallarının sitelerinin Gazze ablukasını sorunlarının sunumu bakımından benzerlikleri nelerden oluşmaktadır?
4. Haber kanallarının sitelerinin Gazze ablukasını sorunlarının sunumu bakımından farklılıkları nelerden oluşmaktadır?

4.1. Problem

Bu çalışmanın ana problemi uluslararası medyanın Gazze ablukasını kendi bakış açısıyla sunması ve kamu diplomasisine dayalı farklı bağlamlarda incelemesidir. Başka bir ifadeyle, uluslararası medya Gazze ablukasını kendi bakış açılarıyla farklı bağlamlarda kamu diplomasisinin amaçlarına göre sunmaktadır. Çünkü, uluslararası

medya köklerinin bulunduğu ülkeden bağımsız hareket edememektedir. Çalışmanın temel sorunsalından hareketle, çalışmada ele alınan alt problemler şu şekildedir:

- Uluslararası medya köklerinin bulunduğu ülkenin jeopolitik çıkarlarını savunur ve yönelimlerini yansıtır.
- Uluslararası medya, Gazze ablukası meselelerini ele alırken görüşlerini ve ideolojilerini yansıtmak için haber çerçevelerini kullanmaktadır.
- Uluslararası medya, hükümetlerin amaçlarına ulaşmak için kullandıkları kamu diplomasisi araçlarından biridir.

4.2. Önem

Bu çalışmanın önemi altı temel nedene dayanmaktadır.

1. Orta Doğu'nun uluslararası medya gündemindeki merkezi konumu, Filistin-İsrail çatışması Orta Doğu'nun en önemli meselesidir. Ayrıca Filistin-İsrail çatışmasına yönelik farklı siyasi ve uluslararası eğilimler ve pozisyonlar vardır.
2. Filistin-İsrail çatışmasına, özellikle Gazze ablukası ile ilgili literatür çalışmalarına olan ihtiyaçla birlikte online haberlerin önemi artmaktadır.
3. Gazze ablukası, birçok medya tarafından kapsanmasının yanı sıra, dünya çapındaki medyayı resmi ve popüler seviyede meşgul eden küresel bir insani mesele olarak ortaya çıkmıştır.
4. Medya, Gazze ablukası sorunlarını siyasi ve ideolojik yönelimlerine ve çıkarlarına göre sunmuştur. Ayrıca medya tarafından kullanılan haber çerçeveleri çeşitlilik göstermiştir.
5. Gazze ablukası karşısında ülkelerin farklı tutumları ve bunun medyaya yansımaları vardır.
6. Uluslararası haber söyleminin etkinliği farklı toplumların Filistin sorununa bakışı üzerindeki etkisidir.

4.3. Amaç

Bu çalışma uluslararası medyanın (CNN, BBC, TRT World, Al-Jazeera English) 2018-2021 döneminde Gazze ablukası konularının haber çerçevelerini tanımlamayı amaçlamıştır. Belirtilen genel amaç kapsamında ulaşmayı hedeflediği alt amaçlar ise şu şekilde tanımlanabilmektedir:

1. Gazze ablukası konularının ele alınmasında ideolojinin etkisini belirlemek.
2. Haber sitelerinin Gazze ablukası konularını ele almak için kullandıkları haber çerçevelerini incelemek.
3. Hükümetlerin pozisyonları ve tutumlarını ifade etmenin bir aracı olarak haber sitelerini incelemek.
4. Haber siteleri arasında Gazze ablukası konularının ele alınmasındaki farklılıkları incelemek.

4.4. Varsayımlar

Bu çalışmanın temel varsayımları şu şekildedir:

1. Batı medyasının (CNN, BBC) İsrail'i destekleyen bir tutum benimsediği varsayılmaktadır.
2. Orta Doğu medyasının (Al-Jazeera English) Filistin'i destekleyen bir tutum benimsediği varsayılmaktadır.
3. Türk medyasının (TRT World) Filistin'i destekleyen bir tutum benimsediği varsayılmaktadır.
4. Haber sitelerinin Gazze ablukası konularını ele almak için çatışma çerçevelerini kullandığı varsayılmaktadır.
5. Haber sitelerinin Gazze ablukasının insani yönüne odaklandığı varsayılmaktadır.

4.5. Sınırlılıklar

Bu çalışmada, uluslararası medyada Gazze'ye yönelik abluka konularını haber yapmak için kullanılan haber çerçeveleri belirli sınırlılıklar içerisinde incelenmiştir. Çalışmanın sınırlılıkları ise şu şekilde ifade edilebilmektedir:

1. Bu çalışma belirtilen haber kanallarıyla (CNN, BBC, TRT World ve Al-Jazeera) sınırlıdır.
2. Çalışma, uluslararası haber kanallarının (CNN, BBC, TRT World ve Al-Jazeera) web siteleri ile sınırlıdır.
3. Çalışma (2018-2021) dönemi boyunca Gazze ablukasına ilişkin toplanan haberler ile sınırlıdır.
4. Çalışmada, haber sitelerinin analizi haber, rapor ve makale gibi yazılı metinlerle sınırlıdır.

5. Çalışmanın sonuçları Gazze ablukasına ilişkin ele alınan haber kanallarıyla sınırlıdır ve genellenmez.

4.6. Yöntem

Çalışmada, uluslararası haber sitelerinin Gazze ablukasına ve onun ortaya çıkardığı sorunları nasıl çerçevelediğini saptamak için içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

Öte yandan, çalışmada sorulan araştırma soruları ve varsayımların analizinde IBM SPSS (V 26) kullanılarak frekans sayımları, çapraz tablolar ve yüzdeler için betimsel istatistiksel yöntemler kullanılmıştır. Ayrıca karşılaştırma yapmak ve varsayımların geçerliliğini doğrulamak için Chi-Square tests ve standart sapmalar kullanılmıştır.

4.6.1. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini uluslararası haber kanallarının İngilizce yayın yapan web siteleri oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra uluslararası yayıncılığın genişliği, özellikle internet ortamında çok fazla haber sitesi bulunmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada içerik analizi yöntemlerinde sıklıkla başvurulan bir örnekleme tekniği olan kasıtlı örnekleme yöntemine başvurulmuştur.

Çalışma örneklemini bu örnekleme yöntemiyle belirlenen dört haber sitesi (CNN, BBC, TRT World ve Al-Jazeera) oluşturmaktadır. Ayrıca dört haber sitesi medyayı yöneten ve kontrol eden siyasi ve ideolojik güçleri Gazze ablukasının sorunlarıyla nasıl başa çıkılacağını yansıtmaktadır.

4.6.1.1. Çalışma Örnekleme

Gazze ablukasına, Hamas'ın parlamento yasama seçimlerini (2006) kazanmasının ardından uygulanmıştır. ABD ve Batılı ülkeler, Hamas'ın kurduğu Filistin hükümetini tanımamış, bir dizi siyasi ve ekonomik yaptırım uygulamış ve Hamas'ı izole ederek dışlamaya çalışmıştır. Çalışmanın örnekleme seçilirken bu durum dikkate alınmıştır. Siyasi düzeyde, ABD ve Batılı ülkeler Gazze'ye abluka uygulanması kararını desteklemiştir. Buna karşın Türkiye ve bazı Arap Devletleri, Gazze'deki Filistin halkına karşı toplu bir ceza olduğunu düşünerek ablukayı Gazze'ye uygulamayı reddetmiştir. Bu doğrultuda olayların medyaya yansımalarına bakıldığında, bu çalışmanın üçüncü bölümde de görüleceği gibi Amerikan medyasının İsrail'e yakın bir tutum geliştirdiği, Arap medyası ve Türk medyasının Filistin'e yakın bir tutum geliştirdiği görülmektedir. Öte

yandan İngiliz medyasının ise dengelere göre değişen bir tutuma sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Çalışmanın örnekleme, resmî medya kanalları aracılığıyla ülkelerin siyasi pozisyonlarını temsil etmek üzere seçilmiştir. BBC'nin İngiltere'nin şartlara göre değişen tutumunu temsil etmesine benzer şekilde, CNN'nin İsrail'e yakın tutumu Amerika'nın pozisyonunu temsil etmektedir. Bunun yanı sıra Katar'ın pozisyonunu Al-Jazeera Filistin yanlısı tutumuyla temsil ederken, benzer bir politika ile Filistin yanlısı tutum sergileyen Türkiye politikasını TRT World temsil etmektedir. Haber kanallarının sitelerinde yer alan haberler incelendiğinde, bu sitelerin ideolojilerinin Gazze ablukası haberlerini çerçevelemedeki etkisi daha belirgin bir şekilde görülecektir.

4.6.1.1.1. CNN International

Ted Turner, 1980 yılında CNN'i dünya çapında 7/24 haber yayınına başlayan ilk haber ağı olarak Atlanta'da kurmuştur (Palloshi, 2015, s. 48). CNN, ulusal ve uluslararası basında baskın bir güç olmak için dünya çapında erişimini genişletmiş ve birbirine bağı hale gelen bir dünyada bilgi akışını deęiştirmiştir¹²⁴.

CNN 1990-1991 Körfez Savaşı sırasında ortaya çıkan durumda uluslararası konumunu güçlendirmiştir. Bu dönemde ABD bombardımanı sırasında Irak içinde yayın yapan tek haber kaynağı olmuştur (Palloshi, 2015, s. 48). Diğer kanallar, başta Kuveyt'teki çatışmalar olmak üzere savaşın bütün görüntülerini CNN'den canlı yayınından alarak kullanmıştır. Irak hükümetinin yabancı medya muhabirlerinin ayrılmasını emrettiği dönemde, Bağdat'tan yalnızca CNN'in haber yapmasına izin verilmiştir¹²⁵. CNN ayrıca 1995 Bosna Savaşı ve 1999'daki Kosova Savaşı'nın yanı sıra Somali'deki Kıtık Krizi'nde de önemli bir rol oynamıştır. New York'taki Dünya Ticaret Merkezi Kulelerine 11 Eylül'de düzenlenen saldırıları da canlı yayında sunan tek kanal CNN olmuştur. 11 Eylül yayının bir sonucu olarak kanal, daha sonra haber kanallarında vazgeçilmez hale gelen bir haber kaseti oluşturmuştur. Sonuç olarak CNN, uluslararası siyasette ve hükümet kararlarını etkileme becerisinde önemli bir rol üstlenmiştir (Palloshi, 2015, s. 48-49).

---

¹²⁴ Hughes, L., (2013) *CNN*, link: <https://www.georgiaencyclopedia.org/articles/arts-culture/cnn>, (Erişim tarihi: 14/11/2020).

¹²⁵ Hughes, L., (2013) *CNN*, link: <https://www.georgiaencyclopedia.org/articles/arts-culture/cnn>, (Erişim tarihi: 14/11/2020).

30 Ağustos 1995'te CNN, internette (www.cnn.com) yayın yapmaya başlamıştır. İnternet'teki ilk büyük etkileşimli haber ve bilgi sitesi olarak tanımlanmıştır. CNN, ABD'de çevrim içi haberleri takip eden en büyük kitleye sahiptir. Amerika'da, 2006 yılında ziyaretçi sayısının aylık 24 milyon olduğu tahmin edilmektedir. Oysa bu sayı Kuzey Amerika'da 1,5 milyon ziyaretçi daha fazladır. Son on yılda, web sitesi ziyaretçileri her ay Asyalı kullanıcıların yaklaşık %70'ine ulaşmıştır. Ayrıca CNN; ayda sırasıyla 90 milyon, 16 milyon ve 19 milyon sayfa görüntüleme ile Avrupa, Latin Amerika, Orta Doğu ve Afrika'da güçlü bir web varlığı sürdürmektedir. Genel olarak, CNN dünya çapında elit ve etkileyicilerden oluşan bir kitleyi çekmeyi başarmıştır (Groshek, 2008, s. 54).

CNN'in etkisi, karar vericileri etkileyebilen ve küresel olaylarla ilgili farklı bakış açıları yansıtabilen modern iletişim teknolojilerinden kaynaklanmaktadır. Livingston, CNN'in etkisini medyanın gücü nedeniyle politikacıların siyaset üzerindeki kontrolünü kaybetmesi olarak görmektedir. Bu, insanların kamuoyu üzerindeki grafik görüntülerinin etkisinden, medyanın yetkilileri ABD'nin çıkarlarını içeren küresel olaylara tepki olarak daha hızlı kararlar almaya zorlama yeteneğine kadar her şeyi içermektedir. CNN'in etkisini, medyayı başka bir ülkedeki meslektaşlarına mesaj göndermek için kullanmayı ve böylece diplomatik iletişim yöntemlerini değiştirmeyi de içerdiği şeklinde açıklamaktadır (Palloshi, 2015, s. 49).

CNN etkisi üç farklı şekilde ele alınmaktadır: (1) Bir politika gündemi belirlemek için bir faktör olarak, (2) İstenilen siyasi hedeflere ulaşmanın önünde bir engel olarak, (3) siyasi karar vermede hızlandırıcı bir güç olarak. Medya, televizyon diplomasisinde olduğu gibi karar verme sürecini hızlandırarak kısaltmaktadır. Savaş zamanlarında, küresel televizyonlar potansiyel güvenlik ve istihbarat riskleri oluşturmaktadır. Bununla birlikte, medyanın birçok dış politika sorununa karşı ilgisi olduğu gibi medya aynı zamanda bir mesaj iletme aracıdır. CNN etkisinin bir engel gibi görünmesinin iki yolu bulunmaktadır Duygusal veya ürkütücü olaylarla ilgili haberler moral bozabilmekte ve hükümet savaşın yoğunluğunu azaltabilmektedir. Ya da savaş alanına girişi sınırlayabilmekte ve küresel gerçek zamanlı medya ise operasyonel güvenliğe tehdit oluşturabilmektedir. Örneğin; Somali, Bosna-Hersek ve Haiti'de olduğu gibi vahşet veya insani krizlerin duygusal olarak raporlanmasını ve dış politika önceliklerinin yeniden düzenlenmesini gerektirebilmektedir (Küngerü, 2015, s. 45).

4.6.1.1.2. *Al-Jazeera*

Kasım 1996'da Doha'da, dünya çapında haber ve güncel olaylar konusunda uzmanlaşmış bir kanal olarak yayın hayatına başlamıştır. Başlangıçta Katar Kraliyet ailesinden 150 milyon dolarlık beş yıllık bir krediyle finanse edilmiştir. Ancak herhangi bir devlet kurumuna bağlı olmadığını iddia etmektedir. Reklam ve sponsorluk yoluyla finanse edilmektedir (Miladi, 2006, s. 949). Katar Emiri Al-Jazeera'nın inceleme, kontrol ve hükümet manipülasyonundan bağımsız, partizan olmayan bir uydu ağı olmasını ve hükümetin Arap dünyasındaki coğrafi olarak küçüklüğüne rağmen Katar Devleti'ni demokratikleştirme çabalarının bir parçası olmasını planlamıştır (El-Nawawy ve Powers, 2008, s. 27).

Mart 2006'da yeni kanalların açılmasıyla bir medya ağına dönüşmüştür. Bu süreçte; Al-Jazeera Spor, Al-Jazeera Çocuk (Miladi, 2006, s. 950). Al-Jazeera İngilizce, Al-Jazeera Mubasher, Al-Jazeera Balkan, Al-Jazeera Türk, Al-Jazeera Belgesel kanalları açılmıştır. Al Jazeera, "görüş ve diğer görüşler" sloganıyla somutlaşan Batı reklamcılığı perspektifine alternatif bir bakış açısı sunarak onu Batı ağlarından ayıran bir kimlik yaratmayı amaçlamaktadır (Palloshi, 2015, s. 55).

Al-Jazeera English (AJE), küresel haber dünyasında devrim yaratmayı amaçlayan yeni bir uluslararası medya biçimidir. 15 Kasım 2006'da başlatılan AJE, merkezi Orta Doğu'da bulunan ilk küresel İngilizce haber kanalı olmuştur (El-Nawawy ve Powers, 2008, s. 31).

Al-Jazeera'nın Arap dünyasının birçok yerinde ve diğer birçok ülkede muhabirleri bulunmaktadır. 2003 yılına kadar Al-Jazeera, farklı siyasi ve dinî geçmişlere sahip 500'den fazla çalışana ulaşmıştır (Miladi, 2006, s. 950). Çalışanların çoğu, kanalın altyapısını güçlendiren ve BBC TV Arapça gibi sınır ötesi radyo istasyonları ve kanallarıyla çalışma deneyimi olan kişilerden oluşmaktadır. Al-Jazeera şu anda 100'den fazla ülkede 220 milyondan fazla haneye yayın yapmaktadır. Dünyanın birçok yerinde, özellikle farklı ülkelerdeki diasporadaki Araplar üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Palloshi, 2015, s. 56). 2004 yılında Al-Jazeera, Avrupa ve Afrika'da küresel en iyi beş markadan biri olarak gösterilmiştir (Alhammouri, 2013, s. 38).

Al-Jazeera'nın başarısı ve küresel olarak tanınması, dünyanın dört bir yanındaki çeşitli haber kanallarının ve izleyicilerin dikkatini "teröre karşı savaştan" yana bir

pozisyona çekmesinden kaynaklanmaktadır. Buna ek olarak Al-Jazeera, El-Kaide üyelerine ulaşabilen, görsel ve işitsel mesajlarını kendi kanalında ve web sitesinde gösterebilen tek kanaldır (Alhammouri, 2013, s. 38- 39). CNN'in 1991 Körfez Savaşı'nda yaptığı haberler dünya çapında izlenirken 2003 yılında bu sefer Al-Jazeera Afganistan ve Irak'ta gerçekleştirdiği haberlerle dikkatleri üzerine çekmiştir. Taliban, sadece bir muhabire izin verdiğinde Al-Jazeera'dan Tissir Alouni iki hafta boyunca Kabil'den yayın yapma iznine sahip olmuştur. Batılı haber kurumları Taliban liderlerinin yaptıkları açıklamalar konusunda Al-Jazeera'ya bağımlı olmuşlardır. 1998 yılında Bin Ladin ile yapılan özel röportaj Al-Jazeera'nın Batılı toplumlarda tanınmasını sağlamıştır (Küngerü, 2015, s. 49).

Al-Jazeera, yayın hayatına başladığından bu yana Arap medyasının söylemini liberalleştiren ve siyasi tartışmaları olumlu yönde etkileyen canlı ve dinamik bir siyasi ortam yaratmıştır. Bu etki, Al-Jazeera'nın Arap dünyasında Arap statükosunun meşruiyetini içerinden çıkarmakta ve radikal bir şekilde yenisini inşa etmeye yardımcı olmaktadır. "Çoğulcu siyasi kültür" eşi benzeri görülmemiş bir tartışma ortamı sağlama rolüne atıfta bulunarak "Al-Jazeera etkisi" olarak tanımlanmıştır. Bu, ifade siyasi özgürlüğün önünü açan, siyasi seferberliği kolaylaştıran, diyalog platformu sağlayan ve Arap vatandaşlarına kendilerini gösterip savunma ve Arap kamuoyunu şekillendirme fırsatı veren etkileşimli diyalog programları aracılığıyla olmaktadır. Al-Jazeera'nın bölgedeki etkisi, Arap statükosuna kıyasla sunduğu değişimin büyüklüğünü vurgulayan bir zemin sağlayan bir dizi belirli tarih ve kültürel koşula bağlıdır. Arap coğrafyası, basın özgürlüğünün engellenmesiyle ve tarihsel olarak önemli bir bölgesel kimlik duygusuyla tanınan bir bölgededir. Al-Jazeera, hem popüler olmayan rejimlere ve politikalara meydan okurken hem de bölgedeki halklar arasında kolektif nüfuz duygularını yeniden alevlendirmiştir. Dolayısıyla, yirminci yüzyılın başında Al-Jazeera'nın sahip olduğu önemi tanımlamak önemliyken bu önem, görsel medyanın etkisinin bir kanıtı olmaktan çok günümüzün küreselleşmiş toplumunda değişen bağlantı ve güç dinamiklerinin bir sembolü olarak belki daha iyi anlaşılabilir (El-Nawawy ve Powers, 2008, s. 29-30).

Al-Jazeera, haber bültenlerinden önce ya da sonra yayınladığı kısa videolarda Filistin şehirlerinin tarihini belgeleyen yayınlara odaklanmıştır. Bunun yanı sıra Gazze ve Irak'ta günlük olarak gerçekleşen cinayetleri ve katliamları vurgulayan haberlere ağırlık

vermiştir. Bunun sonucunda bazı medya eleştirmenleri, Al-Jazeera'nın İsrail ve Amerika karşıtı olarak bu içerikleri sunduğunu düşünmektedir. Aynı zamanda Al-Jazeera, haber olaylarını kapsamlı bir şekilde ele almak, görüntüyü tüm açılardan sergilemek ve "Al-Jazeera: Görünümü ve karşı görünümü sunmak" sloganıyla sözünü yerine getirmek için İsraili yetkililerle röportaj yapma eğilimine öncülük eden tek Arap kanalıdır (Alhammouri, 2013, s. 39).

4.6.1.1.3. TRT World

TRT World, Mayıs 2015'te şifreli yayına başlamış ve aynı yılın Kasım ayında ücretsiz yayınına başlamıştır. TRT World Türkiye'nin dünyaya açılan penceresi olmaktadır (Barıtcı ve Aydeniz, 2019, s. 1559). İngilizce konuşulan bir Türk kanalına sahip olmanın gerekliliği, Türkiye'nin özellikle son 15 yılda yaşanan gelişmelerden ve ekonomik kalkınmadan sonra dış dünyaya açılma politikasından kaynaklanmaktadır. Türk medyası aynı zamanda kapsamlı ulusal söylem ve küresel bir kitlenin ilgisini çeken sorunları ve olayları ele alabilecek uluslararası söylem eksikliği ile de sınırlıdır. Uluslararası medya arenasında Türkiye'nin sesinin olmamasının yanı sıra, Türkiye 28 Mayıs 2013 tarihinde Gezi Olayları sırasında CNN, BBC ve Al-Jazeera gibi uluslararası medya kuruluşları tarafından olayların bu kanalların politikaları ve ideolojilerine dayalı şekilde sunulması örneğinde kendisini dünya kamuoyuna duyurmakta zorluklar yaşamıştır. Uluslararası yayın yapan bazı medya kuruluşları AK Parti mitingindeki kalabalık görüntüleri hükümete karşı protesto mitingi olarak vererek Türk halkının AK Parti iktidarına karşı olduğu algısını oluşturmaya çalışmıştır. Bu, Türk hükümetinin TRT World projesinin uygulanmasını hızlandırmasına neden olmuştur (Devran, 2015, s. 290-287).

Dönemin TRT Genel Müdürü İbrahim Eren, TRT World'ün yayın politikasını şöyle açıklamaktadır: "*Sadece görüneni değil, aynı zamanda nedeni de ortaya koyamayan, yapay son dakikaları takip etmeden, toplumları birbirinden ayırmadan, kimseyi adlandırmadan ve şekillendirmeden bir vizyon belirledik*" (Devran, 2015, s. 290). TRT World'ün temel amacı, hikâyenin her zaman görünmeyen yüzünü yani mazlumların duyulmaz sesini küresel kamuoyuna eşsiz ve insancıl bir dille duyurmaktır ¹²⁶. TRT

---

¹²⁶ TRT Haber, (2018), '*TRT World Dünyanın Her Yerinden İzlenebilecek*', link: <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/trt-world-dunyanin-her-yerinden-izlenebilecek-303198.html>, (Erişim tarihi: 16/11/2020).

World; izleyicilerinden, değişen düşünce kalıpları, farklı toplumsal konulara ilişkin algılar, farklı kültür ve ırkların daha net ve derin bir şekilde anlaşılması gibi konularda tepkiler almayı hedeflemektedir. TRT World, izleyicilerini kanalın isteklerinin bir parçası olmaya ve izleyicilerine ilham vermeye davet etmektedir. İzleyicilerini küresel bir farkındalığa sahip küresel bir vatandaş olarak tanımlamakta ve hikayelerin merkezinde olmayı hak ettiklerine inanmaktadır (Baritci ve Aydeniz, 2019, s. 1560).

Dönemin TRT World Genel Müdürü İbrahim Eren, kanalın rengini "turkuaz" olarak tanımladıklarını ve TRT World logosunun birçok ayırt edici marka özelliği taşıdığını belirtmiştir. Eren TRT World'ün logosunu ve görsellerin anlamını şu şekilde açıklamaktadır: "*Ana görsellerimizde dünya üzerindeki farklı renk ve dilleri simgeleyen parçacıklar vardır*". Bunların bir araya gelmesi anlamlı bütünlüklere dönüşmektedir. World kelimesinin içinde ön planda olan büyük nokta da bu yaklaşımı her an ekranda temsil etmektedir. Bu turkuaz renkli büyük nokta, hareketli görüntülerde yüzlerce parçanın bütünleşiği olarak global temsil inancımızı resmetmektedir. Hareket esnasında, noktayı çevreleyen ve iki yarımından oluşan 'O' harfinin saat yönünün tersine dönmesi ise toplumsal mirasımızı referans almakta ve doğu ile batının birleşimini vurgulamaktadır¹²⁷.

TRT World, ABD ve İngiltere'de 13-14 kişiyi çalıştırıp bu yerlerden yayın yaptığı gibi yurtdışındaki TRT temsilciliklerinde de yeni muhabirler işe alarak yabancı ülkelerdeki ekibini oluşturmuştur. TRT bünyesindeki 14-15 temsilcilikte TRT World personeli yer almaktadır (Baritci ve Aydeniz, 2019, s. 1563). Hâlihazırda TRT'nin Kudüs, Tahran ve Moskova'da bulunan bürolarıyla canlı bağlantılar yapılmaktadır. TRT Genel Müdürlüğü, 500 kişilik kanal kadrosunda editoryal anlamda dünyanın büyük kuruluşlarında çalışmış tecrübeli isimlerin ve Türkiye'den de İngilizcesi iyi olan, yurt dışında eğitim görmüş ya da belli bir süre yurtdışında yaşamış gazetecilik deneyimine sahip gençlerinin yer aldığını belirtmiştir. Kanalın teknik kadrosu ise TRT'den ve televizyonculuk tecrübesi bulunan profesyonellerle oluşturulmuştur (Devran, 2015, s. 291).

TRT çatısı altında kurulan bir hükümet kanalı olarak TRT World, ticari televizyon kanalları kadar siyasi açıdan bağımsız değildir ve bütçesi toplanan vergilerden

---

¹²⁷ TRT Haber, (2018), '*TRT World Dünyanın Her Yerinden İzlenebilecek*', link: <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/trt-world-dunyanin-her-yerinden-izlenebilecek-303198.html>, (Erişim tarihi: 16/11/2020).

ayrılmaktadır (Baritci ve Aydeniz, 2019, s. 1562). Bu, mevcut hükümet doğrultusunda yayın kanalının yönetimini etkilemektedir. Bu, kanalın objektif yayın politikasını bozabilmekte ve hedef kitlenin gözünde güvenilirliğini kaybetme riskine yol açabilmektedir (Devran, 2015, s. 283).

4.6.1.1.4. *BBC World*

Şüphesiz ki BBC gerek İngiltere'nin ve gerekse de tüm dünyanın en önemli uluslararası yayın kuruluşları arasında yer almaktadır. Aynı zamanda İngiltere'de, İngiltere'nin en önemli kültürel ihracatlarından birini temsil eden radyo, televizyon ve internette çok çeşitli dil ve bölgesel hizmetler sunmaktadır. Haftalık izleyici kitlesinin dünyanın her yerinden 279 milyon kişi olduğu tahmin edilmektedir ¹²⁸. BBC, internet sitesi aracılığıyla mesajını şu şekilde açıklamaktadır: "*Kamu yararına hareket etmek, tarafsız, yüksek kaliteli ve ayırt edici çıktılar ve bilgilendiren, eğiten ve eğlendiren hizmetler sunarak tüm izleyicilere hizmet etmek*" ¹²⁹. BBC World Service, misyonunu gerçekleştirmek için hizmetlerini 32 dilde yayınlamakta ve yayını dünya çapında toplam 180 milyon dinleyiciye ulaştırmaktadır. Yaklaşık 250 BBC muhabiri dünya çapındaki yaklaşık 50 BBC haber merkezlerinde yer almaktadır (Kırık, 2012, s. 68).

British Broadcasting Corporation (BBC) ilk olarak 1922 yılında İngiliz hükümetinin, altı üst düzey radyo yayıncısına yeni bir kuruluş oluşturma ruhsatını vermesiyle bir İngiliz yayın şirketi olarak kurulmuştur. Genel Postane tarafından verilen ruhsat, radyo alımı alanında çalışan tüm yurttaşlara ücretlerin tahsil edilmesini kapsamaktadır. Şirketin gelirleri radyo satışlarına konulan ek ücretlerle desteklenmiştir (Uyanık, 2012, s. 87). 1926 yılında, Crawford Komisyonu yayın kuruluşunu ve bunun izleyiciler üzerindeki etkisini tartışmak için kurulmuş ve Komisyon bir dizi öneride bulunmuştur. Crawford Komisyonu, yayıncılığı tekeline alma ihtiyacını ve yayının bir şirket tarafından değil, bir kamu hizmeti kurumu (ulusal çıkarlar için çalışan bir kamu kurumu) tarafından yönetilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Buna ek olarak, BBC'nin eğitim programları düzenlenmesini tavsiye etmiştir (Thorsen, 2009, s. 25). Komitenin tavsiyeleri sonucunda, 1926 yılında bir kraliyet sözleşmesi ile British Broadcasting

---

¹²⁸ BBC, *About The BBC: BBC World Service*, link: <https://www.bbc.com/aboutthebbc/whatwedo/worldservice>, (Erişim tarihi: 16/11/2020).

¹²⁹ BBC, *About The BBC: BBC World Service*, link: <https://www.bbc.com/aboutthebbc/whatwedo/worldservice>, (Erişim tarihi: 16/11/2020).

Corporation kurulmuş ve 1 Ocak 1927'de BBC yayınına başlamıştır (Uyanık, 2012, s. 87).

British Broadcasting Corporation (BBC), İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra da dünya genelinde hizmetlerini yayınlamaya devam etmiştir. İngilizce dışında yedi dilde yayın yapılırken savaş sonrasında kırk beş dilde yayın yapmaya başlanmıştır. 1938'de yerel dil yayıncılığı başlatılmış, bu da yayın amacında radikal bir değişikliği ve Britanya kolonilerinde yaşayan kamu ve devlet memurlarına erişimi temsil etmiştir (Yanardağoğlu, 2014, s. 122). BBC, 11 Eylül saldırılarının ardından Dünya Ticaret Kuleleri'ne yapılan saldırılardan sonra başlatılan hem Arapça hem de Farsça televizyon kanallarıyla yayınlarını dünya kamuoyuna yönlendirme çabalarını sürdürmüştür. Bazı analistlere göre bu gelişmeler önemlidir çünkü BBC World gibi küresel ağlar "Küresel ilişkiler hakkında merkezi bir bilgi kaynağı" haline gelmiştir (Yanardağoğlu, 2014, s. 19).

1990'ların sonunda BBC İnternet üzerinden hizmet sunmaya da başlamıştır. BBC News Online, Kasım 1997'de yayına başlamıştır (Uyanık, 2012, s. 89). BBC, geç gelmesine rağmen hızla İngiltere'nin önde gelen online içerik sitesi olarak kendini kabul ettirmiş ve hızla yeni teknolojiye uyum sağlamıştır. Mart 1998'de BBC News Online 8,17 milyon sayfa gösterimi kaydetmiştir. Aynı yılın haziran ayına kadar BBC News Online 140.000 sayfa içerik sağlamış ve bunların 61.000'i haberlerden oluşmuştur (Thorsen, 2009, s. 51).

BBC'ye Board of Governors adı verilen bir yönetim kurulu başkanlık etmekte ve BBC'nin Yönetim Kurulu 12 kişiden oluşmaktadır. Yönetim Kurulu üyeleri, hükümetin önerisi ve Kraliçe'nin onayı ile birlikte atanmaktadır. Üyelerin görev süreleri ise beş yıldır. Kurumun yayın politikası yönetim kurulu tarafından belirlenmektedir. Toplum içerisinde farklı görüşlere neden olan dinsel, siyasal ve kültürel sorunlarda son sözü söyleme hakkı da yönetim kuruluna aittir. Ayrıca bu kurul, kuruluşundan günümüze özerk yapısını ve tutumunu itina ile korumaktadır (Kırık, 2012, s. 65).

BBC'nin ana gelir kaynağı, hane başına yıllık yaklaşık 145£ değerindeki televizyon ruhsat ücretinden sağlanmaktadır. Buna yatırımlar, ticari faaliyetler, devletten alınan hibeler ve BBC World Wide'ın dünya çapındaki satış gelirleri de eklenmektedir (Uyanık, 2012, s. 91). BBC World Wide bütçesi Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla devlet bütçesinin bir parçasıdır. BBC World Servisi'nin finansmanı sağlansa da BBC'nin bir parçası olarak

aynı editoryal bağımsızlığa sahiptir (Kırık, 2012, s. 68). BBC lisans anlaşmasında, BBC World'ün Hükümet tarafından belirtilen dillerde uluslararası yayın (bültenler, programlar, vb.) üretmesi gerektiği öngörülmüştür. Buna karşılık, Hükümet yayın maliyetinden mali olarak sorumludur. BBC'nin yerel "lisans ücreti" finansman sisteminin aksine, BBC World'ün uluslararası yayınlarının Grantin-Assistance hibesinin bir parçası olarak Common wealth Office tarafından finanse edilmesi kararlaştırılmıştır (Yanardağoğlu, 2014, s. 20).

4.6.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada incelenecek olan verilere haber kanallarının internet sitelerinden tarama yapılarak erişilmiştir. Bunun için İngilizce olarak “Gazze” (Gaza) ve “Gazze ablukası” (Gaza blockade) anahtar kelimeleriyle sitelerin arşivleri üzerinden yapılan arama sonucunda bulunan haberler toplanmıştır.

4.6.3. İçerik Analizi

İçerik analizi, nitel veriler (medya metinleri) içinde belirli kelimelerin, konuların veya kavramların varlığını belirlemek için kullanılan bir araştırma aracıdır. Araştırmacılar, içerik analizini kullanarak konuları tanımlayıp analiz edebilmekte, makalelerde veya haber metinlerinde kullanılan dilin ön yargıyla oluşturulup oluşturulmadığını değerlendirebilmektedir. Ölçülebilir ve doğrulanmış kodlama formu yoluyla bilgi metinlerinin formülasyonunu etkileyen bağlam ve değişkenleri kullanarak metinler içinde doğrudan ve dolaylı iletiler hakkında sonuçlar alınabilmektedir.

İçerik analizi sosyal bilimler, iletişim, psikoloji, siyaset bilimi, tarih ve dil çalışmaları gibi çeşitli disiplinlerde kullanılmasına rağmen kitle iletişim araştırmalarında da yaygın olarak kullanılmaktadır. Sosyal değişim, kültürel semboller, farklı disiplinlerin kuramsal içeriğindeki değişen eğilimler, medya içeriğindeki değişiklikler, sosyal konuların veya sosyal sorunların haber kapsamının niteliği, sosyal hareketler, reklamcılık eğilimleri, medya içeriğine yansıyan konuların seçimi, içerik bilgisi, mesajlar ve iletişimin etkileri gibi çok çeşitli konuları anlamak için kullanılmaktadır (Prasad, 2008, s. 5).

Bazı araştırmacılar içerik analizini, açık kategorilerde kodlanmış metin verilerini işlemek ve ardından bu verileri istatistik kullanarak açıklamak için kullanılan nicel bir araştırma yöntemi olarak kabul etmektedir. Bununla birlikte, son zamanlarda içerik

analizi sadece kelimeleri saymanın ötesine geçerek büyük miktarda metnin, benzer anlamları temsil eden belirli sayıda kategoriye sınıflandırılması amacıyla dilin kapsamlı bir şekilde incelenmesi noktasına doğru gidebilmektedir. Bunun sonucunda araştırmacılar tarafından içerik analizi bir nitel analiz yöntemi olarak anılmaya başlanmıştır. Bu kategoriler açık bir bağlantıyı veya çıkarılabilmemiş bağlantıyı temsil edebilmektedir. İçerik analizinin amacı, çalışma altındaki olgu hakkında bilgi ve anlayış sağlamaktır (Hsieh ve Shannon, 2005, s. 1278).

Ayrıca, diğer araştırma yöntemi gibi içerik analizi üç temel ilkeye uygundur. Bunlar (Prasad, 2008, s. 3):

1. Nesnellik: Aynı belge veya mesajlardan yapılan analizlerde farklı araştırmacıların aynı sonuçları elde etmesini sağlayan açık kurallara dayanmaktadır.
2. Sistematiiklik: İçerik, yalnızca araştırmacının fikirlerini destekleyen materyali dahil etme olasılığı dışlandığı durumlarda, tutarlı bir şekilde uygulanan bazı kurallara uygun olarak eklenmekte ya da dışlanmaktadır.
3. Genelleştirilebilirlik: Araştırmacı tarafından elde edilen sonuçlar diğer benzer durumlara uygulanabilmektedir.

İçerik analizinin nitel analizin bir parçası olduğu ve bunun da medya içeriğini etkileyen kültürel ve politik bağlamla ilgili olduğu göz önüne alınmalıdır (David vd, 2011, s. 331). Medya mesajının örtük içeriğinin incelenmesine dikkat eden çerçevelerin analiz çalışmalarına benzer şekilde içerik politik, sosyal veya psikolojik etkilerden izole olarak incelenmelidir (AbuMazeed, 2013, s. 43). Çerçeveleme, bir olay hakkındaki bilgilerin organizasyonu, sunumu ve ideolojik olarak yerleştirilmesidir.

Araştırmacılar, medya mesajının belirgin özelliklerinin nitel analizinde çerçeve analizini kullanma olasılığına işaret etmektedir. Çerçevelerin analizi, medya metinlerinde kullanılan çerçeveleri tanımlamak için ayrıntılı ve derinlemesine yorumlanan medya metinlerinden bir örneğe dayanmaktadır. Bu analiz türü metindeki anahtar kelimeleri ve metaforları incelemektedir. Bu bakımdan çerçevenin içinde nelerin bulunduğunu, nelerin dışlandığını, sözdizimi, metin, konu ve söylemsel gibi bir çerçevenin yapısal özelliklerine gömülü dilsel yöntemleri tanımlamaktadır (David vd, 2011, s. 331).

Haber çerçevesi analizi, medya içeriğini tanımlamayı, medya içeriğini gerçek dünyayla karşılaştırmayı ve medya kuruluşlarının etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır (Linstrom ve Marais, 2012, s. 25). Matthes'e göre çerçeve analiz yöntemleri dört farklı analiz olanağı sunmaktadır. Bunlar: (a) Metin tabanlı veya sayı tabanlı analiz, (b) Belirli çerçevelerin endüktif olarak analizi, (c) Çerçevelerin manuel veya bilgisayar destekli kodlama yoluyla analizi ve (d) Metinleri veya nitel verileri okuyarak çerçeveleri belirlemek amacıyla keşif analizidir (Matthes, 2009, s. 351).

Araştırmacılar medyada kullanılan çerçeveleri farklı düzeylerde tasarlamıştır. Örneğin, belirli veya genel bir konu için çerçeveler. Belirli sorunun çerçeveleri, her sorunun belirli bir konuya özgü farklı çerçevelere sahip olabileceği anlamına gelirken genel çerçeveler farklı konularda tanımlanabilecekleri önemli kısıtlamaların ötesine geçmektedir. Araştırmacılar medyada kullanılan beş genel çerçeve üzerinde anlaşmıştır: çatışma, insan ilgilenen, ekonomik sonuçlar, etik ve sorumluluktur (Matthes, 2009, s. 350).

4.6.3.1. Haber Çerçeveleri Kategorileri

Çalışmanın temel amacı, İngilizce yayın yapan uluslararası medyada Gazze ablukası olayları hakkında kullanılan haber çerçevelerini incelemektir. Çalışmanın örnekleme alınan sitelerin arasındaki farklar, çatışmanın taraflarından birinin ideolojik rehberliği ve ön yargıları göz önünde bulundurularak olayları ve olguları sunmak için kullanılan medya çerçeveleri aracılığıyla belgelenmektedir. Önceki çalışmaları gözden geçirerek ve olayları takip ederek çalışma bazı çerçevelerden esinlenmiş ve çalışmada bunların çalışmanın konusuna ve hedeflerine göre geliştirilmesi için çalışılmıştır. Buna göre haber çerçevelerinin kategorileri saptanmıştır (Ek- 1).

4.7. Bulgular ve Yorum

Çalışmanın bu kısmında, uluslararası haber kanallarının sitelerinde yer alan haberlerin analizi ve sonuçları incelenmektedir. Bu tez çalışmasında 1 Ocak 2018 ile 31 Aralık 2021 tarihlerini kapsayan 4 yıllık süre içerisinde dört farklı haber sitesinde toplam 1757 yazılı haberin yayımlandığı tespit edilmiştir. Bulgular dört temel başlık altında; (1) haberlerin biçimsel özellikleri, (2) haberlerin aktörleri, (3) haberlerin çerçeveleri ve (4) haberlerde kullanılan atıflar şeklinde ele alınmıştır. Buna göre bulgular incelenerek aşağıdaki tablolar halinde düzenlenip yorumlanmıştır.

4.7.1. Haberlerin Biçimsel Özellikleri

İlk kısım, haberlerin teknik ve temel özelliklerini tanıtarak haber çerçevelerinin derinlemesine analizine geçmeden önce haberlere bir giriş niteliği taşımaktadır. Ayrıca bu şekilde tezde incelenen haberlere genel bir algı ve tutum eklenmesi sağlanmıştır.

Birinci bölümü oluşturan haberlerin biçimsel özellikleri üç kategoriden oluşmaktadır; (1) sitelerdeki haberlerin sıklığı, büyüklük ve içerik zenginliği, (2) sitelerde haber materyallerinin sunulma şekli ve türü ve (3) haberlerin tonu ve haberin üslubu (olumlu, olumsuz veya nötr) bakımından yaklaşımını genel olarak gözlemlemektedir.

4.7.1.1. Haberlerin Yayınlandıkları Haber Siteleri

Tablo (4.1), haber sitelerinin Gazze ablukası olaylarına ne kadar ilgi gösterdiği sunulmaktadır. Aynı zamanda çalışma süresi boyunca dört haber kanalında yayınlanan haberlerin sıklığı ve oranları açıklanmaktadır.

Tablo 4.1. Haberlerin yayınlandıkları haber sitelerine göre dağılımı

Haber Sitesi	Haber Sayısı	Yüzde
CNN International	423	24.1%
BBC World	491	27.9%
Al-Jazeera English	553	31.5%
TRT World	290	16%
Toplam	1757	100%

Tablo(4.1) verilerine göre, haber sitelerinde yayınlanan toplam haber sayısının 1757 olduğu görülmektedir. Al Jazeera English'in %31,5'e denk gelen 553 haberi olduğu tespit edilmiştir. Böylece Al Jazeera English'te yayınlanan haber sayısı diğer siteler arasında en yüksek olandır. BBC World'deki haber sayısı 491 (%27,9), CNN International'daki haber sayısı ise 423 (%24,1) şeklindedir. TRT World, Gazze ablukası ile ilgili olay ve konulara en az yer verilen site olurken sitedeki haberlerin oranı %16, haber sayısı ise 290 olmuştur.

Haber sitelerinin (Al-Jazeera, BBC, CNN) en önemli günlük olayları canlı olarak yayınladıkları tespit edilmiştir. Başka bir deyişle, dünyadaki gelişmeleri takip etmek için gün boyunca ardışık biçimde bir dizi haber ve makale sundukları belirtilmelidir. Bu yüzden, üç haber sitelerindeki haber sayısı daha yüksektir. Ancak TRT World'ün daha az canlı yayın yapması nedeniyle sayı ve oran daha düşük çıkmıştır.

4.7.1.2. Haber Sitelerinin Haberleri Sunum Türü

Tablo (4.2) 'teki veriler, haber sitelerinin Gazze ablukası olaylarını ele almak için kullandığı raporları, haberleri ve köşe yazılarıyla sınırlı olan gazetecilik türlerini işaret etmektedir.

Tablo 4.2. Haberlerin sunum türlerine göre dağılımı

Haber sunumu	CNN International		BBC World		Al-Jazeera English		TRT World	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Haber	286	67.62%	449	91.45%	502	90.78%	244	84.14%
Rapor	88	20.8%	35	7.12%	46	8%	18	6.21%
Köşe yazısı	49	11.58%	7	1.43%	5	1%	28	9.66%
Toplam	423	100%	491	100%	553	100%	290	100%

Tablo (4.2) verilerine göre, Gazze ablukası olaylarının ele alınmasında gazetecilik türlerinin kullanımındaki farklı oranlara rağmen, haber kanallarının sitelerinde haber ilk sırada yer almaktadır.

BBC ve Al-Jazeera arasındaki oranlar sırasıyla %91,45 ve %90.8 olarak birbirine çok yakın çıkmıştır. Haber siteleri karşılaştırıldığında, TRT World en az haber kullanan site olurken CNN, TRT World'den küçük bir farkla daha fazla haber kullanmıştır.

CNN, Gazze ablukası olaylarını yayınlarken rapor kullanımında sitelerin başında gelmektedir. Diğerlerine kıyasla en az rapor kullanan TRT World olmuştur. Al-Jazeera ve BBC ise raporların kullanımında birbirine yakın oranlar ortaya çıkartmıştır. Haber sitelerinin köşe yazısı kullanımına bakıldığında, Al Jazeera'nın analiz döneminde 5 köşe

yazısı ve aynı dönemde CNN'nin de 48 köşe yazısı kullandığı görülmüştür. Ardından TRT World'ün ise 28 köşe yazısı kullandığı tespit edilmiştir.

Haber, internetteki web sitelerinde en uygun ve yaygın olarak kullanılan medya türüdür. Takip gerektiren olaylardaki gelişmeleri aktarmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, çatışmalarla ilgili bilgi ve tartışmaları aktaran haberler, kitleleri ve medyayı ilgilendirmektedir (Lester, 2010, s. 4). Bu sonuç, yüksek oranda haber kullanıldığını gösteren bir dizi çalışmanın sonuçlarıyla tutarlıdır (Turk ve Musharraf, 2019, s. 80; Al-Mnirawi, 2017, s. 64; Elejla, 2014; Eleyan, 2014, s. 121; Mansour, 2017; Issa ve Al-mossudder, 2020, s. 172).

4.7.1.3. Haber Sitelerindeki Haber Yaklaşımı

Medya araştırmalarında olumlu, olumsuz ve nötr olarak tanımlanan haber tonunun analizi kuşkusuz daha fazla açıklamaya ihtiyaç duyan araştırma sorusudur. Ayrıca, bir tarafın olumlu kabul ettiği şeyi başka bir taraf olumsuz veya nötr görebilmektedir. Bu nedenle, haberlerin tonunu ölçmek için standart kabuller gibi bir durum söz konusu olamamaktadır. Her araştırma kendi yorumlarını gerektirmektedir. Bu çalışmada, olayların ele alınma biçimine ve olayların gelişiminin farklı açılardan iletilmesine göre haberin tonu iki açıdan belirlenmiştir. Bir yandan, Filistin'in 15 yıldan daha fazla süredir gösteri yapması, diğer yandan Gazze'ye uygulanan ablukanın kaldırılma hakkını talep etmesi desteklenmektedir. Ayrıca, abluka, Gazze vatandaşlarına yönelik toplu bir ceza olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan, İsrail, Gazze'ye kuşatma uygulayarak kendini savunma, vatandaşlarını ve sınırlarını koruma hakkını ortaya koymaktadır. Örneğin, bir olayda 10 gösterici ölmüş ve diğer göstericilerin yaralanması durumunda haber sitesinde "10 gösterici öldü ve diğer göstericiler yaralandı" şeklinde belirtilmişse bu tür haberler bu çalışmada tarafsız olarak kabul edilecektir. Çünkü haber sitesi sahada olanları olduğu gibi vermiştir. Haberlere olumluluk veya olumsuzluk getiren şey, sahada olup bitenlere karşı empati kurmak veya eleştirel olarak olanlarla başa çıkmaktır.

Gazze ablukası konusuna ve eşlik eden olaylara bakıldığında meselenin iki ana tarafı olduğu- haber nötr olmadığından- ortaya çıkmaktadır: Filistin pozisyonuna olumlu ve destekleyici bir yaklaşım bulunmaktadır. Ancak İsrail'in Gazze'ye kuşatmayı dayatan konumu için olumsuzdur. Diğer bir yaklaşım; Filistin'in pozisyonu için olumsuz ve

kuşatmayı empoze etmede İsrail'in pozisyonunu desteklenmektedir. Haber sitelerinde bunu destekleyen örnekler yer almaktadır.

Olumlu yaklaşım:

- *“İsrail, Mısır ve Akdeniz arasında sıkışmış bölge olan Gazze'yi felç edici bir abluka sürdürüyor... Bu, yerleşim bölgesinin iki milyon sakininin toplu cezalandırılması anlamına geliyor”* (TRT World, 23, Ocak, 2019).
- *“İsrail'in kıyı yerleşim bölgesinde 14 yıldır uyguladığı kuşatma, nüfusun yüzde 50'sini oluşturan artan yoksulluk seviyeleri, yüzde 55'lik işsizlik oranı ve harap bir sağlık sistemi çocukların acısını daha da kötüleştiriyor”* (Al-Jazeera, 30 Mayıs, 2021).
- *“İsrail uluslararası kınama ile karşı karşıya kaldı ... BM, İngiltere, Fransa, Rusya ve diğerlerinden...”* (BBC, 15, Mayıs, 2018).
- *“Sekiz yıl önce BM, Gazze Şeridi'nin 2020'ye kadar “yaşanabilir bir yer” olmayacağı konusunda uyardı ve İsrail'i Filistin kıyı yerleşim bölgesine karşı yıllarca süren ablukasını kaldırmaya çağırdı”* (Al-Jazeera, 26, Aralık, 2020).

Olumsuz yaklaşım:

- *“ABD, Filistinlileri destekleyen bir BM ajansına sağladığı fonun yarısından fazlasını alıkoyacağını duyurdu”* (CNN, 16 Ocak. 2018).
- *“ABD, İsrail'in Hamas ve masum sivillerin hayatını alan diğer Gazze merkezli terörist grupların gelişigüzel roket saldırılarına karşı kendini savunma hakkını tam olarak destekliyor”* (Al-Jazeera, 20 Mayıs, 2021).
- *“Protestoları Hamas organize etti... İsrail güçleri savunmacı bir şekilde karşılık verdi çünkü protestocular “İsrail'e saldırmaya, İsrail'i ele geçirmeye, binlerce insanı içeri akın ettirmeye çalıştı ... İsrail dünyadaki herhangi bir ülkenin yapacağını yaptı. Vatandaşlarını savundu”* (CNN, 1 Nisan,2018).
- *“İsrail, Mısırlı militanların saldırılarını durdurmak için 2006'dan beri Gazze'ye abluka uyguluyor”* (BBC, 12 Kasım,2018).

Nötr yaklaşım:

- “Çatışmanın 10. gününde, İsrail ordusu ile Filistinli militanlar arasındaki çatışmalarda hayatını kaybedenlerin sayısı Gazze'de 227'ye, İsrail'de 12'ye ulaştı” (BBC, 19 Mayıs, 2021).
- “Cuma günü kitle yürüyüşleri, bölgenin on yıllık boğucu ablukasına karşı altı haftalık bir protesto kampanyası başlattı” (TRT World,1 Nisan, 2018).

Tablo (4.3)'teki veriler, Gazze ablukasına ilişkin olaylarıyla ilgili uluslararası haber sitelerinin değişen eğilimlerini göstermektedir.

Tablo 4.3. Haber sitelerinde haberler yaklaşımına göre dağılımı

Haber tonu	CNN International		BBC World		Al-Jazeera English		TRT World	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Olumlu	83	19.6%	124	25.3%	281	50.8%	176	60.7%
Olumsuz	190	45%	189	38.5%	43	7.8%	14	4.8%
Nötr	150	35.4%	178	36.3%	229	41.4%	100	34.5%
Toplam	423	100%	491	100%	553	100%	290	100%

Çalışmada elde edilen sonuçlara göre Al-Jazeera olumlu haberlere 281 haber ile %50,8 ve TRT World de olumlu haberlere 176 haber ile %60,7 oranında yer vermiştir. Diğer haber siteleriyle karşılaştırıldığında daha fazla yer verdikleri görülmektedir (Tablo 4.3). İncelenen haberlere bakıldığında Al-Jazeera ve TRT World sitelerinin haber ve makalelerinin büyük bir çoğunluğunun kuşatmanın Filistin'in durumuna olan yansımalarını hayatın her alanında ele aldığı görülmektedir. Filistinlilere destekleri nedeniyle Gazze'deki olaylara olumlu yaklaşmaktadırlar.

Tablo (4.3)'ün detaylı açıklaması şöyledir: CNN'nin %45 oranında 190 olumsuz haberi ve %19,6 oranında 83 olumlu yaklaşan haberi bulunmaktadır. Ancak, BBC'de İsrail lehine ve tarafsız haberlerin oranı birbirine yakındır. Buna göre, olumsuz haberler 189 (%38,5) ve nötr haberler 178 (%36,3) şeklindedir.

Bu sonuç yapılan çalışmalarla uyumludur. Amerikan medyasının İsrail'i destekleme eğilimi olduğu ve ABD'nin İsrail'in güçlü bir destekçisi olduğunu belirlemektedir (Aziz,

2007; Tuhami, 2003; Zelizer, 2002; Elmasry, 2009; Ross, 2003; Nikou, 2016; Amer, 2017). Buna ek olarak, Susan'ın araştırmasında; CNN, İsrail'e daha sempatik görünmüş, Gazze'den ateşlenen roketlerin haberine odaklanmış ve yüzlerce Filistin bölgesini yok eden İsrail roketlerinin sesini tamamen görmezden gelmiştir (Alkalliny, 2017, s. 162).

Öte yandan, sonuçlar BBC'nin Filistin'deki olayları haber yaparken dengeli bir yaklaşım benimseme çabalarını doğrulamaktadır (Eleyan, 2014, s. 114). Ancak, 2010 Gazze filosu baskınına ilişkin Alman medyası, kayda değer bir İsrail karşıtı ön yargı sergilemiştir. Hem kaynakların yanlılığı hem de haber yanlılığı açısından, Alman gazeteleri İsrail'i İngiliz medyasından biraz daha fazla eleştirmiştir. Bunu yanı sıra İsrail'i Amerikan gazetelerinden çok daha fazla eleştirmiştir (Neureiter, 2017, s. 75).

4.7.2. Haber Sitelerinde Haberlerin Aktörleri

Haber metnlerinin kaynakları veya haberlerde konuşan ve bilgi sunan kişiler veya kurumlar, haber çerçevelerinin oluşumunu etkileyen faktörlerden kabul edilmektedir. Haberlerde inandırıcılık sağlamak ve aktarılan görüşü desteklemek için belirli haber kaynakları kullanılmaktadır.

Haber metnine konu olan olay, durum ve olguya dahil olan kişilere de haber aktörleri denebilmektedir. Haberlerde, insanların fikir veya düşüncelerini ifade edenler de kaynak olabilmektedir.

Haberlerin aktörlerinin çokluğu göz önünde bulundurulduğunda araştırmada ele alınan dört haber sitelerine göre haber aktörlerini 7 ana kategoride toplamak uygun görülmüştür. İlk olarak Filistin aktörleri karşımıza çıkmaktadır. Bunlar resmî ve gayri resmî Filistinli aktörler olarak ayrılmaktadır. Resmî aktörler: Filistin yönetimi, Filistin yönetim başkanı, Filistin başbakanı, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ndeki bakanlıklar. Gayri resmî Filistinli aktörler: Filistinli gruplar, akademik kurumlar ve Filistin'deki sivil toplum kuruluşları. İkinci olarak İsraili aktörlerdir. Resmî ve gayri resmî aktörler olarak ayrılmaktadır. Resmî İsrail aktörleri; aralarında İsrail başbakanı ve bakanlarında bulunduğu İsrail hükümetinde resmi mevkileri bulunan kişilerden oluşmaktadır. Gayri resmî aktörler ise siyasi partilerde, akademik kurumlarda ve analistlerde temsil edilmektedir. Üçüncü olarak uluslararası aktörler bulunmaktadır. Bunlar; dünya ülkeleri düzeyinde resmî ve gayri resmî konumları olan kişilerdir. Ayrıca araştırmaya göre

Amerikan aktörlerini, Türk aktörlerini, İngiliz aktörlerini, BM kuruluşlarını ve Avrupa Birliği'ni içermektedir. Dördüncü olarak Arap aktörleri bulunmaktadır. Tüm Arap ülkelerinde resmî ve gayri resmî aktörlerle temsil edilmektedir. Beşinci olarak muhabirler karşımıza çıkmaktadır. Haber kanalında çalışan ve Filistin'deki olayları haber yapmak için onlara güvenen gazetecileri ifade etmektedir. Siviller ise altıncı aktördür. Olaylarla ilgili deneyimlerini aktaran Filistinli veya İsraili vatandaşlar anlamına gelmektedir. Son aktör ise belgeler ve raporlardır. Bunlar abluka ve Gazze'deki yaşam durumuna ilişkin raporlardan oluşmaktadır.

Tablo (4.4) sonuçlarına göre haber aktörlerinin sayısının çalışmada incelenen haber konularının sayısından fazla olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, haber metninde taraflar için yeterli yer olup olmamasına bağlı olarak bir haberinin birden fazla aktörünün olabilmesidir. Örneğin haber sadece bir taraftan olayı anlatmakla kalmayıp aynı yerde karşı tarafa ve tarafsız taraflara da yer ayırabilmektedir. Bu durumda, bir konu için iki veya daha fazla aktör haberi oluşturmaktadır. Örneği çatışmaları anlatan bir haber tezi yalnızca Filistin tarafından anlatmayıp, aynı oranda İsrail tarafına da yer ayırabilir.

Tablo 4.4. Haber sitelerinde haberlerin aktörlere göre dağılımı

Haberin aktörler		CNN		BBC World		Al-Jazeera		TRT World	
		International				English			
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Filistin aktörleri	Resmî	213	14.09%	135	12.99%	200	18.83%	210	23.60%
	Gayr resmî	148	9.78%	90	8.66%	155	14.6%	120	13.48%
İsrail aktörleri	Resmî	419	27.71%	345	33.21%	160	15.07%	201	23%
	Gayr resmî	81	5.35%	76	7.31%	40	3.76%	52	5.84%
Uluslararası aktörleri	Amerikan	294	19.44%	110	10.59%	80	8%	44	4.94%
	Türk	18	1.19%	11	1.06%	15	1.41%	32	3.60%
	BM örgütler	120	7.94%	77	7.41%	77	7.25%	78	8.76%
	İngiliz	18	1.2%	35	3.36%	10	0.94%	8	0.90%
	AB	8	0.53%	7	0.67%	9	0.85%	12	1.35%
Arap aktörleri		43	2.84%	28	3%	52	4.90%	25	3%
Belgeler ve raporlar		23	1.52%	7	0.67%	9	0.85%	16	1.8%
Muhabirler		39	2.58%	24	2.31%	126	11.86%	12	1.35%
Siviller		88	5.82%	94	9.05%	129	12.15%	80	9%
Toplam		1512	100%	1039	100%	1062	100%	890	100%

Tablo (4.4) sonuçlarına göre, haber sitelerindeki haber aktörlerinde bir tutarsızlık görülmektedir. TRT World %37,08 ve Al-Jazeera %33,43 çoğunlukla Filistinli aktörlerin kaynaklarına güvenirken İsrail aktörleri en çok CNN ve BBC'de; %33,06, %40,52 oranlarında yer almıştır. Ancak, uluslararası aktörlerin kaynakları kullanımında haber siteleri arasında oranlar yakındır.

Al-Jazeera ve TRT World'ün haber aktörlerinde daha fazla sayıda Filistin aktörleri yer verdikleri görülmektedir. Aksine, CNN ve BBC haber metinlerinde İsrail aktörleri daha çok sayıda kullandığı görülmektedir. Bu, haber sitelerinin Gazze ablukasına yaklaşımını yansıtan Tablo (4. 3)'ün sonuçlarıyla tutarlıdır.

TRT World ve Al Jazeera, Filistin vizyonunu desteklemek ve Gazze'ye uygulanan kuşatmanın yansımalarını ve sonuçlarını Filistinli seslerle göstermek için Filistin aktörlerine dayanmaktadır. Al-Jazeera'de resmî %18,83'e, gayri resmî %14,6'e ulaşırken TRT World'de resmî %23,6 ve gayri resmî %13,48'e ulaşmaktadır. Buna rağmen Al-Jazeera ve TRT World siteleri İsrail aktörlerine sırasıyla %18,38 ve %28,84 oranında bağımlıdır.

Öte yandan BBC ve CNN, İsrail'in ve İsrail vatandaşlarının dayandığı, İsrail'in sesleriyle, Hamas'ın gerçekleştirdiği askeri saldırılardan korunmak için abluka uygulanmasının gerekliliği anlatısını desteklemiş ve Hamas'ı da terör örgütü olarak göstermiştir. CNN, resmî İsrail aktörleri %27,71 oranında gayri resmî aktörleri ise %5,35 oranında kullanmıştır. BBC'de ise, resmî %33,21 ve gayri resmî aktörler %7,31'e ulaşmaktadır. Filistin kaynaklarına bağımlılık bakımından, BBC ve CNN arasındaki oranlar benzerdir. Ancak, BBC'deki resmî aktörler %12,99 ve CNN %14,09 iken, gayri resmî aktörler sırasıyla BBC ve CNN %8,66 ve %9,7'dir.

Tablo (4.4)'te yer alan uluslararası aktörlere bakıldığında haber siteleri arasında uluslararası aktör kaynaklarının oranı açısından farklılıklar olmasına rağmen BM kuruluşlarının kullanılma oranlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Haber sitelerinin büyük sayıda yer verdikleri aktör siviller olmuştur. Ayrıca araştırmada, Al-Jazeera'de 129 haber, BBC'de 94 haber, CNN'de 88 haber ve TRT World'de 80 haber olarak görünen aktör siviller şeklinde yer almaktadır.

Haber aktörleri arasında sivil aktörler dışında, haber sitelerindeki gazeteciler veya haber kanalı muhabirleri aktör olarak sağlanmaktadır. Al-Jazeera ve CNN haber siteleri, Gazze'deki muhabirleri aracılığıyla ülkede olaylar açısından olup bitenler hakkında bilgi verirken Al-Jazeera Filistin'deki muhabirlerinin 126 (%11,86) haberini kullanmış, CNN'in oranı ise %2,82 yani 39 haber olmuştur.

Tablo (4.4)'in sonuçları önceki çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırıldığında uyum netleşmektedir. Örneğin; El-Masry'nin çalışması, ABD gazetelerinin İkinci Filistin İntifadası sırasındaki cinayetleri çerçevelemesiyle ilgili araştırmasıyla benzerlik göstermektedir. Elmasry'nin çalışması gazetelerin İsrail aktörlerine dayanarak İsrail lehine bir ön yargı oluşturduğu sonucunu göstermektedir (Elmasry, 2009, s. 34). Aynı şekilde, bu çalışmanın sonuçları Philo ve Perry'nin İngiliz ana akım medyasının Filistinli kahraman seslere karşı İsrail yanlısı sesleri tercih ettiği iddiasıyla tutarlıdır (Philo ve Berry, 2004, s. 202).

Bunların yanı sıra başka bir çalışmada, Al-Jazeera, bilgileri raporların %44'ünde Filistin aktörlerine, %20,2'sinde İsrail bilgi kaynaklarına, %20,8'inde uluslararası aktörlere ve %38,7'sinde Arap aktörlerine bağlamıştır (Elmasry vd, 2013, s. 763). Ancak, Dagher (2010) çalışmasında hem New York Times'ın hem de BBC'nin Filistin kaynaklarından daha fazla İsrail kaynağı kullandığını tespit etmiştir (Dagher, 2010, s. 36). Benzer bir şekilde Issa ve Al-Mossudder'in Amerikan gazetelerinin İsrail aktörlerine bağlı olduğunu gösteren çalışmasında Filistin aktörlerinin ikinci tercih olarak yer aldığı görülmektedir (Issa ve Al mossudder, 2020, s. 173).

Başka bir çalışmada, Gazze'ye yönelik saldırganlığın ilk haftasında Hamas veya FKÖ'nden 25 Filistinli aktöre karşın 54 İsraili aktör ortaya çıktığından, Amerikan kanalları Filistin kaynaklarına kıyasla büyük ölçüde İsrail kaynaklarına dayanmıştır (Alkalliny, 2017, s. 162). Arapça yayın yapan yabancı haber siteleri (Al-Hurra, BBC, Russia Today), Filistin ve İsrail düzeyindeki resmî aktörlere dayanarak Filistin'in BM'de üyelik talebine yönelik eğilimleri yansıtmıştır (Eleyan, 2014, s. 142). Ayrıca, çalışma (Deprez ve Raeymaeckers), Belçika gazetelerinde İlk İntifada olaylarını ele alma konusunda İsraili aktörlerin üstünlüğünü göstermiştir (Deprez ve Raeymaeckers, 2010, s. 164). Avustralya medyası 2014 yılında Gazze'ye yönelik İsrail saldırısını haber yaparken İsraili ve Filistinlilerin seslerini kullanmış ve bu seslerin arasında İsrail

askerleri, Filistinli görgü tanıkları ve sağlık görevlileri yer almıştır (Mhanna, 2018, s. 173).

4.7.3. Haber Sitelerinde Haberlerin Çerçeveleri

Hiç şüphe yok ki haberler ve olaylar, onları düzenleyen ve tutarlılık sağlayan amaçlı bir bağlama dahil edilmedikçe önemli bir değere sahip değildir. Çerçeve, ilgili olayları anlamak ve sorunun konusunun ne olduğunu önermek için merkezi örgütsel fikirdir (Bölüm birincide açıklandığı gibi). Ayrıca, bazı çerçeveler medyada, çatışma çerçevelerinde, ekonomik sonuç çerçevelerinde, insani çerçevelerinde ve ahlaki değerler çerçevesinde sıklıkla kullanılmaktadır. Çalışmanın konusunun özgüllüğüne göre, aynı alandaki önceki yapılan çalışmalar gözden geçirildikten sonra, çalışmada kullanılan çerçeveler belirlenmiştir.

Tablo 4.5. Haber sitelerinde haberlerin çerçevelere göre dağılımı

Haber çerçeveleri	CNN International		BBC World		Al-Jazeera English		TRT World	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Kınama ve destek çerçevesi	52	4.61%	41	4%	69	5%	87	7%
İnsani çerçeveleme	42	4%	38	4%	75	5%	77	6%
Çatışma çerçevesi	833	74%	793	77%	1038	68%	685	52%
Sorumlu çerçevesi	27	2%	37	4%	94	6%	129	10%
Gazze ablukasının sonuçlarının çerçevesi	157	14%	105	10%	234	15%	308	23%
Gazze ablukasının nedenlerinin çerçevesi	16	1%	20	2%	14	1%	36	3%
Toplam	1127	100	1034	100	1524	100	1322	100

Haber çerçevelerinin çokluğu göz önünde bulundurulduğunda, bunları 6 ana kategoride toplamak uygun görülmüştür. Bunlar: çatışma çerçevesi, sorumluluk çerçevesi, Gazze ablukasının nedenleri çerçevesi, insan ilgilenme çerçevesi, kınama ve destek çerçevesi ve Gazze ablukasının sonuçlarının çerçevesi. Tablo (4.5) sonuçlarına göre haber siteleri, Gazze ablukasını konularıyla ilgilenirken çatışmanın çerçevelerini

önemli ölçüde kullanmıştır. Ayrıca diğer çerçevelerle ilgili olarak, Gazze'nin ablukası uluslararası düzeyde insani bir kriz olmasına rağmen, insani çerçeveler en az kullanılan çerçeve olmuştur. Ayrıca sitelerin insani çerçeveleme oranları farklılık göstermektedir.

Al-Jazeera ve TRT World ise en fazla Gazze ablukasının sonuçlarını işlemiştir. Haber sayıları sırasıyla Al-Jazeera 234 (%15) ve TRT World 308 (%23) haber yayınlamıştır. Öte yandan dört haber sitesinde de ablukadan sorumlu olan kuşatmanın nedenlerine odaklanan haber sayıları yakın dağılım göstermektedir.

Bu çalışmanın bulguları, Alkalliny'in (2017) bulguları ile uyumludur. Adı geçen çalışma Amerikan haber kanallarının (CNN, Fox News) Filistin-İsrail çatışmasını haber yaparken çatışmanın çerçevelerine ve ekonomik sonuçlarına dayandığını belirtmektedir (Alkalliny, 2017, s. 162). Başka bir çalışmada CNN ve BBC, Filistin-İsrail çatışmasını savaş gazeteciliği çerçevesinde İsrail yanlısı bir şekilde ele almıştır. Al Jazeera ise çatışmayı barış gazeteciliği çerçevesinde sunmuştur (Ozohu-Suleiman ve Ishak, 2012, s. 62). Büyük Dönüş Yürüyüşü olaylarıyla ilgili Issa ve Al Mossudder'in çalışması, Amerikan gazetelerinin Büyük Dönüş Yürüyüşü'nü ele alırken çatışma çerçevelerine güvendiğini göstermiştir (Issa ve Al mossudder, 2020, s. 177).

Bu sonuçlar Filistin gazetelerinde Gazze ablukasında sorumluluk çerçevelerinin daha fazla ele alındığını gösteren başka bir çalışmanın sonuçlarıyla farklılık göstermektedir (Turk ve Musharraf, 2019, s. 83). Aynı zamanda Amerikan ve İngiliz gazetelerinin Gazze ablukasını kapsamak için sonuç çerçevelerine bağlı olduğunu tespit eden Mansour'un çalışmasından da farklıdır (Mansour, 2017, s. 95).

4.7.3.1. Kınama ve Destek Çerçevesi

Kınama ve destek çerçevesi ister İsrail'i kınayan açıklamalar olsun ister gösteri ve boykotlar olsun kuşatmaya eşlik eden olaylar sırasında Gazze ablukasını reddeden ve Filistin'in konumunu destekleyen gösteri ve faaliyetleri ifade etmektedir.

Tablo 4.6. *Kınama ve destek çerçevesine göre dağılımı*

Kınama ve destek çerçevesi	CNN		BBC World		AL-Jazeera		TRT World	
	International				English			
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
	52	12.3%	41	8.4%	69	12.5%	87	30%
Toplam	423	100%	491	100%	553	100%	290	100

Tablo (4.6), haber sitelerinin Filistin pozisyonuna ne derece destek verdiğini ve İsrail kuşatması ve saldırılarını reddetme derecesini göstermektedir. TRT World, Filistin'in konumunu destekleyen faaliyet ve olaylara yer verdiği haber siteleri arasında ön plana çıkmaktadır. Destek ve kınama çerçevesinde haber siteleri karşılaştırıldığında, TRT World sitesinde Filistin'in tutumunu destekleyen ve İsrail'in eylemlerini kınayan haberlerin sayısının 87'ye ulaştığı belirlenmiştir. Ayrıca, Al-Jazeera'da 69 haber bulunurken CNN'deki haberler 52 olarak tespit edilmiştir. BBC'deki haberlerin sayısı 41'e ulaşmıştır. Bu nedenle BBC, Filistin pozisyonunu destekleyen ve İsrail'in Filistinlilere yönelik saldırılarını kınayan olay ve faaliyetlerle en az ilgilenen sitedir.

Destek ve kınama biçimleri, kuşatmanın Gazze'ye dayatılmasının kınanması dışında Gazze ablukası sırasında meydana gelen bir dizi olayların kınanması olarak da ortaya çıkmaktadır. Ancak analiz ve çalışma döneminde önemli olaylar gerçekleşmiştir. Bunlardan en önemlileri, ABD Büyükelçiliği'nin Tel Aviv'den Kudüs'e taşınması, Gazze Şeridi'nin İsrail sınırındaki Büyük Geri Dönüş Yürüyüşleri, Korona salgını, geçişlerin kapatılması ve kuşatmayı sıkılaştırması nedeniyle Gazze'de yaşam ve ekonomik koşulların kötüleşmesidir. Son olay ise İsrail'in 2021 Mayıs ayında Gazze'ye düzenlediği Kudüs'teki olaylara ve Doğu Kudüs'ün Şeyh Jarrah Mahallesi'nin boşaltılmasına eşlik eden saldırıdır.

14 Mayıs 2018'de TRT World "Türkiye Cumhurbaşkanı Gazze'deki 'insani trajediyi' kınadı" başlıklı bir haber yayınlamıştır. Türk hükümetinin ABD büyükelçiliğinin Kudüs'e taşınmasını kınadığını göstermiş aynı zamanda Filistin halkına olan sempatisini ve desteğini göstermiştir.

“Londra'da burslu öğrencilere konuşan Erdoğan, “İsrail terörist bir devlettir” dedi. Filistin halkının yanında kararlılıkla durmaya devam edeceğiz” dedi.

“Bugünün Müslüman dünyasının Kudüs'ü kaybettiği gün olmasına izin vermeyeceğiz” diyerek, “insani trajediyi, bu soykırımı”, nereden gelirse gelsin, “ister İsrail ister ABD” kınadı”¹³⁰.

Covid 19'un Gazze'de yayılmasıyla birlikte Al-Jazeera, Covid 19'a karşı tıbbi ekipman ve aşı eksikliği nedeniyle Gazze'deki sağlık durumunu yansıtan haberler yayınlamıştır. İsrail'e Filistinlilere yardım etmesi ve aşıların Gazze'ye girmesine izin vermesi için uluslararası baskı oluşturmuştur.

“Artan vaka sayısıyla birlikte Gazze'deki sağlık yetkilileri, kit eksikliği nedeniyle artık koronavirüs testleri yapamayacakları konusunda uyardı. Geçen ay, yerleşim bölgesinin koronavirüs test örneklerini analiz edebilen tek laboratuvarının ihtiyaç duyduğu gerekli ekipmanı sağlamak için acil eylem çağrısında bulundular.

BM Filistinli Mültecilere Yardım ve Çalışma Ajansı, vaka sayısı artmaya devam ederse Gazze Şeridi'nin sağlık sisteminin çökebileceği konusunda uyardı.

İsrail, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde İsrail işgali altında yaşayan Filistinlilerin aşılarla erişmelerine yardımcı olmak için BM de dahil olmak üzere artan küresel baskıyla karşı karşıya kaldı”¹³¹.

Filistinlilerle dayanışma kampanyaları ışığında CNN, Filistinlileri desteklemek için dünya çapında müzisyenler tarafından başlatılan bir kampanya hakkında bir haber yayınlamıştır.

---

¹³⁰ TRT, (2018), *Turkish President Condemns 'Humanitarian Tragedy' In Gaza*, link: <https://www.trtworld.com/turkey/turkish-president-condemns-humanitarian-tragedy-in-gaza-17463>, (Erişim tarihi: 24/2/2022).

¹³¹ Al-Jazeera, 2021, *Israel Blockade Inflaming Gaza's COVID-19 Crisis: Report*, link: <https://www.aljazeera.com/news/2021/2/3/holdgaza-faces-acute-challenges-amid-rising-covid-cases-report> (Erişim tarihi: 1/3/2022)

“The Roots ve Arcade Fire üyeleri de dahil olmak üzere 600'den fazla müzisyen, Filistin haklarını destekleyen bir açık mektup yayınladı.

Kendilerine #MusiciansForFilistine adını veren grup, mektubu İsrail ve Hamas'ın 11 gün süren ve çoğu Filistinli yüzlerce kişinin ölümüne neden olan ateşkesi sona erdirmeye karar vermesinden bir haftadan kısa bir süre sonra perşembe günü yayınladı.

Mektupta, "Bugün birlikte konuşuyoruz ve Filistin halkı ve gezegen genelinde sömürgeci mülksüzleştirme ve şiddetle mücadele eden herkes için adalet, haysiyet ve kendi kaderini tayin hakkı talep ediyoruz" denildi"¹³².

BBC, Filistinlilerle dayanışma içindeki faaliyetlere ve gösterilere odaklanırken bunun örneklerinden biri şu şekildedir:

“Binlerce kişi cumartesi günü başkentten geçerek Kensington'daki İsrail Büyükelçiliğine Gazze'de devam eden çatışmaya karşı gösteri yapmak için yürüdü... Göstericiler Londra'da "Özgür Filistin" sloganları atarak yürüdüler ve İngiltere hükümetini şiddet konusunda İsrail'e karşı "derhal harekete geçmeye" çağırdılar"¹³³.

Amerikan ve İngiliz gazetelerinin Gazze ablukası olaylarına ilişkin yapılan bir çalışmada, Amerikan ve İngiliz gazeteleri arasında Filistinlileri destekleyen ve Gazze ablukasını kınayan bir benzerlik görülmüştür (Mansour, 2017, s. 93)

4.7.3.2. İnsani Çerçeveleme

İnsan odaklı olaylar insani bir dille anlatılmaktadır. Yani sorunlardan etkilenen insanlara odaklanmaktadır. Bu çalışmada, Gazze ablukasının neden olduğu insan acılarına odaklanılarak olayların insani bir dille anlatılmasına atıfta bulunmaktadır. Başka bir deyişle, Filistinliler ve İsraillilerle ilgili olayları kişiselleştirerek olayları tasvir etmede ve aktarmada insani ve duygusal bir yön sunmaktadır.

---

¹³² CNN (2021) *Musicians, Including Members of The Roots and Arcade Fire, Sign Letter Supporting Palestinians*, link: <https://edition.cnn.com/2021/05/27/entertainment/musicians-support-palestinians-letter-israel/index.html>, (Erişim tarihi: 15/3/2022).

¹³³ BBC (2021) *Nine Officers Hurt During Gaza Violence Protests in London*, link: <https://www.bbc.com/news/uk-england-london-57133635> (Erişim tarihi: 16/2/2022).

Tablo 4.7. İnsani çerçevelenene göre dağılımı

İnsani çerçeveleme	CNN		BBC World		AL-Jazeera		TRT World	
	International				English			
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
	42	9,9%	38	7,7%	75	13,6%	77	26,6%
Toplam	423	100%	491	100%	553	100%	290	100%

Tablo (4.7)'nin sonuçlarına göre, Al-Jazeera ve TRT World sitelerinin Gazze ablukası olaylarını yayınlarken insani çerçeveleneni en çok kullanan siteler olduğu açıktır. Al-Jazeera haberlerinde 75, TRT World haberlerinde 77 kez bu çerçeveye yer vermiştir. Ayrıca CNN ve BBC'de insancıl haberlerin yaklaşması görülmektedir. Genelde insani çerçeveleme kullanılması kurbanların durumunda ve İsrail'in Gazze'yi bombalamasının etkilerinde daha belirginleşmektedir.

Tezin teorik kısmında TRT World'ün yayın özelliklerinden bahsedilmektedir. Kanalın üst düzey yöneticileri "olumlu değişim için bir katalizör olmak" istediklerini belirtmişlerdir. Amaçları mazlumların ve ezilenlerin sesini dünyaya duyurmaktır. Tablo (4.7) sonuçlarına dayanarak TRT World'ün haberlerde insan hayatının değerini ihmal etmemek için daha insancıl bir şekilde yayın yapmaya çalıştığı söylenebilir.

Al Jazeera 14 Mayıs 2021'de yayınlanan bir haberde bir babanın, İsrail'in kuzey Gazze'deki evlerini bombalaması sonucu ölen kızını tanıdığı anı somutlaştırmıştır.

“Hasan El-Attar morgda sessizce durmuş, kızı Lamya ve aynı aileden diğer üç çocuğun cesetlerine bakıyordu. İtfaiyeci yeleşini giyerek, soğutma ünitesinin kapısı kapanmadan önce kızını öpmek için eğildi. Bir meslektaşı, elini Hasan'ın omzuna koyarak, "Onun için dua edin," dedi. Lamya ve çocuklar – kardeşler Amir, İslam El-Attar ve Muhammed El-Attar, cuma günü bir İsrail hava saldırısının kaldıkları evi bombalamasının ardından Beyt Lahia'da bir gecede öldürüldü”¹³⁴.

¹³⁴ Al-Jazeera (2021) *Palestinians in Gaza Recount 'Ruthless' Horrors of Israeli Raids*, link: <https://www.aljazeera.com/news/2021/5/14/palestinians-in-gaza-recount-ruthless-horrors-of-israeli-raids>, (Erişim tarihi: 1/3/2021).

BBC, Gazze'nin en büyük hastanesinde dahiliye şefinin ölümü haberine insani bir boyut eklemiştir.

“İsrail hava saldırısı, pazar günü erken saatlerde Gazze Şeridi'nde Dr Ayman Abu Al-Ouf'un yaşadığı dört katlı binayı herhangi bir uyarıda bulunmadan imha etti.

Filistin topraklarının ana hastanesinde dahiliye şefi olan doktor, geniş ailesinden 12 kişiyle birlikte öldürüldü. Aralarında annesi ve babası, eşi Reem, 17 yaşındaki oğulları Tevfik ve 12 yaşındaki kızı Tala da vardı”¹³⁵.

Tablo (4.7) haber sitelerinin Gazze ablukası olaylarını çerçevelemelerinde insani boyuttaki kullanımını göstermektedir. Gazze ablukası konusu insani bir boyut kazansa da insani çerçeveleme için insani siteleri kullanma yüzdesi azdır. Bunun nedeni, olayların hızlanmasına ayak uydurmak için ayrıntılara girmeyen ve insan boyutuna odaklanmayan haberlerin baskın hale gelmesi olabilir. İlaveten kuşatmanın yıllarca sürmesi, dünya çapında olay ve gelişmelerin ortaya çıkması da diğer nedenler olarak gösterilebilir. Böylelikle ilgi derecesi başlangıçta olduğundan daha düşük olmaktadır. Ayrıca, son dört yıldaki çalışma dönemi ve Gazze'deki tüm güncel olayların incelenmesi, belirli bir olaya odaklanmayı azaltmaktadır.

Bu sonuçlar yüksek bir benzerlik olmasa da Deprez and Raeymaeckers'in (2010) çalışmalarıyla uyumludur. İlgili çalışmada beş Belçika gazetesinin Filistinlileri Birinci İntifada sırasında masum kurbanlar olarak tasvir ettiği görülmüştür (Deprez ve Raeymaeckers, 2010, s. 3). Bu, New York Times'ın 11 Eylül 2011 saldırıları sırasında Filistinlileri huzuru bozmaya çalışan terörist suçlular olarak göstermeye çalıştığını kanıtlayan çalışmadan farklıdır (Ross, 2003, s. 4). İsrail'in Gazze Şeridi'ni ablukaya almasıyla ilgili Filistinlilere yönelik insani çerçeveleme İngiliz gazetelerinin internet siteleri %50,5 ile en çok öne çıkanlar olurken, onu %49,5 ile göz ardı edilebilir bir farkla Amerikan gazetelerinin internet siteleri takip etmiştir (Mansour, 2017, s. 85). Başka bir çalışmada Filistinli insani çerçevelerin yüzdesi artmıştır (Awdallah, 2014, s. 174). Çünkü 2012'de İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırısını haber yapmakla ilgilenilmiştir.

---

¹³⁵ BBC (2021) *His Death Is a Catastrophe': Gaza Doctors Mourn Specialist Killed in Air Strike*, link: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-57148580>, (Erişim tarihi: 5/2/2022).

Öte yandan İsrail'in 2014 yılında Gazze'ye düzenlediği bombalı saldırı ve kara operasyonu olayları sırasında Avustralya gazetelerinde insani nitelikte haberler yer almıştır (Mhanna ve Rodan, 2015, s. 7).

4.7.3.3. Çatışma Çerçevesi

Çatışma çerçevesi gruplar, kurumlar ya da ideolojiler arasındaki çatışmayı veya anlaşmazlığı vurgulayarak bir olayın veya konunun çelişkili doğasını vurgulamaktadır. Genellikle seçim kampanyalarında kullanılmaktadır. Çalışmadaki çatışma çerçevesi, ablukanın son dört yılında kuşatmaya eşlik eden olaylar ve sonuçları anlamına gelmektedir. Bu anlamda 8 kategori içermektedir: (1) İsrail saldırıları; İsrail'in Filistinlileri öldürme, bombalama ve saldırma anlamında gerçekleştirdiği saldırgan operasyonları ifade etmektedir, (2) Füzelere atılması; Gazze Şeridi'ne bitişik ve İsrail'in içindeki İsrail yerleşimlerine yerli yapım füzeler ateşleyerek temsil edilen İsrail saldırganlığına yanıt vermek için Filistin direnişi tarafından yürütülen operasyonları işaret etmektedir, (3) Yanıcı uçurtmalar ve balonların atılması; halk direnişinin araçlarından biridir ve ilk kez kullanılması 2018'deki Büyük Dönüş Yürüyüşü'nün başlangıcına denk gelmektedir. İsrail'e doğru fırlatılan ve İsrail tarafında yangınlara ve kayıplara neden olan yangın çıkarıcı maddeler içeren balonları ifade etmektedir, (4) Gösteri ve ayaklanma; İsrail'in Gazze'ye yönelik kuşatmasına karşı düzenlenen gösteri ve yürüyüşleri ifade etmektedir, (5) Şehit ve yaralılar; İsrail saldırı ve bombardımanları sonucu hayatını kaybedenler, (6) Ateşkes; devlet ve hükümet liderlerinin ateşkese varma, saldırganlık durumunu sona erdirme ve İsrail ile Hamas arasında ateşkes yapma çağrıları ve çabaları anlamına gelmektedir, (7) Hamas ve İsrail arasındaki çatışma ve (8) Diğer olarak bir kategori daha eklenmiştir. Çünkü bazı haberler liste dışı konular içerdiğinden bunlar alt kategoriler olarak kabul edilmiştir. Bundan dolayı haber sitelerine tekrar tekrar eklenen en önemli kategoriler arasında diğer kategorisi yer almakta ve bunun alt konularını; İsrail seçimleri, Kudüs'teki Şeyh Jarrah Mahallesinin tahliyesi, Gazze ve Kudüs'te son dönemde yaşanan olaylar nedeniyle İsrail içindeki Filistinliler ile İsraililer arasındaki gerilim, Covid-19 ve Batı'da Yahudilere yönelik antisemit saldırılar oluşturmaktadır.

Tablo 4.8. *Çatışma çerçevesine göre dağılımı*

Çatışma çerçevesi	CNN		BBC World		Al-Jazeera		TRT World	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İsrail saldırıları	133	15.97%	201	25.35%	353	34.01%	155	22.63%
Atilan Füzeler	93	11.16%	159	20.05%	110	10.60%	58	8.47%
Atilan Yanıcı uçurtmalar ve balonlar	26	3.12%	19	2.40%	23	2%	25	4%
Göstericiler ayaklanması	111	13.33%	23	2.90%	73	7.03%	163	23.80%
Şehitler ve yaralılar	190	22.81%	169	21.31%	239	23.03%	197	28.76%
İsrail-Hamas çatışma	77	9.24%	54	6.81%	30	2.89%	44	6.42%
Ateşkes	48	5.76%	99	12.48%	82	7.90%	9	1.31%
Diğer	155	18.61%	69	8.70%	128	12.33%	34	4.96%
Toplam	833	100%	793	100%	1038	100%	685	100%

Haber sitelerinin kullandığı çatışma çerçeveleri, Gazze ablukasına eşlik eden olaylara yönelik siyasi ve ideolojik konumlarına göre farklılık göstermektedir (Tablo 4.8). İsrail saldırıları; İsrail'in Filistinlilere yönelik saldırılarından 353 haberle en çok bahseden site Al-Jazeera olurken onu 201 haberle BBC takip etmektedir. Ardından TRT World 155 ve CNN 133 haberle son sırada yer almaktadır.

CNN, İsrail'in saldırganlığını Hamas'ın İsrail'e yönelik yanıcı balonlar ve roketler fırlatarak gerçekleştirdiği saldırılara bir yanıt olarak meşrulaştırmaktadır. Bu durumla ilgili şöyle bir örnek verilebilmektedir:

“Çarşamba gecesi, IDF Hamas askeri kompleksleri ve Gazze'yi yöneten militan örgütün Han Yunus ve Gazze tugaylarının toplanma yerleri olduğunu söylediği yerlere saldırdı. Ateşkesin geçen ay yürürlüğe girmesinden bu yana ilk olan bu hava saldırıları, İsrail'in güneyindeki tarlalarda 20 yangına yol açan/yangın çıkaran balonlara yanıt olarak yapıldı”¹³⁶.

Aynı haberde yanıcı balonların mekanizmasının İsrail tarafında nasıl yangınlara ve kayıplara yol açabileceği anlatılmaktadır. Bunun yanı sıra haber, İsraili yetkililerin

¹³⁶ CNN, (2021), *IDF Strikes Gaza for Second Time This Week, After Incendiary Balloons Spark Eight Fires in Southern Israel*, link: <https://edition.cnn.com/2021/06/17/middleeast/israel-airstrikes-gaza-balloons-intl/index.html>, (Erişim tarihi: 14,03,2022).

Gazze'den gelecek her saldırının İsrail askeri yanıtıyla karşılanacağı sözünü aktarmaktadır.

Al-Jazeera ise hedeflenen yerleri netleştirerek İsrail saldırılarına odaklanmaktadır. Haberler arasında Al-Jazeera, İsrail başbakanının Gazze'nin bombalanmasının gerekli olduğunu söylediğini aktarmıştır.

“İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu televizyonda yaptığı bir konuşmada İsrail'in Gazze'yi "gerekli olduğu sürece" vurmaya devam edeceğini söyledi”¹³⁷.

Öte yandan Al-Jazeera, İsrail'in Gazze'yi bombalama gerekliliğine aykırı olarak Gazze'deki sivil alanları hedef aldığını göstermeye çalışmaktadır. İsrail'in medya kuruluşları, ofisler ve yeni kurulan şirketler de dahil olmak üzere sivil yerleşimleri hedef aldığına dair haberlerden birini ele almaktadır.

“İsrail savaş uçakları günlerdir Gazze şehrinin kalbindeki çok sayıda önemli binayı hedef alarak en az iki yüksek katlı bloğu tamamen yıktı. Hanadi, konut daireleri ve ticari ofislerin bir karışımı olan bir kule ... Jalaa Caddesi'ndeki Al-Johara binası, dokuz katlı kulenin çökmesiyle değil, büyük hasara neden olan hızlı bir dizi füze tarafından vuruldu”¹³⁸.

Gazze'deki Filistin direnişinin temsil ettiği olaylar ya yerli yapım roketler ya da yanıcı uçurtma ve balonlar fırlatılarak olmaktadır. Ancak haber siteleri, Filistinlilerin İsrail saldırılarına tepkisini farklı derecelerde yansıtmaktadır. Tablo (4.9)'daki verilere göre, BBC'nin haberlerinde en sık ele alınan Filistin'in tepkisi olduğu açıktır. Burada direnişin İsrail'e doğru roket fırlattığı 159 haber, yanıcı balonları anlatan 19 haber yer almıştır. Öte yandan, TRT World, Filistinlilerin tepkisini ele almak için en az kullanılan haber siteleri arasındadır. Buna göre, haberlerin içerisinde İsrail'e yönelik direniş roketleri 58 roket, yanıcı uçurtma ve balonlar ise 25 haber olarak yer almıştır. Al-Jazeera ve CNN, İsrail saldırısına karşı Filistinlilerin tepkisine aracılık etmektedir. Ayrıca, Al-Jazeera en

---

¹³⁷ Al-Jazeera, (2021), *Israeli Air Raid Flattens Gaza Building Housing Al Jazeera*, link: <https://www.aljazeera.com/news/2021/5/15/palestinian-death-toll-in-gaza-occupied-west-bank-mounts-live-news> (Erişim tarihi: 16-3- 2022).

¹³⁸ Al-Jazeera, (2021), *Everything Lost in An Eye Blink': Gaza Towers Targeted by Israel*, link: <https://www.aljazeera.com/news/2021/5/13/lost-in-blink-of-an-eye-gaza-high-rise-towers-targeted-by-israel>, (Erişim tarihi: 16-3- 2022).

fazla habere yer veren haber sitesi olmuştur. Bu anlamda Al-Jazeera'de toplam haber sayısı (direniş fırlattığı roketler, yanıcı uçurtmalar ve fırlatılan balonlar) 133'e ulaşırken CNN ise 119 habere ulaşmaktadır.

Çalışma dönemindeki protestolar ve gösteriler üç şekilde gerçekleşmiştir; Dönüş Yürüyüşleri, Gazze'deki Filistinlilerin Mart 2018'den başlayarak yaklaşık iki yıl süren Gazze Şeridi-İsrail sınırındaki haftalık yürüyüşleridir. Filistinliler bu yürüyüşlerde İsrail'in kontrolünde olan şehirlerine ve köyelerine geri dönme hakkı talep etmiştir. Filistinliler bu şekilde 2007'den beri uygulanan Gazze ablukasını kırmayı amaçlamışlardır. Bunun yanı sıra ABD Büyükelçiliği'nin Tel Aviv'den Kudüs'e taşınmasını reddetmek için gösteriler yapılmıştır. Ayrıca Siyasi duruma karşı ara sıra ve az sayıda yürüyüş düzenlenmiştir.

Tablo (4.8)'a bakıldığında, TRT World'ün 163 haber ile gösterici ve protestoları en sık ele alan site olduğu görülmektedir. Ardından 111 haber ile CNN gelmektedir. Buna karşılık protesto ve gösterileri, 73 haberle Al-Jazeera ve 23 haberle BBC gündemine en az alan siteler olmuştur.

TRT World, Geri Dönüş Yürüyüşleri'ni diğer haber sitelerinden daha fazla ele almaktadır (Tablo 4.8). Yürüyüşlerle ilgili haberler, yüzlerce Filistinlinin katılımıyla gerçekleşen barışçıl yürüyüşler ve hedeflerine odaklanan siviller odağıyla oluşturulmuştur.

“Yüzlerce Filistinli, İsrail'in on yıllardır süren işgaline karşı devam eden gösterilerin bir parçası olarak bölge boyunca bir araya geldi. Protestocular, yeni İsrail Devletinin yolunu açmak için 1948'de sürüldükleri tarihi Filistin'deki evlerine ve köyelerine dönüş hakkı talep ediyor. İsrail'in yerleşim bölgesi ablukasını sona erdirmesini talep ediyorlar”¹³⁹.

14 Mayıs 2018 tarihinde ABD, Kudüs'ü İsrail'in başkenti ilan etmiş ve kendi büyükelçiliğini Tel Aviv'den Kudüs'e taşımıştır. ABD Büyükelçiliği'nin 14 Mayıs günü

---

¹³⁹ TRT world, (2018), *Israeli Forces Kill Two Palestinians in Gaza Border Protests – Gaza Medics*, link: <https://www.trtworld.com/mea/israeli-forces-kill-two-palestinians-in-gaza-border-protests-gaza-medics-18552>, (Erişim tarihi: 14/03/2022).

Kudüs'te açılması, dünya kamuoyunda büyük tartışma ve kınamalara neden olmuştur. Öte yandan, kararı protesto eden Filistinlilerin gösteriler düzenlemesine sebep olmuştur.

“Filistinliler, ABD'nin Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak resmen tanıma kararına karşın salı günü Gazze Şeridi'ndeki protestolarına devam etti. Çok sayıda protestocu, "Kudüs Filistin'in başkentidir" yazılı pankartlar sallayarak Gazze Şehri'nde yürüdü”¹⁴⁰.

Şehitler ve yaralılar konusu Al-Jazeera (239), TRT World (197), CNN (190) ve BBC (169) olmak üzere dört haber sitesi tarafından en fazla işlenen konu olmuştur. Ayrıca bu konuda, dört haber sitesi de şehitlerin sayılarını ve istatistiklerini resmî Filistin kaynaklarına dayandırmıştır. Ancak, şehitlerle ilgili ayrıntı veya insani bir boyut vermeden çoğunlukla sadece sayıları aktarmışlardır.

Ateşkes konusunu diğer haber sitelerinden büyük bir farkla en fazla BBC (99), en az TRT World (49) işlemiştir. Ayrıca, Al-Jazeera'de ateşkesi konu alan haber sayısı 82'ye ulaşırken CNN'de 48 haber yapılmıştır.

Sitelerin politik yönelimleri, konulara odaklanmalarını ve bunları nasıl ele aldıklarını yansıtmaktadır. Örneğin, ateşkes konusu, İsrail'e desteğinin devam etmesine rağmen Amerika'nın Orta Doğu'daki barış sürecindeki aktif rolünü göstermektedir. CNN haberlerinin bir kısmı ateşkes konusuna odaklanmıştır. Üstelik ABD Başkanı Biden'ın Mayıs 2021'deki İsrail saldırıları sırasında İsrail ile Hamas arasındaki ateşi kesme çabalarını sunmuştur. Bu sonuç, Orta Doğu konularının Amerikan medyasının veya siyasi gündeminin öncelikleri arasında yer aldığını gösteren araştırmaların bulgularını desteklemektedir (Basker, 2009, s. 10).

Tablo (4.8)'in sonuçlarına göre, BBC'nin çatışmayı müzakereler yoluyla çözmeye ve iki taraf arasında uzun vadeli bir ateşkes sağlamaya odaklanarak Filistin-İsrail çatışmasına dengeli bir yaklaşım benimsemeye çalıştığı görülmektedir (Eleyan, 2014, s. 174). Bu durum tablo (4.4)'ün sonuçlarından da açıkça anlaşılmaktadır. BBC, haber aktörleri olarak Filistinli ve İsraili aktörleri kullanmaya çalışmaktadır.

---

¹⁴⁰ TRT world, (2018), *Gazans Continue to Protest Trump's Jerusalem Decision*, link: <https://www.trtworld.com/middle-east/gazans-continue-to-protest-trump-s-jerusalem-decision-14725>, (Erişim tarihi: 14/03/2022).

Gazze, abluka yıllarında İsrail'in çeşitli aralıklarla saldırılarına tanık olmuştur. İsrail ile Hamas arasında bir süre karşılıklı çatışmalar yaşanmış ardından iki taraf arasında ateşkes ilan edilmiştir. Çalışma süresi boyunca Gazze, saldırı sadece 10 gün sürmesine rağmen en şiddetli İsrail saldırısına maruz kalmış ardından ateşkes ilan edilerek iki taraf arasındaki şiddet sona erdirilmiştir. CNN, Hamas ile İsrail arasındaki çatışma konusunu diğer haber sitelerinden daha fazla işlemiştir. Al-Jazeera, İsrail saldırganlığını veya çatışmanın boyutlarını ve sonuçlarını ele alırken bu konuyu doğrudan ele alan haberlerinin sayısı azdır. Ayrıca, haber siteleri arasında en az olarak 30 haberde kalmıştır.

Haber sitelerinin haberlerine yönelik son kategori olan diğer kategorisine bakıldığında ilk olarak Kudüs'teki Filistin mahallerinden biri olan Şeyh Jarrah Mahallesi'nin tahliyesi olayı görülmektedir. İsrail, Filistinlileri buradan kovduktan sonra kendi yerleşimcilerini yerleştirmeye çalışmaktadır. Ayrıca, 2021 Mayıs ayı boyunca, mahallenin boşaltılması konusuna dikkat çekilmiştir. Bu, Filistin direnişinin mahallenin boşaltılmasını önlemek için İsrail'e müdahale etmesine ve füzeler fırlatmasına neden olmuştur. Ardından Gazze'de İsrail ile Hamas arasında bir çatışma ile sonuçlanmıştır. Kudüs'ün Şeyh Jarrah Mahallesi'nin tahliyesi CNN, BBC ve Al-Jazeera'de farklı şekillerde sunulmuştur. Konu, Gazze'ye yönelik son saldırganlığın nedenlerinden biri olarak davanın ayrıntılarına değinmeden tartışılmıştır. Bu yüzden diğer kategorilere göre sitelerde daha az sayıda haber olmuştur.

Örneğin, siteler Kudüs'teki Şeyh Jarrah davasıyla ilgilenmek için yer ayırmaktadır. CNN bir haberde, mahalle sakinlerinin İsrail mahkemesinin davayı sona erdirmek için yaptığı bir kararı reddettiğine atıfta bulunmuştur.

“Doğu Kudüs semtindeki Şeyh Jarrah Mahallesi'ndeki evlerinden zorla tahliye tehdidiyle karşı karşıya olan yedi Filistinli aile, İsrail Yüksek Mahkemesi yargıçlarının on yıldır süren anlaşmazlığı çözebileceğini söylediği bir öneriyi reddetti. Mahkeme, ailelerden araziyi yıllık 2.400 şekel (750 \$) kira ödemesi yoluyla kabul etmeleri karşılığında 15 yıl boyunca korumalı kiracılık statüsü sunduklarını gösteren bir plana salı gününe kadar

yanıtlarını sunmalarını istedi. Nahalat Shimon Limited, Yahudi konutları için bölgeyi geliştirmek isteyen bir Yahudi yerleşimci örgütü”¹⁴¹.

Aynı haberde, mahalle sakinlerinin, İsrail'in farklı şehirlerinden gelen Filistinli mülteciler olduğu bu kişilerin bu evlere sahip olduklarına dair herhangi bir kanıtlarının bulunmadığı ve mülteci statülerini de kaybettikleri açıklanmıştır.

Al-Jazeera ise olayı Mayıs 2021'de İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırısının nedenlerinden biri olarak kabul etmiştir. Haber şu şekildedir

“ Hamas, Filistinli ailelerin Doğu Kudüs'teki Şeyh Cerrah Mahallesinden sürülmesine karşı çıkan protestoculara yönelik baskıların ve Mescid-i Aksa'ya yönelik baskınların ardından pazartesi günü İsrail'e roket fırlatmaya başladı”¹⁴².

Aynı şekilde BBC, Batı Şeria ve Kudüs'te, Şeyh Jarrah Mahallesi meselesi üzerinden İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırısıyla sona eren bir dizi gelişmeye yer vermektedir.

Diğer kategorisinde yer alan İsrail seçimleri konusuna gelindiğinde; İsrail seçimleriyle ilgili haberler en az 50 haberle CNN'de dikkat çekici bir şekilde ilgi görmüştür. Bu, CNN'nin İsrail seçimlerini, yeni İsrail hükümeti altındaki bölgenin geleceğini ve İsrail-Amerikan ilişkilerinin geleceğini haber verme konusundaki ilgisini göstermektedir. Bu sonuç, İsrail ve Amerika'nın ortak ilişkileri ve çıkarları olduğunu ve Amerika'nın Filistin-İsrail çatışmasında İsrail tarafına daha fazla sempatisi olduğunu belirten önceki çalışmalarla tutarlıdır (Mansour, 2017, s. 57; Said, 2019, s. 370). İsrail seçimleri dört yılda bir yapılır ve adayların hükümet kuramaması durumunda erken seçim ihtimali mümkündür. Ancak, 2019-2021 döneminde İsrail'de dört erken seçim yapılmıştır.

---

¹⁴¹ CNN, (2021), *Sheikh Jarrah Families Facing Threat Of Forced Eviction Reject Israeli High Court Proposal*, link: <https://edition.cnn.com/2021/11/02/middleeast/israel-sheikh-jarrah-palestinians-intl/index.html>, (Erişim tarihi: 14/03/2022).

¹⁴² Al-Jazeera, (2021), *Israel Destroys Home Of Most Senior Hamas Leader In Gaza*, link: <https://www.aljazeera.com/news/2021/5/16/israel-destroys-home-of-most-senior-hamas-leader-in-gaza> (Erişim tarihi: 14/03/2022).

Kudüs'teki gelişmeler ve İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırısının bir sonucu olarak İsrail'deki karışık şehirler (Filistinliler ve İsraililer), her iki tarafın da saldırılarına dönüşen gerginliklere tanık olmuştur. Bu, İsrail polis güçlerinin müdahalesine ve sokağa çıkma yasağının uygulanmasına neden olmuştur. Haber siteleri, Filistinliler ve İsraililer arasında devam eden gerginliği birkaç haberle ele alırken BBC 27 ve Al-Jazeera 20 haber yapmıştır.

4.7.3.4. Sorumluluk Çerçevesi

Sorumluluk çerçevesi: Sorunun nedeni veya çözümü için sorumluluğun bir bireye, kuruma veya hükümete atfedilmesini vurgulamaktadır. Çalışmada bu çerçeve, 2007 yılında Gazze'ye uygulanan ablukanın sorumluluğunu, ablukanın nedenlerini ve çözümlerinin sorumluluğuna atfedilenleri temsil etmektedir. Çalışma, önceki çalışmaları ve haberleri inceledikten sonra İsrail ve Mısır'daki kuşatmayı dayatma sorumluluğunu sınırlandırmaktadır (Tablo 4.9).

Tablo 4.9. Sorumluluk çerçevesine göre dağılımı

Sorumluluk çerçevesi	CNN		BBC World		Al-Jazeera English		TRT World	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Mısır	4	15%	16	43.24%	25	26.60%	34	26.36%
İsrail	23	85%	21	56.76%	69	73.40%	95	73.64%
Toplam	27	100%	37	100%	94	100%	129	100%

Tablo (4.9)'da haber sitelerinin, yüzdeler farklı olsa bile İsrail'i Gazze'ye abluka uygulamaktan sorumlu tutması konusunda fikir birliği yapıldığı görülmektedir.

CNN, ablukanın sorumluluğunun Mısır ve İsrail arasında paylaşıldığını göstermeye çalışmıştır. İsrail'in hava ve deniz yoluyla abluka uyguladığını ve Mısır'ın Gazze'ye yönelik kara ablukasıyla desteklediğini açıklamaktadır. Bu geçitlerden biri Mısır kontrolünde olup kuşatma dönemlerinde kapatılmıştır. Bu durum şöyle dile getirilmektedir:

“Abluka altında İsrail ve Mısır, sivil hareketi ve Gazze'ye temel malların ithalatını düzenliyor. İsrail Gazze'nin hava sahasını, deniz sınırlarını ve kara sınırlarının çoğunu kontrol ediyor- Mısır, yerleşim bölgesinin güneydeki Refah Sınır Kapısından geçişini kısıtlayarak kara ablukasına katılıyor”¹⁴³.

TRT World, 95 haberle ablukanın uygulanmasında İsrail'in sorumluluk taşıdığına dair haber sitesinde en çok yer veren haber kanalıdır. Bu, Filistinlilerin Gazze sınırındaki kuşatmasını kırma çağrısı yaptığı gösteriler ve Geri Dönüş Yürüyüşleri haberleriyle bağlantılıdır.

BBC'de ise Mısır ve İsrail'in sorumluluğuna ilişkin haberler neredeyse eşitken CNN Mısır'ın ablukaya ilişkin sorumluluğunu en az ele alan sitedir. Öte yandan, Al-Jazeera'nın İsrail'i sorumlu tutan haber sayısı Mısır'dan daha yüksektir. Bu durum, ablukanın sonuçlarının Gazze'nin yeniden inşasını ve Gazze'deki krizlerin (koronavirüs, elektrik, mali kriz) etkilerini ele alışında yansıtılmıştır.

Bu sonuç, Filistin gazetelerinin ablukayı uygulamaktan İsrail'i sorumlu tuttuğunu göstermiştir (Turk ve Musharraf, 2019, s. 90). Amerikan ve İngiliz gazetelerinin İsrail'i ve ardından Mısır'ı kuşatmanın sorumlusu olarak gördüklerini belirtmiştir (Mansour, 2017, s. 87).

4.7.3.5. Gazze Ablukasının Sonuçlarının Çerçevesi

Gazze ablukasının sonuçlarının çerçevesi 2007'den bu yana Gazze'ye uygulanan ablukanın sonuçları ve etkileri haber sitelerinde yer almaktadır. Bunlar şunları içermektedir: Elektrik krizi, su krizi, sağlık krizi, ekonomik yıkım, geçişlerin kapatılması, yüksek yoksulluk ve işsizlik oranı, insani kriz, Amerikan yardımı, balıkçılık krizi ve diğer (Tablo 4.10).

---

¹⁴³ CNN (2021), *How Boxing Is Changing the Way Society Looks at Women In Gaza*, link: <https://edition.cnn.com/2021/06/02/sport/gaza-women-boxing-cmd-spt-intl/index.html> (Erişim tarihi: 18/02/2022).

Tablo 4.10. *Gazze ablukasının sonuçlarının çerçevesine göre dağılımı*

Gazze ablukasının sonuçlarının çerçevesin	CNN		BBC World		AL-Jazeera English		TRT World	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Elektrik Krizi	12	7.64%	8	7.62%	30	12.82%	27	8.77%
Su Krizi	8	5.10%	5	4.76%	17	7.26%	8	2.60%
Sağlık Krizi	15	9.55%	14	13.33%	33	14.10%	16	5.19%
Ekonomiyi Yıkım	13	8.28%	10	9.52%	22	9.40%	57	18.51%
Geçişlerin Kapatılması	21	13.38%	19	18.10%	37	15.81%	29	9.42%
Yüksek İşsizlik ve Yoksulluk Oranı	14	8.92%	12	11.43%	27	11.54%	60	19.48%
İnsani Krizi	33	21.02%	32	30.48%	40	17.09%	57	18.51%
Balıkçılık Bölgesi	6	3.82%	1	0.95%	11	4.70%	12	3.90%
Diğer	35	22.29%	4	3.81%	17	7.26%	42	13.64%
Toplam	157	100 %	105	100%	234	100 %	308	100%

Haber sitelerinden dördünün de en büyük sayıda yer verdiği insani kriz olmuştur. Ayrıca haber sitelerinde haber sayısı şöyledir: Al-Jazeera 40, TRT World 57, CNN 33 ve BBC 32 haber yapmıştır. Bunun ardından Gazze'ye yönelik kuşatma sonucunda geçişlerin kapatılması yer almıştır (Tablo 4.10).

Yukarıdan bakıldığında, dört haber sitesi de özellikle İsrail'in Gazze Şeridi'ne ablukasını sıkılaştırması ve geçişlere kısıtlamalar getirmesiyle Gazze'deki insani krizin ağırlaşmasıyla Gazze'deki insani duruma ilgi göstermektedir. Ardından Gazze'ye yaşam ihtiyaçları ve malzemeleri getirilmesinin başlıca yollarından biri olan İsrail kontrolündeki geçişlerin kapatılması gelmektedir. Bu, İsrail'in Gazze ve nüfusu için tek çıkış noktası olan geçişleri kontrol ederek Gazze'deki nüfusun çektiği acıların ana nedeni olduğunu gösteren Tablo (4.9) sonuçlarını desteklemektedir.

Al-Jazeera, 33 haberle sağlık krizini diğer sitelerden daha fazla ele almış ve bunu korona kriziyle ilişkilendirerek karakterize etmiştir. Korona salgınının yayılması, sağlık sektörü de dahil olmak üzere tüm temel sektörlerde büyük bir bozulmaya neden olan 14 yıllık Gazze ablukasının kriziyle aynı zamana denk gelmiştir. Gazze Sağlık Bakanlığında bir yetkili bu durumla ilgili sağlık sisteminin çöküşünü şöyle anlatmıştır:

"15 yıldır kuşatma altında, 1,5 yıldır da koronavirüsle yaşıyoruz. Bugün oldukça yoğun bir nüfusu hedef alan bu saldırganlığın beşinci günü ...Önümüzdeki günlerde bu rakamlar böyle devam ederse mutlaka bir çöküş olacak ve Filistin'de yer kalmayacak..."¹⁴⁴.

TRT World 57 haberiyle özellikle Mayıs 2021'de Gazze'ye yönelik saldırıdan sonra, ekonomik krizi ve ardından sanayi ve tarım da dahil olmak üzere diğer sektörlerin çöküşünü ele alan haberler yapmıştır.

Dört haber sitesi de elektrik krizini Gazze'ye uygulanan ablukanın sonuçlarından biri olarak göstermiştir. Bu anlamda Al-Jazeera 30 haber ve TRT World 27 haber ile birbirine yakınken BBC 8 haber ve CNN 12 haber yapmıştır. Diğer yandan siteler arasındaki fark burada da netleşmiştir.

Yoksulluk ve işsizlik konusunda, TRT World (60) en çok haberle gündeme getiren site olurken BBC (12) haber sayısı ile konuyu en az ele alan site olarak görülmektedir. Ayrıca, su ve balıkçılık krizi dört haber sitesinde de çok az işlenmiştir.

Ablukanın bir başka sonucu da sorunlarla ilgili önceki yapılan çalışmaların sonuçlarına benzer şekilde ekonomik durumun bozulması, yoksulluk ve işsizliğin artmasıdır (Mansour, 2017, s. 81; Turk ve Musharraf, 2019, s. 88).

Karim Elgendy Al-Jazeera'deki bir makalesinde on üç yıl süren bir kuşatmanın sonuçlarını özetlemektedir. Ona göre:

"Bugün Gazze Şeridi yalnızca ekonomik olarak harap olmakla kalmıyor, aynı zamanda büyük ölçüde tekrarlanan İsrail askerî saldırıları ve İsrail tarafından dayatılan on üç yıllık zayıflatıcı kuşatma nedeniyle Birleşmiş Milletler tarafından "yaşanmaz" olarak kabul ediliyor. Gazze'nin sınırlı tatlı su kaynakları sürdürülemez bir oranda pompalanıyor ve yeraltı suyunun yüzde 95'i atık su ve deniz suyuyla kirlenme nedeniyle içilemez kabul ediliyor.

---

¹⁴⁴ Al-Jazeera, (2021), *Gaza Health Ministry: System Will Collapse Within a Week or Less*, link: <https://www.aljazeera.com/news/2021/5/14/israels-bombardment-of-gaza-continues-live> (Erişim tarihi: 18/02/2022).

Ayrıca, İsrail askerî müdahalesi nedeniyle sürekli daralan tarım arazileri, hızla büyüyen nüfusunu beslemek için giderek yetersiz kalmaktadır”¹⁴⁵.

4.7.3.6. Gazze Ablukasının Nedenlerinin Çerçevesi

Gazze ablukasının nedenlerinin çokluğu göz önünde bulundurulduğunda bunları üç ana kategoride toplamak uygun görülmüştür (Tablo 4.11). Ancak ablukanın nedenleriyle Gazze'ye uygulanan ablukayı desteklemek ve haklı çıkarmak amaçlanmaktadır. Bunlar; Hamas'ın Gazze Şeridi'ni kontrol etmesi, İsrail'deki vatandaşların güvenliğini ve korunmasını sağlamak ve son olarak silah kaçakçılığını önlemektir.

Tablo 4.11. Gazze ablukasının nedenlerinin çerçevesine göre dağılımı

Gazze ablukasının nedenlerinin çerçevesi	CNN International		BBC World		Al-Jazeera English		TRT World	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Gazze'nin Hamas kontrolü	6	37.50%	7	35 %	8	57.14%	30	83.34%
İsrail'in güvenliğini korumak	5	31.25%	7	35%	3	21.43%	3	8.33%
Silah kaçakçılığının önlenmesi	5	31.25%	6	30%	3	21.43%	3	8.33%
Toplam	16	100 %	20	100 %	14	100 %	36	100%

Tablo (4.11) verilerine göre, haber sitelerinin çoğu için Hamas'ın Gazze Şeridi'ni kontrol altında tutması nedeniyle Gazze abluka altına alınmıştır. Ayrıca, İsrail'in güvenliğinin sağlanması, vatandaşlarının korunması ve Gazze'ye silah kaçakçılığının önlenmesi gibi nedenleri önemli bir gerekçe olarak göstermektedir.

Hamas'ın Gazze'yi kontrol etmesi konusunu TRT World, %83,33 oranında Gazze'ye yönelik ablukanın ana nedeni olarak kabul ederken aynı zamanda Gazze'ye silah kaçakçılığından en az bahseden haber sitesi olmuştur. Al-Jazeera ise Gazze ablukasının nedenini %57,1 oranında Hamas'ın Gazze'nin kontrolünü ele geçirmesine bağlamıştır. BBC ve CNN arasında Gazze'ye abluka için nedenler yakın olsa da en önemlileri Hamas'ın Gazze'yi ele geçirmesi ve İsrail'in güvenliğinin korunması olmuştur.

¹⁴⁵ Elgendy, K. (2021), *Canary in the coal mine: Gaza, the Levant, and climate change*, link: <https://www.aljazeera.com/opinions/2021/7/7/canary-in-the-coal-mine-gaza-the-levant-and-climate-change> (Erişim tarihi: 18/02/2022).

BBC, İsrail'in Gazze'ye abluka uygulanmasının nedenlerini Hamas'ı izole etmek, vatandaşlarının güvenliği ve sınırlarını korumak şeklinde sunmuştur. Ayrıca, Hamas'ın İsrail'e yönelik saldırılarını durdurmak için Gazze sınırındaki yerleşim birimlerine roket fırlatılmasını engellemek için baskı yaptığı savunulmuştur.

*“O zamandan beri Gazze'deki militanlar, Mısır'la Hamas'ı izole etmek, saldırıları durdurması ve aynı zamanda ona baskı yapmak için şeritte ablukayı sürdüren İsrail ile dört büyük çatışmada savaştı”*¹⁴⁶.

Başka bir yer aynı haberde, ablukanın Hamas'ın Gazze'deki kontrolü için sadece bir ceza olduğuna ve Mısır'ın ablukayı sıkılaştırmaya ortak olduğuna işaret etmektedir.

*“Sonuç olarak Hamas liderliğindeki yeni hükümet, İsrail ve Batı'daki müttefikleri tarafından sert ekonomik ve diplomatik yaptırımlara maruz kaldı. Hamas, 2007'de El Fetih'e bağlı güçleri Gazze'den çıkardıktan sonra İsrail bölgedeki ablukasını sıkılaştırdı ve Filistin roket atışları ve İsrail hava saldırıları devam etti. Mısır da Gazze ile olan sınır kapısını kapattı ve o zamandan beri sadece aralıklı olarak açtı”*¹⁴⁷.

Gazze ablukasının nedenleri hakkında haber örneğinin büyüklüğüne kıyasla haber eksikliğine dikkat edilmelidir. Bunun nedeni, Gazze'de meydana gelen tüm gelişmeler ve olaylarla bağlantılı olmasına rağmen abluka konusunu ikincil bir konu haline getiren Gazze'deki olayların sıklığıdır. Ayrıca, abluka konusunun İsrail saldırılarından sonra veya korona salgını ve diğerleri gibi Gazze'yi etkileyen küresel bir krizin ortaya çıkmasıyla yeniden ele alındığı görülmektedir. Krizin sona ermesinin ardından abluka konusu bir kez daha medya gündeminin arka planında yer almaya başlamıştır.

Bu bağlamda, Al-Jazeera'deki makalesinde Sultan Barakat, "Artık silahlar sustuğuna göre zihinler yeniden yapılanmaya başlıyor" başlıklı makalesinde, İsrail'in inşaat malzemelerine dayattığı baskılar altında Gazze'nin yeniden inşasının bozulmasına değinmiştir. Barakat yazısında bu durumu: “20 Mayıs'ta İsrail ile Hamas arasında ateşkes... İsrail bombardımanı nedeniyle yerlerinden edilen Filistinliler evlerine dönmeye

¹⁴⁶ BBC, (2021), *Hamas: The Palestinian Militant Group That Rules Gaza*, link: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-13331522> (Erişim tarihi: 14/02/2022).

¹⁴⁷ BBC, (2021), *Hamas: The Palestinian Militant Group That Rules Gaza*, link: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-13331522> (Erişim tarihi: 14/02/2022).

başlayınca ve Gazze'nin altyapısına verilen zararın boyutu netleşirken odaklar bir kez daha yerleşim bölgesini "yeniden inşa etmeye" çevrildi. 2007'den beri kara, hava ve deniz ablukası altında..."¹⁴⁸ sözleriyle gündeme getirmiştir.

Bu sonuç, Hamas'ın Gazze ablukasının en önemli nedeni olduğunu ve ablukanın nedenleri konusunda İsrail'in görüşünü işaret ederek İsrail'e karşı ön yargılı olduğunu göstermektedir. Bu durum, haber sitelerinin resmi kaynaklara bağımlılığını ve İsrail aktörlerinin baskınlığını gösteren tablonun (4.4) sonuçlarıyla tutarlıdır.

Tablonun sonuçları, Gazze'ye yönelik ablukanın nedeninin İsrail'in güvenliği ve Hamas'ın Gazze'yi kontrol etmesi olduğunu gösteren önceki çalışmaları desteklemektedir (Mansour, 2017, s. 78). İsrail, Gazze'yi dünyadan izole etme ve Gazze'ye silah ve para kaçakçılığını engellemeye çalışmıştır (Turk ve Musharraf, 2019, s. 85).

4.7.4. Haber Sitelerinde Kullanılan Atıflar

Haber çerçeveleri altında medya, birtakım araçlarla taraflardan birine yönelik olaylar hakkında pozisyon alabilmektedir. Böylece medya içeriğinin baskın ideolojisi, haberdeki ideolojiyi yansıtan en önemli araçlardan biri olarak netleşmektedir: haberin dili, olaylardaki aktörler, kelimeler ve görüntüler. Bu kısımda haber sitelerinin olaylarda aktörlerin atıfta bulunduğu dil ve sözcükleri nasıl kullandığı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla sitelerin Filistinliler ve İsrail'den bahsederken kullandıkları atıflar ve sıfatlar incelenmiştir (Tablo 4.12).

Neredeyse dört sitenin hepsinde %79,5'ten fazlası tarafsız bir konum olarak kabul edilebilecek "İsrail" ve "Hamas" sözcüklerini tercih etmişlerdir. Bunun dışında belki de belirtilmeye değer aralarındaki bir fark şudur. CNN ve BBC'nin 'IDF'* ve 'Hamas terör örgütü' sözcüğünü kullanırken TRT World ise 'IDF' ve 'İsrail polisi' sözcüğünü kullanmaktan kaçınmıştır. Böylelikle, CNN'nin İsrail için olumlu ve daha resmi sıfatlar kullandığı gözlemlenmiştir.

İlk olarak, Filistinli aktarımında dilin kullanımı gözden geçirilmiştir. Tablodaki verilerde de belirtildiği gibi hem CNN hem de BBC, "Filistin direnişi" yerine " Filistinli

---

¹⁴⁸ Barakat, S. (2021), *Now That the Guns Are Silent, Minds Turn to Reconstruction*, link: <https://www.aljazeera.com/opinions/2021/5/25/now-that-the-guns-are-silent-minds-turn-to-reconstruction> (Erişim tarihi: 18/02/2022).

* IDF: Israel Defence Forces (İsrail Savunma Kuvvetleri).

militan" demeyi tercih etmiştir. Bunun kullanımı aşağıdaki alıntılardan görülebilmektedir:

- *“İsrail ile Gazze'deki Filistinli militanlar arasındaki şiddet olaylarındaki son artıştan önce”* (CN, 2 Haziran 2021).
- *“İsrail'de Filistinli militanların Gazze'den ateş açması sonucu ikisi çocuk 12 kişi öldü”* (CNN, 28 Mayıs 2021).
- *“Gazze'deki 2014 savaşından bu yana yaşanan en büyük çatışmanın ardından İsrail de ateşkese uymayı kabul ederse Filistinli militanın ateşkesi kabul edeceğini söyledi”* (CNN, 30 Mayıs 2018).
- *“Gazze'den atılan bir roketin Tel Aviv'in kuzeyindeki bir eve isabet etmesine ve üçü çocuk olmak üzere yedi kişinin yaralanmasına neden olduktan sonra birkaç gün boyunca Filistinli militanlarla olan çatışma gündemin başındaydı”* (CNN, 7 Nisan 2019).

Filistin direnişi yerine Filistinli militan kelimesinin tercih edilmesinin sebebi tahmin edilebilmektedir. Çünkü Filistin direnişi kelimesi, İsrail zulmüne ve sömürgeciliğe direnmek anlamına gelmektedir. Böylece Filistin direniş hareketlerinin eylemlerine meşruiyet kazandırmaktadır. Aksine, Filistin direnişini İsrail'e karşı silahlı çetelere dönüştüren Filistinli militan kelimesi kullanılmaktadır. Böylece olayların tarihsel boyutları ve bağlamı indirgenmektedir.

TRT World, Filistinli göstericileri 'silahsız' olarak 34 haberde olumlu tanımlarken BBC ve CNN protestocuları sırasıyla 37 ve 38 haberde itaatsiz ve isyancı olarak tanımlamıştır. Sözcüklerin anlamı gerçekliğin farklı yansıtıldığını göstermektedir. İsyancı kelimesi kargaşa, kanun ihlali ve kamu yararı anlamına gelirken silahsız kelimesi barışçıl gösteri anlamına gelmektedir. Ayrıca, Filistinliler tarafından gerçekleştirilen gösteri ve protestolar belirli hedeflere dayalı, düzenli ve barışçıl bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Bu sonuç, haber sitelerinin olayların eğilimlerini ve ideolojilerini yansıtan kelime ve tanımlamaları tercih ettiğini göstermektedir. Geri Dönüş Yürüyüşleriyle ilgili makalesinde yazar Muhammad Smiry bu durumu şöyle açıklamaktadır:

“Yürüyüşün kendisi iyi planlanmıştı. Oluşturulan 'çadır kent' bile keyfi değildi. 1948'de İsrail'in Filistin topraklarını ele geçirmesi sırasında

Filistinlilerin evlerinden kovulduktan sonra nasıl yaşamaya zorlandıklarının bir hatırlatıcısıydı. Bu yaratıcı ve yaratıcıydı. Filistinli mültecilerin 1948 öncesi evlerine ve topraklarına meşru dönüş haklarını kullanmaları için dikkate değer ölçüde yeni bir yaklaşım”¹⁴⁹.

BBC ve CNN, Hamas'ı tanımlarken Al-Jazeera'nın aksine "İslamcı hareket" sözcüğünü kullanmamış ve "terör örgütü" sözcüğünü tercih ederek 23 haberde "terör örgütü" ifadesini kullanmıştır. TRT World ise Hamas'ı 8 haberde "İslamcı hareket" ve 18 haberde de "terör örgütü" olarak nitelemiştir.

Üstelik Al-Jazeera, Filistin direniş hareketlerini tanımlamak için "Filistinli gruplar" kavramını kullanan tek siteyken CNN Filistin direnişini tanımlamak için "Militan grup" kavramını tercih etmiştir. "Militan grup" kelimesinin ifade ettiği anlama bakıldığında muhalif veya düzensiz silahlı kuvvetleri, saldırganlık ve şiddet çağrılarını ifade etmek için kullanıldığı tespit edilmiştir. 21. yüzyılın başlarında, ilgili gruplar terörist olarak tanımlanmaya başlanmıştır¹⁵⁰.

CNN ve BBC'nin, Filistin tarafını tanımlarken olumlu olan Al-Jazeera ve TRT World'ün aksine Filistin tarafının olumsuz niteliklerini kullandığını belirtmek gerekmektedir.

---

¹⁴⁹ Smriy, M., (2018), *Going to A Protest Against Israel Was Like Heading Towards Certain Death*, link: <https://www.trtworld.com/opinion/-going-to-a-protest-against-israel-was-like-heading-towards-certain-death--17386>, (Erişim tarihi: 15/02/2022).

¹⁵⁰ Merriam-webster, *Militant*, link: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/militant>, (Erişim tarihi: 19/5/2022), Wikipedia, *Militant*, link: https://en.wikipedia.org/wiki/Militant#cite_note-19, (Erişim tarihi: 19/5/2022).

Tablo 4.12. Haberlerde kullanılan atıflara göre dağılımı

Haberlerde kullanılan atıflar	CNN		BBC World		AL-Jazeera English		TRT World	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Hamis	987	21.52%	785	27.52%	651	28.44%	687	24.78%
Filistinli Militan	60	1.31%	138	4.84%	0	0.00%	50	1.80%
Silahsız	7	0.15%	0	0.00%	3	0.13%	34	1.23%
Filistinli Filistin Direnişii	3	0.07%	0	0.00%	1	0.04%	48	1.73%
İsyen	38	0.83%	37	1.30%	6	0.26%	18	0.65%
İslamcı Hareket	6	0.13%	19	0.67%	0	0.00%	8	0.29%
Filistin Grubu	0	0.00%	0	0.00%	32	1.40%	0	0.00%
Militan Grup	88	1.92%	18	0.63%	0	0.00%	0	0.00%
Hamis Terör Örgütü	44	0.96%	27	0.95%	23	1.00%	18	0.65%
İsrail	2395	52.22%	1319	46.25%	1124	49.10%	1317	47.51%
İsrail Kuvvetleri	74	1.61%	34	1.19%	141	6.16%	141	5.09%
İsrailli Militan	163	3.55%	150	5.26%	91	3.98%	93	3.35%
İsrailli İsrail Bölgesi	15	0.33%	12	0.42%	7	0.31%	17	0.61%
İsrail Ordusu	73	1.59%	39	1.37%	99	4.33%	196	7.07%
İsrail işgali	29	0.63%	28	0.98%	46	2.01%	43	1.55%
İsrail askeri	74	1.61%	26	0.91%	33	1.44%	67	2.42%
İsrail Egemenliği	31	0.68%	1	0.04%	0	0.00%	17	0.61%
Yahudi Devleti	38	0.83%	7	0.25%	1	0.04%	18	0.65%
İsrail Polisi	47	1.02%	72	2.52%	27	1.18%	0	0.00%
IDF	414	9.03%	140	4.91%	4	0.17%	0	0.00%
Toplam	4586	100%	2852	100 %	2289	100%	1927	100%

Haber metinlerinde, İsrail'e ile ilişkin atıf içeren birçok tanıma rastlanmıştır. Tablo (4.12) 'de hem BBC hem de CNN'nin Al-Jazeera ve TRT World'den farklı olarak İsrail tarafının olumlu özelliklerini kullandığı görülmektedir.

BBC, "İsrail polisi" kelimesini daha çok Kudüs'teki ve İsrail'in içindeki Filistinlilerin ve İsraililerin yaşadığı şehirlerde ve bazen de Gazze ile olan sınır bölgelerindeki gerilimi ele alırken kullanmıştır. Örneğin, "Mescid-i Aksa'da çıkan çatışmalarda 200'den fazla kişi yaralandı. İsrail polis gücü, polis memurlarının taş ve

şişe dolusu yağmura maruz kalması üzerine plastik mermi ve sersemletici bomba atarak “isyan dağıtma araçları” kullandığını söylüyor”¹⁵¹.

CNN, İsrail'i ve sınırlarını tanımlamak için "Yahudi Devleti" ve "İsrail egemenliğini kullanmayı tercih etmiştir, örneğin:

- *“FKÖ İsrail'i bir Yahudi Devleti olarak tanımayı reddetti” (CNN, Ocak 16, 2018)*
- *“Trump, Kudüs'ün sınırları ve şehirdeki İsrail egemenliğinin hala müzakerelere açık nihai statü sorunları olduğunu söyleyerek kararının etkisini köreltmeye çalıştı” (CNN, Ocak 20, 2018)*
- *“Bir IDF yetkilisi, İsrail egemenliğinin herhangi bir ihlalinin ciddi şekilde ele alınacağı konusunda uyardı” (CNN, Mart 31, 2018)*
- *“Başkan Trump'ın politikası... İsrail'e destek sağladı ... ABD Büyükelçiliğini Kudüs'e taşıma kararı ve ABD'nin Golan Tepeleri üzerindeki İsrail egemenliğini tanınması gibi bazı önemli siyasi hediyeler” (CNN, Augustus 18, 2019)*

CNN'in Batı Şeria yerine 'Samiriyeliler ve Yahudilik' atıflarını kullanımı gözlemlenmiştir. 'Samiriyeliler ve Yahudilik' kullanılan İsrail terimlerinden biridir. Bu da bölgenin İsrail'e bağlı olduğunu ve Oslo Anlaşması'na aykırı olan Filistin yönetimine boyun eğmesini tanımadığını göstermektedir.

Al-Jazeera bunu İsrail'in Filistinlilere karşı uyguladığı ırkçılığı ve devleti ulusal Yahudiliğe dönüştürme niyetini tanımlamak için kullanmıştır. Bu, aşağıdaki örnekte gösterilmiştir:

“Kasabalarda, köylerde ve “karma” olarak adlandırılan şehirlerde binlerce Filistinli vatandaşın, kendi kendini tanımlayan bir Yahudi devletinde yaşarken kimliklerini ortaya koymak için sokaklara döküldüğü İsrail'de de olağanüstü bir fenomen kök saldı”¹⁵².

---

¹⁵¹ BBC, (2021), *Israel-Gaza Violence: Calls to Protect Civilians as Conflict Endures*, link: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-57148097>, (Erişim tarihi: 14/02/2022).

¹⁵² Al-Jazeera, (2021), *Palestinian Protests in Israel Showcase 'Unprecedented' Unity*, link: <https://www.aljazeera.com/news/2021/5/16/more-deaths-gaza-israel-launches-most-intense-raids-yet>, (Erişim tarihi: 14/02/2022).

4.7.5. Gazze Ablukası Sorununun Uluslararası Medyada Sunumunun Kamu Diplomasisi Bağlamında Değerlendirilmesi

Kamu diplomasisi, çağdaş dünyada ülkelerin uluslararası ilişkilerinde kullanılan en önemli iletişim yöntemlerinden biridir. Birçok ülke, özellikle gelişmiş ülkeler, diğer ülkelerdeki, özellikle de ilişki içerisinde oldukları hedef kitleleri etkilemek için kamu diplomasisi araçlarını ve yöntemlerini kullanmaktadır.

Kamu diplomasisi, devletlerin imajları, değerleri ve kültürleri hakkında kamuoyunu bilinçlendirmek için kullandıkları bir iletişim yöntemidir. Medya iletişim noktasında anahtar bir rol oynamaktadır. Bu anlamda, medya, hedef kitlelere ulaşmanın ve onları etkilemenin bir aracıdır. Medya, hükümetlerin konulara yönelik tutum ve algılarını yansıtır. İşte bu da bu algıları, tutumları oluşturan fikir, düşünce ve davranışların oluşumuna katkıda bulunmaktadır.

Günümüzde dünyada bunların örnekleri arasında İngiltere'de BBC, Amerika'da CNN, Türkiye'de TRT World ve Katar'da Al-Jazeera, kamu diplomasisi alanında önemli bir işlev görmektedir. Uluslararası medya, devletlerin dış dünyaya açılan penceresini temsil etmektedir. Ayrıca devletlerin uluslararası konulara yönelimi, duruşları ve tutumlarını yansıtmaktadır.

Bu çalışmada kamu diplomasisi çerçevesinde uluslararası medya ele alınmıştır. Hükümetlerinin görüşlerini ve tutumlarını yansıtan uluslararası medya incelenmiştir. Bu bakış açısıyla Gazze'nin son dönemde yaşadığı en önemli olayların başında gelen “Gazze Ablukası” örnek olayı üzerinden CNN, BBC, TRT World ve Al-Jazeera'nın haberleri incelenmiştir. Gazze ablukası, uluslararası arenadaki en önemli olaylardan biri olan ve uluslararası ve bölgesel etkiye sahip gelişmiş ülkeler başta olmak üzere tüm ülkelerin uluslararası gündeminde önemli bir yer tutan Filistin-İsrail çatışmasının bir parçasıdır.

Çalışma, medyanın Gazze ablukası sorunlarına ilişkin yayınları ve 14 yılı aşan ablukanın etkilerini incelemiştir. Ayrıca çalışma, kamu diplomasisinin uluslararası medya aracılığıyla ülkelerin Gazze ablukası konusundaki görüş ve tutumlarını yansıttığı görüşünü temel alarak, Gazze ablukasının son yıllarında belirtilen dört haber sitesindeki haber ve raporları ele almıştır. Ayrıca kamu diplomasisi, uluslararası medya aracılığıyla uluslararası kamuoyunun oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Çalışmada haber

sitelerindeki medya kapsama hacmini, haber kaynaklarını, kullanılan haber çerçevelerini ve haberlerde kullanılan nitelikleri belirlemek amacıyla içerik analizi kullanılmıştır.

Bu araştırmada, 2018-2021 yılları arasında Gazze ablukası konusuna ilişkin incelenen haberler üzerinden CNN'in ABD'nin dış politikasını kamu diplomasisi çerçevesinde dış dünyaya aktarma işlevinde başarılı olduğu ortaya konulmuştur. CNN haberlerinde Gazze'deki olaylar aktarılırken İsrail hikâyesinin benimsediği ortaya çıkmıştır. Ayrıca İsrail tarafını destekleyen haberler, toplam haberlerinin %45'ini oluşturmuştur. CNN, Filistin kaynaklarından çok resmi ve gayri resmi İsrail kaynaklarına dayanarak olayları İsrail bakış açısından aktarmaya çalışmıştır.

CNN, Hamas'ın İsrail vatandaşlarına yönelik askeri saldırılarına odaklanarak İsrail'in Gazze'ye abluka uygulamasını haklı görerek İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırganlığını meşrulaştırmıştır. CNN, Gazze ablukasının İsrail'in güvenliğini sağlamak, vatandaşlarını korumak ve Gazze'ye silah kaçakçılığını önlemek için gerçekleştirildiğini bildirmiştir. CNN, Gazze ablukasının sorumluluğunun Mısır ve İsrail arasında paylaşıldığını göstermiştir. İsrail'in hava ve deniz ablukası uyguladığı ve Mısır'ın bunu Gazze'ye kara ablukası ile desteklediği görülmüştür.

CNN, ABD dış politikasını belirli konulara ve bunların nasıl ele alınacağına odaklanarak yansıtmıştır. Örneğin, 14 Mayıs 2018'de ABD, Kudüs'ü İsrail'in başkenti ilan edip büyükelçiliğini Tel Aviv'den Kudüs'e taşımıştır. CNN, kararın kamuoyunda yol açtığı tartışmalara ve bunun sonucunda ortaya çıkan kınama ve gösterilere rağmen, Filistinlilerin tepkisini görmezden gelerek büyükelçiliğin taşınması törenini canlı yayın yoluyla duyurmuştur.

ABD'nin Filistin-İsrail çatışmasına ilişkin diplomatik tutumu, CNN'in ateşkes konusunu ele alışında ve Amerika'nın Orta Doğu barış sürecindeki aktif rolüne odaklanmasında da ortaya çıkmıştır. Ayrıca ABD Başkanı Biden'ın Mayıs 2021'deki İsrail saldırıları sırasında İsrail ile Hamas arasında ateşkes için gösterdiği çabaları da sunmuştur. Biden'ın yaptığı açıklamada, Hamas ile İsrail arasındaki anlaşmayı tamamlama konusundaki istekliliğini açıklayarak şunları söylemiştir:

"Önceki yıllarda gördüğümüz türden uzun süreli çatışmalardan kaçınmak amacıyla, Mısır, Filistin Yönetimi ve diğer Orta Doğu ülkeleriyle, saatlerce yoğun süren üst düzey görüşmeler gerçekleştirdik..."¹⁵³.

CNN haberlerini incelediğimizde İsrail için kullanılan ve askeri saldırılar için kullanılan ifadeler aslında haberlerde bir yanlılık olduğunu ortaya koymuştur. CNN, "Filistin direnişi" yerine " Filistinli militan" ve "Militan grup" demeyi tercih etmiştir. Ayrıca CNN, Hamas'ı tanımlarken "terör örgütü" sözcüğünü kullanmıştır. CNN Filistinli protestocuları haberlerinde itaatsiz ve isyancı olarak tanımlamıştır.

Çalışma kapsamında, BBC'de yer alan haber içeriklerindeki Gazze ablukası kamu diplomasisi bağlamında analiz edilmiştir. BBC, Filistin'deki olayları ele almak için dengeli bir yaklaşım benimseyerek İngiltere'nin siyasi konumunu tersine çevirmeye çalışmıştır. Gazze ablukası konuları bağlamında, BBC, Gazze'deki olayları haber yapmak için Filistinlilerden daha fazla İsrail kaynaklarını kullanmıştır. Ancak İsrail lehine olan haberlerin ve tarafsız bakış açısına sahip olan haberlerin oranları birbirine yakındır.

BBC'nin haber çerçevelerini kullanması, sitenin Gazze ablukası-olayıyla ilgili siyasi konumunu yansıtmıştır. BBC, İsrail'in saldırılarına ve Filistinlilerin tepkisine odaklanmıştır. Aynı zamanda BBC Filistin'in pozisyonunu destekleyen ve İsrail'in Filistinlilere yönelik saldırılarını kınayan olaylarla en az ilgilenen sitedir. Öte yandan BBC, çatışmayı müzakereler yoluyla çözmeye ve iki taraf arasında uzun vadeli bir ateşkes sağlamaya odaklanmış ve iki taraf arasındaki saldırıların durdurulmasını ve barışçıl bir çözüm sorununu ele almıştır.

BBC, Gazze ablukasının nedenlerini Hamas'ı izole etmek, İsrail'in güvenliğini ve sınırlarını korumak ve İsrail'e roket atışlarını önlemek olarak sunmuştur.

"O zamandan beri Gazze'deki militanlar, Mısır'la Hamas'ı izole etmek, saldırıları durdurmak ve aynı zamanda ona baskı yapmak için Gazze

---

¹⁵³ CNN, (2021), *Israel And Palestinian Militant Group Hamas Agree To A Ceasefire*, link: <https://edition.cnn.com/2021/05/20/middleeast/israel-palestinian-gaza-conflict-ceasefire-intl/index.html>, (Erişim tarihi: 14/02/2022).

*Şeridi'nde ablukayı sürdüren İsrail ile dört büyük çatışmada savaşımıştır...*¹⁵⁴.

BBC haberlerinde kullanılan dil irdelendiğinde, BBC ile CNN'in, İsrail lehine taraflı ifadeler kullanma konusunda birbirine benzediği ortaya çıkmıştır. Filistin tarafını tanımlamak için "Filistinli militan" ve "militan grup", "terör örgütü", "isyancı" ve "itaatsiz" kelimeleri kullanılmıştır. Öte yandan, İsrail tarafını tanımlamak için "IDF", "İsrail Polisi", "Yahudi devleti" ve "İsrail egemenliği" kullanılmıştır.

TRT World, kamu diplomasisi çerçevesinde Türkiye'nin dış dünyaya sesi olmaya ve Türkiye'nin uluslararası konulardaki vizyonunu aktarmaya çalışmıştır. TRT World, Gazze ablukası konularını ve bununla ilişkili olayları belgelemeye ilgi göstermiştir. TRT World, Türkiye'nin Gazze ablukası konusundaki tutumunu ifade etmeye ve mesajını dünyaya iletmeye çalışmıştır.

TRT World'ün kamu diplomasisi rolü, 30 Mart 2018'de Gazze-İsrail sınırı arasındaki Dönüş Yürüyüşlerine ilişkin yayınlarında ortaya çıkmıştır. Yayınlar, Türkiye'nin insan haklarını barışçı gösterimde destekleme yönünde yönlendirmesini ve uluslararası yasalara uygun şekilde köylere ve kentlere dönme talebini göstermiştir. Dönüş Yürüyüşleri haberlerinde de TRT World Gazze toplumunun bütün kesimlerinin ve barışçı gösterinin kamuoyuna katıldığına dikkat çekmiştir.

*“Yüzlerce Filistinli, İsrail'in on yıllardır süren işgaline karşı devam eden gösterilerin bir parçası olarak bölge boyunca bir araya geldi. Protestocular, yeni İsrail Devletinin yolunu açmak için 1948'de sürüldükleri tarihi Filistin'deki evlerine ve köyelerine dönüş hakkı talep ediyor. İsrail'in yerleşim bölgesi ablukasını sona erdirmesini talep ediyorlar...”*¹⁵⁵.

TRT World'ün kamu diplomasisi çerçevesindeki rolüne bakıldığında, TRT World Türk hükümetinin Kudüs'ü İsrail'in başkenti ilan etme ve ABD büyükelçiliğini Tel Aviv'den Kudüs'e taşıma kararına ilişkin siyasi tutumunu yansıtmıştır. Ayrıca TRT

¹⁵⁴ BBC, (2021), *Hamás: The Palestinian Militant Group That Rules Gaza*, link: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-13331522> (Erişim tarihi: 14/02/2022).

¹⁵⁵ TRT world, (2018), *Israeli Forces Kill Two Palestinians in Gaza Border Protests – Gaza Medics*, link: <https://www.trtworld.com/mea/israeli-forces-kill-two-palestinians-in-gaza-border-protests-gaza-medics-18552>, (Erişim tarihi: 14/03/2022).

World, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Kudüs'ün önemini Müslümanlara anlattığını ve bunun bir kırmızı çizgi olduğunu şu ifadelerle aktarmıştır.

Erdoğan, "Sayın Trump! Kudüs Müslümanların kırmızı çizgisidir"¹⁵⁶.

Bu ifadelerle, TRT World'ün kamu diplomasisi faaliyetini yerine getirdiği görülmektedir. Başka bir bağlamda, Gazze ablukası olaylarını ele alan haberler, TRT World'ün direktörü tarafından belirtilenlerle uyumludur Kanalın üst düzey yöneticileri "olumlu değişim için bir katalizör olmak" istediklerini belirtmişlerdir. Amaçları mazlumların ve ezilenlerin sesini dünyaya duyurmaktır. TRT World, haberlerde insan hayatının değerini göz ardı etmemek için daha insancıl bir şekilde yayın yapmaya çalışmaktadır. Bu, TRT World'ün Gazze ablukası olaylarıyla ilgili olayları insani bağlamda sunmasına yansımıştır.

TRT World, Filistinli temsilcileri yansıtarak, Gazze ablukasının yansımalarını ve sonuçlarını Filistinli seslerle göstererek Filistin hikayesini desteklemeye çalışmıştır. TRT World haberlerinde, Gazze ablukasının uygulanmasından İsrail'i sorumlu tutmuştur. Ayrıca destek ve kınama çerçevesinde Filistin'in pozisyonunu destekleyen faaliyetler ve etkinlikler sunmuştur.

Çalışma kapsamında Al-Jazeera'da Gazze ablukası konularına ilişkin haberler kamu diplomasisi çerçevesinde incelenmiştir. Al-Jazeera, Katar hükümetinin kamu diplomasisinin araçlarından biridir. Al-Jazeera, özellikle son yıllarda Katar'ın Filistin tarafını desteklemedeki rolünün görünürlüğü göz önüne alındığında, Gazze ablukası konusunu Katar'ın Filistin-İsrail çatışmasına yönelik dış politikası çerçevesinde ele almaya çalışmıştır.

Al-Jazeera, Gazze ablukası ve eşlik eden olaylar konusunu haber sitelerine kıyasla ele almaya büyük ilgi göstermiştir. Çalışma döneminde Gazze ablukası konusunu ele alan toplam 533 haber ele alınmıştır. Haber içerikleri sırasında Al-Jazeera, ablukanın Gazze'deki Filistin durumuna yansımalarına odaklanmaya çalışmıştır. Ayrıca Al-Jazeera

---

¹⁵⁶ TRT world, (2021), *President Erdogan Denounces 'Terrorist' Israel Over Jerusalem Aggression*, link: <https://www.trtworld.com/turkey/president-erdogan-denounces-terrorist-israel-over-jerusalem-aggression-46563>, (Erişim tarihi: 14/03/2022).

Gazze ablukasının ekonomik, insani, altyapı, elektrik kesintileri ve diğerleri de dahil olmak üzere etkilerine odaklanmıştır.

Gazze ablukasının sonuçlarının ele alınması bağlamında, Al Jazeera, Katar'ın 2007'den beri Gazze'ye uygulanan ablukayı hafifletmek için mali ve insani yardım ve yakıt sağlamadaki rolünü göstererek kamu diplomasisine odaklanmıştır.

“Katar yakıtı 'insani felaketi' önlemek için Gazze'ye giriyor. Gazze Şeridi'ne, Filistin Yönetimi'nin¹⁵⁷ tedarikin devam etmesi halinde misilleme önlemleri alma tehditlerine rağmen Katar yakıtı sağlandı.”¹⁵⁸

Al-Jazeera, Gazze ablukasının yansımalarını ve sonuçlarını Filistinlilerin seslerini dile getirerek, Filistin hikayesini paylaşmaya ve desteklemeye çalışmıştır. Filistin kaynaklarının oranı resmi olarak %18,83, gayri resmi olarak ise %14,6'e ulaşmıştır. Öte yandan Al-Jazeera, İsrail'in Filistinli sivillere yönelik saldırılarına odaklanmıştır. Ayrıca Al-Jazeera İsrail'in medya, ofisler ve girişimler de dahil olmak üzere sivil alanları hedef aldığını göstermek için çalışmıştır.

Al-Jazeera haberlerinde İsrail, Gazze ablukasından sorumlu tutulmuştur. Ablukanın Gazze'deki Filistin halkına karşı toplu cezalandırma olduğunu göstermiştir.

“Toplu ceza': İsrail, Gazze'ye yakıt sevkiyatını engelledi. İsrail, Gazze şeridi üzerindeki ablukasını daha da sıkılaştırırken, insan hakları grubu önlemi "ahlaki açıdan ahlaksız" olarak kınıyor”¹⁵⁹

Al-Jazeera'de kullanılan dil incelendiğinde, Al-Jazeera'nın Filistin'i destekleyen bir dil kullandığı görülmektedir. Örneğin; Filistinlileri tanımlamak için "İslami hareket", "Filistin direnişi" ve "silahsız" ifadelerini kullanmıştır.

---

¹⁵⁷ Çalışmada daha önce de değinildiği gibi Batı Şeria'nın kontrolünü elinde tutan El Fetih uluslararası arenada Filistin Hükümeti olarak kabul edilmektedir. Bu haberde de Filistin yönetimi olarak Batı Şeria hükümeti kastedilmektedir.

¹⁵⁸ Al-Jazeera, (2018), *Qatari Fuel Enters Gaza to Avert 'Humanitarian Disaster'*, link: <https://www.aljazeera.com/news/2018/10/181009170359749.html>, (Erişim tarihi: 14/03/2022).

¹⁵⁹ Al-Jazeera, (2018), 'Collective Punishment': Israel Blocks Fuel Shipment To Gaza, link: <https://www.aljazeera.com/news/2018/7/17/collective-punishment-israel-blocks-fuel-shipment-to-gaza>, (Erişim tarihi: 14/03/2022).

4.8. Varsayım Test Edilmesi

Çalışmada, varsayım test edilmek için tanımlayıcı istatistiksel yöntemler (Chi-square testleri ve standart sapmalar) kullanılmıştır. Ayrıca aşağıda çalışmanın hipotezleri yer almaktadır.

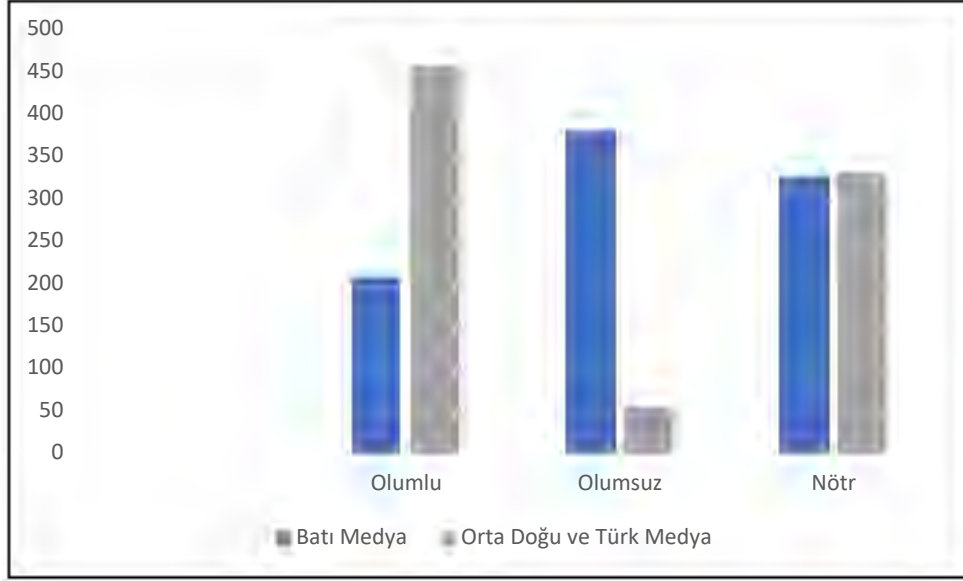
1. Batı medyası (CNN, BBC) İsrail'i destekleyen bir tutum benimsemektedir, Orta Doğu (Al Jazeera English) ve Türk medyası (TRT World) tarafından Filistin'i destekleyen bir tutum sergilenmektedir.

Tablo 4.13. Haber tonu dağılımı

Haber tonu	Batı Medya		Orta Doğu ve Türk Medya		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Olumlu	207	11.78%	457	26%	664	37.8%
Olumsuz	379	21.57%	57	3.25%	436	24.81%
Nötr	328	18.67%	329	18.73%	657	37.39%
Toplam	914	52.02%	843	47.98%	1757	100

Chi-square = 329.60, N= 1757'lik bir örnek için ortaya çıkmış, bu nedenle $P < 0.05$

Tablodan da anlaşılacağı üzere, Batı medyasındaki haber toplam yayınlanan haberlerin %52,02'sini oluşturmuştur. Bu şekilde haber tonu ortaya çıkmıştır: İsrail'i desteklemeye yönelik haberler toplam haberlerin %21,57'sini oluştururken, Filistin tarafına yönelik haberler %11,78'ini oluşturmaktadır. Orta Doğu ve Türk medyası açısından, Türk ve Orta Doğu medyasındaki haberler toplam haberin %47,98'ini oluşturmaktadır. Filistin tarafına yönelik haberler %26 olurken, İsrail'den yana olan haberlerin oranı %3,25 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 4.1. Haber Tonu Dağılımı

2. Çatışma çerçevelerinin göstergeleri, Gazze ablukası ile ilgili haber sitelerinin yayınlarında diğer haber çerçevelerine kıyasla en çok kullanılanlardır.
3. İnsani ilgilenme çerçevelerinin göstergeleri, Gazze ablukası ile ilgili haber sitelerinin yayınlarında çatışma çerçevelerinden sonra ikinci sırada kullanılmaktadır.

Tablo 4.14. Haber Çerçeveleri dağılımı

Haber çerçeveleri	CNN International		BBC World		Al-Jazeera English		TRT World		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Kınama ve destek çerçevesi	52	1.04%	41	1%	69	1%	87	2%	249	4.97
İnsan ilgilenme çerçevesi	42	1%	38	1%	75	1%	77	2%	232	4.63
Çatışma çerçevesi	833	17%	793	16%	1038	21%	685	14%	3349	66.89
Sorumlu Çerçevesi	27	1%	37	1%	94	2%	129	3%	287	5.73
Gazze ablukasının sonuçlarının çerçevesi	157	3%	105	2%	234	5%	308	6%	804	16.06
Gazze ablukasının nedenleri çerçevesi	16	0%	20	0%	14	0%	36	1%	86	1.72
Toplam	1127	22.51	1034	20.65	1524	30.44	1322	26.403	5007	100

Chi-square = 238.36, N= 5007'lik bir örnek için ortaya çıkmış, bu nedenle $P < 0.05$

Tablo, Gazze ablukası konularını ele almak için kullanılan haber çerçevelerini göstermektedir. Çatışmanın çerçevesinin dört haber sitesinde en yaygın şekilde kullanılan çerçeve olduğu ortaya çıkmaktadır. Çatışma çerçevesi toplam 5007 haberin 3349'unda (%66.89) ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra Gazze Abluka sonuçlarının çerçevesi 804 haber ile %16.06 olmuştur. Ancak, insan ilgilenme çerçevesi, haber sitelerinde kullanılan çerçeveler arasında beşinci sırada yer alırken, insani çerçeveleme haberlerin 22'sinde % 4.63 olarak ortaya çıkmıştır.

Şekil 4.2. Haber Çerçevesi dağılımı

SONUÇ

Filistin-İsrail çatışması tarihsel ve modern anlamda en önemli çatışmalardan biridir. Bunun nedeni, çatışmanın katılımcılarının ve etkileyicilerinin tarihsel önemiyle birlikte bu çatışmalara pratik ve etkili çözümleri halen bulamamış olmasıdır. Filistin-İsrail çatışması, Gazze ablukası da dahil olmak üzere birçok aşamadan geçmiştir. Hamas'ın 2006 parlamento seçimlerindeki zaferinin ardından İsrail, Gazze Şeridi'ne deniz, hava ve kara ablukası uygulamıştır. Gazze ablukasını kırmaya yönelik uluslararası girişimlere rağmen Gazze'deki durum bozulmuş ve insani durum daha da kötüleşmiştir. Bu da uluslararası medyanın Gazze ablukasına yönelik dikkatinin artmasına neden olmuştur.

Genel olarak medya, uluslararası olaylar ve çatışmalar hakkındaki haberleri, politikalarını ve beklentilerini yansıtacak şekilde öncelikle devletlerin çıkarlarına hizmet edecek şekilde tasarlanmaktadır. Bu bağlamda kamu diplomasisinin başarısında uluslararası medyanın önemi oldukça açıktır. Medya, hedef kitlelere ulaşmanın ve onları etkilenmenin bir aracıdır ve uluslararası konularda kamuoyunun şekillenmesine katkıda bulunmaktadır. Bu durum çerçeveler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Çünkü çerçeve, eldeki konulara yönelik fikirleri ve eğilimleri şekillendirmek amacıyla olayların yapılandırılmış bir yorumunu sağlamaktadır. Çerçevelemenin kamuoyunu etkileme ve şekillendirmede rol oynadığı düşünüldüğünde, kamu diplomasisi ve çerçeve analizi çalışmaları, medyanın kamu diplomasisindeki rolünün ortaya konulmasında ve devletlerin dış politikalarının yansıtılmasında daha önemli hale gelmektedir.

Bu çalışmada, uluslararası medyada Gazze ablukası konularının sunumu incelenmeye çalışılmıştır. Bu çalışma, medya örneklemeyle ve incelemeye alınan dönem bakımından daha önce yapılan çalışmalardan farklılık göstermektedir. Bu araştırma, Gazze ablukasının dört yıllık bir döneminde (2018-2021), İngilizce yayın yapan uluslararası kanalların haber sitelerine yönelmiştir. Bu anlamda, CNN International, BBC World, Al-Jazeera English ve TRT World siteleri incelenmiştir. Önceki çalışmaların çoğu Filistin, İngiliz, Amerikan ve Arap medyasındaki ablukanın ilk yıllarını ele almış veya Gazze ablukası sırasındaki belirli olaylara odaklanmıştır. Bu çalışma, Türk medyasını ve Gazze ablukası konusundaki tutumlarını inceleyerek önceki araştırmalardaki boşluğu kapatmaya çalışmıştır. Aynı zamanda Türk medyasının Gazze ablukasına ilişkin yayınlarını uluslararası yayınlarla karşılaştırmıştır. Öte yandan, bu çalışmada haber

sitelerinin Gazze ablukası konusunda kamu diplomasisinde ne kadar başarılı oldukları incelenmiştir. Yani haber siteleri, Gazze ablukası olaylarıyla ilgili meselelerin ele alınmasında ülkelerin dış politikasını nasıl yansıtmaktadır sorusuna yanıt aranmıştır. Bununla birlikte uluslararası medyanın 2018-2021 döneminde Gazze ablukası konularını sunduğu haber çerçevelerini belirlemeyi amaçlamıştır. Çerçeve teorisi bu amaca ulaşmak ve ana araştırma sorusunu yanıtlamak için kullanılmıştır: "Uluslararası medya Gazze ablukası konularını nasıl çerçevelemiştir?". Bu soruyu cevaplamak için içerik analizi kullanılmıştır.

Çalışma dört bölümden oluşmuştur. Çalışmanın dayandığı çerçeveleme teorisi ve kamu diplomasisinin yanı sıra Filistin-İsrail çatışmasının aşamalarından biri olan Gazze ablukasının ve Filistin-İsrail çatışmasının tarihsel gelişimi tartışılmıştır. Ayrıca Filistin-İsrail çatışması ve Gazze ablukasının sunumunda incelenen uluslararası medya kuruluşları hakkında bilgiler de yer almıştır. Buna ek olarak bir bölümde, çalışma metodolojisi ve uygulaması açıklanmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde çerçeveleme teorisi ele alınmıştır. Medya çerçevesi teorisi, medya tarafından sunulan gerçeklerin ve olayların kendi başlarına belirli bir anlam içermediği fikrine dayanmaktadır. Medya içeriklerinin anlamını, onu tanımlayan ve düzenleyen bir çerçeveye yerleştirerek elde etmektedir. Bu gerçeklerin ve olayların bazı yönlerine odaklanarak ve diğerlerini görmezden gelerek bir dereceye kadar tutarlılık ve uyum sağlamaktadır.

Çerçeveleme fikri, Goffman'ın mesajlarının bağlamı ve organizasyonunun, bu mesajlar hakkındaki müteakip kamu düşüncelerini ve eylemlerini etkilediğini varsayan 1974 yılındaki araştırmasına kadar gitmiştir. Böylece çerçeve, toplumun olayları anlamasına yardımcı olmuştur. Çünkü düzenli ve anlamlı bir şekilde bilgi sağlamıştır. Olaylar, çerçeveleme araçlarından biri aracılığıyla değerlendirilmektedir. Bu araçları: kelimeler, kavramlar, semboller, resimler, haber kaynakları, alıntılar, başlıklar, arka planlar ve diğerleridir. Entman (1993), çerçevelemeyi "algılanan gerçekliğin bazı yönlerinin seçimi ve medya metninde daha belirgin hale getirilmesi, belirli bir sorunun tanımını, nedensel yorumu, etik değerlendirmeyi, soruna tedavi veya çözüm önerisini güçlendirecek şekilde-" olarak tanımlamıştır.

Çerçeveleme, medyanın sorunları ve olayları sunma şeklidir. Bu da toplumun bu konuları veya olayları düşünmesi ve değerlendirmesi şeklini etkilemekte ve yansıtmaktadır. Buna göre çerçeveleme, haber çerçevelerinin mekanizmalarından biri aracılığıyla gerçekleştirilmektedir: 1. Seçicilik, 2. Vurgulama ve 3. Dışlama.

Çerçeveleme süreci, haber üretim sürecinde önemli bir aşamayı oluşturmaktadır. Çerçeve aracılığıyla gazeteciler, ele alınan konuların kamuoyuna nasıl sunulacağını belirlemektedir. Medyada bir sürü çerçeve kullanılmaktadır ve bunlardan en önemlileri şunlardır: 1. Çatışma çerçeveleri, 2. Ekonomik sonuçlar çerçevesi, 3. İnsani odak çerçevesi ve 4. Ahlaki değerler çerçevesidir.

Birinci bölüm aynı zamanda devletlerin politikalarını ve yönelimlerini ifade etmenin bir aracı olarak kamu diplomasisini de ele almıştır. Kamu diplomasisi, yabancı izleyicilerle iletişim süreci olarak tanımlanmaktadır. Kamu diplomasisi, devletin ulusal hedeflerine ve dış politikasına ulaşmak için devletin kültürünü ve değerlerini yaymanın yanı sıra, kitleler arasındaki etkileşimi ve alışverişi teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

Medya, uluslararası izleyicilerle iletişim kurmanın bir aracı olarak, diğer yandan da devletin politika ve yönelimlerini ifade etmenin ve kültürünü diğer ülkelere yaymanın bir aracı olarak kamu diplomasisinin faaliyetlerinde önemli bir yer tutmuştur. Bu bağlamda uluslararası medya, ülkelerin dış politikalarının gerçekleştirilmesinde ve olumlu bir imaj oluşturulmasında önemli rol oynamaktadır.

Filistin, AB, Türkiye, ABD ve Ürdün gibi bir dizi ülke tarafından uygulanan kamu diplomasisinin uygulanması için bir model olarak alınmıştır. Hükümetler, diplomatik faaliyetler ve bunların çeşitli araçları aracılığıyla dünya kamuoyunun dikkatini kendilerini ilgilendiren konulara çekmeye ve vizyonlarını ve dış politikalarını bu şekilde teşvik etmeye çalışmaktadır. Aynı zamanda yabancı hedef kitlesine yönelik olarak (izleyiciler, okuyucular dinleyicileri ve takipçiler) olumlu algıyı güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca devletler, kültürel ve ekonomik faaliyetler ve hatta mali ve insani yardım dahil olmak üzere çeşitli diplomatik faaliyetler yoluyla kendi kültürlerini ve politikalarını dayatmaya çalışmaktadırlar. Bazı devletler ise bunu lobicilik aracı olarak kullanmaktadır.

İkinci bölüme gelince, ilk olarak Filistin-İsrail çatışmasının tarihi tartışılmıştır. Bu çatışmanın tarihi, şiddeti, bölgesel ve uluslararası boyutları ve pratik çözümlerin bulunamaması nedeniyle modern zamanların en önemli çatışmalarından biri olmaya hala devam etmektedir. Ancak, Filistin-İsrail çatışması son yıllarda çeşitli aşamalardan geçmiştir.

İsrail-Filistin çatışmasının başlangıcı, İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Arthur Balfour'un Büyük Britanya'nın Yahudilere Filistin'de ulusal bir yurt verdiğiine dair bir bildiri yayınladığı 2 Kasım 1917'ye kadar uzanmaktadır. 29 Kasım 1947'de BM Genel Kurulu, Filistin'i bir Arap Devleti ve bir Yahudi Devleti olarak bölmek için bir bölünme planı öneren 181 sayılı kararı kabul etmiştir. Ancak Filistinliler bunu reddetmiştir.

15 Mayıs 1948'de Yahudi Ajansı Başkanı David Ben-Gurion, İsrail Devleti'nin kurulduğunu ilan ederek İsrail ile Arap orduları arasında 1948 savaşına yol açmıştır. Sonuç olarak İsrail savaşı kazanmış ve Doğu Kudüs, Batı Şeria ve Gazze Şeridi dışında işgal altındaki Filistin topraklarının kontrolünü ele geçirmiştir.

Daha sonra, 1967'deki 'Altı Gün Savaşı' da dahil olmak üzere Araplar ve İsrail arasındaki savaşlar devam etmiştir. Sonuç olarak İsrail; Doğu Kudüs, Batı Şeria ve Gazze Şeridi dahil olmak üzere kalan Filistin topraklarını işgal etmiştir. Bu savaş, daha fazla Filistinlinin dünya ülkelerinde mülteci olmasına ve diasporadaki Filistinlilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Aralık 1987'de, İlk Filistin İntifadası patlak vermiş ve İsraililer ve Filistinliler arasında barışçıl müzakereler ABD'nin 1991'de diplomatik girişimleriyle Madrid Barış Konferansı ile başlamış ve Oslo Anlaşması'nın imzalanmasıyla sona ermiştir.

Oslo Anlaşması'nı Ocak 1996'da Yaser Arafat'ın Filistin Ulusal Yönetimi Başkanı ve FKÖ temsilcisi olarak kazandığı Filistin seçimleri izlemiştir. 2000 yılında, Ariel Şaron'un 28 Eylül 2000'de El Aksa Camii ziyaretine yanıt olarak İkinci Filistin İntifadası (El-Aksa İntifadası) patlak vermiştir. Ardından iki taraf arasında çatışmalar yaşanmıştır. 2005 yılında İsrail, Gazze Şeridi'ndeki yerleşimlerinden çekilmiştir. 2006'da İslami Direniş Hareketi (Hamas) Filistin Yasama Parlamento'nda çoğunluğu kazanmıştır. Sonuç itibariyle Filistin-İsrail çatışmasında yeni bir aşama başlamıştır.

Bu, Hamas'ın yasama seçimlerindeki zaferi ve Gazze Şeridi'ne uygulanan ablukanın ardından olayların tartışılması üzerine genişleyen ikinci bölümün odak noktası olmuştur. O yıllarda İsrail, Gazze Şeridi'ne karşı Aralık 2008'de "Dökme Kurşun" Operasyonu ile başlayan, resmî ve sivil altyapıyı hedef alan ve 22 gün süren geniş çaplı askerî operasyonlar başlatmıştır. 2012'de İsrail, Gazze'de Hamas lideri Ahmed El-Cebari'nin öldürülmesiyle başlayan "Bulut Sütunu" askerî operasyonunu başlatmıştır. Savaş, sekiz gün sürmüş ve Mısır destekli bir ateşkes anlaşmasıyla sona ermiştir. Yaklaşık 2 yıl sonra İsrail, Temmuz 2014'te Gazze Şeridi'ne yönelik "Koruyucu Sınır" askerî operasyonunu başlatmıştır. Gazze Şeridi'nin çeşitli bölgelerine yönelik bombardıman iki ay boyunca devam etmiştir.

Büyük Dönüş Yürüyüşü, Mart 2018'de Gazze Şeridi'nin İsrail sınırına yakın bir yerinde düzenlenmiştir. Zira, Filistinli mültecilerin Filistin köylerine ve kasabalarına ya da BM'nin 194 sayılı kararında öngörüldüğü gibi şu anda İsrail'in kontrolündeki yerlere geri dönme hakkını vurgulamaktadır. Bunun yanı sıra Gazze Şeridi'nde 12 yılı aşkın süredir devam eden kuşatmanın kaldırılması talebi de olmuştur. Buna karşı İsrail, aşırı güç kullanmış ve silahsız göstericileri hedef almak ve onlarla yüzleşmek için bir dizi keskin nişancı konuşlandırmıştır.

Uzun yıllardır Gazze'ye uygulanan abluka sonucunda Gazze'nin çeşitli sektörleri birçok engel ve zorlukla karşı karşıya kalmıştır. İnsanların ve malların dolaşımının önlenmesi ve kısıtlanması, tüm sektörlerin resmî ve sivil altyapısını hedef alan İsrail askerî saldırıları devam etmektedir. Ek olarak, Gazze'deki insani kriz ağırlaşmakta ve elektrik, su, su arıtma ve kanalizasyon arıtma hizmetleri azaltılmaktadır. Bunlardan daha önemlisi de sağlık sektörüne malzeme ve ilaç eksikliği bakımından zarar verilmektedir.

Üçüncü bölümde ise Filistin-İsrail çatışmasının Batı medyası, Arap medyası ve son olarak Türk medyası tarafından nasıl ele alındığına değinilmiştir. Söz konusu bölüm, Filistin-İsrail çatışması üzerine yapılan çalışmaların ve araştırmaların sonuçlarına dayanmıştır.

Batı medyası, Filistin-İsrail çatışmasını "biz" Batı'ya karşı Doğu "onlar" şeklinde sunmuş ve Doğu sorunları hakkındaki kalıplaşmış imajlarını kullanarak tartışmıştır. Üstelik Batı medyasının ilgisi Filistin-İsrail çatışmasından kaynaklanmaktadır. İsrail

çatışmanın bir tarafıdır, ayrıca onu uluslararası bilginin odak noktası yapan uluslararası ve bölgesel boyutları vardır.

Pek çok araştırmacı, Filistin-İsrail çatışması olaylarını yayınlarken Batı medyasında, özellikle de ABD'de İsrail'e karşı sempati eğilimi olduğunu savunmaktadır. ABD, İsrail'in güçlü bir destekçisidir ve stratejik çıkarları paylaşmaktadır. Ön yargı, Amerikan gazetelerinde kullanılan terimleri ve kelimeleri manipüle ederek kendini belirtmiştir.

Arap medyası açısından, Filistin-İsrail çatışması Arap medyasında da dikkat çekmiştir. Ancak medya kapsamının pozisyonları ve eğilimleri hükümetin resmî pozisyonuna göre değişmektedir. Bunun nedeni, Arap medyasının hükümet tarafından sahiplenilmesi ve yönetilmesidir. Dolayısıyla iktidardaki siyasi rejimlere hizmet etmesi ve onların siyasi gündemlerine hizmet etmesi beklenmektedir.

Bununla birlikte, çalışmaların sonuçları Filistin-İsrail çatışmasındaki olaylara ilişkin Arap yayınlarının yoğunluğunu ve İsrail'in Filistinlilere karşı yürüttüğü saldırgan uygulamaları aktarma konusundaki tutumunu göstermiştir. Filistinlilerin trajedisine ve acılarına odaklanarak Filistinlilerin seslerine İsraililerin seslerinden daha fazla yer vermektedir.

Türk medyasına gelince Filistin meselesine ilginin, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AK Parti) 2002 yılında iktidara gelmesiyle birlikte daha fazla yoğunluk kazandığı görülmektedir. Ardından Filistin-İsrail çatışması siyasi ve medya gündemindeki en önemli bölgesel konulardan biri haline gelmiştir. Gazze'ye uygulanan abluka ve bunun sonucunda meydana gelen insani felaketin ardından Türk medyası da diğer uluslararası medya gibi Gazze'deki ablukaya dikkat çekmiştir. Türk medyasının Filistin-İsrail çatışmasına olan ilgisi, Mavi Marmara olayından sonra önemli ölçüde ortaya çıkmaya başlamıştır. Türk medyası, farklı ideolojik yönelimlere rağmen olayın resmî ve uluslararası siyasi konumunu yansıtmaktadır. Ayrıca medya, Mavi Marmara olayıyla ilgili iki noktaya odaklanmıştır: İnsani yardım boyutu ve Gazze ablukası. Aynı zamanda nefret söylemi ve antisemitizm bağlamında da ele alınmıştır.

Türk medyasında geniş yer bulan ikinci olay ise ABD Büyükelçiliği'nin Tel Aviv'den Kudüs'e taşınması ve İsrail'in başkenti olarak tanınması kararı olmuştur. Türk

medyası kararı reddeden bir tutumu benimsemiş, kararı ve gelişmelerini çeşitli gazetecilik biçimleri aracılığıyla basit bir dille ve objektif bir gazetecilik üslubuyla tartışmıştır.

Önceki bölümlerin teorik yönünü gözden geçirdikten sonra dördüncü bölüm, çalışmanın uygulama yönünü ayrıntılı olarak ele almıştır. Çalışma, Gazze ablukası konularının uluslararası haber siteleri tarafından kamu diplomasisi bağlamında ele alınmasına odaklanmıştır. Bu çalışmada, Gazze ablukası konusunun kamu diplomasisi çerçevesinde ele alınmasında uluslararası medyanın rolü incelenmiştir. Ayrıca, haber sitelerinin, Gazze ablukasını ele alırken ülkelerin dış politikalarını nasıl yansıttığı ele alınmıştır. Buna ek olarak, haber sitelerinin Gazze ablukası konusunu nasıl çerçevelediklerine bakılmıştır. CNN, BBC, TRT World ve Al-Jazeera haber kanallarının internet siteleri incelenmiştir. Sitelerin haber içeriklerinin analiz edilmesi sonucu haber sitelerinin ülkelerinin dış politikalarını yansıttığı görülmüştür.

CNN'de, İsrail hikâyesine odaklanarak ABD'nin Filistin-İsrail çatışmasına yönelik eğilimlerini ve tutumunu yansıtmıştır. Ayrıca CNN, İsrail tarafını destekleyen bir formüle uygun olarak haberi bildirmek için resmi İsrail kaynaklarını kullanmıştır. Buna ek olarak İsrail'in kendini savunma hakkını göstermek, İsrail'in vatandaşlarını Hamas'ın askeri saldırılarından korumak ve Hamas'ı terör örgütü olarak göstermek gibi çalışmaları bulunmaktadır. Çalışmada, CNN'in İsrail saldırılarını Filistin askeri saldırılarına bir yanıt eylemi olarak gösterdiği görülmüştür.

BBC'deki haberler, İngiliz hükümetinin Filistin-İsrail çatışmasına yönelik barışçıl bir çözüm yönelimlerini aktarmıştır. BBC haberleri, iki taraf arasındaki barış ve ateşkes görüşmelerine ağırlıklı olarak yer vermenin yanı sıra hem Filistinli hem de İsraili kaynakların kullanmasına odaklanmıştır.

TRT World, Türkiye'nin Filistin-İsrail çatışmasına, özellikle de Gazze ablukasına yönelik yönelimini yansıtmıştır. Filistin sorunu Türkiye'nin dış politikasında önemli bir yer tutmaktadır. Örneğin ABD Büyükelçiliğini Tel Aviv'den Kudüs'e taşıma ve İsrail'in başkenti olarak tanıma kararını TRT World özel bir kapsama almıştır. TRT World, Türkiye'nin kararı reddeden tutumunu yansıtır, gelişmeleri ve uluslararası arenadaki etkilerini tartışmıştır. Haber, TRT World'ün editoryal politikası doğrultusunda insanlığa ve yaşam haklarına odaklanarak insancıllaştırılmıştır.

Al -Jazeera ise Katar diplomasisinin uluslararası arenadaki araçlarından biridir. Al -Jazeera, Katar'ın uluslararası konulardaki dış politikasını yansıtmaktadır. Filistin-İsrail çatışması açısından, Katar'ın Filistin tarafını kamu diplomasisi (yardım, kültürel alışveriş, ekonomik kalkınma vb.) yoluyla desteklemedeki rolü ve Al-Jazeera tarafından İngilizce olarak temsil edilen Katar medyasının rolü ortaya çıkmıştır. Bu çalışma, Al -Jazeera'nın Gazze ablukasına ve Gazze'deki gelişmelerle ilgili haberlerin iletilmesine olan ilgisini göstermiştir. Al-Jazeera, İsrail'in gerçekleştirdiği askeri saldırılara ve İsrail tarafından uygulanan Gazze ablukasının krizlerine ve etkilerine değinerek Filistin hikâyesine odaklanmıştır. Al-Jazeera, ablukanın Gazze'deki Filistinlilere karşı toplu bir cezalandırma olduğunu göstermeye çalışmıştır.

Sonuçlar, haber çerçeveleri teorisine göre, CNN'in İsrail lehine daha önyargılı olduğunu göstermiştir. Ayrıca, Al-Jazeera ve TRT World'ün çoğunlukla Filistin tarafını desteklediği görülmüştür. Bunun yanı sıra BBC'nin tarafsız bir duruş sergilediği ve bazen de İsrail lehine taraf tuttuğu kaydedilmiştir. Haber sitelerine yönelik bu eğilim, haberlerin tonuna ve konusuna bakıldığında daha açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Filistin lehine olumlu haberlerde Al Jazeera'nin, diğer haber sitelerine kıyasla 281 haberle (%50,8), TRT World'ün 176 olumlu haberine kıyasla (%60,7) daha fazla olumlu haberlere yer verdiği kaydedilmiştir. CNN'deki olumsuz haberler, 190 haber ile %45 ve olumlu haberler 83 haber sayısı ile %19,6 olarak tespit edilmiştir. BBC'de ise tarafsız haberler ve olumsuz haberler birbirine yakın olup sırasıyla, tarafsız haber sayısı 178 (%36,3) ve olumlu haber sayısı 189 (%38,5)'dur. Bu sonuç, haber çerçeveleri ve haber aktörleriyle ilgili bulgularda açık bir şekilde belirginleşmiştir. CNN'nin İsrail yanlısı olduğu, Al-Jazeera ile TRT World'ün Filistin yanlısı olduğu ve BBC'nin tarafsız ve bazen taraflı tutumu bu şekilde ortaya çıkmıştır. Bu durum aşağıda sunulan bazı bulgularla gösterilebilir:

1. Haber siteleri Gazze ablukasını ülkelerin dış politikasına uygun olarak ele almıştır. Bu durum, olayları ele alış şekline ve odaklandığı açılara yansımıştır.
2. Haber aktörlerine bakıldığında, CNN ve BBC önemli ölçüde İsrail aktörlerine, İsraililerin sesine, özellikle de resmî seslere geniş yer veren siteler olmuştur. Ancak Al-Jazeera ve TRT World Filistin aktörlerine dayanmıştır.

3. Çatışma çerçevesi en çok haber sitelerinde kullanılırken insani çerçeveleme Gazze ablukası haberlerinde daha az kullanılmıştır.
4. TRT World, Gazze ablukası konularını insani boyutta en fazla ele alan haber sitesi olmuştur. Öte yandan, BBC ve CNN'in en düşük oranları insani boyutta olmuştur.
5. Al-Jazeera, İsrail'in Filistinlilere yönelik saldırılarını en sık dile getiren sitedir. CNN, diğer sitelere kıyasla İsrail saldırılarını haber yapmamıştır. BBC ise İsrail'e yönelik füze atışlarıyla en çok ilgilenen site olmuştur. Ayrıca BBC, İsrail ve Hamas arasındaki ateşkes çabalarını en çok ele alan haber sitesi olmuştur.
6. Her dört haber sitesi de İsrail'i Gazze'ye abluka uygulamaktan sorumlu olarak kabul etmiştir.
7. BBC ve CNN, Gazze ablukasının sonuçlarından biri olarak insani krizi ele alma konusunda diğerlerinin gerisinde kalmıştır. Ancak, geçişlerin kapatılması en çok Al-Jazeera'de konu edilmiştir.
8. TRT World, Gazze'ye uygulanan ablukanın en önemli nedeninin Hamas'ın Gazze'yi kontrol etmesi olduğunu belirtmiştir.
9. BBC, İsrail'in vatandaşlarının güvenliğini korumayı, Gazze'ye uygulanan ablukanın nedenlerinden biri olarak değerlendirmiştir. CNN ise silah kaçakçılığının önlenmesinin Gazze'ye uygulanan ablukanın nedenlerinden biri olduğunu bildirmiştir.

KAYNAKÇA

- Abd-Elkarim, N. (2010). The Euro-Palestinian Relations: The European Economic Role. *The European Foreign Policy toward the Palestinian Issue*. Beirut: Al-Zaytouna Centre for Studies & Consultations.
- Abufayyad, O. (2015). Filistin-İsrail Çatışmasının Tarihi Seyri Ve Temmuz 2014 Gazze Saldırısının Türk Yazılı Basınına Yansıması. *Yüksek Lisans Tezi*. Türkiye: Atatürk Üniversitesi.
- AbuGhneim, M. (2013). The Role of the American Institutions in Implementing the United States Foreign policy in Palestine. *Master's Thesis*. Gaza: Al-Aqsa University- Academy of Management and Politics.
- AbuMazeed, R. Y. (2013). Palestinian Discourse Towards Palestinian Reconciliation: Descriptive Study. *Master thesis*. Gazze: İslamic University.
- AbuOmar, Y. (2010). The Influence Of The Palestinian Refugee Question On Palestinian-Jordanian Relations: 1948-2009. *Master's Thesis*. Palestine: Birzeit University- Graduate School,
- Ackerman, S. (2001). Al-Aqsa Intifada and the U.S. Media. *Journal of Palestine Studies*, 30(2). 61-74.
- Akasaka, K. (2008). *The Question of Palestine and the United Nations*. New York: The United Nations.
- Akhavan-Majid, R. ve Ramaprasad, J. (1998). Framing And İdeology: A Comparative Analysis Of US And Chinese Newspaper Coverage Of The Fourth United Nations Conference On Women An The NGO Forum. *Mass Communication Society*. 1(3-4), 131-152.
- Aksoy, M. (2016, Haziran). *Uygulanmayan Uluslararası Hukuk ve Gazze*. İstanbul: İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER).
- Al Jazeera Center for Studies. (2014, Temmuz). *The Third Gaza War: The Limits of Israeli Power and the Horizon of Resistance*. Doha: Al Jazeera Centre for Studies. Al Jazeera.
- Al Mezan Center for Human Rights. (2020, Mart 28). *Violations Of The Israeli Occupation Forces Against The Participants İn The Great March Of Return And Lifting The Siege İn The Gaza Strip*. Gaza: Al Mezan Center for Human Rights. Al Mezan İnsan Hakları Merkezi.
- Al Mezan Human Rights Center. (2015). *Life Under Debris*. Gaza: Al Mezan Human Rights Center.

- Al Moghayer, M. (2010). A Textual Framing Analysis of Palestinian Factional Journalism Prior to the 2007 Hamas-Fatah Military Conflict. *Master*, The Hague, The Netherlands: Graduate School of Development Studies.
- Al-Ajmi, M. (2011). Economic Aid One of the Tools of Kuwaiti Foreign Policy: For the Period from (1980-2010). *Master's Thesis*. Jordan: Middle East University.
- Alawneh,H. ve Al-Zou'bi,A. (2017). Press Coverage of the Israeli Aggression on Gaza 2014" In Daily Jordanian Press". *Mu'tah Journal for Research and Studies*, 32(4), 131-182.
- Al-Edinat, H. (2003). Ürdün Dış Politikasında Filistin Sorunun Rolü. *Doktora Tezi*. Ankara Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü- Siyaset Bilim Anabilim Dalı.
- Alhammouri, L. (2013). The Road To The White House Through Arab Eyes: Analysis Of Frames And Credibility As Presented By Alarabiya, Alhurra And Aljazeera. *Doctoral dissertation*. London: Brunel University.
- Alkalliny, S. (2017). Framing Of Media Coverage Of The Palestinian-Israeli Conflict İn CNN And Fox News. *International Journal of English Literature and Social Sciences*. 4(2), 161-165.
- Almassri, N. (2019). Gazze Ambargo sunun Hukukiliği Değerlendirmesi. *Journal of International Social Research*. 12(63). 246-256.
- Al-Mnirawi, M. (2017). News Frames of Israeli Aggression on Gaza 2014 in the Daily Arabic Newspapers "A Comparative-Analytical Study", *Master Of Journalism*, Gaza: İslamic University.
- Al-Mukinzi, A. (2017). Media Coverage of the Israeli Aggression on Gaza 2014" In Daily Saudi Newspapers". *Arab Journal of Media and Communication Research*, 19, 70-101.
- Almusaddar, D. (2018, May). *The Great March of Return and the Palestinian Nakba*. Jardon : Rosa Luxemburg Stiftung Regional Office. Rosalux.
- Al-Rahahleh, A. (2014). Turkey's Current Role in the Middle East "Opportunities and Challenges". *Master's thesis*. Middle East University: Department of Political Science.
- Alshathry, T. (2015). A Comparative Framing Analysis Of ISIL İn The Online Coverage Of CNN And Al-Jazeera. *Doctoral dissertation*. USD: Iowa State University.
- Al-shourti, T. (2011). Turkish Foreign policy Towards the Palestinian Cause: From the Second Intifada to the Aggression on Gaza (2000-2010). *Master's Thesis*. Palestine: Birzeit University- International Studies Program.

- Al-Zaytouna Center for Studies and Consultations. (2008). *Gaza Strip Crossings: A Lifeline Or A Siege Tool?* Lebanon: Al-Zaytouna Center for Studies and Consultations.
- Amer, M. (2009). Telling-It-Like-It-Is': The Delegitimation Of The Second Palestinian Intifada İn Thomas Friedman's Discourse. *Discourse and Society*. 20(1), 5–31.
- Amer, M. (2017). Critical Discourse Analysis Of War Reporting İn The International Press: The Case Of The Gaza War Of 2008–2009. *Palgrave Communications*, 3(1), 1-11.
- Amer, M. (2017). Critical Discourse Analysis Of War Reporting İn The International Press: The Case Of The Gaza War Of 2008–2009. *Palgrave Communications*, 3(1), 1-11.
- Arab Center for Research and Policy Studies. (2014). *The New Israeli Aggression On Gaza*. Doha: Arab Center for Research and Policy Studies.
- Arafat, S. (2013). Attitudes of the Egyptian Public Towards the Credibility of Traditional and New Media Following the Events of the 30th of June. *Public Opinion*. 12(4), 199-265.
- Atcı, Ö. (2019). Türkiye'nin Balkanlar İçin Kültürel Diplomasi Faaliyetleri: Stratejik Kamu Diplomasisi Modeli, *Doktora Tezi*. İstanbul Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Awdallah, A. (2014). News Frames of the 2012 Aggression on Gaza in the Websites of Arabic Foreign Satellite Channels. *Master's Thesis*. Gaza: İslamic University.
- Aydın, F. B. (2012). Türk Basınında Nefret Söylemi: Mavi Marmara Baskını Örneği. *I.Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi Bildiriler Kitabı*, 29, 201-224.
- Ayhan, V. (2009). HAMAS: Filistin Direnişinde Politik İslam. *Ortadoğu Etütleri*. 1(1), 99-134.
- Ayish, M. (2010). Arab State Broadcasting Systems in Transition The Promise of the Public Service Broadcasting Model. *Middle East Journal of Culture and Communication*. 3(1), 9-25.
- Aziz, M. A. (2007). An Analysis of Print Media Coverage of the Palestinian-Israeli Conflict During the Second Israeli Invasion of Lebanon in 2006. *Master Thesis*. USD: Clemson University.
- Baidoun, A. (2014). The Gaza Conflict 2013 and Ideologies of Israeli and Palestinian Media: A Critical Discourse Analysis. *Master's Thesis*. Sweden: Örebro University.

- Bani-Fadl, I. (2009). The Role of the EU in Political Development Towards the Palestinian Occupied Territories (1991-2007). *Master's thesis*. Palestine: An-Najah National University College of Graduate Studies.
- Bapat, A. (2011). Transnational Terrorism, US Military Aid, And The İncentive To Misrepresent. *Journal of Peace Research*. 48(3), 303-318.
- Baritci, F. ve Aydeniz, H. (2019). Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Medya: TRT World Örneği. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(2), 1551-1576.
- Basker, N. (2009). Partisanship and Bias in the Israeli-Palestinian Conflict: A Comparative Study of Four International Media Outlets. *Honors Thesis*. Washington: University of Washington.
- Bello, U. (2014). Ideology in Reporting the 'Operation Cast Lead', a Transitivity Analysis of the Arab News and New York Times Reports. *Australian International Academic Centre*, 3(3), 202-209.
- Bostancı, M. (2012). *Kamu Diplomasisinde Medyanın Rolü ve Önemi*. İstanbul: Anahtar Kitapçılar.
- Budak, E. (2022). Türkiye'nin Avrup Birliği'ne Üyelik Sürecinde Bir Kamu Diplomatik Enstrümanı Olarak Medyanın Rolü: TRT World Örneği. *Doktora Tezi*. Antalya Akdeniz Ünüversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Butt, K. ve Butt, A. (2016). Blockade on Gaza Strip: A Living Hell on Earth. *Journal of Political Studies*, 23 (1), 157-182.
- Cacciatore, M., Scheufele, D. ve Iyengar, S. (2016). The End Of Framing As We Know İt... And The Future Of Media Effects. *Mass Communication and Society*, 19(1), 7-23.
- Canbey, M. (2017). Türkiye'de Kamu Diplomasisi Bağlamında Kamu Yayıncılığının Rolü:" TRT ve Anadolu Ajansı". *Doktora Tezi*. İstanbul Ünüversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cankara, Ö. ve Cankara, Y. (2020). 2000'lerde Filistin'de Meşru Temsilcilik Tartışmaları: Hamas İle El-Fetih Arasındaki Rekabet. *KAÜİİBFD*, 11(21), 469-503.
- Chong, D. ve Druckman, J. (2007). A Theory Of Framing And Opinion Formation İn Competitive Elite Environments. *Journal of communication*, 57(1), 99-118.
- Cohen, R. vd. (2017). *Lessons from Israel's Wars in Gaza*. California: RAND.
- Cohen-Almagor, R. (2017). Was The 1982 Lebanon War A Just War? *Studia Philosophiae Christianae*, 53(3), 149-162.

- Cull, N. (2009). Public Diplomacy Before Gullion: The Evolution Of A Phrase. N. S. Taylor içinde, *Routledge Handbook of Public Diplomacy* (s. 19-23). New York: Routledge.
- Cull, N. (2010). Public Diplomacy: Seven Lessons For Its Future From Its Past. *Place Branding And Public Diplomacy*, 6(1), 11-17.
- Cull, N. (2012). The Decline And Fall Of The United States Information Agency. *American Public Diplomacy*, 1989–2001.
- Culverwell, S. M. (2017). Israel and Palestine—An Analysis of the 2014 Israel-Gaza War from a Genocidal Perspective. Virginia, USD: James Madison University.
- Çınar, A. (2017). “Mavi Marmara” Olayının Türk Basınına Yansınaları. *Yüksek Lisans tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü- Gazetecilik Ana Bilim Dalı.
- Çiftcioğlu, V. (2017). Peace Journalism: A Practical Handbook for Journalists in Cyprus.
- Çiftçi, S. (2009). El Fetih Kongresi, de facto Filistin Devleti Ve Ortadoğu Barış Süreci. *Ortadoğu Analiz*, 1(10), 33-39.
- D’Alessio, D. ve Allen, M. (2007). On The Role Of Newspaper Ownership On Bias İn Presidential Campaign Coverage By Newspapers. R. W. Preiss içinde, *Mass Media Effects Research: Advances Through Meta-Analysis* (s. 429-454). london: Routledge.
- D’Angelo, P. ve Shaw, D. (2018). 11 Journalism as Framing. *De Gruyter Mouton*, 205-234.
- Dagher, N. (2010). Study Of The Difference İn Coverage Of The Israeli Operation İn Gaza (December, 2008 To January, 2009) İn The New York Times And BBC. *Doctoral Dissertation*. USD: The University of Wisconsin-Whitewater.
- Dalar, M. (2009). İsrail'in Gazze Saldırısının Siyasal Arka Planı Ve Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi. *Akademik Orta Dogu*, 4(1), 103-142.
- Dalar, M. (2009). İsrail'in Gazze Saldırısının Siyasal Arka Planı Ve Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi. *Akademik Orta Dogu*, 4(1), 103-142.
- Dastgeer, S. ve Gade, P. (2016). Visual Framing Of Muslim Women İn The Arab Spring: Prominent, Active, And Visible. *International Communication Gazette*, 78(5), 432-450.
- David, C. vd. (2011). Finding Frames: Comparing Two Methods Of Frame Analysis. *Communication Methods*, 5(4), 329-351.
- De Vreese, C. H. (2005). News Framing: Theory And Typology. *Information Design Journal Document Design*, 13(1), 51-62.

- Deprez, A. ve Raeymaeckers, K. (2010). Bias in The News? The Representation of Palestinians and Israelis in the Coverage of the First and Second Intifada. *The International Communication Gazette*, 72(1), 91–109.
- Devran, Y. (2015). Yeni Türkiye'nin Küresel Sesi TRT World: Fırsatlar Ve Güçlükler. *Intermedia International E-journal*, 2(2), 281 - 294.
- Druckman, J. N. (2001). The Implications Of Framing Effects For Citizen Competence. *Political Behavior*, 23(3), 225-256.
- Dube, O. ve Naidu, S. (2015). Bases, Bullets, And Ballots: The Effect Of US Military Aid On Political Conflict İn Colombia. *The Journal of Politics*, 77(1), 249-267.
- Economides, S. ve Wilson, P. (2001). *The Economic Factor İn International Relations*. London : I.B. Tauris.
- Edelman, M. (1993). Contestable Categories And Public Opinion. *Political Communication*, 10(3), 231-242.
- Efegil, E. (2013). Mısır ve Ürdün'ün Dış Politikalarını Şekillendiren Unsurlar. *Middle Eastern Analysis, Ortadogu Analiz*, 5(51), 19-28.
- El Tuhami, H. S. (2003). A Content And Textual Analysis Of The “BBC World News” And “CNN Headline News” Online Services: Frames And News Sources İn Coverage Of The Second Palestinian İntifada. *Master's Thesis*. USD: Florida Atlantic University.
- Elejla, R. (2014). The Press Discourse on the Issue of Jerusalem in the International Arab Press: A Comparative Analytical Study. *Master's Thesis*. Gaza: İslamic University.
- Eleyan, R. (2014). News Frames of the Palestinian State Issue in the Arabic language Foreign Satellite Websites A comparative analytical study. *Master's Thesis*. Gaza: İslamic University
- Elmasry, M. (2009). Death in the Middle East: An Analysis of How the New York Times and Chicago Tribune Framed Killings in the second Palestinian Intifada. *Journal of Middle East Media*, 5(1), 1-46.
- Elmasry, M. vd. (2013). Al-Jazeera And Al-Arabiya Framing Of The Israel–Palestine Conflict During War And Calm Periods. *International Communication Gazette*, 75(8), 750-768.
- El-Nawawy, M. ve Powers, S. (2008). *Mediating Conflict: Al-Jazeera English And The Possibility Of A Conciliatory Media*. Los Angeles: Figueroa Press.
- Entman, R. ve Rojecki, A. (1993). Freezing Out The Public: Elite And Media Framing Of The US Anti-Nuclear Movement. *Political Communication*, 10, 155-173.

- Entman, R. (1993). Framing: Toward Clarification Of A Fractured Paradigm. *Journal Of Communication*, 43(4), 51-58.
- Entman, R. (2003). Cascading Activation: Contesting The White House's Frame After 9/11. *Political Communication*, 20(4), 415-432.
- Entman, R. (2004). *Projections Of Power: Framing News, Public Opinion, And US Foreign Policy*. Chicago: University of Chicago Press.
- Entman, R. (2010). Media Framing Biases And Political Power: Explaining Slant İn News Of Campaign 2008. *Journalism*, 11(4), 389-408.
- Entman, R. ve Rojecki, A. (1993). Freezing Out The Public: Elite And Media Framing Of The US Anti-Nuclear Movement. *Political Communication*, 10, 155-173.
- Erdoğan, İ. ve Alemdar, K. (2002). *Öteki Kuram: Kitle İletişimine Yaklaşımların Tarihsel Ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi*. Erk Yayınları.
- Erdoğan, A., ve Habash, L. (2020). US Policy Toward the Israeli-Palestinian Conflict under the Trump Administration. *Insight Turkey*, 22(1), 125-146.
- Erken, F. (2015). Suriye Haberlerinin Türkiye Basınında Çerçevesi. *Yüksek Lisans*. Türkiye: Anadolu Üniversitesi.
- Eyigün, C. (2017). Kamu Diplomasisi Aktörü Olarak Düşünce ve Strateji Kuruluşlarının Medya ile İlişkisi: SETA Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara University.
- Eylül Renin, T. (2015). İsrail-Filistin Sorununda Semboller, Söylemler Ve Kimlik: Konstrüktivist Bir Analiz. *Master's Thesis*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.
- Faraj, M. (2011). The Coverage of the Arabic Newspaper of the Israeli aggression on Gaza 2008-2009. *Master's Thesis*. Middle East University.
- Fatien, M. A. (2017). The Historical Role of Palestinian Resistance in Unifying the Palestinian People Since 1917-2014. *Master's Thesis*. Nablus: An-Najah National University.
- Fatiha, A. (2010). The Development Of EU Foreign Policy Towards The Palestinian Cause: From The Madrid Peace Conference 1991till The Second Palestinian Legislative Elections İn 2006, *Master's Thesis*. Birzeit University: Ibrahim Abu-Lughod Institute for International Studies.
- Filistin Medya Merkezi. (2012). *Hamas'ın Medya Ofisi Anlaşma Şartlarını Yayınladı Sakinleşme*. Retrieved from Filistin Medya Merkezi.
- Gackowski, T. (2019). Frames of Wall Street—How America's Candidates Perceived Financial Markets During the Presidential Campaign in 2016—Reconnaissance. *Mediatization Studies*. 3, 83-94.

- Goffman, E. (1974). *Frame Analysis: An Essay On The Organization Of Experience*. London: Harvard University Press.
- Greenwood, K. ve Jenkins, J. (2015). Visual Framing Of The Syrian Conflict İn News And Public Affairs Magazines. *Journalism Studies*, 16(2), 207-227.
- Griffin, M. (2004). Picturing America's 'War On Terrorism'in Afghanistan And Iraq: Photographic Motifs As News Frames. *Journalism*, 5(4), 381-402.
- Groshek, J. (2008). Homogenous Agendas, Disparate Frames: CNN And CNN International Coverage Online. *Journal Of Broadcasting & Electronic Media*, 52(1), 52-68.
- Günaydın, Ö. (2017). Türk Medyasında EL-Aksa İntifadı. *Filistin Meselesi ve Türkiye Uluslararası Kongresi, 20-22 Ekim* (s. 29-40). Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Güneş, H. H. (2018). Kudüs ABD Büyükelçiliği ve Gazze Büyük Dönüş Yürüyüşü. *Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi E-Dergisi*, 5(1), 212-216.
- Hajj, S. (2015). *Turkey And The Palestinian Cause After The Parliamentary Elections*. Lebanon: Al-Zaytouna Center for Studies and Consultations. 7 2021 tarihinde Al-Zaytouna Araştırma ve Danışma Merkezi.
- Hajj, S. (2021). *Turkey And The Battle Of Saif Al-Quds: The Situation And Future Repercussions*. Lebanon: Al-Zaytouna Center for Studies and Consultations. 7 2021 tarihinde Al-Zaytouna Araştırma ve Danışma Merkezi.
- Hall, S. (1986). The Problem Of İdeology-Marxism Without Guarantees. *Journal Of Communication Inquiry*, 10(2), 28-44.
- Hamad, N. (2015). Jordanian – Palestinian Relationships in the Context of Regional Changes (2014 – 1999). *Master's Thesis*. Gaza: Al Azhar University: Faculty of Arts and Humanities.
- Hamed, Q. (2008). The Role of the United States of America in the Democratic transformation process in Palestine (George Bush's Term of Office 2001-2006). *Master's Thesis*. An-Najah National University: Faculty of Graduate Studies.
- Hassan, S. (2012). The Turkish Developmental Role in the Occupied Palestinian Territories under the Justice and Development Party Government (2002-2010). *Master's thesis*. Palestine: Al-Najah National University Graduate School.
- Hellmueller, L. ve Zhang, X. (2019). Shifting Toward A Humanized Perspective? Visual Framing Analysis Of The Coverage Of Refugees On CNN And Spiegel Online Before And After The İcnic Photo Publication Of Alan Kurdi. *Visual Communication*, 1–24.

- Hey, M. (2018). Economic Diplomacy As A Tool To Revitalize The National Economy And Achieve Economic Development. *Journal of Law and Human Sciences*. 11(3), 92- 102.
- Homayoun Nikou, A. (2016) Depicting The Other: Iranian And American Media Coverage Of The 2014 Gaza War, *Doctoral Dissertation*, USA: University of Houston.
- Hsieh, H. ve Shannon, S. (2005). Three Approaches To Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277-1288.
- Hussein, H. (2018). Arab Affairs On Foreign Arabic-Speaking Satellite Channels: The Stakes Of Influence And The Obsession Of Tutelage. *Al Jazeera Center For Studies*, 1-13.
- Ibrahim, Y. K. (2001). *Forced Demographic Transition In Palestine*. Gaza: Palestinian Authority Public Inquiry - International Press Center.
- Issa, T. ve Al mossudder, H. (2020). The American Newspapers Websites' Treatment Of The Palestinian Marches Of Return: A Comparative Analytical Study Using Propaganda Model. *IUG Journal of Humanities Research*, 28(3), 160 - 193.
- İnce, M. (2018). Trump'ın Kudüs'ü İsrail'in Başkenti Oloarak Tanınmasının Türk Basınındaki Yansımaları. *Electronic Turkish Studies*, 13(15), 273-289.
- Jaber, F. (2011). Terrorism and Photojournalism: Sensational Image and Ethical Coverage in the Arab and American Media. *Master's Thesis*. Canada: University of Ottawa.
- Joseph, N. (2004). *Soft Power: The Means to Succeed in World Politics*. New York: Public Affairs.
- Kaledere, A. C. (2014). Yazılı Basında Yer Alan Haberlerin Okuyucu Tarafından Algılanışının Çerçeveleme Yaklaşımıyla Analizi: Bedelli Askerlik Örneği. *Yüksek Lisans*. Türkiye: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kanaana, Ş. (2000). *Filistin Diasporası: Göç veya Yerinden Edilme*. Ramallah: Filistin Mülteci ve Diaspora Merkezi.
- Kanafani, N. (2005). The EU and Palestine: The External Environment of Palestine Economic Development. *Tenth Annual Conference* (s. 1-20). Ramallah: Palestinian Economic Policy Research Center (MAS).
- Kandil, M. (2009, August). The Israeli-Palestinian conflict in American, Arab, and British media: Corpus-based critical discourse analysis. *Doctora Thesis*. USD: Georgia State University.
- Kımk, K., ve Aslan, K. (2020). İnsani Diplomasi. R. v. Usul içinde, *İnsani Diplomasi. Dönüşen Diplomasi ve Türkiye: Aktörler, Alanlar, Araçlar*. Küre Yayınları. 353-391.

- Kırık, A. M. (2012). İngiltere'de Kamu Hizmeti Yayınları Ve Toplumsal Farkındalık Çerçevesinde BBC' Nin Tarihsel Analizi, *İİB International Refereed Academic Social Sciences Journal* , 3(5), 60-71.
- Kısaoglu, Ö. (2020). Diasporada Filistin Denge Sineması: Vaat Edilen Cennet. *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*, 16, 7-29.
- King, E. ve Wells, R. (2009). *Framing the Iraq War endgame: War's denouement in an age of terror*. New York: Springer.
- Koç, M. B. (2020). İsrail Devlet'nin Kudüs'ü Başkenti İlan Etmek Kararının Türk Basınında Yansımaları. *International E-Journal of Advances in Social Sciences*, 5(15), 1423-1433.
- Koral, Ö. (2013). Gazze Deniz Ablukası: Silahlı Çatışma Hukuku Ve Deniz Hukuku Bağlamında Bir Değerlendirme. *Doctoral Dissertation*. Türkiye: Harp Akademileri Komutanlığı.
- Korkmaz, G. (2015). Çerçeveleme Kuramı Açısından Türk-Amerikan İlişkileri Ve Türkiye İmajı (The New York Times Örnek Olayı: 2001–2005). *Doctoral Dissertation*. Türkiye: University of Ankara- Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Ve Tanıtım.
- Koyuncu, S. (2017). Bir İletişim Pratiği Olarak Kamu Diplomasisi: T.C. Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'nün Türk Kamu Diplomasisindeki Yeri. *Doktora Tezi*. Gazi Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köksoy, E. (2019). *Kamu Diplomasisi Yöntemi ve Stratejisi*. Konya: Literatürk Yay.
- Küngerü, A. (2015). Uluslararası Medyada İsrail'in 2014 Gazze Saldırısının Temsili: CNN Ve AL-JAZEERA Kanalları Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Türkiye: Akdeniz Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lecheler, S. (2010). Framing Politics. *PhD Thesis*. Amsterdam: Amsterdam School of Communication Research (ASCOR).
- Lester, L. (2010). *Media And Environment: Conflict, Politics And The News*. Cambriedge: Polity.
- Linstrom, M., ve Marais, W. (2012). Qualitative News Frame Analysis: A Methodology. *Communitas*, 17, 21-38.
- Mansour, M. (2017,). News Frames of Gaza Blockade in the Websites of U.S. & U.K. Newspapers A Comparative Analytical Study. *Master's Thesis*. Gaza: İslamic University.
- Marcella, A. (2022). The Implementation of US Foreign Policy Towards Gaza Strip. *Aptisi Transactions on Technopreneur ship (ATT)*, 4(1), 25-34.

- Mark, S. (2009). *A Greater Role for Cultural Diplomacy*. Clingendael: Netherlands Institute of International Relations.
- Matthes, J. (2009). What's In A Frame? A Content Analysis Of Media Framing Studies In The World's Leading Communication Journals. 1990-2005. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 86(2), 349-367.
- Melkote, S. R. (2009). News Framing During A Time Of Impending War: An Examination Of Coverage In The New York Times Prior To The 2003 Iraq War. *International Communication Gazette*, 71(7), 547-559.
- Mhanna, M. (2018). Caught In The Frame: A Critical Analysis Of Australian Media Representations Of The Israeli-Palestinian Conflict 2014–2015. *PhD Thesis*. Australia: Edith Cowan University.
- Mhanna, M. ve Rodan, D. (2015). Power and Silence: Australian Media Portrayal of Israeli and Palestinian Casualties during the Gaza War of 2014. *The 6th Asian Conference on Media and Mass Communication*. Kobe, Japan: Mediasia.
- Miladi, N. (2006). Satellite TV news and the Arab diaspora in Britain: Comparing Al-Jazeera, the BBC and CNN. *Journal of Ethnic and Migration Studie*, 23(6), 947-960.
- Mills vd., (2019). Gaza's Great March Of Return: Humanitarian Emergency And The Silence Of International Health Professionals. *BMJ Global Health*, 4(3), 10-11.
- Neal, I. S. (1995). The Roots of the Israeli-Palestinian Conflict: 1882-1914. *Honors Projects*, 27, 1-39.
- Neureiter, M. (2017). Sources Of Media Bias In Coverage Of The Israeli–Palestinian Conflict: The 2010 Gaza Flotilla Raid In German, British, And US Newspapers. *Israel Affairs*, 23(1), 66-86.
- Nikou, A. (2016). Depicting The Other: Iranian And American Media Coverage of The 2014 Gaza War. *Doctoral Dissertation*. USD: University of Houston.
- Ozohu-Suleiman, Y. ve Ishak, M. (2012). Constructing Peace with Media: The Israeli-Palestinian Conflict in Global News Trends. *Jurnal Pengajian Media Malaysia*, 14(1), 1-47.
- Özarslan, H. ve Güran, S. (2015). İletişim Araştırmalarında Çerçeveleme Paradigması: Son Döneme Ait Bir İnceleme. *Selçuk İletişim*, 8(4), 3-48.
- Özkoç, Ö. (2009). Savaş ve Barış: Dokanlı Yıllarda Filistin-İsrail Sorunu. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 64(3), 167-195.
- Öztürk, S. (2019). Kamuda Halkla İlişkilere Yeni Görünümü Kamu Diplomasisi : Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Üzerinden Bir Değerlendirm. *Yüksek Lisans Tezi*. Selçuk Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Öztürk, M. (2019). Trump'ın Kudüs Kararının Bir Analizi. *Journal of the Human & Social Science Researches*, 8(4), 2876-2905.
- Palestine Economic Policy Research Institute, M. (2013). *Electricity Crisis in Gaza: Causes, Consequences and Treatments*. Gaza: Palestine Economic Policy Research Institute.
- Palestinian Center for Human Rights. (2008). *Weekly Report On Israeli Violations In The Occupied Palestinian Territories*. Gaza: Palestinian Center for Human Rights.
- Palestinian Central Bureau of Statistics, (2020, 07 11). *2020 Sonunda Filistinliler*. Palestine: Ramallah.
- Palestinian Health Information Center (PHIC). (2012). *Gazze'ye Yönelik Saldırğanlığı Bildirin*. Gaza: Ministry of Health.
- Palloshi, S. (2015). The Influence Of The CNN Effect And The Al Jazeera Effect On American Foreign Policy. *Maltepe University- Communication Faculty Journal*, 2(2), 43-67.
- Parim, A. (2020). Bir Kamu Diplomasis Aracı olarak Milliyetçi Söylemin TRT AVAZ'da Kullanımı. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Perse, E. (2007). Meta-Analysis: Demonstrating The Power Of Mass Communication. *Mass Media Effects Research: Advances Through Meta-Analysis*, 467-488.
- Philo, G. ve Berry, M. (2004). *Bad News From Israel*. London: Pluto Press.
- Philo, G., Gilmour, A., Rust, S., Gaskell, E., Gilmour, M., & West, L. (2003). The Israeli-Palestinian Conflict: TV News And Public Understanding. D. F. Daya Kishan Thussu içinde, *War and The Media* (s. 133-148). Sage.
- Prasad, B. (2008). Content Analysis. Research Methods For Social Work. D. a. Lal Das içinde, *Research Methods For Social Work* (s. 1-20). New Delhi: Rawat.
- Preiss, R. vd. (2006). *Mass Media Effects Research: Advances Through Meta-Analysis*. London: Routledge.
- Qawariq, R. (2016). Critical Language Analysis Of Palestinian And Israeli Online Newspapers And News Websites During The 2014 Gaza War. *Doctora Thesis*. United kingdom: Lancaster University.
- Radwan, D. (2019). Framing Palestine: News Framing Of United Nations Resolutions on Palestine in US And British Newspapers, 1993-2017. *Doctoral Dissertation*. USD: The University of Arizona.
- Raluca-Gabriela, Z. (2013). The Role And Importance Of Public Diplomacy, Romanin Case Study In The Context Of Intergration Into NATO. *European Scientific Journal*, 9(19).

- Reda, K. (2021). The Role Of Cultural Diplomacy In Strengthening American Hegemony. *Journal of Legal and Political Research*, 3(2), 25-42.
- Reese, S. (2001). Prologue—Framing Public Life: A Bridging Model For Media Research. S. D. Reese içinde, *Framing Public Life* (s. 23-48). London: Routledge.
- Reese, S. (2007). The Framing Project: A Bridging Model For Media Research Revisited. *Journal Of Communication*, 57(1), 148-154.
- Rivera, T. (2015). Distinguishing Cultural Relations From Cultural Diplomacy: The British Council's Relationship With Her Majesty's Government. *USC Center on Public Diplomacy at the Annenberg School*. Los Angeles: Figueroa Press.
- Rodriguez, L. ve Dimitrova, D. (2011). The Levels Of Visual Framing. *Journal Of Visual Literacy*, 30 (1), 48-65.
- Ross, S. (2003). Framing Of The Palestinian-Israeli Conflict In Thirteen Months Of New York Times Editorials Surrounding. *Conflict & Communication Online*, 2(2), 1-11.
- Rostami, N. (2014). Public Diplomacy; Tools Of Power In Foreign Policy; Case Study: Application Of Public Diplomacy In Foreign Policy Of United States Of America). *Kuwait Chapter of the Arabian Journal of Business and Management Review*, 3(10), 189-198.
- Rubenberg, A. (1988). US Policy Toward the Palestinians: A Twenty-Year Assessment. *Arab Studies Quarterly*, 1-43.
- Said, E. (1992). *The Question of Palestine*. New York: Vintage.
- Said, E. (2007). *Reflections on Exile : Other Essays I* (2nd B.). Beirut: Dar Al Adab.
- Said, E. (2011). *Covering Islam* (1 B.). Beirut: Dar Al Adad.
- Said, E. (2019). *Power, Politics And Culture* (2nd b.). Beirut: Dar Al-Adab.
- Scheufele, D. (1999). Framing as A Theory of Media Effects. *Journal Of Communication*, 49(1), 103-122.
- Scheufele, D. (2000). Agenda-Setting, Priming, And Framing Revisited: Another look at cognitive effects of political communication. *Mass Communication and Society*, 3(2-3), 297-316.
- Scheufele, D. (2004). Framing-Effects Approach: A theoretical and Methodological Critique. *Communications-The European Journal of Communication Research*. 29(4), 401-428.
- Scheufele, D. vb . (2016). The End of Framing as We Know it... and The Future of Media Effects. *Mass Communication and Society*, 19(1), 7-23.

- Schnell, K. C. (2001). Assessing The Democratic Debate: How The News Media Frame Elite Policy Discourse. *Political communication*, 18(2), 183-213.
- Schwalbe, C. vb . (2008). Visual Framing Of The Early Weeks Of The US-Led İnvasion Of Iraq: Applying The Master War Narrative To Electronic And Print İmages. *Journal of Broadcasting Electronic Media*, 52(3), 448-465.
- Seyidov, İ. (2014). Türk Basımında Sunulan Kırım Krizi Haberlerinin Çerçeveleme Kuramı Bağlamında İncelenmesi. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*(22), 60-73.
- Shamsutdinova, L. (2012). Filistin Kurtuluş Örgütü'nün Meşruiyet Kazanma Süreci. *Yüksek Lisans Tezi*. Türkiye: Ankara Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sharp, P. (2001). Making Sense of Citizen Diplomats: The people of Duluth, Minnesota, as International Actors. *International Studies Perspectives*, 2(2), 131-150.
- Shen, F. (2004). Effects Of News Frames And Schemas On Individuals' Issue Interpretations And Attitudes. *Journalism Mass Communication Quarterly*, 81(2), 400-416.
- Sırt, E., ve Ergenc, E. (2021). Kamu Diplomasisinde Halkla İlişkilerin Rolü ve Önemi: Covid-19 Salgını Sonrasında Türkiye'nin Dış Yardımları Örneği. *İletişim Çalışmaları Dergisi*, 2, 263-290.
- Sirriyeh, H. (2011). Is there a Palestinian civil war? The concept and the impact. *Israel Affairs*, 17(2), 247-258.
- Steele, K. (2014). Palestinian-Arab Media Frames and Stereotypes of Israeli-Jews. *Elon Journal Of Undergraduate Research In Communications*, 5 (1), 1/4.
- Stein, Y. (2000, December). *Illusions of Restraint: Human Rights Violations During the Events in the Occupied Territories, September 29 - December 2, 2000*. Jerusalem: The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories (B'Tselem).
- Szondi, G. (2008). *Public Diplomacy And Nation Branding: Conceptual Similarities And Differences*. Clingendael Institute.
- Şeyşane, V., ve Tanrıverdi, G. (2022). States as “Humanitarians”: The Turkish Brand of Humanitarian Diplomacy. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*. 10(1), 153-178.
- Tam, L., Kim, J., ve Kim, J. N. (2018). The Origins of Distant Voicing: Examining Relational Dimensions in Public Diplomacy and Their Effects on Megaphoning. *Public Relations Review*, 44(3), 407-418.
- Tessler, M. (2009). *A History Of The Israeli-Palestinian Conflict*. Indiana University Press.

- The Euro-Mediterranean Human Rights Monitor. (2017). *Gaza..100 Thousand Hours Of Solitude*. Gaza: The Euro-Mediterranean Human Rights Monitor.
- The Palestinian Central Bureau of Statistics. (2019). *Labor Force Survey: January - March, 2019 first quarter*. Ramallah: The Palestinian Central Bureau of Statistics.
- Thorsen, E. (2009). News, Citizenship And The Internet: BBC News Online's Reporting Of The 2005 UK General Election). *Doctoral dissertation*. England: Bournemouth University.
- Thussu, D. K. (2003). Live TV And Bloodless Deaths: War, Infotainment And 24/7 News. D. K. Thussu içinde, *War the Media: Reporting conflict 24/7* (s. 117-132). New York: Sage.
- Topal, A. H. (2008). 27 Aralık 2008–18 Ocak 2009 Gazze Saldırısı ve Uluslararası Ceza Hukuku. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1091-1112.
- Topal, A. H. (2012). İsrail'in Gazze Ablukası ve Mavi Marmara saldırısı. *Public and Private International Law Bulletin*, 32(1), 103-154.
- Tuch, H. N. (1990). *Communicating With The World: US Public Diplomacy Overseas*. New York: St. Martin's Press.
- Tuhami, E. (2003). A Content and Textual Analysis of the BBC World New and CNN Headline News Online Services: Frames and News Sources in Coverage of the Second Palestinian Intifada, *Master's Thesis*. Florida: Atlantic University.
- Turhan, T. (2009). Uluslararası İnsancıl Hukuk ve İsrail'in Gazze Harekatı. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 41, 161-181.
- Turk, A. ve Musharraf, R. (2019). News Frames of Gaza Siege in Palestinian Daily Newspapers “An analytical and Comparative Study”. *IUG Journal of Humanities Research*, 27(4), 63-96.
- Tyler, M. C., Beyerinck, C., Constantinou, C., Kerr, P., & Ps, S. (2016). Citizen Diplomacy. *The SAGE handbook of diplomacy*, 521-529.
- United Nations - the occupied Palestinian territory. (2017). *Gaza Ten Years Later*. Gaza: United Nations.
- United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA). (2010). *Gaza Electricity Crisis: The Impact Of Frequent Power Cuts On The Humanitarian Situation*. Gaza: Office for the Coordination of Humanitarian Affairs of the Occupied Palestinian Territory.
- UNRWA. (2018). *Gaza's "Great March Of Return", One Year On*. Amman: UNRWA.
- Uyanık, F. (2012). Kamusal Yayıncılıkta Tarafsızlık Tartışmaları: BBC Örneğinde Gazze Haberleri. *Doktora Tezi*. Türkiye: Marmara Üniversitesi.

- Yakubu, B. A. (2015). İkinci Aşama Gündem Belirleme Çalışması : 2012 Gana Genel Seçimlerdeki Siyasal Kampanyaların Gazete Haberlerinde Çerçevenmesi 2012 Gana Genel Seçimlerdeki Siyasal Kampanyaların Gazete Haberlerinde Çerçevenmesi. *Doctoral Dissertation*. Türkiye: Anadolu Üniversitesi.
- Yalın, E. vb., (2012). Uluslararası Çatışma Olarak Mavi Marmara Olayı'nın Türk Yazılı Basınında Sunumu ve Toplumsal Siyasetin Üretilmesine Etkisi: Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman Gazetesi Örnekleri. *Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi II Küresel Değişim ve Demokratikleşme*. (s. 227-243). Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Yanardağoğlu, E. (2014). Changing Practices İn International Broadcasting The BBC World Service Example. *İlef Dergisi*, 1(1), 11-31.
- Yanardağoğlu, E. (2014). Uluslararası İletişim ve Kamu Diplomasisi: BBC Dünya Servisi Haber Merkezi Örneği. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2014(38), 115-131.
- Yıldırım, E. (2019). İnsani Diplomasi Faaliyetlerinin Türkiye'nin Yumuşak Gücüne Etkisi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13(19), 2564-2591.
- Yılmaz, M. ve Sinanoğlu, O. (2014). The Effect of Dominant Ideology on Media: The Syria Case. *The European Journal of Social Behavioural Sciences*, 10(3), 337-353.
- Zanotti, J. (2018). *US Foreign Aid To The Palestinians*. Library of Congress. Congressional Research Service.
- Zelizer, B. (2002). How Bias Shapes the News: Challenging the New York Times' Status as a Newspaper of Record on the Middle East. *Journalism: Theory, Practice, and Criticism*, 3(3), 283-307.
- Ziara, A. (2016). The Arab Journalistic Discourse towards the Israeli Aggression on Gaza in 2014 (A Comparative Analytical Study). *Master Thesis*. Gaza: İslamic University.

EKLER

EK-1. İçerik analizi kodlama cetveli

1. Haber kaynağı
  - 1.1. CNN
  - 1.2. BBC
  - 1.3. Al-Jazeera
  - 1.4. TRT World
2. Haberin yayınlandığı tarih
3. Haberin sunum türü
  - 3.1. Haber
  - 3.2. Rapor
  - 3.3. Köşe yazar
4. Haberin tonu
  - 4.1. Olumlu
  - 4.2. Olumsuz
  - 4.3. Nötr
5. Haberin aktörü
  - 5.1. Filistinli yetkililer
    - Resmi
    - Gayr-resmi
  - 5.2. İsraili yetkililer
    - Resmi
    - Gayr-resmi
  - 5.3. Uluslararası yetkililer
    - Amerikan
    - Türkiye
    - Uluslararası örgütler
    - Avrupa Birliği
    - İngiltere
  - 5.4. Arap yetkililer
  - 5.5. Muhabirler
  - 5.6. Sivil

5.7. bilgiler

6. Haber çerçeveleri

6.1. kınama ve destek çerçevesi

6.2. insan ilgilenme çerçevesi

6.3.Çatışma çerçevesi

6.3.1. İsrail saldırıları

6.3.2. Füzeler atılmış

6.3.3 Yanıcı uçurtmalar ve balonlar atılmış

6.3.4. Göstericiler ayaklanması

6.3.5. Şehitler ve yaralılar

6.3.6. Hamas-İsrail çatışma

6.3.7. Ateşkes

6.3.8.Diğer

6.4.Sorumluluk çerçevesi

6.4.1.Mısır

6.4.2.İsrail

6.5. Gazze ablukasının sonuç çerçevesi

6.5.1. Elektrik Krizi

6.5.2. Su Krizi

6.5.3. Sağlık Krizi

6.5.4. Ekonomiyi Yıkım

6.5.5. Geçitlerin Kapatılması

6.5.6. Yüksek İşsizlik ve Yoksulluk Oranı

6.5.7. İnsani Kriz

6.5.8. Balıkçılık Bölgesi

6.5.9.Diğer

6.6. Gazze ablukasının nedenleri çerçevesi

6.6.1. Gazze'nin Hamas kontrolü

6.6.2. İsrail'in güvenliğini korumak

6.6.3. Silah kaçakçılığının önlenmesi

7. Haberlerde kullanılan atıflar

7.1. Filistinli

- Hamas
- Filistinli Militan
- Silahsız
- Filistin Direnişii
- İsyen
- İslamcı Hareket
- Filistin Grubu
- Militan Grup
- Hamas Terör Örgütü

7.2. İsraili

- İsrail
- İsrail Kuvvetleri
- İsraili Militan
- İsrail Bölgesi
- İsrail Ordusu
- İsrail işgali
- İsrail askeri
- İsrail Egemenliği
- Yahudi Devleti
- İsrail Polisi
- IDF (İsrail Savunma Ordusu)